

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

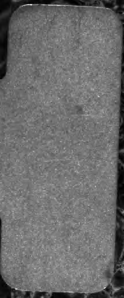
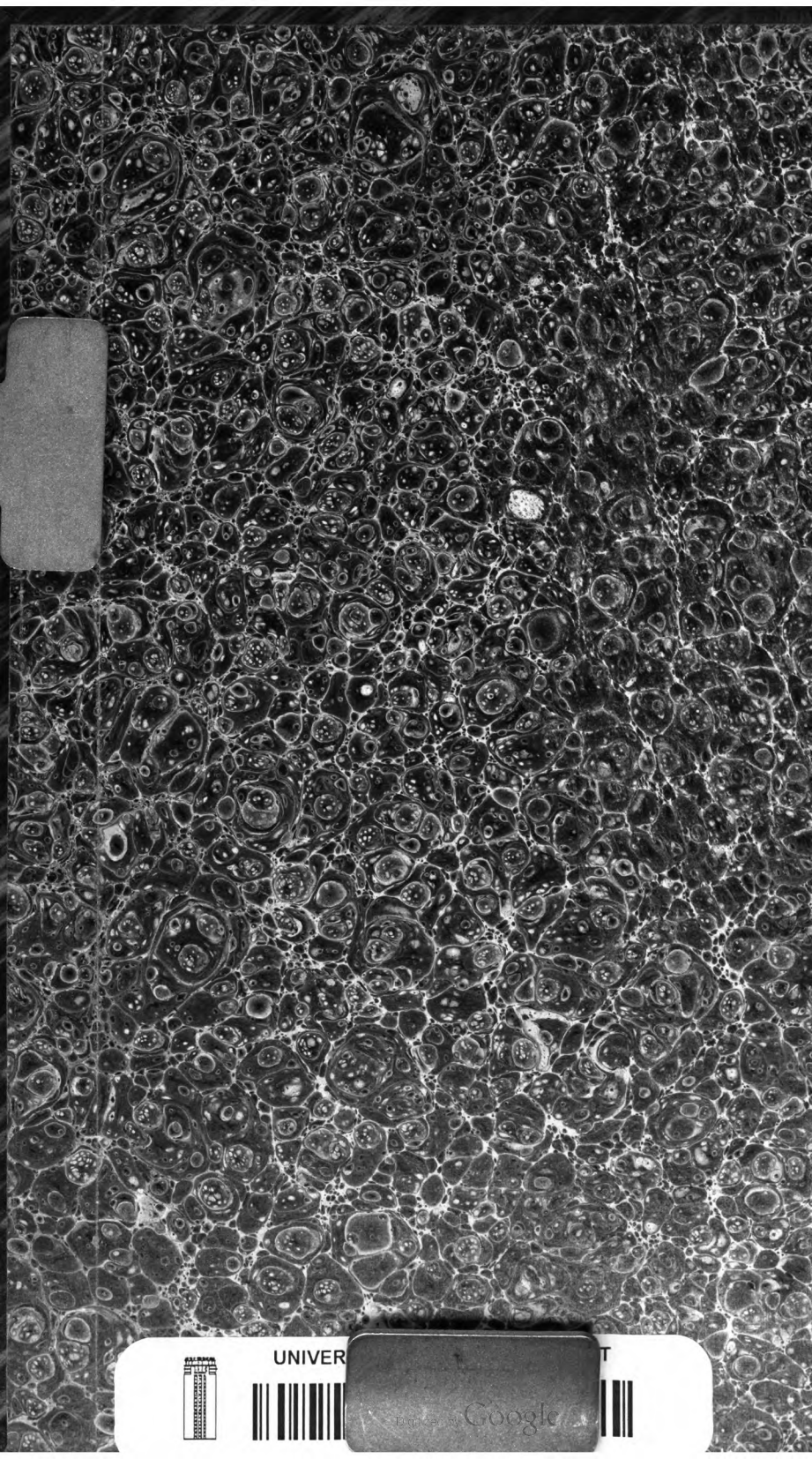
Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

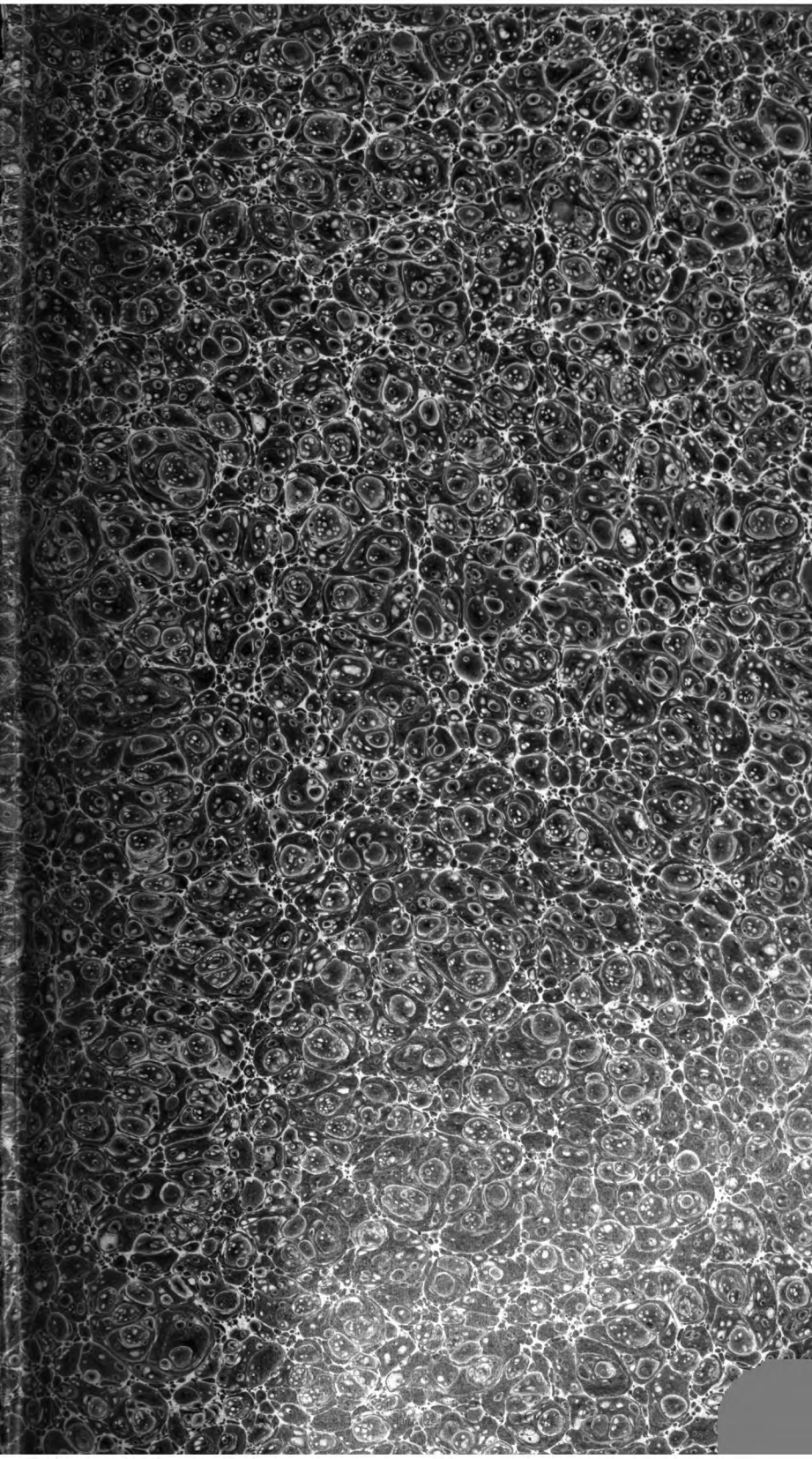

UNIVER

Digitized by Google

Acc. 3945

cl. H. B.
1020

BELEGERING

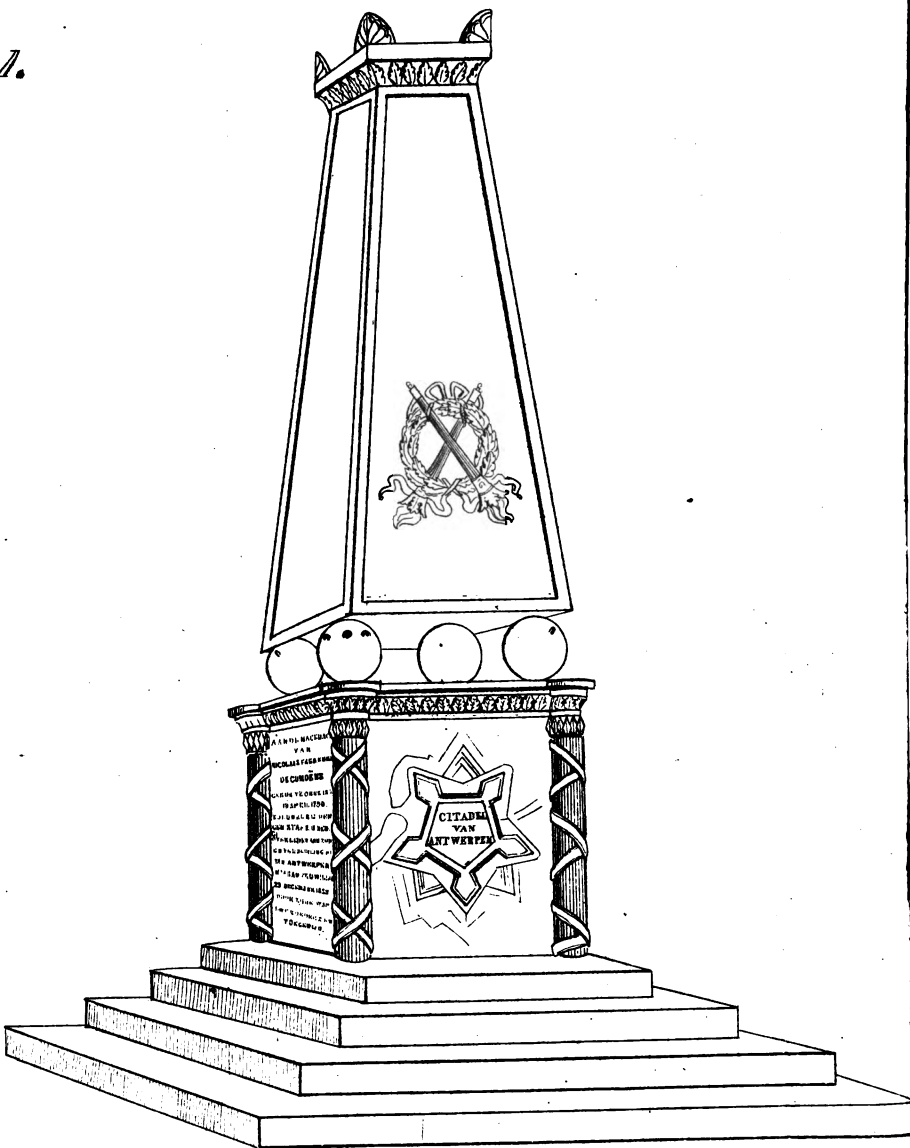
EN

V E R D E D I G I N G

DES

KASTEELS VAN ANTWERPEN.

GEDRUKT BIJ H. L. SCHÜLER, JR.

BELEGERING
EN
VERDEDIGING
DES
KASTEELS

VAN
ANTWERPEN.

DOOR
A. J. LASTDRAGER,
LED DER WAATSCHAPPIJ VAN NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE TE LEIDEN.

MET PLATEN EN KAARTEN.

TE AMSTERDAM, BIJ
G. J. A. BEIJERINCK.
1846.

AAN DEN LEZER.

Het volgende verhaal is zoo volledig als de verschillende deswege uitgekomene schriften en bijzondere narigten het vergund hebben te maken. Het vervult, indien het doel des schrijvers getroffen is, een ledig in onze geschiedboeken van den lateren tijd.

Als zoodanig kan de mededeeling der krijgskundige aanmerkingen, op den aanval en de verdediging, door vreemde schrijvers, of deskundigen mondeling, gemaakt, geacht worden minder tot het onderhavige werk te behooren; ofschoon men aanvankelijk daartoe het plan had. Vrees voor de te groote kostbaarheid van dit boekdeel heeft almede tot het achterwege laten er van doen besluiten.

Er is grond om te gelooven dat, door eene andere en meer bevoegde pen, in lateren tijd, iets beoordeelends het licht zal zien. Moge geheele onpartijdigheid dan de hand leiden; en men bedenken: dat de aanmerkingen, op de Hoofden van een der wapenen gemaakt ook die der anderen, minder of meerder, treffen; dat de juiste aanleg der kanonniers, de artillerie niet zóó verre van de genie plaatst, om niet de samenwerking van beiden te eischen; en het eene dier wapens, geheel te kunnen vrijspreken van eenig verzuim door het andere,

indien het zoo zij, (volgens de dikwerf aangehaalde vreemde schrijvers) begaan; alsmede, dat schijnbare verzuimen der Genie welligt aan belemmeringen, door de staatkunde veroorzaakt, waren te wijten.

In het schrijven dezes, door geene andere beweegredenen gedreven dan om, op grond van bewijzen, eere in de geschiedenis van dezen tijd, te doen wedervaren aan elk die eer verdiend heeft, vraag ik, voor onwillekeurige, waarschijnlijk onvolledigheid, verschooning. Te meer daar ik geene moeite heb gespaard om zoo veel mogelijk alles te verzamelen; zullende Heeren Officiëren der zeemagt voorzeker met genoegen zien: hoe welwillend het Departement voor de Marine, bij uitnemendheid, heeft medegewerkt om Hun, gelijk zij hunnen minderen, regt te doen wedervaren.

's GRAVENHAGE, Nov. 1845.

A. J. L.

VERBETERINGEN.

Bl. 11 reg. 12 v. o. staat: Gezagvoerders				lees: Gezag voorders			
» 26 » 4 » b.	—	overstroomende	—	overstroomde	—		
» 30 » 1 » o.	—	nant	—	dant	—		
» 48 » 11 » b.	—	koopschepen	—	koopvaardischepen	—		
» 72 » 12 » »	—	onledigd	—	ontledigd	—		
» 92 » 11 » o.	—	ARCHARD	—	ACHARD	—		
» 147 » 6 » b.	—	eenen	—	eener	—		
» 164 » 9 » o.	—	zag dat	—	zag hij dat	—		
» 179 » 14 » b.	—	beter voorzien	—	beter voorzien en	—		
» 221 » 16 » o.	—	een derzelve	—	een deel derzelve	—		
Bijl. bl. 11 reg. 9 » o.	—	1835	—	1831	—		
» » 50 » 4 » b.	—	oogenbliggen	—	oogenblikken	—		
» » 56 » 3 » »	—	werden	—	worden	—		
» » 60 » 15 » »	—	font	—	sont	—		
» » 62 » 5 » »	—	alsdan	—	al dan	—		

INHOUD.

INLEIDING	Bladz. 1.
---------------------	-----------

EERSTE HOOFDSTUK.

Opstand in <i>Vlaanderen</i>	7.
Oproer te <i>Antwerpen</i>	8.
Wapenstilstand	10.
Bombardement	11.
Beoordeeling er van	14.
Schendingen van den wapenstilstand	19.
Belgische versterkingen	24.
Scheepsmagt op de <i>Schelde</i>	28.
Verdedigings-liniën te water	29.
Vaderlandslievende aanbiedingen	33.
Goed gedrag der schepelingen	34.
Verdere schendingen van den wapenstilstand door de Belgen en plaatsing onzer bodems	40.
Inneming van <i>St. Marie</i>	45.
» » den kapitalen Dam	47.
Togt naar de <i>Boven-Schelde</i>	—
» » » <i>Maas</i>	48.
Gevecht bij het <i>Hazen-gras</i>	49.
Maatregelen van voorzorg	55.
Ontruiming van <i>St. Marie</i> en <i>Pijp-Tabak</i>	56.
Stelling der bodems	57.
Maatregelen tot wering van eenen aanval aan den zeekant	58.
Nieuwe stellingen	59, 61, 64.
Blokkade	—
Vaart en visscherij op de <i>Schelde</i>	66.
Beschrijving van het kasteel van <i>Antwerpen</i>	69.
Bijgevoegde verdedigswerken	73.

Bewapening en bezetting	Bladz. 77.
Aantogt der Franschen	81.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Het beleg. Aanvang eerste etmaal	84.
Opeisching en antwoord	86.
Tweede etmaal	93.
Derde »	95.
Vierde »	101.
Vijfde »	104.
Zesde »	109.
Klagt over het misbruik van de halve maan <i>Monte-bello</i> en antwoord.	112.
Zevende etmaal	115.
Achtste »	125.
Negende »	133.
Tiende »	141.
Elfde »	145.
Twaalfde »	152.
Dertiende »	156.
Veertiende »	164.
Vijftiende »	171.
Zestiende »	179.
Zeventiende »	188.
Achttiende »	192.
Negentiende »	196.
Twintigste »	202.
Een en twintigste etmaal	210.
Twee en » »	215.
Drie en » »	222.
Vier en » »	229.
Overgaaf	230.
Order tot vernieling der bodems	237.
Poging tot aftogt der bodems	238.
Vernieling der bodems en vlaggen	239.
Moorddadige aanval der Antwerpenaren op krijgsgevangenen	241.
Beoordeelingen daarvan.	—
Aanval op den <i>Doel</i>	242.
In bezitneming van het kasteel door de Franschen	245.
Harde behandeling van den Kapitein ter zee <i>KOOPMAN</i> en der schepelingen	247.
De kapitulatie afgekeurd	252.

INHOUD.

ix

Dagorder van den Generaal CHASSÉ	Bladz. 252.
Gevolgen der overgaaf	254.

DERDE HOOFDSTUK

Krijgsgevangenschap.	
Togt der krijgsgevangenen	257.
Voorzorgen in hun lot	259.
Terugtogt der Franschen	260.
Weinige overeenstemming tussehen Franschen en Belgen	261.
Terugkomst der krijgsgevangenen	263.
Hunne ontvangst	—
Aaumerking tot slot	269.

BIJLAGEN.

N ^o . 1. In belegstelling van <i>Antwerpen</i>	Bladz. 1.
2. Wapenstilstand te <i>Antwerpen</i>	2.
3. Opeisching van het kasteel.	—
4. Onderhandelingen omtrent het bombardement	3.
5. Wapenstilstand.	4.
6. Nieuwe overeenkomst	7.
7. Bevestiging daarvan	8.
8. Over de schendingen van den wapenstilstand	11.
9. Idem	—
10. »	12.
11. Lijst der bodems en hunner Bevelhebbers	23.
12. Lijst van vrijwilligers	25.
13. » » giften	26.
14. » » gesneuvelden en gewonden bij het bombardement.	27.
15. Gevaarlijke toestand van de korvet <i>de Komeet</i>	28.
16. Beschrijving van den <i>Jan van Speyk's</i> toren	29.
17. Gevecht bij <i>Bouchante</i>	33.
18. Over de versterkingen der Belgische werken	35.
19. Brief van de HH. BELLARD en WHITE	36.
20. Gevecht bij het <i>Hazengras</i>	37.
21. Onder <i>embargo</i> gelegde schepen	39.
22. Vrije Schelde-vaart	—
23. Bewapening van het kasteel enz.	40.
24. Stand des Franschen legers enz.	42.
25. Dagorder van den 17 ^{en} November	46.

No. 26. Overeenkomst tusschen <i>Frankrijk en België</i> . . .	Bladz. 46.
27. Naamlijst van vrijwillige Officieren	47.
28. Edele daad van den sergeant HEINO enz.	48.
29. Schoon gedrag van den flanker STRAATHEIJER	49.
30. Dagorder tot benoeming van ridders	50.
31. Lijst van uitgemunt hebbende krijgslieden in het gevecht bij de <i>Kruisschans</i> en de <i>Perel</i>	51.
32. Dagorder van den Maarschalk GÉRARD	52.
33. Stand en plaatsing der Belgische en Nederlandsche legers.	53.
34. Staaltje van den geest der bezetting	55.
35. Dagorder van den Generaal CHASSÉ, 27 Dec.	—
36. Beschrijving van het monster-mortier	56.
37. Ontwerp-voorwaarde van overgaaf	59.
38. Ons verlies aan den <i>Doel</i>	60.
39. Brief van den Maarschalk GÉRARD aan den Minister van Oorlog	61.
40. Koninklijk decreet ter verheffing van den Generaal CHASSÉ tot Grootkruis van de Militaire Willemsorde	62.
41. Brief van den Maarschalk GÉRARD en antwoord.	65.
42. Brave daad van den flanker EVERTS	66.
43. Staat en Naamlijst van gewonden enz.	67.
44. Over de giften	74.
45. De giften	75.
46. Idem in den vreemde	—
47. Beschrijving der penningen	76.
48. Benoeming van Ridders	78.
Beschrijving van het Gedenkteeken van den Kol. GUMOËNS	79.
Bijvoegsel	80.

Voor den Binder.

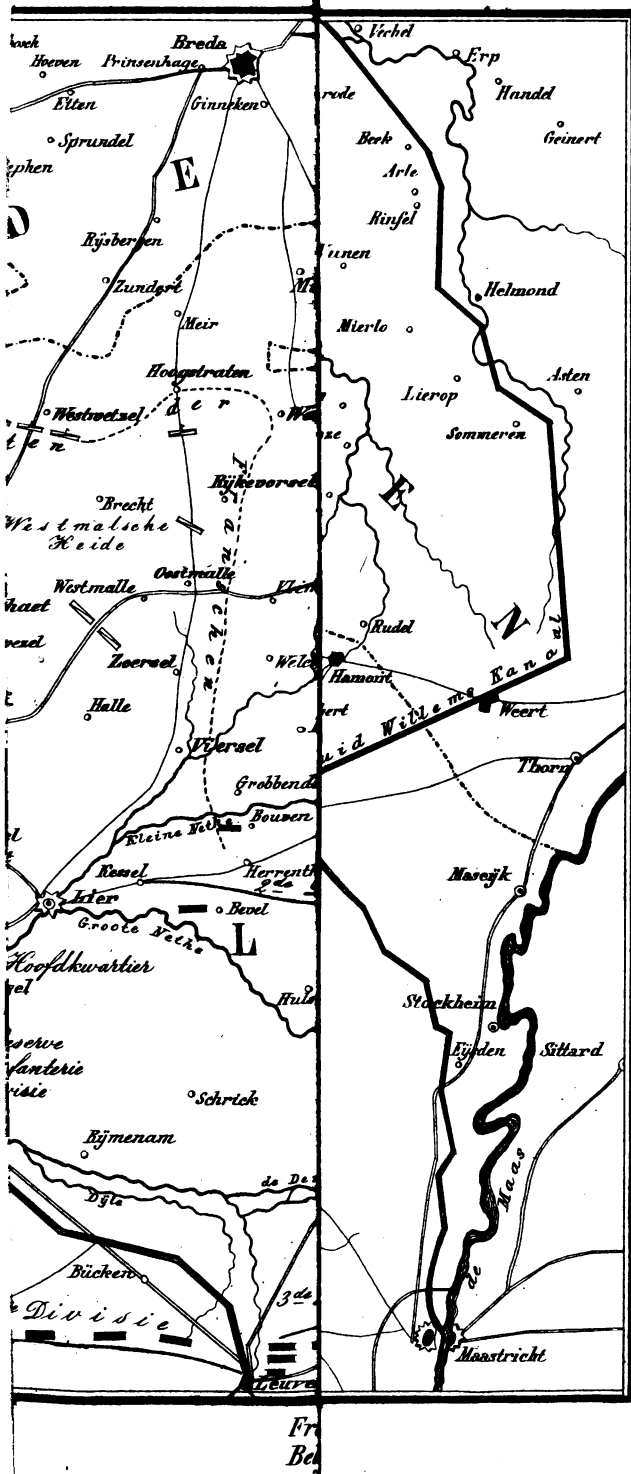
PLAAT I. (Praaggraf van Gumoëns) te plaatsen tegen over den titel.

» II. (van Speyks-toren) . . » » » » » bladz. 40.

» III en IV. (Gedenkenningen) » » » » » 260.

Aanwijzing der Standplaatsen enz., achter den inhoud.

Plan der Belegering enz., achter aan het werk.

INLEIDING.

Twee jaren hadden de onderhandelingen, over de wijze der scheiding van *Nederland* en *België*, reeds geduurd. Men was niet alleen voor *Nederland* geene schrede verder gekomen; maar de wending der zienswijze van de Londensche Conferentie werd, ofschoon *Rusland* en *Pruissen*, nog, eenigermate, voor *Neêrlands* belangen schenen te pleiten, inderdaad, bij elke beraadslaging, al nadeeliger voor Koning **WILLEM**; (1) zoo zelfs, dat *Frankrijk* en *Groot-Brittannië* overeenkwamen om, in weerwil van *Oostenrijk*, *Pruissen* en *Rusland*, (2) *België* vrij te maken van de tegenwoordigheid der Nederlandsche krijgslieden; en daartoe hunne vloten en eene Fransche krijgsmagt te bezigen.

Te vergeefs was daartegen elk verhoog; te vergeefs het, schoon spade, toestemmen in een verdrag door *Pruissen* voorgesteld; zelfs de aanneming

(1) *LASTDRAGER*, *Nieuwste Gesch.* D. II, bl. 257, 258 en 259, D. III. St. I, bl. 167 en 171. (2) *Idem* D. III. St. I, bl. 164.

er van, werd door den Britschen Minister verworpen. (1) — *Frankrijk* beëogde eene schitterende krijgsdaad, gerucht maken en lauweren plukken, *Engeland* de dadelijke opening der *Schelde* en den doorvoer, over *Nederlands* waterbanen, ten bate des Britschen handels. Ook *België* moest geholpen. *België* was ongeduldig geworden. Een nieuw Ministerie had de verantwoordelijkheid, aan zijn' stand verknocht, niet anders op zich genomen, *dan met het vaste besluit om zijne hooge pligten te vervullen*. De drukkende kwijning des Lands; de tegenstand van het 's Gravenhaagsche kabinet en het vergevorderde jaargetijde, vergunden, niet langer, aan het Belgische Bewind, om den twijfel te laten voortduren, *wegens het oogenblik, waarin het*, bij gebreke van der Mogendheden tusschenkomst, aan een' gebieden den pligt gehoor gevende, *eigene krachten zou aanwenden*. (2)

Dus sloten *Engeland* en *Frankrijk* onze havens, bragten onze weêrlooze koopvaarders op, en ondernamen en volvoerden eene belegering, waarop *Europa* (volgens een Belgisch schrijver), met ongedeelde aandacht en *hijgende* belangstelling het oog gevestigd hield. Want, *Europa* wist: dat eene buitengewone gebeurtenis zou plaats hebben; dat in *België*, waar zoo vele staatsgeschillen waren beslecht geworden, op nieuws eene twist over het maatschappelijk overwigt van denkbeelden te beslissen viel; dat

(1) LASTDRAGER, *N. Gesch.* D. III. St. I, bl. 170.

(2) NOTHOMB, *Essai hist. et pol. Bruxelles* 3e édition 1834, p. 271.
en LASTDRAGER, *N. Gesch.* D. III. St. I, bl. 171.

de beide grondbeginselen van Regering, die de wereld verdeelen, aan den voet van *Antwerpens* kasteel, om de overwinning, zouden worstelen; dat *Frankrijk* den last had ontvangen om, in naam der omwenteling van 1830, tegen *Nederlands* Koning, op gebiedenden toon, te zeggen: *Gij zult wijken*. (1)

Ook de Fransche soldaat zag, in dezen aanval, meer dan de belegering van een zwak kasteel; hij hield ze voor den aanvang van eenen veldtogt, tegen al wie de oude Regeringen zou voorstaan. De verbaasende krijgsmiddelen, onder zijn oog verzameld, deden hem denken aan een' algemeenen kampstrijd, welke *zijne* volksgeest tooide met alles wat het hart van den krijgsknecht en de eerezucht van den Aanvoerder kan prikkelen. Hij beschouwde de Belgische omwenteling als een deel der zijne; en den oorlog, dien men ondernam, als vastgesteld door de Ministeriën der beide Koningen en geenszins door den Europeeschen *Aréopagus*; wiens besluiten, zoo dacht hij, eene kleine Nederlandsche legerafdeeling toch niet zou durven minachten. (2)

Frankrijk rukte dus, naar de meening zijner heirscharen, op, om de handschoen, door WILLEM VAN NASSAU, uit naam van *Europa's* Noorden, geworpen, op te rapen. — — — Het Belgische leger, geroemd wegens geestdrift en houding, zou *Frankrijks* spaarbende zijn; dat geheele volk moest tot voorhoede strekken aan de Burgerwachten van *Gallië*, zoo

(1) *NOTHOMX, Essai* enz. p. 280.

(2) *Campagne de 1833. Paris 1833*, p. 12 én 13.

deze tot de eer van den strijd wierden geroepen. De inéénsmelting der beide volken, door een innig verbond voorbereid, zou voltooid worden onder de voor- teekenen van een beleg; waarvan de eer aan *Frankrijk*, door zijne nieuwe bondgenooten, overgelaten werd. (1)

De Belg, daarentegen, zag met spijt den vreemde- ling, die hem broeder waande, zijnen grond betre- den. Geen gejuich klonk dezen te gemoet; geen gastmaal loeg hem aan: schaarts, en met weezin, werd het verschuldigde geleverd. (2) Bijna de helft der Afgevaardigden verzette- de zich tegen den intogt van hulpbenden, (3) die hunnen bodem zouden schoonvegen; maar ook het verlies van bevolkingen, waardig Belgen te wezen, zou veroorzaken. In deze smert, over de tusschenkomst en de gedwongene werkeloosheid van eigene troepen, waren Kamers en en Volk eensgevoelende en konden, naar het oordeel van een Belgisch Staatsdienaar, niet anders zijn. (4)

En, geen wonder, dat de Belgische krijgsman nájverig was op den nagebuur, die hem zijne schoone taak kwam ontnemen; die hem het pad van roem sloot; waarop hij de smetten, zijner eere in 1790, in 1815 en 1831 aangewreven, zou hebben afge- wischt. (5)

(1) *Campagne de 1832*, p. 13. (2) *Idem* p. 14 en 15.

(3) Verklaring van 42 Gedéputeerden, dd. 14 Nov. 1832. *Camp. de 1832*, p. 32.

(4) NOTHOMB, *Essai hist. et pol.* 3e éd. *Bruz.* 1834, p. 285. *Camp. de 1832*, p. 34, 38 etc.

(5) In 1790, bij *Olne* in *Limburg*, en *Falmagne* in *Namen*. In 1815 bleven van 6000 vrijwilligers slechts zoo veel staan dat

Nederland zag in de verdediging der bedoelde geringe, en, buiten verband met andere belangen beschouwd, voor zich nuttelooze sterkte, geen zoo verheven doel. Het had geene schande af te waschen. Het zwichten, bij overrompelend verraad, was er geene; en, zoo al, de verovering van geheel het Land, kort daarna, had die meer dan opgewogen. *Nederland* gevoelde zich geenszins geroepen tot kampvechter voor de Monarchen van andere Rijken of hunner beginselen, het had beide reeds leeren minachten; althans alle vertrouwen op hen verloren. Het hield, alleen en gaarne, vol, door het gevoel van zijn regt; door zijne, toenmalige, innige verkleefdheid aan zijnen Koning en door moed, klimmende in gevaaren.

Europa, (de Belg getuigde het) staarde op het kleine tooneel; waar het bloedige schouwspel, niet ongelijk aan de zwaardgevechten der ouden, binnen engen kring besloten, zou worden gegeven. Daarin verschilde het van deze, dat hier niet, man tegen man, maar tien tegen éenen, overstond; en die ééne, in stede van korteren, langeren wederstand bood, dan de kundigsten, gemeenzaam met aanvals- en verdedigingswerken, hadden berekend. En, inderdaad, als men de overgroote menigte krijgsmiddelen, door *Frankrijk* aangevoerd, beschouwt, als men de uitgewerkte beschrijvingen, door Duitschers, En-

men er een bataillon van vormde. JANSSENS, *Hist. des Pays-Bas*. III, p. 180, 190, 199 en 483. In 1831! de wereld weet het.

gelschen en Franschen geleverd, inziët, als men verneemt dat officieren, uit verschillende legers, den loop der worsteling, kwamen gadeslaan, dan kan men de algemeene belangstelling, in dezen strijd, niet betwijfelen.

Hoe verscheiden het oordeel over de krijgsverdiensten van aanval en verdediging moge zijn, zoo veel is onmiskenbaar waar: dat de bezetting, onder de ongunstigste omstandigheden, door gebrek aan goed voedsel en ligging afgemat, der Franschen geweldige overmagt mannelijk getrotseerd en, met bereidvaardigen moed, tot den einde toe, volhard heeft.

Deswege is maar ééne stem. Britten, Franschen en Duitschers hebben het vrijwillig erkend (1) en zoo is zeker geworden: dat, moge al de *Tiendaagsche* veldtogt, door de snelle vlugt der Belgen, iets twijfelachtigs op het krijgskarakter van *Neêrlands* braven, in het oog hunner kwaadgunners, hebben overgelaten, dit wapenfeit de dapperheid hunner officieren en soldaten heeft voldongen.

Uit dit oogpunt gezien is eene beschrijving, van onzen kant, na vergelijking van al het buitenlands geleverde, voorzien van stukken die deze niet konden raadplegen en met een' terugblik op alles wat den strijd, aldaar, was voorgegaan, nog niet overbodig.

(1) *Campagne de 1832*, p. 7—17.

EERSTE HOOFDSTUK.

TOESTAND VAN ANTWERPEN EN DE BELGISCHE WERKEN
VAN OCTOBER 1830 TOT NOVEMBER 1832.

Na den vruchtellozen aanval onzer krijgsbenden ^{1830.} op *Brussel*, het bekend worden der aldaar geledene ^{Opstand der Vlaanderen.} verliezen en het opgeven der onderneming, om het wettig gezag te herstellen, waren de beide *Vlaanderen* niet meer te beteugelen. Daar, meer nog dan elders, was het volk, door de priesters, tegen *ORANJE*, opgezet. (1) Men was er bereid gemaakt tot deelneming aan het oproer. In weêrwil, der aanwezige krijgsmagt, brak het te *Gent* en *Brugge* weldra los. Binnen weinige dagen volgden de overige steden; terwijl 's Konings benden, door het wegloopen der, in *België*, geborene soldaten, ontwricht, ja, bijna ontbonden, werden. (2) De beide gewesten, naauwst, ^{Oct. 1830.} aan *Antwerpen* en *Zeeland* grenzende, gingen verloren, (3) en de troepen, trokken, gedeeltelijk, na een

(1) BARTELS, *Les Flandres etc. Bruxelles* 1834, p. 33.

(2) *Esquisses hist. Brux.* 1830, p. 94—104.

(3) Rapp. van den Kap. Lt. ter zee LEWIS v. ADUARD van 20 Oct. 1830.

1830. paar gevechten, bij *Waelhem* en *Lier*, op *Antwerpen*, terug.

Volksgeest te *Antwerpen*. *Antwerpens* bevolking deelde in den Vlaamschen geest. De Luitenant Generaal CHASSÉ, aldaar, en over het leger te velde, (1) bevel voerende, zag zich 17 October. genoodzaakt de stad in staat van beleg te verklaren; (2) schoon de uitvoering daarvan nog werd verschoven. Niettemin hadden weinige lieden, met steenen en ijzeren staven gewapend, de stoutheid om, als voorspel, op de wacht aan de *Mechelsche* poort aan te vallen; maar zij vonden loon naar arbeid; twee lieten er het leven, één werd er zwaar gewond en de overigen gevangen. (3)

Belgische
vrijwilli-
gers bij
Antwerpen.
22 Oct.

Intusschen werd de bezetting van *Antwerpen* versterkt; terwijl de toestroomende Belgische horden zoodanig naderden dat hun schieten, op de wallen, kon worden gehoord. Dit gaf het gemeen den moed om een Hollandsch schip, met afgelegde wapenen geladen, te plunderen, en zich zoo van werktuigen tot geweld te voorzien. Echter was men den 25sten October nog in staat om krijgstuig uit het *arsenaal* te doen halen en in eenige vaartuigen te verzenden. (4) Doch den volgenden dag snelde *Antwerpens* graauw naar de Slijkpoort en overmande er de wacht; maar, aan de Roode poort afgeslagen, verspreidde de, al aanwassende, hoop zich door de stad, ontwapende afzonderlijke schildwachten en soldaten en geraakte, op deze wijze, in korten tijd, in het bezit van een

26 Oct.
Oproer te
Antwerpen.

(1) Aanschrijvingen van Prins FREDERIK. October.

(2) Zie Bijl. N°. 1. (3) *Esquisses*, p. 119.

(4) Rapp. van Kap. LEWE v. ADUARD van 26 Augustus.

aantal geweren; die nu gebruikt werden om de wacht ^{1830.} aan de Roode poort en het stadhuis, te beschieten. ^{26 Oct.} Tusschen 10 en 11 uren rukten de troepen, compagniesgewijze, uit het kasteel, (door den Generaal, den 25ten October, met de krijgsmagt, betrokken) langs de wallen, en bezetteden de poorten, de daar heên leidende straten, en de voornaamste pleinen. Zoo verspreid, stonden zij, aan het gestadig aangroeiende, en al meer opgewondene, gemeen ten prooi; en moesten, in den vroegen na den middag, twee compagniën hunnen post, op de Groote markt, na veel verlies, verlaten; waartoe ook die aan het paleis geplaatst, gedwongen werden. Door deze voordeelen angevuurd, tastte het gemeen te gelijker tijd, de wachten aan de poorten en elders aan; die echter, schoon het schieten den geheelen avond en nacht voortduurde, stand hielden, zoodat de hoofdwal in het bezit der krijgsmagt, en het den rustverstoorders belet bleef, om de gemeenschap, met de oproerlingen, er rondom, (die zich reeds van de halve maan voor de Burgerhoutsche poort hadden meester gemaakt,) daar te stellen. Intusschen schenen eenigen hunner plan te hebben om het fortje *St. Marie* te bezetten; dat hun door het plaatsen van de kanonneerboot N°. 10 werd belet; maar, in den vroegen morgen van den volgenden dag, gelukte het den ^{27 Oct.} Antwerpenaren, uit de ommestaande huizen, in vei- ^{Intogt der} ligheid, vurende, de Roode- en Burgerhoutsche ^{vrijwilli-} poorten te overweldigen en NIELLON, (1) aanvoerder van een' hoop vrijwilligers, binnen te laten.

(1) Gewezen Fransch onder-officier.

1830. KESSELS, (1) Majoor bij het Belgische geschut,
 27 Oct. ook spoedig aangekomen, bezigde, dadelijk, vier
 stukken, in genoemde halve maan achtergelaten, om
 de Nederlandsche krijgslieden, het huis des Generaals
 bezet houdende, met schroot te beschieten en te ver-
 drijven; en de nog, buiten het kasteel, aanwezige
 posten daar binnen, en naar het Arsenaal, terug te
 dringen. Omtrent dezen tijd kwam ook MELLINET (2)
 met zijn *corps*, door de Mechelsche poort, die van
 de binnenzijde was opengebroken. Ofschoon, bij
 de ontrouw der sterke bevolking, met een' grooten
 hoop toegesnelde vrijwilligers vermeerderd, de stad,
 door de onzen, misschien, niet meer was in te houden,
 kon de bezetting, op 6000 man geschat, bij goede
 aanvoering en ernstigen wil, de ongeregelde troepen
 nog tuchtigen en der ingezetenen zucht tot oproer
 bedwingen.

Wapenstil-
 stand.

De wederzijdsche overtuiging hiervan schijnt tot
 eene onderhandeling, wapenstilstand bedoelende, te
 hebben gevoerd. Er werd tusschen den Nederland-
 schen Bevelhebber, en den Heer VAN DEN HERREWEGHE,
 in naam van het voorloopig Belgisch bewind, eene
 overeenkomst tot het staken der vijandelijkheden ge-
 troffen; (3) waarbij eerstgenoemde beloofde: geen
 gebruik van de middelen, op het kasteel, in zijne
 magt, tegen de stad te zullen maken, zoo men de

(1) Vroeger onder-officier bij de artillerie, later vertooner van
 een walvisch-geraamte, nu Majoor.

(2) Een Franschman, thans Generaal. Hij was, even als NIELLOX,
 om geldzaken en andere redenen genoodzaakt geweest, zich uit
Frankrijk te verwijderen. WHITE, *Revolution Belge*, T. II. p. 142.

(3) Zie Bijlage N°. 2.

soldaten ongemoeid daar heên en naar het tuighuis ^{1830.}
 liet trekken. Eene witte vlag, dien ten gevolge, op ^{27 Oct.}
 de sterkte geheschen, werd door KESSELS als een blijc ^{Opeisching}
 van onderwerping beschouwd; hij snelde er heên, en ^{van het}
 eischte op hoogen toon de overgave. Dan, geene ^{kasteel.}
 magt, tot het aangaan van eenige verbindtenis, heb-
 bende, werd hij weggezonden, om tegen den mid-
 dag, met schriftelijk gestelde voorwaarde tot eenen
 wapenstilstand, terug te keeren.

Intusschen besliste men, op het stadhuis, dat de ^{De wapen-}
 Hoofden der krijgsmagt, en geenszins het Burgerlijke ^{stilstand.}
 Gezagvoerders, bevoegd waren tot het aangaan van ^{vernietig-}
 eenige schikking, en, dat dus, het te dien opzigte
 gedane, als *niet geschied* moest worden beschouwd.

MELLINET eischte nu de ontruiming van het kasteel ^{Eisch van}
 en het tuighuis, met achterlating van al den krijgs- ^{MELLINET.}
 voorraad, de overgave van het smaldeel op de reede,
 het nederleggen der wapenen op de glacis van de
 Citadel, en het vertrekken der troepen binnen twee
 dagen, mitsgaders de aanneming dezer voorwaarden
 voor vier uren deszelfden middags. (1) Doch deze tijd
 was nog niet verstreken toen, omtrent één uur, het
 tuighuis werd beschoten, de poort verbrijzeld en de
 troepen, die geen' last hadden, om geweld met ge- ^{Aanval op}
 weld te keeren, naar het kasteel werden gedreven. ^{het arse-}
 Zij verloren daarbij 30 dooden en 180 man aan ^{naal.}
 gevangenen. (2) Ook de oorlogsbodems ter reede lig-
 gende ondervonden der mouteren moedwil, zoo zelfs, dat
 de kanonneerboot N°. 2, onder bevel van den 2^{en} Lui- ^{Aanvang}
^{van het}
^{bombarde-}
^{ment.}

(1) **Zie Bijlage N°. 3.**

(2) *Esquisses hist.* p. 115. Sup.

12 HET BESCHIETEN VAN ANTWERPEN.

1830. tenant J. C. J. VAN SPEYK, terwijl zij bezig was met
27 Oct. veiliger stelling te nemen, aan tuig en zeilen be-
 schadigd, in gevaar geraakte om op de kade der stad
 te stranden. Reeds van zijne manschappen verloren
 hebbende, was het uiterste oogenblik tot zelfsverde-
 diging dáár, en de wakkere zeeman, het bevel *tot*
 verdragen overtredende, deed zijnen 30 ponder en
 kleinere stukken zoo duchtig spelen, dat hij onge-
 moeid kon wenden en ontkomen. Maar ook de andere
 bodems volgden dit voorbeeld (1) en het kasteel
 ving mede aan, zijne wapenen te gebruiken. Zeven
 uren duurde het beschieten. Uit kanonnen en mortieren
 werden 1500 bommen van 150 à 200 pond zwaarte,
 evenveel congrevische vuurpijlen en meer dan 16000
 houwitser en kogels geworpen, waardoor het tuig-
 huis, het *Entrepôt*, en ruim 600 huizen werden verni-
 eld of beschadigd. (2) Men berekende het verlies,
 aan en in het tuighuis op *vier*, aan en in het En-
 trepôt op *tien* en aan de woningen, eerst op *tachtig*,
Aangerigte later op *vijftien* millioenen guldens. (3) Een Belgisch
schade. schrijver gaf het volgende tafereel van *Antwerpens*
 toestand:

Uitwer-
king van
het bom-
bardement.

» De schrik, in dezen verschrikkelijken nacht,
» heerschende, te beschrijven, zou even onmogelijk,

(1) Zie hierachter: het hoofdstuk over de zeemagt.

(2) Het Entrepôt werd eigenlijk bij toeval vernield, door het, bij zuidwesten wind, in brand schieten van het magazijn op de voormalige scheepstimmerwerf (*chantier*); gedaan op order van den Hertog VAN SAXEN-WEIMAR.

(3) VAN KAMPEN, *Gedenkboek*. *Haarl.* 1834, bl. 159; doch WHITE geeft volgens de officiële begrooting op: f 3,880,000.— II, p. 159.

» als overtollig wezen. Men verbeelde zich, de inwo-
 » ners, die hunne huizen ontvluggende, alles mede
 » droegen wat zij konden torschen, niet wetende waar-
 » heen zich te wenden (een bevel, streng nagekomen
 » belette den mannen om de stad te verlaten) de
 » verst, van de batterijen verwijderde plaatsen, in
 » menigte, opzoekende, en zich in de kazematten der
 » wallen ophoepende! Men stelle zich voor: de straten
 » vol beladene karren, het gebrokene huisraad, het
 » schreeuwen van vrouwen, het kermen van gekwetsten,
 » het afgrijsselijk flikkeren der vlammen, die *Mechelen*
 » verlichtten en tot *Brussel* schitterden, dien over-
 » grooten vuurgloed door den zeewind, over de stad
 » gejaagd, en die tot verbazende hoogte bedekkende,
 » het kraken van instortende gebouwen, het onafge-
 » brokene gedonder des zwaarsten geschuts; men
 » stelle zich dit alles voor, en men zal nog slechts
 » een flauw denkbeeld hebben van dit tooneel van
 » afgrijsselijkheden en verwoesting, bijna zonder voor-
 » beeld in de geschiedenis."

» Onder andere gebouwen stond ook de gevangenis
 » in brand, zoo dat men zich moest haasten om de
 » gevangenen, ten getalle van 150 los te laten, be-
 » zittende men noch een ander gebouw, noch middelen
 » tot vervoer derzelve."

» De wegen naar *Deurne* en *Brussel* waren opge-
 » propt met vrouwen en kinderen. Er heerschte eene
 » onbeschrijf bare verwarring, vele ongelukken veroor-
 » zakende; kinderen werden er vertreden, vele goede-
 » ren geroofd en verloren. De vlugt duurde den ge-
 » heelen nacht, en twee volgende dagen, daar geene

1830.

27 Oct.

1830. » der bekend gewordenen stukken genoegzame zeker-
 27 Oct. » heid van veiligheid verschaft, of de vrees voor een
 » nieuw *bombardement* wegnam." (1) De angst deed
 enkelen het gevaar tarten. Menige poging om, als
parlementair in het kasteel te komen, mislukte,
 door het hevige vuur; tot eindelijk een viertal inwo-
 ners slaagden in het bezorgen van een' brief, nieuwe
 onderhandeling voorstellende; als mede in het bekomen
 van een gunstig antwoord, (2) waarop het vuur ten
 half elf uur in den nacht zweeg.

Nieuwe
 onderhan-
 delingen.
 28 Oct.

Een derde zendeling van het voorloopig algemeen
 bewind, de Heer FELIX CHAZAL vervoegde zich des
 morgens op het kasteel, en deed nu gematigter ei-
 schen hooren, ofschoon die *tot overgave* van de Cita-
 del er steeds de hoofdzaak van bleef. Deze geweigerd
 zijnde, kwam men echter omtrent eenen onbepaalden
 wapenstilstand, van wederzijde twaalf uren te voren
 op te zeggen, overeen; waarbij de Nederlandsche
 veldoverste de voorwaarden stelde, en der Belgen
 hoofden zich die lieten welgevallen. (3)

Wapen-
 stilstand.

Twee dagen later sloot men eene nadere overeen-
 komst, welke weinig meer dan de bevestiging der
 30 Oct. voorwaarde (4) bevatte en nog vijf dagen daarna werd
 bepaald dat alles in *statu quo* zou blijven, en het her-
 vatten der vijandelijkheden drie dagen te voren zou
 5 Nov. worden aangekondigd. (5)

Beoorde-
 ling van
 het bom-
 bardement.

De indruk welke het, te *Antwerpen* gebeurde, hier
 te lande maakte, hebben wij elders getracht te schet-

(1) *Esquisses*, p. 145—146.

(2) Zie Bijlage N°. 2. (3) *Idem* N°. 5.

(4) *Idem* N°. 6. (5) *Idem* N°. 7.

sen (1); dan als hulde aan de waarheid en om der volledigheid's wille, meenen wij ook de oordeelvellingen van vreemden daarover te moeten boeken, voor zoo verre die buiten de dagbladen in blijvende werken zijn uitgedrukt.

» *Engelands* vertegenwoordiger in *België* beweert: dat de Generaal CHASSÉ de stad had kunnen bewaren indien hij zijne magt had bijéén geschaard, en de poorten en voornaamste punten, sterk bezettende, die had verzekerd, door *barricaden* en *retranchementen*; spaarbenden gereed houdende om, in gesloten colonnes, de straten en wallen schoon te vegen; terwijl hij slechts zwakke *patrouilles* uitzond en de wachten aan de poorten weinig meer dan het gewone getal krijgslieden telden; waardoor de soldaat werd blootgesteld om, afgemat, ontmoedigd en, bij gedeelten, overweldigd te worden. »Van daar,» zegt hij, »de stoutheid der hoofden van de opstandelingen jegens een' veldheer die, in *Europa*, beschouwd werd als een voorbeeld van standvastigheid en krijgskunde; doch, die eene stad liet verloren gaan, welke hij, met slechts een gedeelte der geestkracht en der talenten, door den algemeenen roep, hem toegekend, had kunnen behouden.» Naar het oordeel van den genoemden schrijver, moest hij daartoe, »op den 25, benevens de reeds gemelde maatregelen, eenige kanonnen op de wallen, tegen de stad, gekeerd, de posten, die de straten bestrijken, sterk bezet, de weg van *Berghem* door de halve manen, *Montebello*

(1) LASTDRAGER, *N. Gesch. D. I*, bladz. 92.

16 BEOORDEELING VAN HET BOMBARDEMENT.

1830. en *Burgerhout* en den bril *Carnot* verdedigd hebben; en, bij het eerste teeken des oproers, in eene korte, krachtige afkondiging, bekend gemaakt, dat het eerste geweerschot het sein tot de verdelging zou zijn, van dat deel der stad, waarin het geweld was gepleegd; of, zoo hij, gelijk gebleken is, dien weg niet wilde inslaan, op den eisch van MELLINET en NIELLON hun hebben herinnerd, dat de stad zich onder het vuur des kasteels, der sterkten en des smaldeels bevond, met bedreiging, dat: indien de binnengekome opstandelingen *Antwerpen* niet terstond verlieten, de gevangene soldaten, en de wapenen niet wierden uitgeleverd, het volk de zijne niet aan den voet van het *glacis* nederlegde en de Oranjevlag niet van al de torens wapperde, hij de stad tot een' puinhoop zou maken; of wel, na het bombardement als eene voorwaarde, *sine qua non*, van alle toegevendheid, de ontruiming en de onderwerping der stad hebben gevorderd. Toen toch zou zijn wil eene wet geweest zijn, daar het volk, na het ontvangen der duchtigles, gevoeliger voor de uitgestrektheid des gevaars moest zijn geworden en de *gedelegeerden* van het voorloopig Bewind zouden hebben terug gedeinsd voor het denkbeeld, om de tweede stad des lands aan de hoofdigheid van eenige geestdrijvers op te offeren."

Deze schrijver, wijders erkennende, dat de schade aan de stad veroorzaakt, zeer vergroot is opgegeven, daar haar midden en de verwijderde wijken weinig geleden hebben, het vuur der schepen luttel letsel deed en men van het kasteel geenszins gebruik heeft gemaakt, van al de verdelgings-middelen, daar aan-

wezig, is echter van meening, dat, schoon zulks 1830.
het oogmerk verontschuldigt, het de vernieling der
have van bijzondere en vreedzame burgers niet kan
goed maken; te minder, daar er de voortgang der
omwenteling niet door werd gestuit, noch het ge-
ringste deel van het verlorene aan de Regering hergaf,
noch dienen kon tot voorbeeld; alzoo, behalve *Venlo*
en *Maastricht*, alle vaste plaatsen in 's vijands han-
den waren.

» CHASSÉ's gedrag wordt hier vergeleken met de
krachtvolle houding van den Generaal DIBBETZ, die,
met weinige magt, door eene merkwaardige waakzaam-
heid en een vast besluit, *Maastricht* behield, zon-
der één schot te lossen, en zonder een' druppel bloeds
te vergieten, terwijl de met roem overladene krijgs-
man, in het bezit van de gunstigste stelling, verliet
wat hij nooit had moeten opgeven; en zich, na de
gelegenheid tot herwinning, vergenoegde met het star-
ren op rookende puinen, waaronder hij de laatste
hoop des Huizes van NASSAU had begraven; voor het-
welk, dit bombardement, schadelijker was dan het
verlies van twintig veldslagen." (1)

Van de Duitsche zijde beschouwde men de zaak als
volgt:

» Volgens kriegsregt heeft de vijand, welke eene

(1) WHITE, *Révolution Belge*, II, p. 150 en 161. Deze schrij-
ver vervolgde, met hevige uitdrukkingen, zijne afkeuring van de han-
deling des Generaals; dan, daar latere tijden wellicht meerdere be-
kendheid met de hem gegevene bevelen zullen verschaffen, willen
wij, door de overneming, geen en schijn van goedkeuring derzelve,
op ons laden.

18 BEOORDEELING VAN HET BOMBARDEMENT.

1830. vesting bezet, volkomen regt, om op de huizen en inwoners te schieten, wanneer de laatsten tegen hem opstaan. De troepen in *Antwerpen* waren landgenooten, geene vijanden; die, toen zij zich tegen eenen aanval van buiten verweerden, verraderlijk van binnen werden aangevallen door hen, die hunne landgenooten geweest waren. Een rustig verbeiden van de bijeenkomst des Nationalen Congres, deszelfs bepalingen, en, in het algemeen, der gebeurtenissen was der Antwerpenaren pligt; maar zij verkozen den moorddadigen aanval. Evenwel spaarde het kasteel de stad, hoezeer te voren bedreigd, wanneer het volk tot oproer mogt overslaan."

» De wil des te goeden Konings bedwong nog altijd het vuur, daar aan den Generaal CHASSÈ, even als aan alle andere bevelhebbers van kasteelen en vestingen, was voorgeschreven om de steden te verschoonen. Eene menschelijkheid, die Hem alle vaste plaatsen kostte, en door de rebellen voor zwakheid werd gehouden, of ten minste, als zoodanig, werd voorgedragen."

» De krijgswet en het regt onder beschaafde volken, bepaalden, reeds sedert langen tijd, wanneer eene Citadel van de zijde der stad niet wordt aangegrepen, schiet zij ook niet daarop; maar, in het tegenovergestelde geval, is het des bevelhebbers pligt, den vijand ook aan dien kant tegenstand te bieden, en zoo mogelijk te verdrijven. De hoofden der rebellen MELLINET, NYPELS, NIËLLON enz. hadden vroeger gediend, kenden gewis dezen grondregel, en voerden niettemin in de stad het geschut tegen de Citadel aan,

lieten, uit de naaste huizen, op het kasteel en de Hollandsche schepen schieten, en eischten zelfs eene schandelijke overgave. Wat bleef nu den bevelhebber der koninklijke magt over? Lafhartigheid en verraad, of het vuren op den vijand in de stad? Ongetwijfeld waren de revolutionnaire aanvoorders overtuigd, dat de Baron CHASSÉ het laatste zoude kiezen; doch, in hun vroeger leven reeds gewoon, om zich aan geene bedenkingen van menschenliefde te storen, was hun weinig aan *Antwerpen* gelegen, en hun plan was: Nemen wij de Citadel, goed! Wordt de stad vernield, dan werpen wij de schuld op de Hollanders en ORANJE, en ons spel zal, in het Congres, zoo veel te vrijer zijn, als wij zeggen: *Antwerpen* werd aan de reede van *Amsterdam* opgeofferd. *Antwerpen* werd dus door de omwentelingmakers blootgesteld. De massa der, nu klagende, burgers had hen kunnen verhinderen, wanneer zij, in verbinding met de bezetting, de inwendige rust bewaard had. Zij deed dit niet; heulde ten deele met de opstandelingen, en boette alzoo eigen schuld." (1)

In de bovengemelde overeenkomsten waren twee punten duidelijk bepaald, namelijk: dat er zoude zijn Schending des wapenstilstands door de Belgen. 1°. *stilstand van wapenen*, en 2°. dat *van beide zijden de werken*, kunnende dienen tot aanval, of verdediging, *zouden worden gestaakt* en alles in den bestaanden toestand blijven. Hoe getrouw de Belgen, in weerwil des wapenstilstands, door de Londensche Conferentie, den 17 Nov. 1830 voorgeschreven, (2)

(1) UNGERWITTER, *Geschichte d. Nederl.* S. 332, Leipzig 1832.

(2) *Recueil d. pièces dépl. etc.* T. I, p. 9.

1830. het *eerste punt* in acht namen, bleek uit een aantal brieven, van tijd tot tijd door den Generaal CHASSÉ, wegens verraderlijk schieten, aan de krijgsoversten binnen *Antwerpen* bevel voerende, geschreven. (1)

IJverig arbeidden zij tevens aan de versterking der bestaande werken, en het maken van nieuwe, langs de de *Schelde*. De ambtsberigten van voor *Antwerpen* meldden deswege:

Febr. 1831. In Februarij 1831 werden de *facen* van de batterij *St. Fernando* tusschen *Austruwiel* en het kruidmagazijn te *Antwerpen* bezet met 23 zware stukken, het *Rak* van *Oosterwiel*, de *Schelde* en het *fort Oosterwiel* bestrijkende. Bij eene sluis, in den Scheldedijk, was men bezig eene batterij, in den vorm van eene halve maan, op te rigten; waarvan elf schietgaten over het *Rak* van *Oosterwiel*, toen reeds, gereed waren, en die met de voormelde een dubbel kruisvuur konden vormen; en nog eene andere batterij, het vaarwater langs *Oosterwiel* bestrijkende, die, met het *fort Fernando* en de gemelde halve maan, mede een kruisvuur kon maken; wijders arbeidde men, in de batterij *St. Laurent*, en in de zoogenaamde *Mont Impérial*. (2)

Maart. In Maart zag men het verder bewapenen van het

(1) Zie Bijlage N°. 8.

(2) Rapp. v. d. Kapt. Lt. KOOPMAN, dd. 24 Februarij, die in Maart daarna voorstelde, om de stukken op *St. Fernando*, slechts 150 passen van den oever staande, bij het hervatten der vijandelijkheden, door de uitbarsting van een, als brander ingerigt, vaartuig, te vernielen. Rapp. van 13 Maart.

fort du Nord of *Fernando*, zoodat het nu voorzien 1831. was van 25 zware vuurmonden. (1)

In April ontving men berigt, dat zij de forten *Fre-* April. *derik Hendrik* en *Calloo* hadden bezet, en op het brievenschuitje, uit *St. Marie*, vuurden (2); alsmede dat zij steeds bezig waren, met het voltoojen en bewapenen der halve maan of *Kattendijk*-batterij en het opwerpen van eene andere, nabij de *bassin*, waaraan 400 à 500 werklieden arbeidden; en die, volgens de schietgaten te oordeelen, tegen de, ter reede liggende, vaartuigen bestemd was; waardoor derzelver stelling, met de strekking der stroomen, zeer ongunstig werd; terwijl deze voortdurende bewapening, onder bescherming der witte vlag geschiedende, een' zeer nadeeligen indruk op de schepelingen maakte. (3)

Tot nu toe had men benedenwaarts *Antwerpen* gearbeid; doch weldra begon men, ook hooger, batterijen aan de beide oevers des strooms op te werpen, van waar dus nieuwe kruisvuren de stelling der bodems bedreigden; en wel, onder voorwendsel, dat dit alleen geschiedde, om te beletten dat de Nederlandsche vaartuigen verder dan de gestelde grenzen kwamen. (4) Ook werden de manschappen der forten en batterijen, des nachts, met talrijke detachementen versterkt; het fort *du Nord* met grachten en palissaden omgeven, zoodat eene verovering er van,

(1) Rapp. van den Kapt. Lt. KOOPMAN, 20 Maart.

(2) Id. Kapt. Lt. VAN NAREN, 4 April. (3) Id. Kapt. Lt. KOOPMAN, 7 April.

(4) Zie Bijlage N°. 9.

1831. bij verrassing, onmogelijk was te achten. Verder werden de batterijen, boven de Citadel, aan den Brabandschen wal, op ruim 2000 passen, en aan den Vlaamschen oever, op ruim 1700, zoo aangelegd, dat onze bodems, slechts drie kabellengten er van verwijderd, aan een hevig vuur zouden zijn blootgesteld. (1)

Mei In de volgende maand ging men nog verder. De Generaal CHASSÉ, om de versterkingen door den vijand gemaakt, den *bril St. Laurent*, tot het kasteel behoorende, hebbende doen bezetten, ten einde dien in staat van verdediging te brengen, werd dadelijk
15 Mei. gesommeerd om zijne troepen terug te trekken, terwijl Belgen zich rondom het kasteel schaarden, en vrijwilligers, zonder antwoord op dien eisch af te wachten, hun vuur tegen de sterkte rigtten; zoodat men eenen wezenlijken aanval, waarvan al lang sprake liep, wachtte. (2) Het vuren bleef echter bij de voorposten bepaald; maar de Generaal BELLIARD en de Heer WHITE, *Frankrijk* en *Engeland* vertegenwoordigende, zich ten voordeele van *België* in de zaak mengende, (3) deed Generaal CHASSÉ den arbeid in *den bril* staken, en zulks, in weêrwil dat de Belgen voortgingen, met het opwerpen van batterijen, tot in de tweede *parallel* en dus zeer nabij het *glacis* van de *citadel*, waar tegen genoemde HH. zich niet schijnen gekant te hebben. De Nederlandsche Bevelhebber schreef daarom aan der Bel-

(1) Rapp. v. d. Kapt. Lt. KOOPMAN, van den 6 Mei.

(2) Rapp. als boven van den 15 en 16 Mei.

(3) **Zie Bijlage N°. 10.**

gen Geheeraal, te *Antwerpen*, dat: *indien niet*, 1830.
binnen zes uren, de bedoelde arbeid werd gestaakt,
hij daaraan door zijn geschut een einde zou ma-
ken, en dus de vijandelikheden beginnen. (1)
Hiervan kennisgeving aan het Stedelijk Bestuur ge-
daan zijnde, en de Belgen teggend, met vermeerde-
ring van manschappen, het werk voortzettende, ston-
den onze krijgs- en zeelieden op de bolwerken en de
bodems, met brandende lonten en brandend verlan-
gen gereed, om hun hart nogmaals, voor zoo me-
nige ondergane beleediging, op te halen. *Zij haak-*
ten naar het uur, waarop het vergund zou zijn,
de Belgen ook voor deze terging te tuchtigen, (2)
toen een parlementair kwam berigten, dat, ten gevolge
der orders van den Regent der Belgen, de werkzaam-
heden zouden worden geëindigd, gelijk ook geschied-
de; soldaat en matroos moesten nogmaals, met onvol-
dane wraakzucht, stille zijn. (3)

De wederzijdsche werken schijnen, van nu aan, tot Aug.—Oct.
den tiendaagschen veldtogt, (4) en daarna, tot in Oc-
tober, in denzelfden toestand gebleven te zijn, (5)

(1) Rapp. v. d. Kapt. Lt. KOEFMAN, van 20 Mei.

(2) Idem.

(3) Idem.

(4) Behalve dat gedurende den tiendaagschen veldtogt door het
springen van de mijn, in de doorsnede des dijks boven het fort
Burght en de voltoojing der andere doorbraken, de polder achter
het *Vlaamsche Hoofd* onder water gezet zijnde, de forten *Ooster-*
wiel en *Calloo*, als door de overstroming gedekt, werden ont-
ruimd. Rapp. van den Kapt. Lt. KOEFMAN, 7 Aug.

(5) Dit was blijkbaar een gevolg van den te *Londen* voorgeschre-
ven wapenstilstand van zes weken. *Recueil etc.* T. I, p. 298.

1831. maar in die maand de wapenstilstand eindigende, (1)
 25 Oct. ving men aan, met de batterijen benoorden *Antwerpen* te versterken, meerder te bewapenen, en eene nieuwe op te werpen, zoodat de staat der aanvalswerken toenmaals, ten Noorden der stad, was als volgt:

Op de hoogte genaamd *de Kat* (zigtbaar) 8 stukken.
 » » batterij beneden idem 8 »
 » *St. Laurent* 7 »
 boven idem 4 »
 tusschen idem en *de Kat* 7 mortieren.
 op de batterij aan de *Schelde* 8 stukken.
 op het fort *du Nord* (zigtbaar) . . . 28 »

dus 7 mortieren en 58 stukken. (2)

Ook werden, omtrent dezen tijd, de schijnbaar geslechte batterijen aan den *Kattendijk*, welker ontwapening men nu zag, dat slechts voorgewend was geweest, door het openen der schietgaten weder bruikbaar gemaakt en met geschut voorzien, aan de werken ten Noorden der stad, door eene groote menigte volks, dag en nacht, ijverig gearbeid en schanskorven en borstweringen op de kade langs de *Schelde*, geplaatst, (3) waardoor bij hervatting der vijandelikheden de toestand van het smaldeel hoogst gevaarlijk moest worden, (4) te meer daar de vijand
 Oct en Dec. later begon, met ook aan den regter-oever, in de *Kruisschans* en het fort *St. Philippe* versterkingen

(1) Schoon verlengd tot 25 Oct. *Recueil*, T. II, p. 80.

(2) Rapp. v. d. Kapt. KOOPMAN, van 8 Oct. (3) Idem 25 Oct.

(4) Idem 27 Oct.

op te werpen; waarom de Generaal CHASSÉ aanzoek 1831.
deed om eene gewapende stoomboot, ten einde die,
met eenige kanonneerbooten, bij *St. Marie* te plaat-
sen. (1)

In den aanvang des volgenden jaars ontdekte men Febr. 1832.
eene nieuwe batterij, van zes 18 ponders, aan de
Isabellesluis, (2) waarom de daar bevelvoerende Officier
poging aanwendde, ten einde meerdere kanonneer-
booten, meer op dat punt, te vereenigen. De Belgi-
sche Regering scheen nu den moed hervat te hebben;
immers volgens berigten van den Prins VAN ORANJE
en uit het Kabinet des Konings, aan den Generaal
CHASSÉ, verwachtte men, met het einde der maand
Maart, eenen aanval op de sterkte, (3) waarbij het
vermoeden rees, dat hij op verraad van binnen re-
kende; zoodat, schoon het onderzoek deswege geen
licht heeft gegeven, er een viertal Belgen, om han-
delszaken op de Citadel wonende, gedurende eenige
dagen naar het linieschip *de Zeeuw* in bewaring
werden gezonden. (4) Ook werd de Antwerpsche
kade in duchtbaren staat gebragt, zijnde niet min-
der dan ruim 1200 man onledig, met het graven van
een' bedekten weg, ter diepte van ongeveer vijf voe-
ten, loopende van *St. Jans Vliet* tot het fort *du*
Nord, (5) langs welke van de uitgedolvene aarde,
een wal of borstwering werd gevormd; al hetwelk

(1) Missive v. d. Gen. CHASSÉ, v. 15 Dec.

(2) Rapp. v. d. Kapt. L. C. J. T. MEUREN, v. 16 Febr.

(3) Rapp. v. d. Kapt. KOOPMAN, v. 28 Maart.

(4) Idem van 29, 30 en 31 Maart.

(5) Idem van 2, 3 en 7 April.

1832. onder geschreeuw en gejuil en scheldwoorden geschiedende, onze zeelieden tot gestadige waakzaamheid noopte. Talrijke troepen-verzamelingen omgaven de dorpen, rondom de overstromende landen gelegen, terwijl het geschut op het fortje aan den *Blokkerdijk*, met zes zware stukken en twee mortieren was vermeerderd. (1)

Uit dit alles blijkt, dat men rusteloos, en wel gedurende den eerst vrijwillig aangepanen, en later door de Mogendheden voorgeschreven' wapenstilstand, arbeide zoo aan aanvals- als aan verdedigingswerken. Van welke een Fransch schrijver het volgende overzigt geeft. (2)

» In den loop van 1832 werd de stad *Antwerpen*
 » tegen een' aanval van de zijde der rivier in een'
 » geduchten staat van tegenweer gesteld. Het *Noor-*
 » *derfort* werd geheel bewapend, alsmede de batte-
 » rijen, gelegen tusschen dit fort en de stad, en be-
 » kend onder den naam van *Batterijen van den*
 » *Kattendijk*. Men rigtte eene zeer verhevene bat-
 » terij ter linkerzijde van den ingang van het dok
 » op. De kaaijen werden over hare geheele lengte
 » in de gedaante van eene loopgraaf, met eene
 » borstwering naar de zijde der rivier opgegraven,
 » en de straten op de kaai uitkomende, door kanon-
 » dragende schouderweren gesloten. Op de plaats,
 » genaamd *de Werf*, tegenover het *Vlaamsche Hoofd*,
 » rigtte men eene batterij van verscheidene kanon-

(1) Rapport van Kapt. KOOPMAN, van 7 April.

(2) Z. W. T., voormalig Officier der genie, *Verhaal van de belegering* enz., *Zalt-Bommel* 1833, bladz. 48 en 49.

» stukken van zwaar kaliber en van eenige mortieren 1832.
» op; eene andere batterij werd gesteld ter regter-
» zijde van den ingang van het dok, ook op de
» *Schelde*, naar de zijde van het *Vlaamsche Hoofd*
» gerigt; eindelijk zag men eene derde batterij rijzen,
» aan het andere einde van de kaai tegen het *arse-*
» *naal*, insgelijks tegenover de *Schelde* gerigt.

» Om de stad tegen de Citadel te beveiligen, wierp
» men insgelijks in alle straten, naar de *esplanade*
» leidende, met kanonnen en mortieren bewapende
» schouderweren op, alsmede eene groote geblindeer-
» de batterij voor 8 mortieren in den walsgang van
» het bolwerk der stad, links van de bagijnen-poort;
» eene andere batterij, voor kleine mortieren werd
» geplaatst in de halve maan voor de Mechelsche
» poort; terwijl, in weerwil der vertoogen van den
» Generaal CHASSÉ, de regterflank van den bril *Monto-*
» *bello* met 6 kanonnen bezet werd.

» De bewapening der Belgen was op den 22sten
» September 1832 van 270 vuurmonden tegen het
» kasteel, en van 410 stukken voor de geheele mi-
» litaire positie van *Antwerpen*."

DE SCHEEPSMAGT.

VAN AUGUSTUS 1830 TOT JANUARIJ 1833.

Gebruik
der
scheeps-
magt.

Naauwelijks was de mare des oproers ter kennis van de Regering gekomen, of zij begreep, zoo ter beveiliging van de Noordelijke Gewesten, als ter be- teugeling der Zuidelijke, een onberekenbaar nut van hare zeemagt te kunnen trekken; en gaf dus al da- delijk last, om de voorhanden zijnde bodems naar de *Schelde* te doen stevenen.

Bodems
naar de
Schelde.

De eerste derwaarts gezondene vaartuigen waren de brikken *de Gier* en *de Panter* (1) met drie ka- nonneerbooten, die zich, den 31sten Augustus, voor *Antwerpen* en in betrekking met den Generaal CHASSÉ bevonden; (2) onder wien later al de bo- dems, bij en beneden *Antwerpen*, onder bevel van

(1) Deze brik werd den 22 Sept. vervangen door de korvet *de Proserpina*.

Ten einde gedurige herhaling van namen der Bevelhebbers te ver- mijden, zullen, in den regel, alleen de namen der bodems worden genoemd; kunnende men op de Lijst, onder **Bijl. N°. 11** gege- ven, de Gezagvoerders van elk vaartuig gemeld vinden.

(2) Rapp. van den Kapt. ter Zee *ruys* van 31 Aug.

den Kapitein ter zee LEWE VAN ADUARD geplaatst, werd 1830.
den gesteld. (1)

Bij deze voegden zich al spoedig de fregatten *de Euridice* en *de Sumatra*; (2) zoodat men reeds den 2^{den} September kon rekenen, de vier bovengenoemde schepen en drie gaffel-kanonneerbooten voor *Antwerpen* vereenigd te hebben. (3) Terwijl eene vierde boot de gemeenschap met de forten *Lillo* en *Liefkenshoek* en de vaart op de rivier open hield. (4)

Na weinig tijdsverloop bezocht Prins FREDERIK als Inspectie van Prins FREDERIK. 10 Sept.
Admiraal dit smaldeel, en ontving de ondubbelzinnigste blijken van den goeden geest der Bevelhebbers en manschappen van alle rangen; die weldra vermeerderd werden met de korvetten *de Heldin*, (5) *de Komeet* en *de Proserpina*, terwijl de pakket *de Vliegende Visch*, van *Curaçao* aangekomen, in den mond der *Schelde* ter kruisvaart ging. (6)

Wijders stelde de Regering drie verdedigings-liniën Verdedigings-liniën te water.
te water daar, en bewapende daartoe een aantal grootere en kleinere bodems; want, ofschoon men al door geene ernstige vreeze voor een' inval der Belgen, in *Oud-Nederland* (door hunne dagbladen echter meermalen snoevend aangekondigd) verontrust wierde, een strooptogt over de rivieren, was toch in October en November 1830, door eene ban-

(1) Aanschr. van Z. K. H. Prins FREDERIK, 30 Aug.

(2) Dit fregat geraakte, bij het ankeren voor de stad, aan den grond en ging verloren. (3) Rapp. aan Z. M., 2 Sept.

(4) Rapp. van den Kapt. ter zee LEWE V. ADUARD, 2 Sept.

(5) Besluit van 5 Oct.

(6) Idem van 11 Oct.

1830.

delooze horde, bij ontstentenis aan tegenweer, geene onmogelijkheid; (1) en dus behoorde het bewapenen der stroomen ten Zuiden, tot het verdedigings-stelsel des Rijks. (2)

Bedoeld plan splitste de verdediging in drie afdeelingen, als:

EERSTE LINIE.

1°. Linie.

1°. Afd.

1°. Van den mond der *Wester-Schelde* langs *Vlissingen* tot *Rammelies* of het *Sloe*, om de kust in de *Wielingen* en den *Deurloo* gade te slaan, de binnen komende schepen te beschermen, en door seinen gemeenschap te houden met de bodems op de *Wester-Schelde*. Hiertoe bestemde men twee korvetten en een' advies- of communicatie-brik. (3)

2°. Afd.

2°. Van het *Sloe*, beoosten de *Zandbank* de *Caloot* langs *Borselen* en *Baarland* tot aan het fort *Bath*, ter waarneming van de Vlaamsche kust, voornamelijk wat van *Terneuzen* zou kunnen worden ondernomen; waartoe zes gaffelbooten en eene gewapende stoomboot, onder bevel van een' Kapitein of Kapitein-Luitenant ter zee, noodig geacht werden. (4)

(1) Een berigt van den Gouverneur van *Zeeland*, dd. 18 Oct., kennis gevende, dat de opstandelingen zich van *Staats-Vlaanderen*, (4°. en 5°. districten van *Zeeland*) begonnen meester te maken, droeg het als niet onmogelijk voor, dat zij eenen aanslag op *Vlissingen* en *Veere* zouden ondernemen.

(2) Voordragt van 12 Oct. en Kon. Besl. van den volgende dag.

(3) Ter beschikking van den Vice-Admiraal en Kommandant te *Vlissingen*, GOBIUS.

(4) Eerst gesteld onder bevel van den Kapt. ter zee N. P. BLOM-MENDAL; (in plaats van den daartoe aangewezen Kapt. ter zee E. LUCAS, om ongesteldheid ontslagen) die later is benoemd tot Commandant van de 2°. linie en opgevolgd door den Kap. LEWIS VAN ADUARD.

3°. Van *Bath* tot *Antwerpen* drie à vier zee- 1830.
 schepen met vijf à zes gaffelbooten, onder een' Vlag- 3°. Afd.
 Officier of Kapitein ter zee, (1) tot dekking en in
 ontzaghouding van *Antwerpen*, beschutting van het
Vlaamsche Hoofd, met de forten *Lillo* en *Liefkens-*
hoek en de *Perel*; — welk smaldeel, door seinen ge-
 meenschap met de *Wester-Schelde* kunnende houden,
 van daar, des noodig, hulp zou kunnen trekken of
 derwaarts zenden.

TWEDE LINIE (2)

2°. Linie.

op de *Ooster-Schelde*.

1°. Van *Bergen op Zoom* langs *Tholen*, *IJsche*, 1°. Afd.
Zandkreek tot *Zierikzee*, zes gaffelbooten, onder be-
 vel van een' Kapitein Luitenant ter zee.

2°. Van *Keten*, langs het *Mastgat* tot op *Zype*, 2°. Afd.
 onder bevel van een' Kapitein-Luitenant.

3°. Van de *Zype*, langs den *Krammer*, tot op het 3°. Afd.
Haringvliet, zes gaffel-kanonneerbooten en eene
 stoomboot, tot het onderhouden van de gemeenschap
 langs de geheele afdeeling, en het spoedig vervoer van
 vaartuigen, waar die noodig zouden zijn, onder bevel
 van een' Kapitein ter zee, als Kommandant dezer
 geheele afdeeling. (3)

(1) De Kapitein ter zee LEWE VAN ADUARD, onder het opperbevel
 van den Luitenant-Generaal CHASSÉ. Later, voor zoo veel de scheeps-
 magt voor *Antwerpen* betreft, opgevolgd door Kapt. KOOPMAN.

(2) Onder bevel van den Kapt. Lt. ter zee DE MONJÉ.

(3) Onder het opperbevel van den Schout-bij-Nacht J. A. V. D. STRATEN.

1830.

DERDE LINIE (1)

3e. Linie. *op het Volrak of de Zeeuwsche stroomen.*

1e. Afd. 1°. Van de *Willemstad* of de *Buitensluis*, langs de *kil*, tot aan de *Kap van het Land*, om den overwal, voornamelijk den *Moerdijk* enz. in het oog te houden, zes gaffelbooten, onder bevel van een' Kapitein-Luitenant ter zee.

2e. Afd. 2°. Van *Kap van het Land*, de *Merwede* op, langs *Geertruidenberg*, tot aan *Gorcum*, en om op binnen de daar zijnde droogten en smalle rivieren alle mogelijke diensten te doen, vier gaffelkanonneerbooten, drie groote en tien à twaalf kleinere roeibooten, met acht logementschuiten, onder twee Kapitein-Luitenants ter zee, en de geheele afdeeling onder kommando van een' Vlagofficier of Oud-kapitein.

Gereed
zijnde bo-
dems.

Tot deze bewapening waren bereids aanwezig en geplaatst: te *Vlissingen* de *Amphitrite* van 32, de *Heldin* van 28 en de *Vliegende Visch* van 14 stukken; waarbij eerlang te voegen waren de verwacht wordende bodems: de *Javaan* van 32, de *Nehellennia* van 28, de *Pallas* van 20, de *Echo* van 18 en de *Kemphaan* van 18, terwijl de *Hippomenes* van 28 en de *Miranus* van 10 stukken, benevens veertig gaffel-, drie groote en vijftien kleine kanonneerbooten, met de noodige twaalf logementschuiten, uitgerust werden; zijnde er orders aan den Schout-bij-Nacht v. D. SANDE gezonden, om met zijne onderhebbende

(1) Onder het opperbevel van den Kapitein ter zee A. W. DE MAN, later onder dat van den Schout-bij-Nacht VAN DER STRATEN.

bodems uit de Middellandsche zee huiswaarts te 1830.
keeren (1).

Met deze vaartuigen wilde men, voor allen, de *eerste* linie voorzien en daartoe in allerijl twee korvetten, en een' brik voor en bewesten *Vlissingen*, zes kanonneerbooten en eene stoomboot, op de *Wester-Schelde*, en drie à vier zeeschepen, met zes kanonneerbooten, voor *Antwerpen*, (die er meerendeels reeds waren,) behouden, en als boven, achterevolgens met de opgegevene vermeerderen. Voor de *tweede* linie waren reeds elf gaffelbooten op 's Rijks werven bijna gereed, en 25 andere in aanbouw; en voor de *derde* linie had men de boven opgegevene roeibooten; doch gebrek aan matrozen belettede voor als nog de bemanning.

Evenwel nam, sedert de verhoogde premie, waartoe het Collegie *Zeemanshoop* aanmerkelijke sommen bijdroeg, de werving toe; ook begonnen zich vrijwilligers voor de dienst op de rivieren bereid te verklaren. (2)

De Heeren D. A. en M. J. HARINGMAN, gepensioneerde Vice-Admiralen en de Heer BRONVO, ond-^{Aanbiedingen.}
Zeeofficier, gaven ten deze een' bemoedigend voorbeeld, als de eersten hunne dienst en de laatsten de bemanning voor eene kanonneerboot, onder zijn bevel, aanbiedende; terwijl eenige bijzondere personen, hetzij door geldelijke offers, hetzij door zich bereid te toonen om het lijf voor het Vaderland te wagen, blijken gaven van uitstekende belangstelling in *Neêrland's* eer. (3)

(1) Besluit van den 28 October 1830.

(2) *Zie Bijlage N°. 12.* (3) *Idem N°. 13.*

34 DE SCHEEPSM. BIJ HET BOMBARDEMENT.

1830.

Aandeel
van het
smaldeel in
het be-
schieten
van *Ant-
werpen*.

Niet weinig werd de geestdrift verhoogd door het roemrijke deel dat de bodems, voor *Antwerpen* geplaatst, (1) in het beschieten der stad, namen, (2) en waarvan wij het verslag, liever in de onopgesmukte zeemanstaal laten volgen, dan door eigen opstel het tafereel te verzwakken. Het luidde: (3)

» Met genoegen kan ik Uwe Excellentie rapporte-
» ren, dat de equipagiën van Z. M. schepen en vaar-
» tuigen, in het gevecht, zich uitmuntend hebben ge-
» dragen, en daarin voorgegaan zijn door hunne brave
» Kommandanten en Officiëren; die ik allen bij deze
» gelegenheid het aandenken van Uwe Excellentie
» waardig acht, enz. en wijders: onbegrijpelijk is het,

(1) Deze waren: Het fregat *de Eurydice*, Kapitein ter zee LEWE VAN ADUARD. De korvetten *de Komeet*, Kapt.-Lt. J. C. KOOPMAN, en *de Proserpina*, Kapt.-Lt. H. W. VAN MAREN; de brik *de Gier*, Luit. ter zee 1°. kl. J. A. ZOUTMAN. De kanonneerbooten No. 2, 4, 6 en 9, Luitenants ter zee J. C. J. VAN SPEYK, J. SCHRÖDER, J. W. VAN MAREN en J. SCHUIT.

(2) Dat de zeelieden met hartelijkheid vuurden kan men afmeten uit het volgende, door een' Zee-Officier medegedeelde: » Nu en » dan schoot men baldadig op de voor de stad liggende schepen » en de sloepen, die van het eene naar het andere schip voeren; » gepaard met uitjouwingen en oproerige liederen. Omstreeks 12 » uren nam het geweervuur uit de huizen meer en meer toe, zoodat » de kanonneerbooten, voor *St. Jans-Vlist* liggende, alwaar de be- » manning minder gedekt was dan op de groote schepen, eenige » dooden en gekwetsten bekwamen; hetgeen zeer lijdelijk, maar met » groote ergernis, moest toegelaten worden; en, daar deze verrader- » lijke handelwijze steeds toenam, gaf de Kapt. ter zee Komman- » dant, omstreeks 3 uren, order aan de kanonneerbooten, om op » zijde der schepen post te vatten, tot de Generaal Opperbevelhebber » goed zou vinden, om, door eene geduchte tuchtiging hieraan een » einde te maken. Gelukkig lokten de oproerlingen zelve die straf uit.»

(3) Rapp. van den Kapitein LEWE VAN ADUARD, van 29 Oct.

» dat mijn onderhebbende bodem en equipage bij 1830.
 » een gevecht van $7\frac{1}{2}$ uur zoo weinig hebben gele-
 » den; te meer, daar ik mijne positie bij twee grach-
 » ten of vlieten van het begin tot het laatst toe be-
 » houden heb, en men van daar sterk, doch meestal
 » over ons henen, of voorbij schijnt geschoten te heb-
 » ben. Intusschen kan ik Uwe Excellentie rapport
 » maken, dat de batterij van *de Eurydice* niet ge-
 » spaard is, als hebbende bij de drie honderd schoten,
 » met het grof geschut, gedaan, en ontwaarden wij
 » met den dag aan huizen en daken, dat de stukken
 » zeer wel gericht waren geweest.

» Het is mij, voor als nog, niet mogelijk eenige uit-
 » zondering te maken onder mijn' état-major, welke
 » der officieren zich het meest zoude gedistingueerd
 » hebben; daar allen, als mannen van eer, hunnen
 » plicht gedaan en gezorgd hebben, dat de orders met
 » bedaardheid en moed ten uitvoer gebragt wer-
 » den. — —

» De braafheid en welwillendheid mijner equipage kan ik niet hoog genoeg roemen. — —

» Z. M: advies-brik *de Gier*, alsmede de vier booten N°. 2, 4, 6 en 9 hebben zich bijzonder wel gedragen; te meer, in aanmerking nemende, dat men, » onder het veranderen van plaats, op die vaartuigen, » van den wal, het eerst heeft geschoten, waardoor » men dadelijk dooden en gekwetsten heeft gekregen." (1)

(1) Rapporten van den Kapt. ter zee LEWE VAN ADUARD, van 29, 30 en 31 Oct. 1830.

36 DE SCHEEPSM. BIJ HET BOMBARDEMENT.

1830.

Dagorder
van den
Generaal
CHASSÉ.

Eene dagorder van den Opperbevelhebber erkende al spoedig de diensten, door onze zeelieden bewezen; daar hij hen als toeriep:

» *Zeehelden!*

» De dag van den 27sten October heeft mij bewijzen opgeleverd, dat het heldenbloed van uwe voorvaderen in ruime mate in uwe aderen stroomt. Uw gedrag is voorbeeldig geweest. Gij hebt gevochten met leeuwenmoed en de Antwerpenaars overtuigd, dat gij lijf en leven veil hebt voor Z. M., en zijne regten tot het uiterste wilt verdedigen.

» Ik ben ten hoogste voldaan over uw gedrag en zal Z. M. hiervan geenszins onkundig laten.

» Ik reken, in het vervolg, op uwe standvastigheid en moed, en durf u reeds voorloopig, indien elk zijn' plicht betracht, van de overwinning verzekeren.

Hoofdkwartier *Antwerpen*, op de Citadel
30 October 1830.

De Generaal, enz.

(get.) Baron CHASSÉ."

Velen onzer braven hadden dezen welverdienden lof met hun leven gekocht, anderen betaalden hem met hunne wonden. (1)

Plannen tot
kaapvaart
en maatregelen
er tegen.

Berigten wegens de plannen des vijands, tot aandrang onzer scheepvaart, en het daartoe uitrusten van kapers, te *Ostende*, deden besluiten om de brik

(1) Zie Bijlage N°. 14.

de Vliegende Visch (des noods door de *Gier* te volgen) naar de *Monden van het Kanaal* te zenden, ten einde onder de *Cingels* en daaromtrent de *Nederlandsche* koopvaarders op te vangen, van den opstand kennis te geven en naar de Noordelijke havens des rijks te verwijzen. (1)

Bij de toenemende onrust te *Antwerpen*, het beschietsen der stad voorafgegaan, deed de Kapitein ter zee, LEWE VAN ADUARD, aanvraag tot versterking der scheepsmagt op de Schelde, om een fregat of korvet te plaatsen voor *Lillo*, waaromtrent de korvet *de Heldin* thans de Belgen in het oog hield, en twee à drie vaartuigen, ten einde bij mogelijke ongelukken, tot den terugtocht te kunnen worden gebezigd (2); en, schoon het daaropvolgende bombardement, den vijand met schrik vervullende, de bedoelde vermeerdering van scheepsmagt, voor het oogenblik overbodig scheen te maken, bleef de Generaal CHASSÉ er op aandringen (3) gelijk ook op toezending van bodems, tot vervoer van de, op het kasteel, overtollige manschap.

Ook werden er bevelen gegeven om, ingeval het Orders. smaldeel niet voor *Antwerpen* en onder de orders van voor de den Generaal CHASSÉ mogt kunnen verblijven, het tot scheepsmagt, gedurende de bescherming van *Zuid-Beveland*, de kusten en rivieren te doen strekken (4) en de gemeenschap met het kasteel, door kleine vaartuigen te verzekeren, (5)

(1) Aanschrijving van den 30 Oct. en 2 Nov. 1830.

(2) Missive van den 26 en 27 October.

(3) De korvet *de Heldin* kwam al spoedig op en werd geplaatst bij *Lillo*, *Liefkenshoek* en de *Peerle*.

(4) Aanschrijving van 2 Nov.

(5) Order van den Generaal CHASSÉ, 4 Nov.

1830. zijnde intusschen de Kapitein-Luitenants **RYK** en **ANEMAEET** met hunne onderhebbende bodems, de stoomboot de *Curaçaö* en vijf kanonneerbooten, bij *Oosterwiel*, vaardig om op de eerste order naar genoemde stad op te werken (1).

Voortzetting der verdediging te water.

Ook elders, dan op reeds gemelde waters werd het ontworpen stelsel van verdediging in werking gebracht. Omtrent de helft van slagtaande zag men de bewapening der rivieren, tusschen de Dordsche *Kil* en *Nijmegen* aanvangen, en daartoe bestemd: bij *Geertruidenberg*, eene gaffelboot en twee roeibooten; bij *Gorinchem*, twee gaffel- en twee roeibooten; bij *St. Andries*, eene gaffel- en twee roeibooten; bij *Thiel*, eene gaffel- en twee roeibooten en bij *Nijmegen*, twee gaffel- en twee roeibooten; elke afdeeling onder bevel van een' Kapitein-Luitenant en verdere Officieren, waarbij nog gevoegd zouden worden: een jagt, tot verblijf van den bevelhebber, in de *Kil* te plaatsen, een transport-schip, eene stoomboot, zeven gaffelkanonneerbooten, twaalf pinken, tien roeikanonneerbooten en vijf volgschuiten, (ter berging van de bemanning der laatsten) en zulks tot het vormen van kruisende divisiën, om zoowel den uitgang der *Kil* naar het *Haringvliet*, en een deel der Zeeuwsche stroomen, als de vaarwateren opwaarts in het oog te houden.

Deze bodems waren grootendeels gereed en bemand, of konden het in weinige dagen wezen. Zij moesten strekken, om te weren al wat uit de Zuidelijke Pro-

(1) Berigt van den Kolonel **LEWE VAN ABUAARD**, 6 Nov. 1830.

vinciën, tegen *Oud-Nederland*, zoude worden on- 1880.
dernomen; verdachte overtogten te beletten, des noods
alle vaartuigen van de zuidelijke oevers, in tijds naar
de noordelijke over te brengen, en zooveel moge-
lijk, in verband met de landmagt te werken; waartoe
zij met de hoofden der krijgsmagt moesten overeen-
komen, en goede verstandhouding met de plaatselijke
Regeringen aanknoopen.

Reeds waren door de Bevelhebbers te *Nijmegen*
en *Gorinchem* gewapende vaartuigen aangevraagd;
de menigvuldige uitwateringen aan den *Noord-Bra-*
bandschen kant eischten naauwlettend toezigt op de
vaartuigen, die daar uit, tegen de Noordelijke rivie-
ren, zouden kunnen worden gezonden. (1) Ook ver-
zocht en verkreeg de Bevelhebber van *Grave* (2) 23 Nov.
eene gaffel- en twee roei-kanonneerbooten onder be-
vel van den Luitenant ter zee *AMPT*, tot dekking der
stad, aan de rivierzijde.

De stelling der bodems, gedurende de vorst,
was intusschen dus: Het fregat de *Eurydice* en
twee korvetten bij het fort *Bath*; vier kanonneer-
booten in het drooge land van die sterkte; de *Ja-*
vaan, twee korvetten en drie gaffelbooten op de
Schelde benedenwaarts, tot dekking van *Zuid-Beve-*
land; de stoomboot de *Curaçao* en zes gaffelbooten,
onder den Kapitein ter zee *LUCAS* bij *Tholen*, om
het oog te houden, op hetgene op de rivieren en in
de kreken van het genoemd eiland en de *Schelde* af,
naar het *Haringvliet* mogt gebeuren, en zich met

(1) Voerdragt en goedkeuring v. 15 en 16 Nov.

(2) Aanschrijving van 21 Nov.

1830. de Besturen der havenplaatsen te verstaan, om die, door de aanwezige vaartuigen, te doen verlaten; (1) zijnde eindelijk, de korvet *Nehellennia* met de brikken de *Echo*, de *Vliegende Visch* en de *Gier* bestemd, om *Ostende* en *Nieuwpoort* gade te slaan en in de *Hoofden* en onder de *Cingels* te kruisen; terwijl het smaldeel ligte vaartuigen voor *Antwerpen*, op aanzoek van den Generaal CHASSÉ, werd gesteld onder bevel van den Kapitein ter zee KOOPMAN. (2)

* Blokkade
en ophes-
sing.
Nov.

De insluiting* der *Vlaamsche kust* had onzen zeelieden nieuwe bezigheid kunnen verschaffen, zoo derzelver kortstondigheid hen niet van eenen kruistogt, in den winter, had bevrijd. Zij werd ten gevolge van den wapenstilstand opgeheven. (3)

Schending-
gen van de
wapen-
schorsing.

Ofschoon deze wapenschorsing, door de Mogendheden voorgeschreven, (4) aan onzen kant stiptelijk werd geëerbiedigd, beijverden de oproerlingen zich, om die, bij elke hun gunstig schijnende gelegenheid, te schenden. Bewijzen hiervan waren onder andere mindere:

20 Dec. a. Hunne vreugdekreten en toebereidselen tot overweldiging van de *Komeet*, toen deze op het punt was, om, door hevigen storm van zijne ankers geslagen, op den *Antwerpschen* wal te stranden. (5)

(1) Aanschrijving v. 21 Nov.

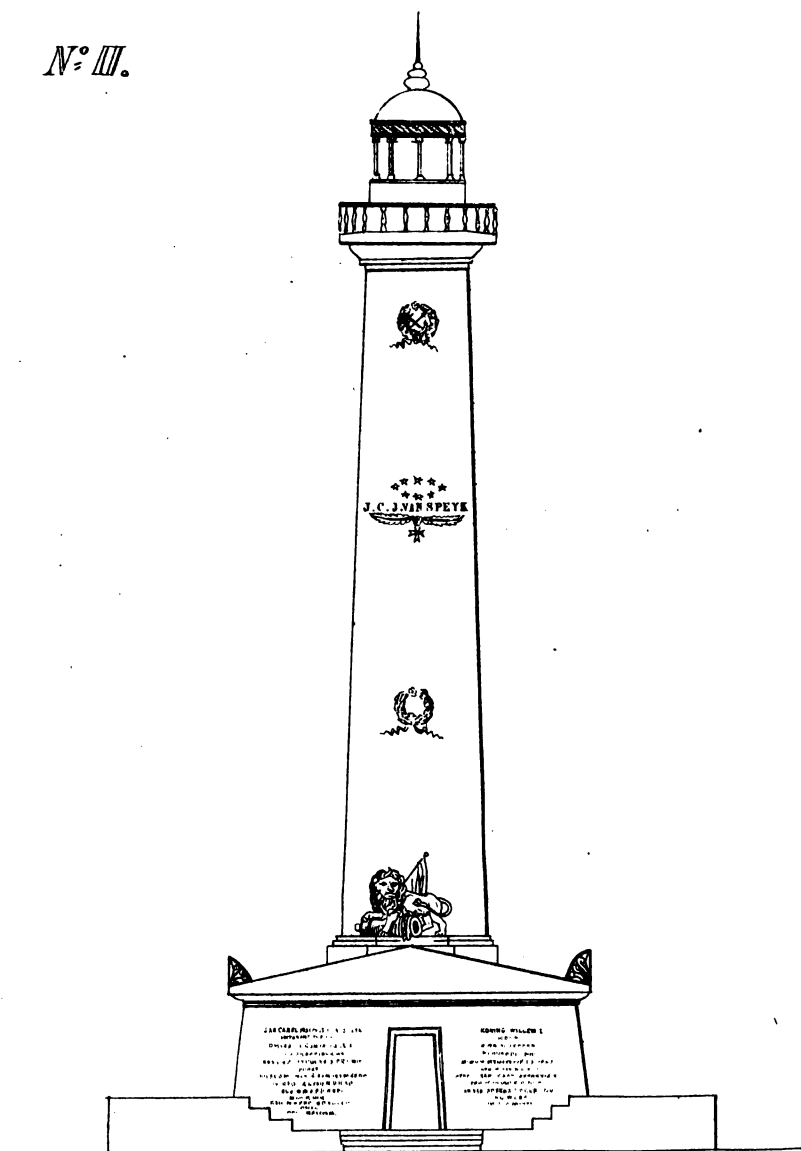
(2) Rapp. v. den genoemden Kap. Lt. v. 7 Nov.

(3) Kon besluiten v. 7 en 25 Nov.

(4) LASTDRAGER, *N. Gesch.* D. I. bl. 98.

(5) Rapp. v. d. Kap. Lt. KOOPMAN, v. 31 Dec. **Zie Bijlage N°. 15.**

Nº III.

b. Hunne schandelijke bespringing van de kanonneerboot N°. 2; die het lot onderging door de *Ko-meet* naauwelijks ontkomen, en aanleiding gaf tot den heldendood van den jeugdigen en toch reeds beroemden Lt. VAN SPEYK; tot wiens gedachtenis, benevens andere vereeringen (1) een vuurtoren aan *Egmonds* strand is verbouwd en naar hem genoemd geworden en waarvan de afbeelding dit boekdeel versiert. (2)

1830.
5 Febr.

c. En eindelijk hun aanval in de *Brakman* op de, op het drooge geraakte sloep der kanonneerboot N°. 33; bij welke gelegenheid de matroos HOBBEIN roem behaalde, en hoogere en lagere zeelieden toonden, welk een geest van zelfopoffering hen bezielde. (3)

In April en Mei des jaars 1831 hervatten de Belgen, met meerdere hevigheid, hunne gedurige inbreuken op den wapenstilstand, zoo door het bezetten der dijken, als door het vermeederen hunner aanvalsmiddelen langs de rivier; die de stelling onzer bodems, bij *Antwerpen*, dermate gevaarlijk maakten, dat de aldaar bevelvoerende Kolonel ter zee KOOPMAN, in een berigt, (hetwelk evenzeer blijken van zijnen moed, als van verontwaardiging, over de laffe beschimpingen, onzen zeelieden gedurig aangedaan, bevat,) een ernstig tafereel van den nood, waarin de zeemagt aldaar zou kunnen geraken, aan den Directeur-Generaal der Marine inzond. (4)

April en
Mei 1831
door ver-
meerde-
ring van
aanvals-
werken.

De gemeenschap, tusschen *Lillo* en het kasteel,

(1) Zie de beschrijv. zijner daad, LASTRA. *N. Gesok.* D. I. bl. 119 en 348.

(2) „ „ „ er van **Bijlage N°. 16.**

(3) **Zie Bijlage N°. 17.** (4) **Idem N°. 18.**

42 SCHEEPSM. SCHEND. D. WAPENSCHORSING.

1831. werd bijna gestadig door geweerschoten op onze booten afgebroken; zoodat de schepen, met levensvoorraad naar de Citadel komende, door eene menigte kogels werden getroffen; welke schandelijke handelwijze, in het gezigt der scheepsmagt geschiedende, de verontwaardiging der zeelieden, die steeds onder het bevel tot een lijdelijk gedrag gebukt gingen, ten top voerde, zoo dat het den Officieren, zelve vol ergernis, zwaar viel de wederwraak te beletten. Wel stemde de Bevelhebber der scheepsmagt, voor *Antwerpen*, met den Generaal CHASSÉ in, dat een nieuw bombardement der stad te zware straf voor den euvelmoed van eenen hoop losbandig en tuchtelooos gepeupel zou wezen; doch deed der Regering, tevens het ondragelijk lot des zeemans, onder zulk een tal van beleedigingen zuchtende, gevoelen. (1)

Door aanval op den bril *St. Laurent*.
15 Mei.

De aanmerkelijke magt, die in dezen tijd, op den bril *St. Laurent* aanviel, en waardoor, gelijk boven bereids is vermeld, een gevecht ontstond (2) dat gedurende den geheelen namiddag van den 15 Mei duurde, schijnt oorzaak geweest te zijn tot het bijeentrekken van meerdere scheepsmagt bij *Lillo*, (3) het geven van orders aan den Schout-bij-Nacht, kommanderende het smaldeel op de *Schelde*, tusschen *St. Marie*'en *Bath*, om detachementen op de schepen te vormen, ten einde, aan wal, tot het doen van afbreuk, of het verdrijven der Belgen, te dienen, zich zoo mogelijk weder van

Maatregelen op de *Schelde*.

(1) Rapp. v. d. Kap. ter zee COURIER DIT DUBKART en den Kap. KOOPMAN, v. 7, 9, 11 en 12 Mei.

(2) Zie boven bl. 22.

(3) Aanschrjving van 20 Mei.

St. Marie meester te maken, in den steenweg daar 1831.
achter doorsnijdingen te graven en den dijk beneden-
waarts door te steken; om alzoo over het verdrunkene
land, de gemeenschap met het kasteel te herstellen (1).

Het bevel dezer gezamenlijke detachementen werd
door den Schout-bij-Nacht LEWE VAN ADUARD ver-
trouwd aan den Kapitein-Luitenant W. A. LANS, eer-
ste Officier op de korvet de *Dolfijn*; (2) dan voor
als nog had deze maatregel geene gevolgen, daar de
Generaal CHASSÉ, van den Generaal BELLIARD en den
Heer WHITE (3) verzekeringen ontving omtrent eene
spoedig te verwachtene schikking der Nederlandsche
Belgische aangelegenheden, benevens een aanzoek,
om, aangezien de rust rondom het kasteel was hersteld,
de bodems naar hunne gewone legplaatsen terug te
zenden, dien ten gevolge besloot de scheepsmagt van
de sterkten *Lillo* en *Liefkenshoek* te verwijderen, Nieuwe
en de bodems te plaatsen, als: voor het fort *St. Marie* plaatsing
de korvet *Nehellenia*, voor de *Peerl* de brik *Echo*, der bo-
voor *Lillo* de korvet *Proserpina*, voor het fort *Fre-*
derik de korvet *de Heldin*, bij *Bath* de korvetten,
Hippomenes en *Amphitrite*, voor *Valkenisse* het
fregat *Eurydice* met de stoomboot *Curaçao* en de
kanonneerbooten nabij en in de omstreken van
Bath. (4)

Het was er echter verre af, dat de mededeelingen
van genoemden Franschen Generaal en den Engelschen

Nieuwe
blijken van
het hervat-
ten der
vijandelijk
heden.
Junj.

(1) Aanschrijving van den 15 Mei.

(2) Rapp. van 17 Mei.

(3) **Zie Bijlage N°. 19.**

(4) Order v. d. 27 Mei.

1831. Agent zouden zijn bevestigd geworden. Spoedig was er reden, om aan het hervatten der vijandelijkheden te gelooven, (1) en weldra vingen de Belgen weder een nutteloos vuur op onze bodems, van uit de bouwvallen van het *Entrepôt* en nabij gelegene plaatsen met buksen tirillerende, aan; hetwelk ons twee gewonden kostte, en door geweervuur te vergeefs beantwoord wordende, slechts voor een paar kanonschoten met schroot zwichtte; zoodat de schepelingen gedurende twee etmalen genoodzaakt waren, om met geweer en brandende lonten gereed te staan, steeds met vurig, maar vergeefs verlangend uitziende naar het sein van de Citadel, dat gelegenheid zou geven tot het nemen van wraak, over de beledigingen en trouweloosheid. (2)

Aanvoer
van troe-
pen belet.

Dergelijke losbrandingen, van de vijandelijke batterijen, langs de *Schelde*, maakten zelfs het opvoeren van troepen, voor het kasteel bestemd, gevaarlijk en deden de bodems voor het oogenblik stoppen. (3)

Beteu-
ging van
slechten
geest in
Maas en
Waal.

Ingekomene waarschuwingen wegens het, door zekere ingezetenen van *Maas* en *Waal*, beramen van middelen om zich met *België* te vereenigen, en

(1) Berigten van 8, 10, 16 en 20 Junij. Een berigt van den Onder-Inspecteur van het Loodswezen hield in: dat de loodsbboot C, No. 3 van de monden van de *Schelde* den 5den hevig was beschoten geworden, en dat daarvan de gevolgen waren geweest: 1°. het vermoorden van een' Officier, waarschijnlijk, der Antwerpsche schutterij, die het vuren wilde verhinderen; 2°. het plunderen van het huis der ouders van dien Officier, door een 3000tal oproerlieden en het verstrooijen derzelve na den afloop der plundering.

(2) Berigt v. d. Kol. KOOPMAN, van 16 Junij.

(3) Idem als boven van 14 en 20 Junij.

1831.

Daartoe, in een gunstig oogenblik, de wapenen op te vatten, noopten tot voorzorgen, vooral ook, wijl het gedrag van velen, in genoemde landstreek, en in den *Bommelerwaard*, sedert Augustus des vorigen jaars; zeer raadselachtig en dubbelzinnig was geweest; waarom men eene sterke bezetting van het fort *St. Andries* geraden achtte, en den buitengewonen Kapitein-Luitenant BRONVO gelastte om, zoo dikwijls de gelegenheid het veroorloofde, zich met zijn smaldeel, of een gedeelte er van, voor *Driel* en andere langs de *Maas* gelegene dorpen te vertoonen, ten einde de inwoners derzelven ontzag in te boezemen. (1) Ook werden de maatregelen, tot het beletten van de gemeenschap met *België*, vermeerderd, en uitgebreid tot de couriers en vreemdelingen, voorzien van paspoorten, door buitenlandsche gezanten of regeringen afgegeven. (2)

Bij het weder beginnen van de vijandelijkheden op den 2^{den} Augustus 1831, hernamen ook de oorlogsbodems hunne vroegere ligplaatsen, en werden er toebereidselen gemaakt om den *Vlaamschen wal* Hernieuwing der vijandelijkheden. Aug. 1831. sneester te worden. (3)

Daartoe ontving de Schout-bij-Nacht LEWE VAN ADUARD bevel, om op denzelfden dag, door het Order tot het bemesteren van St. Marie. 1 Aug. doen eener landing, het fort *St. Marie* en den geheelen dijk, aan dien kant, te bemesteren; het genoemde fort in staat van verdediging te brengen, en

(1) Berigten en orders van den 6 en 26 Julij.

(2) Order van den 2 Augustus.

(3) Berigt van den Schout-bij-Nacht LEWE VAN ADUARD, van den 2 Augustus.

1831.

daarna de doorgraving bij *Pijp-Tabak* te openen, ten einde de gemeenschap over de geïnnundeerde landen te verzekeren; met nadere magtiging, om, indien zich eene gunstige kans tot verovering van het fort *du Nord*, door eene verrassing, mogte aanbieden, daarvan gebruik te maken. (1)

Vreugde
van de
zeelieden.

's Rijks zeevolk ontving met vreugde de kennisgeving, dat zijn moed weder op den proef zou worden gesteld. Menig luid *houdt-zee!* rees er, en in den avond, van den 1^{en} en den morgen van den 2^{den} Augustus, be-

Plaatsing
der bo-
dems.

2 Aug.

vonden zich de *Eurydice*, de *Medusa*, de *Proserpina*, de *Echo*, en de drie afdeelingen kanonneerbooten voor *St. Andries* geankerd, waarbij later de *Dolfijn* zich voegde. De *Amphitrite* werd tusschen *St. Marie* en de *Peerl*, en de *Hippomenes* omstreeks *Lillo*, den *Doel* en *Frederik-Hendrik* geplaatst. Nu werden de landingstroepen van *Lillo* gehaald, en met de afdeelingen der schepelingen vereenigd. (2) Alles was dus tot het bemeesteren van de sterkte gereed, hetwelk dan ook, onder een wel onderhouden vuur der schepen, den volgende morgen, zoodra de hoogte des waters, tusschen 9 en 10 uur het aan land zetten vergunde, door bestorming, onder aanvoering van den Kapitein-Luitenant LANS geschiedde. De Belgische vlag daalde, en de onze wapperde in hare plaats. (3) Het fort werd versterkt en met zes ligte stukken geschut gewapend. (3) Bij deze onderneming onder-

Inneming
van
St. Marie.
3 Aug.

(1) Orders van den Generaal CHASSÉ en LEWE VAN ADUARD, v. d. 1 en 2 Augustus.

(2) Rapp. van den Schout-bij-Nacht LEWE VAN ADUARD, v. d. 3 Aug.

(3) Idem van denselfden dag.

scheidden zich de Luitenant der infanterie GOUDOEVER, ^{1831.}
 de Kapitein ter zee BEZEMER, de Kapitein-Luitenants ^{Eervolle}
 LE JEUNE EN DIEMER, de Luitenant 1°. klasse CATS DE ^{meldingen.}
 RAEDT, de Luitenants ter zee 2°. klasss A. D. KLUYS-
 KENS EN SPELEVELDT en de adelborsten der 1°. klasse
 H. P. A. SCHOKKEN, P. J. BOGAARDE EN A. J. VAN TEL-
 LINGEN, de Chirurijn J. DE JAGER en de scheepsklerk
 N. A. NYGH. Ook betuigde de Schout-bij-Nacht zijne
 tevredenheid over zijnen adjudant G. A. G. VAN SWIN-
 DEREN, Luitenant 2°. klasse; als hebbende deze allen
 zich uitstekend door beleid en moed gekweten. De
 inneming der sterkte kostte geene, maar latere ver-
 kenningen en tiralleringen, vier man aan dooden en
 14 gewonden. Het verlies des vijands bleef onbe-
 kend, schoon men het grooter, dan aan onzen kant,
 schatte. (1)

Terwijl dit aan den *Schelde-dijk* plaats had, werk- ^{Bemagti-}
 ten andere kanonneerbooten, onder bevel van den ^{ging van}
 Kapitein-Luitenant MEUSER, mede, tot het bemagti- ^{Kapitalen}
 gen van den *Kapitalen Dam* en der *Clara-sluis*; bij ^{Dam.}
 welke gelegenheid de Kommandanten der bodems en ^{2 Aug.}
 de adelborst GREVELING mede de goedkeuring van
 hunnen Bevelhebber verwierven. (2)

Vroeg in den morgenstond van den 3^{den} Augustus,
 ondernam de Kapitein ter zee KOOPMAN eenen togt ^{Togt naar}
 naar de *Boven-Schelde*, ten einde een' van het kasteel ^{de Boven-}
 voorgenomen' uitval, door afleiding, te ondersteunen; ^{Schelde.}
 zich daartoe bedienende van het stoomschip *de Suri-* ^{3 Aug.}

(1) Rapp. van den Schout-bij-Nacht van den 3, 4 en 5 Augustus.

(2) Idem van 2 en 3 August. Die Officiëren waren de Luit. ter
 zee VOGELFOOT EN DE HAAN.

1831. *name*, de stoomboot *de Zeeuw*, en de kanonneerbooten N°. 1 en 24. Bij het dorp *Burght* had men een sterk geweervuur door te staan, dat, daar en verder van de hooge oevers de dekken bestrijkende, den togt gevaarlijk maakte. De Kapitein LEERS, tevens, uit het fort *Burght* eenen uitval doende, bemagtigde eene onlangs opgerigte batterij, reeds met vier zware affuiten beplant.

De stoomvaartuigen, hooger op, tot de vereeniging van de *Rupel* en de *Schelde* bij *Rupelmonde* steevenende, namen er vier Belgische koopschepen, die in triumpf werden medegevoerd, hebbende de Nederlandsche vlag boven de Belgische in top. (1) Ook in deze betoonden onze braven hunne gewone dapperheid; inzonderheid oogstten de Bevelhebber, Kolonel KOOPMAN, de Luitenants ter zee van de 1°. klasse S. R. FRANCK, . . VELSBURG, W. F. BAARS, . . VAN DER HARST, . . MIDDELBERG, benevens de genoemde Kapitein LEERS en zijne Luitenants FUIK en EBERHART eer en 's Konings goedkeuring. (2)

Eervolle meldingen.

Togt van Grave opwaarts.

11 Aug.

Iets later maakten de kanonneerbooten, onder bevel van den Luitenant ter zee 2°. klasse F. H. AMPT, eene dergelijke beweging op de *Maas*, van *Grave* opwaarts, in verband met de landmagt, in het Limburgsche getrokken, om zich meester te maken van de vaartuigen op genoemden stroom voorhanden. (3)

(1) Deze werden echter, op bevel des Konings, als bijzonder eigendom, spoedig weder vrij gegeven.

(2) Rapp. van den Kol. KOOPMAN van den 3^{den}, en missive van den Minister, Secretaris van Staat, van den 7^{den}, en dagorder van den 11 Augustus. (3) Rapp. v. d. Heer T. H. AMPT, van den 13 Aug.

De Belgen, in aanmerkelijken getale in het bosch ^{1831.} bij *Pijp-Tabak* verzamelende, ontvingen van de *Pro* ^{Beschietsen van het fort du Nord.} *serpina* en *Medusa* en eenige booten een aantal bommen en kanonschoten; terwijl men uit het fort *du Nord* met brandkogels op de onzen vuurde; waarom het kasteel, de buitenwerken en genoemd fort begon te beschieten en de zware kanonneerboojen de batterij van *Austerwiël*, met dertigponders, teisterden, tot het fort *du Nord* zweeg.

Ook scheen het, dat een driehonderdtal Belgen, ^{Aanval op Liefkenshoek.} dertien stukken geschut met zich voerende, eenen aanslag tegen *Liefkenshoek* in den zin hadden, zoodat er, op de rivier en in de aangrenzende sterkten, eene gestadige waakzaamheid vereischt werd. (1)

Maar heviger gevecht hadden de onzen in *Staats-* ^{Gevecht bij het Hazengras in het Zwin 5 Aug.} *Vlaanderen*, vooral de kanonneerbooten N°. 41 en 42, gevoerd door de Luitenants BOURICIUS (bevelh.) en VAN MALDIGHEM, te verduren. Deze krijgshodems begaven zich op den 5^{den} Augustus ten 3 uren des morgens, volgens bekomen last van den Kolonel, Kommandant in het 4de district van *Zeeland* naar het *Hazengras*, om dien post, in vereeniging met eene te doene verkenning aan den wal, van 8 tot 12 uren te beschieten.

Al spoedig was de boot N°. 41 slaags; terwijl de andere, meerdere moeilijkheden in het opwerken ondervindende, omtrent 10 uren in het vuur kwam. Dit treffen duurde tot half 12 uren en wel tegen een' talrijken vijand (op omtrent 700 man begroot) (2),

(1) Rapp. van den Schout-bij-Nacht, LEWE v. ADUARD. 6 Aug.

(2) Rapp. van den Lt. BOURICIUS, Sept. 1831.

1831. die, achter de dijken verscholen, onbereikbaar was
 Gevecht bij voor het geschut der vaartuigen; waaruit men dus,
 het *Hasen-*voornamelijk, met handgeweer moest strijden.
gras.

De ebbe nu aanvangende en de bepaalde tijd verstreken zijnde, beval de Luitenant BOURGICUS, kommanderende de booten in het *Zwin*, den Luitenant VAN MALDIGHEM, om met zijn onderhebbend vaartuig af te zakken, en trachtte zelf die beweging te volgen; doch de wind (veranderd zijnde, zoodat de zeilen nutteloos waren) dreef de bodems naar de plaat aan lager wal. Dus poogde men de jol en vaarboomen te bezigen om de booten in den stroom en in het vaarwater te houden. Spoedig echter geraakte de jol van N°. 42 door het wonden van drie, der vijf, roeijers buiten werking; zoodat de boot met den kop neêrsloeg en op de plaat zou gedreven zijn, indien de officier het anker niet snel had laten vallen. Evenwel kwam onder het omzwaaijen het achterschip aan den grond, en waren, door de sterke eb, alle inspanningen, om weder vlot te worden, vruchteloos. Daardoor werd de boot N°. 41 als, noch boven-, noch onderom langs de andere kunnende komen, genoodzaakt, om insgelijks te blijven en een hoogst ongelijk gevecht voort te zetten.

Weinig kans was er om, met de nu droogliggende bodems, den vijand af te slaan; zelfs om het lijf te behouden, zonder hem de booten ten prooi te geven. Alleen kon men op uitkomst hopen, zoo er hulp door de landtroepen wiêrd aangebragt.

Tot het bekomen daarvan, zond de Bevelhebber, omstreeks een uur na den middag, toen het water

laag genoeg gevallen was, om over de plaat den wal ^{1831.} te bereiken, den gewonden matroos SCHOUTERMAN, ^{Gevecht bij} naar het *retranchement*, aan de Kolonel LEDEL en ^{het Hazen-} den Kommandant van *Sluis*, met last, om hun van ^{grus.} den hoogen nood kennis te geven.

Intusschen hield de strijd aan. Het getal der vijanden groeide gestadig, tot op meer dan 700 man; de 46 zeelieden, die door het verlies aan dooden en gewonden, steeds verminderden, hevig van achter de dijken bevechtende.

Dikwerf gaf een verwijderd gerucht, of uit de verte klinkend hoorngeschal, eene misleidende hoop op hulp. De nood klom, en echter beantwoordden onze zeebonken, elke losbarsting met het aloud-vaderlandsch en aanmoedigend: »*Houdt-zee.*» Vooral maakte een zesponder, die gedurig verplaatst werd, en achter struiken en dergelijke verborgen gehouden werd, den toestand der bodems allerhagchelijkst. Gelukkig was de Belgische geschutsbehandeling verre van onverbeterlijk; langzaam en ongewis (schoon dikwerf toch treffende) was de werking van het stuk; maar, zonder deze onbedrevenheid, zouden de booten onmisbaar vernield zijn geworden. Gelukkig ook, dat menig Belg, door *Neêrland's* lood getroffen, in het zand beet, en er zoo schrik onder de telkens wegduikende aanvallers bleef; want het lage water gaf hun al te veel gelegenheid, om de vaartuigen door entering te bemeesteren; maar geen Belg waagde zich op, veel minder over, den dijk, zijne borstwering. Integendeel bewees het jammeren en kermen daar achter, en de schroom, waarmede de vijand, maar

1831. even, voor een oogenblik, hoofd en borst bloot ge-
 Gevecht bij vende, zich gedekt hield, dat het vuur onzer zeelie-
 het *Hazen-* den niet vergeefs werd losgebrand en ontzag in-
gras. boezemde.

Deze strijd hield, met zoo ongelijke middelen, ge-
 durende *negen en een half* uur aan; en reeds had
 men besloten om, indien de booten bij hoog water
 niet vlot te krijgen zouden zijn, in het duister de ge-
 wonden en andere manschappen, achterevolgens, weg
 te zenden, en den brand in de vaartuigen te steken;
 toen, omstreeks *half zes* uur, eenige geweerschoten
 aan wal hoop op ontzet gaven. De Kapitein van
 Moedig ge- HOPBERGEN rukte werkelijk, met een detachement van
 drag van Kap. HOP- 35 man, ter ondersteuning aan, en verdreef met dit
 BERGEN. gering getal den vijand, tot over den brug van het
Hazengras; doch zijne magt was te weinig, om het
 behaalde voordeel te behouden, en de poging, hoe
 stout ondernomen, bleef vruchteloos. Dan de Kolonel
 Van den Kol. LEDEL. LEDEL, van den nood der kanonneerbooten onderrigt,
 zond onverwijd eene compagnie *Zeeuwsche* schutters,
 op wagens naar *Sluis*, beval, dat de Bevelhebber
 aldaar versterking naar het *Hazengras* zou zenden,
 en spoedde zelf naar den strijd. Het was reeds duis-
 ter, toen de bovengemelde schutters, door hunnen
 Kapitein SPAAN geleid, een *Wilhelmus* en daarna
 den stormmarsch blazende, op de booten gehoord
 werden. Kapitein van HOPBERGEN, die eerst, met
 buitengewoon moedbetoon, de Belgen had terug ge-
 drongen en toen staande gehouden, viel nu op nieuw
 Van de aan; de Zeeuwen bleven niet achter, maar betoon-
 Zeeuwen. den, door hunne brave Officieren aangevoerd, hooge

geestdrift; zoodat de vijand, met verlies van manschappen (1) en wapenen, en achterlating van zijn stuk geschut, verdreven, en het bootsvolk van eenen bijna gewissen dood gered werd.

1831.
Gevecht bij
het *Hasen-*
gras.

Als een schoon bewijs van de drift der zeelieden, om de kroon op den arbeid van dezen zuren dag te zetten, verdient nog vermelding: dat de Luitenant BOURICIUS, het wijken der aanvallers bespeurende, met eenigen der zijnen in de jol sprong, en naar wal spoedde, om aandeel in den, nu dáár gevoerd wordenden, strijd te nemen.

Geestdrift
der zeelie-
den.

Intusschen was de boot N°. 41 vreesselijk gehavend geworden. In weérwil van het stoppen der grondschoten, onder de kruidkamer, liep zij, bij opgekomen vloed, geheel vol. Haar behoud bleek onmogelijk, dus zond men de gekwetsten van dien bodem, met eene loodsschuit naar *Sluis*; borg zoo veel men kon van den krijgsvoorraad, de vlaggen en de wapenen, en stak den brand in het wrak, nadat de boot N°. 42 omstreeks half elf uren in den nacht zich had verwijderd. De bedoelde vernieling gelukte echter niet, dan met zeer veel moeite en gevaar. De tusschendeeks gereed gemaakte brandstapel was, door het inwendige water, omgestort en nat geworden; de vlammen van een aan den dijk staand huis, stelden den Officier BOURICIUS en de twee bij hem geblevene zeelieden, weder bloot aan eenen vernieuwden aanval; het uitgaan van de eerste ontvlaming des vaartuigs

Slechte
staat van
boot N°. 41.

wordt ver-
brand.

(1) Het verlies des vijands moet vrij aanmerkelijk geweest zijn, daar men, niettegenstaande de donkerheid geene naauwkeurige naeking vergunde, 46 dooden gevonden heeft,

1831. maakte eene herhaling der poging noodig, en zoo
 Gevecht bij verliepen er nog ruim drie uren, eer de genoemde
 het *Hazen-* Officier het boord van N°. 42 bereikte, en zich veilig
gras. mogt achten. (1)

Lof der
 braven.

Ofschoon dit gevecht, in vergelijking der veldslagen, die *Europa* in de eerste vijftien jaren dezer eeuw met bloed gedrenkt hebben, slechts eene schermtuseling moge heeten, leverde het toch een voldoende bewijs van uitnemende onversaagdheid en volharding. Getuige de 107 kanon- en de 2900 à 3000 gewerschoten van de bodems gelost, benevens het verlies aan dooden en gewonden; ten getale van 13 van de 23 man op de boot N°. 41, en 7 van een gelijk getal op N°. 42; dus de helft der beide equipagiën. Wel gegrond was dus de betuiging van den Luitenant BOURICIUS, dat: het volhouden van zulk een' strijd, den Officieren onmogelijk zou zijn geweest, indien niet al de matrozen, met denzelfden geest, van zich liever aan eenen wissen dood te offeren, dan de geringsten inbreuk op den roem der Natie en de eer der vlag te dulden, waren beziel geweest. (2) Geen wonder dat de Kolonel LEDER verdienden lof aan de landtroepen, wegens blijken van alouden heldenmoed gevende, van de zeelieden betuigde » *dat hunne daden den heldendood van VAN SPEYK evenaarden*; daar zij, zoo hevig aangevallen, in bijna weerloozen staat, het heete vuur gedurende zoo vele uren verduurden, aan geene overgaaf dach-

(1) Rapp. van den Kol. LEDER van den 5 en 6 Aug. en van den Lt. BOURICIUS van den . . . Sept.

(2) Bovengemeld rapp. van den Lt. ter Zee BOURICIUS.

ten, en de vaderlandsche vlag trotsch in top behielden; waarom hij het zijne verplichting rekende, den Generaal DE KOCK een uitvoerig verslag te doen, opdat deze bedrijven aan de vergetelheid ontrukkt en naar waarde beloond en geschat zouden worden. (1)

Bovengemeld verlies gaf aanleiding tot het opzenden, naar het *Zwin*, van de kanonneerboot N°. 35, onder bevel van den Luitenant ter zee GARS, benevens eene barkas met twee donderbussen gewapend; die, aan de zuidwatering, werden vervangen door den brik de *Windkond*, ten einde aldaar de quarantaine-vaartuigen te bewaken. (2)

De boot N°. 42 alzoo N°. 47 tot hulp ontvangen hebbende, deden beiden na een paar dagen weder aanmerkelijke diensten; door, bij het *Oranje hoofd*, het artillerievuur des vijands aldaar, van onze troepen op de bodems te trekken; hetwelk gelukte, doch waarbij op N°. 47 de stuurmansleerling VELING sneuvelde en de matroos WIJNBERGEN gewond werd. (3)

Daar de vijand de stranden en dijken met geschut bezette, magtigde de Kolonel LEDER den meergenoemden Luitenant BOURGICUS om het geschut der booten aan den wal, in het fort *Nassau*, te planten; waartoe vier beddingen en twee schietgaten voor de achtponders van boot N°. 47 werden gereed gemaakt (4) en in éénen dag in order gebragt.

Tot meerdere zekerheid werd het schip van linie

(1) Rapp. v. d. Kolonel LEDER, van 6 Aug. **Bijlage N°. 30.**

(2) Rapp. v. d. Vice-Adm. GORIUS, van 6 Aug.

(3) Id. v. d. Luit. BOURGICUS, van 8 Aug.

(4) Id. 9 en 11 Aug.

1831.

Vervanging van
boven-
booten.

Nieuw
moedbe-
toon.

Bewapening van
het fort
Nassau.

8 en 9 Aug.

Maatregelen van
voorzorg
op de
Schelde.

1831. *de Zeeuw*, van *Vlissingen*, de *Schelde* opgebracht, en de onttonning der rivier voortgezet; opdat eene vijandelijke vloot, den stroom op willende, geene kenteekenen des vaarwaters mogte vinden. Ook werden er seinen vastgesteld, om bij de nadering van vreemde oorlogschepen berigt te geven, (1) en ge-
 en in zee. last: dat de korvet de *Amphitrite* zou kruisen in het kanaal op de hoogte van de *Cingels* tot *Bevesier*, om alle schepen onder Nederlandsche vlag, en bijzonder de door de Handel-Maatschappij verwacht wordende, kennis van de plaats hebbende omstandigheden te geven en die tegen kapers te beveiligen. Met dit laatste oogmerk werd de korvet de *Hippomenes* mede ter kruisvaart voor *Ostende* en *Nieuwpoort* bestemd; terwijl, ter waarneming van hetgene van uit genoemde havens, mitsgaders van *Duins* en *Duin-kerken* (2), ter kaperij, zou mogen worden ondernomen, de brik de *Windhond* dadelijk, met den koopvaardij-kapitein WILLS aan boord, werd uitgezonden. De verwacht wordende korvetten de *Meermin* en de *Nehellennia* kregen gelijke bestemming. (3)

Ontruim-
 ming van
St. Marie. De op den tiendaagschen veldtogt gevolgde schorsing van aanval, (4) veroorzaakte de ontruiming van het fort *St. Marie*, ook door de zeelieden, en verandering in de stelling van de bodems, die geplaatst werden, als:

(1) Rapp. v. d. Schout-bij-Nacht, Insp.-Gen. van het Loodswezen A. C. TWENT, van 11 Aug.

(2) Waarvan berigt was v. d. Admiraal GEBIUS, van 8 Aug.

(3) Aanschrijving v. d. Dir. Gen. van Marine, van 14 Aug.

(4) Aanschrijving van 17 Aug.

De korvet de *Komeet* met de kanonneerboot No. 12 bij *Pijp-Tabak*. 1831.

» » » *Proserpina* voor *St. Marie*.

» brik » *Echo* » *de Peerl*.

het linesschip *de Zeeuw* bij de *Kruisschans*.

» fregat de *Eurydice* boven *Lillo*.

de korvet » *Dolfijn* tusschen » en *Doel* bij *Lillo*.

» » » *Medusa* » *Doel* en *Lillo* bij *Doel*.

het stoomschip *Curaçao* » de *Eurydice* en de *Dolfijn*.

de gaffel-kanon- 1^e. divisie flotille
neerbooten No. 25 en 26. vaartuigen tusschen de *Eurydice* en
» *Zeeuw*.

» idem » 14 » 48. 2^e. idem » *Doel* en *Frederik Hendrik*.

» idem » 35, 19, 44
en 46. 3^e. idem bij *de Zeeuw*.

» idem » 16 en 17. 4^e. idem tusschen » en *de Echo*.

» idem » 38 . . . 2^e. idem bij *St. Marie* tot adsi-
stentie van de *Proserpina*. (1)

Voorzieningen, omtrent het op- en afloodsen van *onzijdige* schepen, door den Kolonel KOOPMAN genomen, strekten zoo om te voldoen aan de oogmerken der Regering, als om voor te komen, dat de Belgische loodsen naauwkeurige kennis der rivier door eigen ervaring, of door gemeenschap met de Nederlandsche, verkregen. (2) Wordende overigens

(1) Rapp. v. d. Heer LEWE v. ADUARD, van 16 Aug.

(2) Hij vergunde namelijk den Belgischen loodsen het afvaren niet

1831. de vaart op de *Schelde* hersteld, op den voet als vóór den 1 Aug. (1) De post bij *Pijp-Tabak*, even als *St. Marie*, volgens hoog bevel, opgegeven (2) en de stremming der gemeenschap met *België*, gedurende de schorsing der vijandelijkheden, weggenomen. (3)

Verdere
bewapening van
Lillo en
Liefkenshoek.
Sept.

Daartegen verleende de scheepsmagt hare hulp, tot het geheel bewapenen van *Lillo* en *Liefkenshoek*; zijnde eerstgenoemd fort versterkt met eene kustbatterij van 17 vier en twintigponders, 5 stukken van dezelfde zwaarte in de bolwerken en 5 twaalf duims mortieren in de gordijnen; en laatstgemeld, met eene kustbatterij van 10 stukken à 24 pond, 4 dergelijke in het bolwerk en 12 à 18, mitsgaders 2 mortieren van 12 duim in de gordijnen 3 à 4; terwijl de palissaderingen en verzwaringen der dijken voltooid en gloei-ovens gemetseld werden; (4) ook gelastte men aan de kommanderende Officieren, ter reede van *Texel* en *Hellevoetsluis*, het nemen van maatregelen van voorzorg, bij het binnenkomen van vreemde oorlogschepen, en beval, om het verder opvaren derzelve, des noods, met geweld te keeren. (5)

Maatregelen tegen
vreemde
oorlogschepen.
Oct.

Tegen peilingen.

Wijders, daar men een vreemd oorlogsvaartuig in de monden der *Schelde* peilende had gezien, dat

verder, dan tot *Pijp-Tabak*, noch de onzen het verder opkomen.
Order van 20 Aug.

- (1) Aanschrijving van den Minister van Staat, van 23 Aug.
- (2) Rapp. v. d. Schout-bij-Nacht LEWE VAN ADUARD, van 29 Aug.
- (3) Aanschrijving van den Minister van Staat, van 9 Sept.
- (4) Rapp. v. d. Schout-bij-Nacht LEWE v. ADUARD, van 10 id.
- (5) Aanschrijving 29 October.

voorgaf naar een vermist schip te zoeken, stelde men 1831. het stoomschip de *Curacao* onder de orders van den Vice-Admiraal Gobijs, Kommandant der Marine te *Vlissingen*, ten einde zulke opnemingen te weren, en deed de korvetten de *Amphitrite* en de *Heldin* ter reede van *Texel*, de brik de *Mercurius* te *Goree*, en de korvet *Hippomenes* ter reede van *Vlissingen* post vatten. (1)

Dat het nemen van voorbehoedende middelen, tegen mogelijken aanval van Britsche magt, althans Noodsake-
lijkheid
daarvan. niet overbodig was, scheen te blijken uit de berigten, door de Regering ontvangen, omtrent het kruissen van elf Engelsche oorlogsbodems, welke, naar de uitlatingen van den Bevelhebber eener Britsche stoomboot, naar *Vlissingen* bestemd waren, alsmede uit de aanranding van eene onzer loodsbooten, door eene brik, die de gronden van den *Deurloo* scheen te peilen. (2)

Het gevolg hiervan was de plaatsing van het linieschip *de Zeeuw* bij het fort *Bath*, en het vormen Nieuwe
stellingen.
Nov. eener tweede *positie* van krijgsvaartuigen, tusschen *Lillo* en *Liefkenshoek*, (3) en het geven van bevelen, om gezamenlijk met de landmagt, geweld met geweld te keeren, ingeval vijandelijke schepen de *Schelde* mogten opzeilen, zonder zich voor *Vlissingen* te laten ophouden. (4) Eene inspectiereize van den Admiraal Prins FREDERIK, tot onderzoek der pun-

(1) Missive v. d. Minister Secretaris van Staat, van 1 Nov.

(2) Rapp. v. d. Admiraal Gobijs, van 2 Nov.

(3) Aanschr. v. d. Directeur Generaal van Marine, van 6 Nov.

(4) Id. v. d. Minister van Staat, van 10 Nov.

1831.

Nieuwe
maatregelen
tegen
aanval.

Vrijwilli-
gers van
de werk-
lieden aan-
genomen.

Verdere
middelen
van tegen-
weer.
20 Jan.

ten van verdediging van het *IJ* noordwaarts, tot buiten den vuurtoren, en zuidwaarts langs den zeedijk tot aan den Paardenhoek, (1) benevens de benoeming van den Schout-bij-Nacht P. ZIERVOGEL tot Opper-Kommandant aan *de Helder* (2) en de orders aan den Schout-bij-Nacht v. d. STRATEN, omtrent de te nemene maatregelen, indien gewapende stoombooten, of het landen van troepen, eene poging tot vernieling onzer maritime établissements mogten doen vreezen, (3) bewezen dat men eenen aanval, van dien kant, geenszins onmogelijk achtte. Zelfs gaf men nu gevolg aan de vroeger gedane aanbiedingen tot het aannemen en oefenen van vrijwilligers, uit het werkvolk aan 's Rijks werven en magazijnen, wier goede geest bleek door een getal van 2584 mannen, die tot de dienst geschikt werden bevonden. (4)

Blijkens de verdere bevolene veroveringsmiddelen, bleef de zorg, voor een' vijandelijken aanval den Britten, gedurende den geheelen winter aanhouden. Deze middelen waren:

1°. Het gereedhouden van kettingen tot sluiting der havens *Hellevoetsluis* en het *Nieuwe Diep*, bij verdachte binnenkomst van vreemde bodems, zonder die echter van onze zeegaten af te wijzen: (5) en

2°. Het in dienst stellen van het linieschip de *Waterloo*, de fregatten *Rupel*, *Algiers*, de *Javaan*,

(1) Rapp. v. d. Directeur Kommandant der Marine, Dep. *Zuiderzee*, van 27 Nov. (2) Kon. Besluit van 29 Nov.

(3) Aanschrijv. v. d. Directeur Generaal der Marine, van 8 Dec.

(4) Id. van 15 Dec. en Rapp. van 8 Febr.

(5) Id. v. d. Directeur-Generaal, van 20 Jan.

de korvet de *Triton*, en de brikken de *Zwaluw* en *Pegasus*, te zamen met eene bemanning van 1900 koppen. (1) 1832.

In de lente deden berigten, eenen aanval op de Citadel waarschijnlijk makende, de stelling weder veranderen; ten einde zoowel de genoemde vesting, als de dijken gade te slaan en den vijand in bedwang te houden. Evenwel bleven er vaartuigen, met een dertigtal stukken, voor *Antwerpen*, om de stad des noods te beschieten, en nam men voorbehoedsmiddelen, ten einde de troepen aan het *Vlaamsche Hoofd*, eenen veiligen aftogt naar de oorlogsvaartuigen open te houden, in geval zij door een' overmagtigen vijand tot het ontruimen van dien post mogten worden genoodzaakt. (2)

De plaatsing der bodems was op het einde van Maart en later, indien de vijandelikheden wierden hervat, dat waarschijnlijk scheen, (3) bepaald als volgt: (4)

Fregat *Eurydice* boven *St. Marie*, tegen de batterij op den Blokkersdijk.

Bomb. korvet <i>Medusa</i>	}	Tusschen het fort <i>du Nord</i> en <i>Pijp Tabak</i> , naar omstandigheid, zoo veel doenlijk buiten het bereik der vijandelijke batterijen.
» <i>Proserpina</i>		

Brik *Panther* . . . tusschen *St. Marie* en de *Peerl*.

Gaffelkan. boot N ^o . 35	}	Tusschen <i>Lillo</i> en de <i>Peerl</i> .
» » 37		
» » 44		
» » 46		

(1) Kon. Besluit van 20 Jan.

(2) Rapp. v. d. Kapt. KOOPMAN, van 28, 30 en 31 Maart.

(3) Aanschrijv. v. d. Kolonel KOOPMAN, van 28 Maart.

(4) Rapp. v. d. Schout-bij-Nacht LEWE VAN ADUARD, van 30 Maart 1832.

1832.	Gaffelkan. boot. N. 32	} Bij het vlaggenschip <i>Eurydice.</i>
	» » 25	
	» » 26	
	Pink jonge <i>Jacoba</i> 4	} Voor, en bij, de 2 bomb. korvetten.
	Groote kanonn. » 19	
	» » 16	
	» » 17	
	Schip <i>de Zeeuw</i> . . .	tusschen <i>St. Marie</i> en <i>St. Philippe.</i>
	Korvet <i>de Dolfijn</i> . .	voor <i>Neuzen.</i>
	Kanonneerboot N ^o . 14 .	» <i>Bath.</i>
	» » 48 .	bij de <i>Sassingerbank.</i>
	» » 38 .	voor <i>Bath.</i>
	» » 39 .	» »
	» » 13 .	» <i>Biervliet.</i>
	» » 33 .	» <i>Philipsen.</i>
	» » 58 .	» »
	» » 57 .	» »
	» » 29 .	» <i>Welsoorde.</i>
	» » 49 .	» »
	» » 31 .	» den <i>Kapitalen Dam.</i>

Onzekere
toestand.

Afbouw
van bo-
dems.

Gelijk elders is gebleken, verliep ook de zomer van 1832, in twijfeling omtrent het lot, aan *Nederland* beschoren, en werden dus soortgelijke middelen van afweer eener vreemde scheepsmagt voorgeschreven, en de stipste waakzaamheid aanbevolen; (1) alsmede nog met den meesten spoed de afbouw en uitrusting bevolen van de korvetten *van Speyk*, *Pollux*, *Ajax*, *de Leye*, *de Boreas* en *de Castor*, der

(1) Aanschrjv. v. d. Directeur Generaal der Marine, van 20 Junij.

brikken *Echo*, *Merkurius*, *Postillon* en *Snelheid* (1) en verder de brikken *de Vliegende Fisch* en *de Windhond* ten kruistogt bij de *Vlaamsche banken*, *Ostende* en *Nieuwpoort* uitgezonden, ter bescherming onzer tehuiskomende bodems en haring-buizen, in geval er in de Vlaamsche havens, of elders, kapers tegen ons uitgerust mogten zijn. (2)

Ook bleef men waken, tegen het doen van peilingen en opnemingen in de zeegaten. (3)

1832.

Voorzorgen tegen kapers.

en peilingen.

Volgens verschillende berigten, scheen het hervatten der vijandelikheden, bij den aanvang van den herfst, waarschijnlijk; en zou het hernemen van het fort *St. Marie* en *Calloo*, weder de taak onzer zeelieden geworden zijn. (4)

Hervatting der vijandelikheden.

Wijders gaf men bevel om de nog aanwezig zijnde tonnen en bakens, dienende tot merken, om de zeegaten van de *Ooster-* en *Wester-Schelde* binnen te komen, en dus ook van de *Wielingen*, ten spoedigste te doen wegnemen, en zich gereed te houden, om zulks ook boven *Vlissingen*, langs de geheele *Schelde* te doen. (5)

Verdere onttonning.

Ook werden de bevelvoerende officieren te *Vlissingen*, in de *Maas*, *Goeree* en aan den *Helder*

en maatregelen in de havens.

(1) Aanschr. v. d. Directeur Generaal der Marine, van 4 Julij.

(2) Id. van 20 Julij.

(3) Rapp. v. d. Admiraal GORJUS, van 28 Julij en 1 Oct.

(4) Aanschr. v. d. Schout-bij-Nacht LEWIS VAN ABUARD, van 17 Sept. en 14 Nov. Dit fort (*St. Marie*) was thans door geene der beide partijen bezet, doch uit Belgische dagbladen en verstandhouding vernam men, dat de Belgen eene vrij aanzienlijke magt derwaarts zonden.

(5) Aanschr. v. d. Directeur Generaal, van 6 Oct.

1832. aangeschreven om, daar het te verwachten was, dat zich eene Engelsche en Fransche zeemagt, op onze kusten, zou vertoonen, met oogmerk welligt, om onze zeegaten te blokkeren, op hunne hoede te zijn, en alle gepaste voorzorgen aan te wenden, ten einde, wanneer die zeemagten eenige vijandelijke ondernemingen mogten willen doen, of dadelijke vijandelijkheden plegen, haar met alle middelen ter hunner beschikking gesteld, moediglijk te keeren, en te schaden; en daartoe ook over de vrijwilligers op 's Rijks werven te beschikken, zelfs, indien noodig tot vermeerdering der bemanning van de schepen. (1)

Verplaat-
sing van
bodems.
Nov.

Ter versterking van de stelling aan het fort *Bath*, werden derwaarts verplaatst: van *Amsterdam* de kanonneerbooten N°. 22 en 23, van *Texel* N°. 70, 72, 73 en 74, van *Hellevoetsluis* N°. 15, 40, 45, 64 en, ingeval Engelsche of Fransche oorlogschepen zich voor de *Ooster-Schelde* vertoonen mogten, nog van *Zierikzee* N°. 18, waartegen men zond: van uit de *Noorder zeegaten* naar de reede van *Texel*, de booten N°. 43, 53, 54, 56 en 61; van den *Helder* naar *Amsterdam* N°. 69 en 71, om zich bij *Durgerdam* te plaatsen, en van *Zierikzee* en *Brouwershaven* de pinken N°. 8, 9, 10 en 12. (2)

Engelsch-
Fransch
smaldeel.
Nov.

Langzamerhand werd de dreigende houding der Londensche en Parijsche kabinetten al ernstiger; reeds deed de Britsche Consul te *Rotterdam*, op hooger last, de Engelsche koopvaarders waarschuwen, onze havens te verlaten, en met den meesten spoed

(1) Aanschrijving v. d. Directeur Generaal, van 6 Nov.

(2) Id. van 10 Nov.

huiswaarts te stevenen. (1) Reeds ontving men de op- 1832.
 gave der aankomst van een Fransch smaldeel van vijf
 schepen, onder bevel van den vlootvoogd DE VILLENEUVE
 te *Spithead*, en van den ijver, waarmede Engelsche
 schepen vaardig gemaakt werden, (2) als mede berigt
 wegens oorlogschepen, op onze kusten kruisende; (3)
 waarom ook onze buitenlandsche Agenten gemagtigd
 werden, om de Nederlandsche scheepskapiteinen, zich Raadge-
ving aan de
Ned. koop-
vaarders.
 in vijandelijke havens, of op zee bevindende, zooveel
 mogelijk aan te raden, om onverwijd eene onzijdige
 haven op te zoeken, ten einde niet onder *embargo*
 gebracht, of opgeligt, te worden; terwijl men goed vond
 onzen reeders en zeehandelaars eenen wenk te geven
 om het vertrek hunner bodems van hier uit te stellen,
 tot dat men zoude weten of de vijandelikheden zich
 zouden bepalen tot het afwijzen van schepen, den wil
 hebbende om in onze havens binnen te vallen, of die
 te verlaten, of zich uitstrekken tot het aanhouden en
 opbrengen er van, en verder de gezagvoerders in
 's Rijks overzeesche bezittingen met de mogelijkheid
 van een' vijandelijken aanval bekend te maken (4).

De vrees voor het aanhouden en opbrengen van Blokade
der Ned.
havens enz.
 weerlooze koopvaarders, herwaarts bestemd, en de
 Nederlandsche vlag voerende, bleek spoedig maar
 al te gegrond te wezen. Een aantal bodems wer-
 den naar Britsche en naar Fransche havens ge-

(1) Rapp. v. d. Vice-Admiraal RUYCH, van 29 Oct.

(2) Id. v. d. Ambassadeur DEBEL, van 30 Oct. en 2 Nov.

(3) Berigten van verschillenden, van 10, 11, 13, 16 en 18 Nov.

(4) Voordragt en aanschrijving van 2 en 3 Nov.

66 VAART EN VISSCHERIJ OP DE SCHELDE.

1832. sleept (1); doch het vermoeden van eene poging tot het vernielen onzer scheepswerven en magazijnen werd niet bewaarheid, en het opvaren der stroomen bleef, waarschijnlijk om de gevaren daaraan verbonden, achter (2).

Het gevolg van het beslag op de Ned. bodems, bij Tractaat tusschen *Engeland* en *Frankrijk* van 22 October dezes jaars (3) bepaald, was een besluit van Neêrlands koning, tot het wegzenden en afwijzen van schepen onder Engelsche of Fransche vlag varende (4).

Het aandeel, door de Nederlandsche scheepsmagt, in de verdediging van *Antwerpens* kasteel, en de krijgsbedrijven op de *Schelde*, genomen, zal bij het verhaal van de belegering worden vermeld.

VAART EN VISSCHERIJ OP DE SCHELDE.

1830. De moeilijke taak van het toezigt op de daden en mogelijke ondernemingen der Belgen, langs en op de stroomen, werd niet weinig verzwaard door de onzekerheid, hoe de zoogenaamde onzijdige koopvaardischepen, den wil uit zee, naar *België*, of van daar, naar zee, hebbende, te behandelen.

* *Blocus*. De afsluiting *, door Nederlands koning, eerst tegen
7 Nov. de Belgische havens verklaard en spoedig weder op-

(1) Zie **Bijlage N°. 21.**

(2) *United-Service-Journal*, London, H. COLBURN, 1833, N°. 52, p. 319.

(3) Zie LASTDRAGER, *N. Gesch.* D. III. bl. 166.

(4) Besluit van 16 Nov.

geheven, deed verschil van gevoelens ontstaan om- ^{1830.}
 trent de behandeling van schepen en ladingen, die ^{25 Nov.}
 te *Vlissingen* mogten binnen komen, om naar *Ant-*
werpen en *Gent* te stevenen, en dit gaf aanleiding ^{Gehand-}
 tot eene mededeeling, dat Z. M., reeds dadelijk, bij ^{haafd je-}
 de opheffing der *blokkade* had bepaald, dat die op- ^{gens Belgi-}
 heffing geene verandering toebragt aan het besluit van ^{sche sche-}
^{3 Dec.}
 20 Nov. (1) en derhalve het verbod van aanvoer uit,
 of naar de in opstand zijnde gedeelten des Rijks bleef
 bestaan; waarom, aan de bedoelde schepen, niet zou wor-
 den vergund om hunne bestemming, naar of van genoem-
 de steden, te vervolgen, maar hun worden vrijgelaten,
 om zich naar eenige Noordelijke haven te begeven (2).

Een bericht door den Burggraaf PALMERSTON, Britsch
 Minister van Buitenlandsche Zaken, aan den Engel-
 schen *Consul* te *Antwerpen* gezonden, in het *Jour-* ^{Geheele}
nal du Commerce geplaatst en door gemelden *Con-* ^{opheffing}
sul en de kamer van koophandel, aan den Kapi- ^{door de}
 tein-Luitenant ter zee KOOPMAN, voor *Antwerpen* ^{Mogend-}
^{heden.}
^{Jan. 1831.}
 bevelvoerende; medegedeeld, bragt daarin verande-
 ring, als verklarende: dat de vaart op de *Schelde*,
 met den 20^{en} Januarij geopend zou zijn en de vijf
 verbondene Mogendheden, na dien dag geene ver-
 hinderingen daartegen zouden dulden; welke verkla-
 ring het voorschrift veroorzaakte, om tot nader order, ^{Orde des-}
 schepen, uit of naar zee, de militaire linie langs de ^{wege.}
^{Jan.}
Schelde willende doorvaren, zonder betaling van
 regten, te laten doorgaan; moetende onze scheeps-

(1) Staatsblad. No. 80.

(2) Aanschrijving van den 3 Dec. 1830.

68 VAART EN VISSCHERIJ OP DE SCHELDE.

1831. magt alleen tegen *clandestine* lossingen waken (1).
 Meerdere Ten gevolge van de tusschenkomst der Mogendhe-
 vrijheid den, ter gunste der Belgen, schijnt later hunne vaart,
 aan de Bel- op de *Schelde*, ook meerdere vrijheid te hebben ver-
 gen ver- kregen; immers ging er van den Generaal CHASSÉ
 leend. Aug. bevel aan de scheepsmagt, voor *Antwerpen*, uit,
 om de kleine vaart, *van de boven-rivier* naar de
 stad, open te stellen en alzoo vaartuigen des vijands
 voorbij dat deel onzer oorlogs-bodems te laten ste-
 venen; terwijl de vaart beneden de stad nog geslo-
 ten bleef. (2)

Wering Neteliger nog was het punt der *visscherij*, op den
 der Belgi- dikwerf genoemden stroom, en het kruisen van Bel-
 sche vis- gische ventjagers en visch-opkoopers op onze kusten.
 schers en Ten einde de laatsten te verjagen, en zoo het doen
 ventjagers op de kus- van strooptogten en andere kwade ondernemingen,
 ten. 19 Nov. door hunne verwijdering, te beletten, werd er bevel
 1830. gegeven om eene Gaffelkanonneerboot, onder bevel
 van den Luit. ter zee der 1^e klasse J. VAN CATZ DE
 RAET en, met door dien officier aangebragte vrijwil-
 ligers bemand, uit te rusten, die naar de reede van
Hellevoetsluis te zenden, en zoo spoedig mogelijk
 door eene tweede te doen volgen (3).

Idem op de Het bevisschen der *Zeeuwsche stroomen* en der
Schelde. *Schelde*, (voor zoo verre deze niet ter beider zijden
 door zuidelijk grondgebied was beoeverd), werd den

(1) Zie **Bijl. N°. 22**. Na den tiendaagschen veldtogt werd deze vrijheid, gedurende denzelfden afgebroken, weder hersteld. Aanschrijving van 23 Aug. 1831.

(2) Berigt van den Kapitein ter zee KOOPMAN, 20 Aug. 1831.

(3) Aanschrijv. v. d. Direct. Gener. der Marine, 19 Nov. 1830.

Belgen ontzegd; (1) den bevelhebberen der bodems, 1831.
 op genoemde wateren, bevolen hen te weren, en den
 visschers, in de noordelijke provinciën wonende, ten
 kenteeken nieuwe *acten* van vergunning uitgereikt (2).
 De gemelde last, op de Marine gelegd, verzwaarde
 niet alleen de dienst door de vermeerdering van toe-
 zigt, maar ook door het verschil in gevoelens, om- Verskil
over de
grenzen
der vis-
scherij.
 trent de grens van het vischwater, den Belgen vrij-
 gelaten; welk verschil, om der gevolgen wille, bij
 eene scheiding van grondgebied, aanleiding gaf tot
 eene uitvoerige briefwisseling tusschen verschillende
 Departementen van Bestuur.

Dat de Belgische visschers zich aan de gemaakte Tegen-
stand der
Belgen.
 bepaling niet gereedelijk onderwierpen, bleek uit
 menige ontmoeting en aanhouding van visschers-schui-
 ten tot in het midden des jaars 1831.

BESCHRIJVING DES KASTEELS.

Toen de *Nederlanders* door velerlei verdrukking, Stichting
van het
kasteel.
 om des geloofs wille, lang verdragen, eindelijk van
Spanje's juk wars geworden, vooral in *Vlaande-*
ren en *Antwerpen*, luide hunnen weerzin openbaar-
 den en er nieuwe middelen tot 's onderzaats beteu-
 geling noodig waren, stichtte ALVA *Antwerpens* kas-
 teel.

De vestingbouwer PACIOTTO bestuurdte dit werk, Beschrij-
ving.
 dat, in 1568, werd aangevangen en voltooid. Het

(1) Koninklijk Besluit van 6 Jan. 1831.

(2) Aanschrjv. v. d. Direct. Gener. der Marine, 3 Febr. 1831.

1831. is een regelmatige vijfhoek, met even zoo vele bolwerken; waarvan oudstijds 4 naar den stichter, 1 *Fernando*, 2 *Toledo*, 4 *Alba* en 5 *Duce*, en een (N°. 3) naar den bouwmeester genaamd waren, en welke bol-

* *Courtines fronten.* werken door een gelijk getal gordijnen * verbonden zijn. Aanvankelijk waren de bolwerken klein en de gordijnen naar evenredigheid te lang (1); doch in het jaar 1701 verbeterde men deze sterkte; er eene, inderdaad, nieuwe vesting om heen makende, door grootere bolwerken, met gebrokene *flanken* (2) en kortere gordijnen, rondom de oude, aan te brengen.

De flanken nu in twee deelen verdeeld (3), hebben het eene deel hooger dan het andere; terwijl de * *Talus.* oude bolwerken, met eene aarden glooijing *, als † *Verborgene schansen.* reduits † kunnende worden beschouwd, er nu drie flanken-reijen bestaan; waarvan de onderste is ingerigt voor drie, en de beide anderen ieder voor twee stukken geschut.

Onder ieder der *flanken* dezer kleine, inwendige * *Reduits.* bolwerken * zijn. drie *casematten*, lang $9\frac{1}{2}$ en breed, of wijd, 3,15 à 3,75 Ned. ellen; vereenigd door eene * *Poternen.* gaanderij onder derzelver *facen*, terwijl sluippoorten * gemeenschap met de buitenwerken geven. De *facen* der bolwerken hebben eene lengte van 95 ellen. De kleine wapenplaatsen, vroeger voor het midden der gordijnen geplaatst, zijn vervangen door, aan de

* *Gereveeteerde.* zijde van het kasteel met muurwerk bekleede * halve

* *Ravelijnen.* manen *, waarvan de punten † 75,60 Ned. ellen buiten

† *Saillantten*, uitspringende hoeken.

(1) Zie de teekening (plan) des kasteels, waarop de oude bolwerken door hartsering zijn aangewezen.

(2) Zie de teekening.

(3) Idem.

de lijn, die de punten der bolwerken vereenigt, uit- 1831.
steken. Voor de gordijn, tusschen de bolwerken
N°. 1 en 2, is geene halve maan, om de aansluiting
der werken van de vesting zelve. Het geheel is
omringd door eene natte gracht van ruim 28 Ned.
ellen breedte om den hoofdwal en van ruim 13 Ned.
ellen om de halve manen.

De gracht, waarvan de buitenkant niet met muur-
werk bekleed is, is omgeven van eenen bedekten
weg en *glacis*; de eerste is breed en zijne borst-
wering op sommige plaatsen met metselwerk bekleed,
makende eene opéénvolging van hoeken (1), welke
het voetvolk in staat stellen om het vuur evenwijdig
met het hoofd des werks te rigten. — De bedekte
weg loopt niet om de geheele sterkte; maar is voor
de gordijn, tusschen de bolwerken N°. I en II, af-
gebroken; vereenigende zich met die der stad voor
bolwerk N°. II en met den hoofdwal voor N°. I.

Men meent dat de bekleeding van de muren der
sterkte vroeger hooger geweest en later tot op om-
trent $6\frac{1}{2}$ Ned. el van het *fondement* tot de *koort*
is afgenomen geworden. Immers, de *contresorten* *, * Beeren.
welker dikte, over hunne geheele hoogte, 1,60 Ned. el
is, steken inwendig boven den rand der muren uit;
hebbende de muur, daar het in- en uitwendig be-
kleedsel evenwijdig is, 3,15 tot 3,75 Ned. el dikte. De
contre-escarpe-muur heeft omtrent 2 Ned. el hoogte.

Tusschen het kasteel en de *Schelde* is een dijk;
waarin eene sluis, door welke het water der rivier

(1) Zie de teekening (plan).

1831. in de grachten kan worden gelaten; terwijl twee andere sluizen, ter wederzijden van de keel der wapenplaats, voor de gordijnen tusschen de bolwerken N°. 4 en 5 dienen om het water, naar willekeur, aan de eene of andere zijde in en uit te laten en dus een' stroom in de gracht te veroorzaken.

Voor de gordijn, tusschen de bolwerken N°. 1 en 2, staat een *beer*, die het water der hoofdgrachten, voor de stadswal, van dat om het kasteel afscheidt, ten einde het laatste op de noodige hoogte te houden; kunnende, bij ebbe, de grachten geheel ontleidigd worden, uitgezonderd de *Cunette* (1), die in het midden en langs de geheele lengte der grachten loopt.

* *Lunetten.* Behalve de bovengemelde verbeteringen heeft men in 1817 en 1818 twee brillen * voor de halve manen, tusschen de bolwerken N°. II—III en III—IV, geplaatst, wier uitspringende hoeken 2,84 Ned. el van die der halve manen verwijderd zijn. De bril voor de gordijn, tusschen de bolwerken N°. II en III, heet het fort *St. Laurent* en de andere het fort *Kiel*. Deze brillen bestaan ieder uit twee *facen*, 95 Ned. ellen lang, en uit twee *flanken*, ter lengte van ruim * *Escarpe.* 37 ellen; hunne muur * heeft eene hoogte van 3,80 à 4,75 ellen, waar om heen eene natte gracht is, die door waterleidingen, met de grachten voor de halve manen voor de fronten II—III en III—IV gemeenschap heeft. Daar buiten is een *gecremailleerde*,

(1) Een slop van eenige meerdere diepte in het midden der gracht.

bedekte weg en veldweer, met ruime wapenplaatsen. 1831.
De keel (1) dezer brillen is door eenen muur gesloten, waarin schietgaten voor kleingeweer zijn; terwijl een verwelfd kruidmagazijn en eene wacht, beiden bomvrij, onder den walgang van den uitspringenden hoek geplaatst zijn.

Het kasteel heeft drie poorten, als: de *Hoofdpoot*, uitkomende op de esplanade aan de stadzijde, de *Hulppoort* in de gordijn, tusschen de bolwerken N°. II en III, gemeenschap gevende met den bril *St. Laurent*, en de *Sluippoort* aan den rivierkant, benevens nog sluippoorten in de andere gordijnen, dienende om in de gracht te komen.

Men berekent de inwendige onpervlakte der sterkte, zonder de werken, op 25,000 vierkante Nederlandsche ellen, waarin zich onderscheidene gebouwen, op het plan aangewezen, bevonden.

BIJGEVOEGDE VERDEDIGINGSWERKEN.

a. Tot beveiliging.

In het gebrek aan gedekte vuren werd zoo goed mogelijk voorzien door *blinderingen* * voor kanonnen in de uitstekende hoeken * der halve manen, der regter lage *flank* van het bolwerk N°. III, der linker lage *flank* van het bolwerk N°. II, van den uitstekenden hoek van bolwerk N°. IV en van de lage

* Bedekkingen van zwaar hout en aarde.
* *Saillanten*.

(1) Uitgang naar den kant der vesting.

1831. *flank* van bolwerk No. III. Wijders werd er eene bedekking voor eenige mortieren geplaatst op de gordijn, tusschen de bolwerken N°. I en II en I en V, alsmede dergelijke in den uitstekenden hoek des brils *St. Laurent*.

Ten einde het gemis aan genoegzame bomvrije gebouwen te vergoeden, blindeerde men de kelders van de bestaande gebouwen, die daartoe geschikt werden geacht, met eene dikke laag mest en aarde. Tot hospitaal, dat er almede niet was, maakte men eene ruime *blinding* achter de gordijn, tusschen de bolwerken N°. I en II. Dit overdekte verblijf werd zamengesteld uit een dak, rustende op sterke gebinten, 3,50 Ned. ellen van elkander geplaatst. Het dak, ter manshoogte boven den vloer, bestond uit zamengevoegde balken, bedekt met eene dikke laag rijswerk, aarde en pannen. De wand, naar den walkant, was van eene sterke bekleeding van planken tegen de stijlen gespijkerd, met eene buitenbekleding van aarde; schuine balken blindeerden de ingangen en tusschen die balken waren schietgat-vormige openingen, door welke licht en lucht kwam.

Nog eene dergelijke; maar minder uitgebreide *blinding* werd nabij de zoo even beschrevene geplaatst, om tot verblijf voor de bezetting te strekken; terwijl verscheidene gebouwen, benevens de hoofdpoot en de waterputten, door het plaatsen van hellende balken, insgelijks beveiligd werden. Tot *Laboratorium* werd eene afzonderlijke bedekking vervaardigd en het bomvrije kruidmagazijn met eene laag rijshout en daarop met eene laag mest en aarde

belegd. Ook waren al vroeger onder de wallen, 1831. voornamelijk onder de gordijnen, kleine magazijnen voor oorlogsbehoefden en geringe hoeveelheden kruid gereed gemaakt.

Ten einde zich op de gordijnen tegen de werking van het springen der bommen eenigzins te beveiligen, werden, gedurende de belegering, 1 Ned. el breede en 1,25 el diepe gemeenschapsgangen in den walgang gegraven en de aarde, als een ruggeweer, naar den binnenkant opgeworpen; doch daardoor tevens de verdere gemeenschap op de walgangen verhinderd.

b. *Tot versterking.*

Ter vermeerdering van de eigenlijke verdedigings- Versterkingen. middelen plaatste de bezetting eene rei palissaden in den bedekten weg voor de regter *face* van de halve maan, tusschen de bastions N°. II en III, van de uitspringende tot de inspringende regter-wapenplaats, alsmede in de twee inspringende wapenplaatsen ter wederzijden van deze halve maan. Ook in het *sail-lant* van den bedekten weg en in dat achter den bril *Kiel* stelde men *tambours* van palissaden, om tot *reduits* te dienen.

De beide halve manen werden *gefraiseerd*. Gelijke palisadering bragt men aan de *caponnières* *, * Bedekte wegen. tot gemeenschap met de brillen; achter welker keelen wolfskuilen werden gegraven; terwijl eindelijk de oude, kleine bolwerken in de grootere bevat, door eene kleine gracht, met palissaden voorzien, werden versterkt.

1831.

Sterkte en
zwakheid
des kas-
teels.

Het kasteel van *Antwerpen* is, wanneer het steun vindt in de werken der vesting zelve, en dus noch uit dezelve bestookt, noch van de stadszijde wordt aangevallen, eene moeilijk te overmeesteren sterkte. Het ontleent, in dat geval, bijzondere kracht in de waterwerking zijner grachten, in de goede dekking des hoofdwals en de groote vooruitspringing der halve manen. Ook werkt de laagte en drasheid van den grond naar de Scheldezijde mede, om het kasteel aan dien kant te dekken.

Doch nu van den bijstand der stad beroofd, dienden derzelver werken om den regtervleugel der Franschen te dekken; de bril *St. Laurent*, welker linkerzijde van den hoofdwal voor de *courtine*, tusschen de bolwerken N°. I en II, kon worden bestreden, was nu van die verdediging ontbloot. In stede van sterk door samenwerking, werd deze bril nu zwak door afscheiding; en behoefde men dien slechts te nemen, zonder zich om den bril *Kiel* niet te bekreunen en het bolwerk n°. II tot aanvalspunt te kiezen. Daar te boven waren de werken der stad bij deze verdediging niet slechts nutteloos, maar hebben, schoon zoogenaamd onzijdig, den belegeraar, in het laatste tijdperk des belegs, gediend; en dat zoo wel de hoofdwal als de bril *Montibello*. Hierdoor was gemeld blokwerk gemakkelijk te naderen, en dus weinig geschikt tot eene goede verdediging.

Van geschut, ander krijgstuig en levensmiddelen (1) was de Citadel rijkelijk voorzien. Bij de

(1) In den laatsten tijd des belegs was er echter geene gelegenheid tot behoorlijke bereiding, gelijk hier achter zal blijken.

overgave telde men 145 stukken van verschillende 1831.
 zwaarte. (1) De bezetting bestond uit: Bezetting.

STAF.

D. H. Baron Chassé, *Generaal der Inf. Opperbevelhebb.*

G. A. de Favauge, *Generaal-Majoor.*

N. E. F. Baron von Gumoëns, *Kolonel* bij den generalen Staf. (2)

H. E. de Boer, *Luitenant-Kolonel* bij den generalen Staf.

J. P. W. Hombach, *Majoor*, Adjutant van den Opperbevelhebber.

H. J. L. Heshusius, 1°. *Luitenant-Adjutant* van den Generaal-Majoor de Favauge.

... Croissant, *Chirurgijn-Majoor*. ... Rodi, *idem*.

J. W. Christan, S. Hoven, *Officiers van Gezondheid*, 2°. klasse. T. S. Dubling, J. H. Coert, *idem* van de 3°. klasse, ... Bulsing, *Apotheker* van de 2°. klasse.

7°. AFDEELING INFANTERIE, FLANK-BATTAILLON,
 STERK 920 MAN.

Officiers: P. Oudendijk, *Luitenant-Kolonel*, P. M. Gevelaar, 1°. *Luitenant-Adjutant*, P. van der Sloot, 1°. *Luitenant-Kwartiermeester*, J. C. F. Gandvuurder, *Officier van Gezondheid*, 3°. klasse.

D. van Tol, J. Herbig, P. C. Frantzman en J. v. Driel, *Kapiteins*.

J. C. C. de Horion de Corbij, W. A. v. Toll, K. G. W. H. Reimer, A. P. v. Alphen, C. Renard, A. H.

(1) Zie **Bijl. N°. 23.**

(2) Deze verdienstelijke Officier kwam echter eerst den 5 Dec. met den Kapitein der artillerie, Jhr. v. RAFFART, op het kasteel aan.

1831. Fischer, L. G. Worbert en P. C. de Wieze, 1°. *Luit.*
 M. H. Boulonais, A. Q. de Petit, J. Stolte, A. G.
 M. Roeloffzen, J. B. Hamm, K. H. Palm, W. L.
 Schepens en K. H. Glimmerveen, 2°. *Luitenants.*

9°. AFDEELING INFANTERIE, EEN BATAILLON,
 STERK 832 MAN.

Officieren: F. X. Naudascher, *Luitenant-Kolonel*,
 C. Lageman, 1°. *Luitenant-Adjutant*, H. J. van Mau-
 rik en G. M. Ingenluyff, *Officiers van Gezondheid*,
 2°. klasse, H. J. Hoogwinkel en J. Giesbers, *id.* 3°. kl.

R. le Boulenger, M. G. Ampt, A. E. van Krie-
 ken, H. Schouten, F. v. Teutem, J. C. Anemaet,
Kapiteins.

J. F. Rutten, J. C. de Raedt, K. F. de Bock, R.
 J. C. Kerkhoff, D. A. van Langen, C. G. Broers,
 W. Stahl, E. B. Sutherland, L. A. Koetsveld, H.
 L. C. Grond en A. P. Miltenburg, 1°. *Luitenants.*

F. L. Staats, J. L. Souman, C. L. F. van Kir-
 schot, J. Kuhle, E. W. J. C. Rammelman Elsevier,
 G. Veraguth, W. A. Carré, J. G. Pex, P. A. Kem-
 pers en O. N. Mulert, 2°. *Luitenants.*

10°. AFDEELING INFANTERIE, 3 BATAILLONS,
 STERK 2163 MAN.

Officieren: Graaf von Quadt Wijkerath en Isnij,
Kolonel, J. H. Voet, G. J. J. Rochell en L. A. Meijer,
Majoors, J. Enderlein, *Kapitein-Adjutant*, G. H. J.
 Siborgh, J. C. W. Pfaffenrath en L. E. Tiesselinck,
 1°. *Luitenants-Adjutant*. A. van der Beck 1°, J. J. A. de
 Bock en A. W. Tentije 2°. *Luitenants-Kwartiermeester*,

W. J. Tombrink, *Officier van Gezondheid*, 3^e. klasse, 1832.
W. Knap, idem, A. C. Buttelman, idem 2^e. klasse.

H. Landolt, P. Troëster, W. A. von Schartz, J. F. Rijgenbos Brousson, B. P. Boers, W. G. F. van Heemskerck, A. C. van Well Groeneveld, J. H. Köning, J. E. G. Trier, H. W. Arnold, P. Morre en L. M. van Onselen, *Kapiteins*.

F. H. G. J. van der Wijck, H. K. C. Berghuis, P. A. Lammerts v. Buren, A. S. Piper, J. A. Breson, W. de Ravallet, C. Rommel, L. A. Boers, D. van Riemsdijk, W. J. Roeloffs, J. C. Mugge, J. van Uden, W. Drabé, J. P. F. Francke, J. K. Hinlopen, J. E. L. Prins, W. P. Klincke, J. van Overstraten, J. R. C. de Suarz, W. F. Pot, C. N. Péperkamp, E. P. R. Worm en G. L. H. Weinhausen, 1e. *Luitenants*.

M. Nantzing, K. J. van Deventer, J. F. Smit, J. N. Pisuisse, S. P. Jeltens, P. Louis, G. A. Verburg, J. C. Houthuysen, G. van Dooren, E. J. A. Timmerman, A. H. Planten, C. J. Heyligers, A. Jongen, J. A. Poletta, A. A. E. H. Bachmann, C. G. A. van Essen, J. Hoffman, J. Schweisgut, B. Deufferwiel, A. G. de Bart, J. H. Dirks, G. Vissenberg en R. W. R. van Dongen Francke, 2e. *Luitenants*.

IN SUBSISTENTIE BIJ DE 10e. AFDEELING INFANTERIE.

J. B. Brumstede en F. Kroese, *Kapiteins*, G. Wieland, 1e. *Luitenant*.

ARTILLERIE. 1 BATAILLON, STERK 675 MAN.

Officiëren: H. G. Seelig, *Majoor*, C. D. A. Schutter, ... van Hoey Schilthouwer van Oostée, R. Ver-

1832. schoor, J. H. van Deventer, J. R. van Rappard,
Kapiteins.

W. H. Doorman, J. F. Klerck, C. König, P. Opdam, Brandon Mondolpho, 1°. *Luitenants.*

W. A. Kuyck, E. van Ingen, D. A. Hendriks, F. v. Enter, L. van Driel van Loudswaard, J. F. J. A. Battaerd, 2°. *Luitenants.*

A. F. de Raadt, P. Gorissen, 2°. *Luitenants.*

ARTILLERIE-TRANSPORTTREIN.

Officier: H. J. Stipriaan Luiscius.

GENIE EN MINEURS.

Officieren: J. M. van der Wijck, *Majoor.* P. H. van der Kemp, *Kapitein.* M. D. Graaf van Limburg Stirum en A. C. Kamerlingh, 1°. *Luitenants.* C. W. van Vollenhoven en C. M. Monnier, 2°. *Luitenants.*

Verder:

de *Adjunct Onder-Intendant*, S. F. Mulder.

Van welke troepen 467 man op de onderhoorige forten geplaatst waren, als:

Op het *Vl. Hoofd* onder den *Kapitein* Godefridus Leers, Kommandant.

» » » » » 1°. *Luit.* A. W. H. van Albach.

» » » » » » » T. W. E. Meffert.

» » » » » 2°. » H. G. Pfister.

» » » » » » » G. W. A. de Rivecourt.

» » fort *Austruweel* » *Kapt.* A. F. Verheijen, Kommandant.

» » » » » 2°. *Luit.* L. A. Scherrer.

» » » *Burgh* » » 1°. » H. v. Goudoever.

» » » » » 2°. » J. de Salis Majenfeld.

Uit welke bovengenoemde officieren de Generaal 1832.
CHASSÉ den 15^{en} Nov. bij de nadering der Franschen
 eenen raad van verdediging zamenstelde, bestaande
 uit hem, Opperbevelhebber, Voorzitter, den Generaal
DE FAVAUGE, den Kolonel Graaf **VON QUADT**, den
 Kapitein ter zee **KOOPMAN**, de Majoors **VOET**, **VAN**
DER WIJCK en **SEELIG**, en den Adjunct-Intendant
MULLER, als Secretaris. (1)

Het smaldeel was, volgens voordragt van den Ka-
 pitein ter zee **KOOPMAN**, gedurende het beleg ge-
 plaatst, als:

De kanonneerbooten N°. 3, 4, 11 en 12 boven
 het kasteel, geëchelonneerd dwars over de rivier, ter
 hoogte van den bril *Kiel* tot het fort *Burght*.

De kanonneerbooten N°. 1, 5, 7 en 24 beneden
 het kasteel, dwars over de rivier, ter hoogte van de
esplanade, tot iets beneden de *coupure* aan de over-
 zijde.

De boot N°. 6 en de stoomboot *de Chassé*, tusschen
 die beide liniën voor het haventje van het kasteel.

De booten N°. 8 en 10 bij het *Vlaamsche Hoofd*,
 tot dekking van den waterkant; en

N°. 9 Aldaar tot bestrijking der overstroming. (2)

AANTOGT DER FRANSCHEN.

Het was op den 15^{en} November 1832, dat het Het aan-
 rukken der
 Franschen.
 Fransche Noorderleger, langs verschillende wegen

(1) Memorie van den Kapt. ter zee **KOOPMAN**.

(2) Idem.

1832. naar *Antwerpen* optrok. Eene magt van 90,000 koppen, (1) onder bekwame veldoversten, verzamelde zich tusschen den 18^{en} en 21^{en} der genoemde maand, rondom den kleinen vijfhoek, of toog verder naar *Neêrland's* grenzen, om ons leger in het oog te houden, of stond meer achterwaarts als spaarbende, om de belegeraars den rug te dekken, zoo misschien van de Pruissische zijde lijdelijkheid mogte plaats maken voor lust tot verdediging van regt.

Het Belgische leger, gelijk reeds is aangeteekend, tot onzijdigheid veroordeeld, stond met zijnen linker-vleugel bij *Turnhout*, met den regter bij *Venlo*, had zijn hoofdkwartier te *Lier* en eene sterke afdeeling tegen *Maastricht*.

Eene dagorde, kort en goed gesteld, bereidde de bezetting tijdig voor tot den kamp. (2)

Omtrent den 21^{en} November in *Antwerpen's* omstreken aangekomen, besteedde de Fransche Opperbevelhebber vijf dagen, om eene gemakkelijker en betere verdeeling van de standplaatsen zijner krijgslieden daar te stellen; alzoo deze, in de nabijheid der stad opeengehoopt, niet alleen groot ongerief en schade aan de landbewoners veroorzaakten, maar zelve veel door ongemak en gebrek te lijden hadden; want, hun getal, dat waarvoor gereedheid was gemaakt, verre overtreffende, ondervonden zij dadelijk schaarschte aan voorraad van allerlei aard. Er werd echter spoedig in voorzien, doch niet zonder dat, in de eerste

(1) Zie Bijlage N°. 24. (2) Idem N°. 25.

oogenblikken, de landhuizen en hoven last leden door 1832.
het omhakken van heesters en beplantingen.

Omtrent den 26^{en} bevonden zich de troepen in de *kantonnementen*, die zij gedurende het beleg zouden behouden. Sommigen dezer waren op aanmerkelijken afstand van den aanvang der loopgraven, zelfs tot *Mechelen*; hetwelk, gevoegd bij den slechten staat der binnenwegen en het gure weder, de dienst, voor den soldaat, zwaar maakte.

Op den 27^{en} en 28^{en} kwam het belegeringsgeschut en verder krijgstuig (te *Douai* ingescheept, langs de *Scarpe*, de *Schelde* en de *Rupel* vervoerd en te *Boom* gelost) te *Wilrijk* aan.

TWEEDE HOOFDSTUK.

HET BELEG.

Eerste etmaal.

1832.
1^e. nacht
van 29—30
Nov. In den avond van den 29^{en} November rukten de ,
bijzonderlijk tot de belegering bestemde drie brigaden
voetvolk , tot bij *Berchem*, voorwaarts. De Belgische
voorposten , die het kasteel op eenen afstand van 600
tot 700 schreden , van het fort *Montebello* tot aan bij
het *Melkhuis* omringden , werden afgelost (1). Van
de gemelde drie brigaden , sterk 15,000 man , werden
twee regimenten (het 7^e en 25^e) tot het eigenlijk
openen der loopgraaf aangewezen en eene sterke ben-
sappeurs. de artilleristen en gravers daarbij gevoegd.

De negen keurcompagniën dezer regimenten , tot
loopgraafs-wacht gekozen , werden versterkt met twee
8 $\times$ batterijen en eene sterke afdeeling ruitery.

Deze manschappen tellende 4,800 man voetvolk ,
900 artilleristen en 400 sappeurs , waren des avonds

(1) Ten gevolge art. 2 van de overeenkomst tusschen *Frankrijk*
en *België* gesloten. **Zie Bijlage N°. 26.**

ten 8 uren bij de drie loopgraafs-dépôts, om van gereedschappen voorzien te worden, geplaatst (1).

1832.

29—30

Nov.

1°. nacht.

Nadat 3,500 man met spaden en bijlen uitgerust waren, voerden de genie-officiëren hen naar de punten, waar de opening der *eerste* loopgraaf moest geschieden. De Generaal der genie MAXO bestierde dezen arbeid, alsmede de gemeenschapsgangen van de loopgraaf naar de batterijen, terwijl de artillerie-generaal NIÈGRE den aanleg der batterijen deed beginnen.

De bedoelde *eerste* loopgraaf ving aan bij de regter *faee* van *Montebello*, 600 schreden van den uitspringenden hoek van den bedekten weg voor het bolwerk des kasteels N°. 2, ging achter den tuin genaamd de *Harmonie*, op 400 schreden, van de uitspringende wapenplaats van den bril *St. Laurent*, in de rigting van de scheiding der beide straatwegen naar *Boom* en eindigde in eene halve loopgraaf, die de genoemde wegen doorsneed, op eenen afstand van omtrent 600 schreden van den bril *Kiel*, en 750 van het bolwerk N°. 4. De lengte van deze loopgraaf bedroeg bijna 2,600 schreden en die der achterwaartsche gemeenschapsgangen omtrent 5,000.

Vóór het aanbreken van den dag waren de arbeiders in de loopgraven gedekt tegen het vuur des kasteels, en de loopgraafswacht werd daarin, of waar het water dit belette, achter nabij-staande gebouwen geplaatst.

(1) Die dépôts waren geplaatst, een aan den regtervleugel bij *Berchem*, een in het centrum bij de zoogenaamde *parc aux choux* en een aan den linkervleugel regts bij den straatweg naar *Boom*, bij den tuin van zekeren Heer VERBECK.

1832. Zoo was dus, zonder verhindering en zonder verlies,
 29—30 een arbeid voltooid, die, in den regel, steeds met
 Nov. aanzienlijke opoffering van manschappen, verbonden
 1e. nacht. is; en daardoor was het alleen mogelijk te gelijker
 tijd met het aanleggen van den loopgraaf, het oprig-
 ten van 12 batterijen, waaronder 2 voor mortieren,
 (N^o. I tot en met X en A en B) aan te vangen.

30 Nov. In den morgen van den 30^{en} November zond de
 1e. dag. Maarschalk GÉRARD den Kolonel AUVRAY, Onder-Chef
 Opei- van zijnen staf, met de volgende opeisching, naar de
 sching. Citadel:

Leger van het Noorden.

*Aan Mijnheer den Luitenant-Generaal CHASSÉ,
 Bevelhebber van het kasteel van Antwerpen.*

Hoofdkwartier te *Borgerhout* 30 Nov. 1832.

MIJNHEER DE GENERAAL!

Ik ben aan het hoofd van het Fransche leger voor het kasteel van *Antwerpen* aangekomen, met den last van mijne regering, om de uitvoering te eischen van het verdrag van 15 November 1831, hetwelk aan Z. M. den Koning der Belgen het bezit van die sterkte, alsmede van de daarbij behorende forten op de beide oevers der *Schelde*, waarborgt. Ik vlei mij u geneigd te zullen vinden, om de regtvaardigheid van dien eisch te erkennen. Indien dit, tegen mijne verwachting, het geval niet mogt zijn, dan ben ik gelast u te verwittigen, dat ik alle te mijner beschikking staande middelen moet aanwenden, om het kasteel van *Antwerpen* te bezetten.

De belegeringswerken zullen tegen de buitenfronten van

het kasteel gerigt worden, en hoewel de zwakheid der vestingwerken aan de zijde der stad, en de beschutting der daar gelegen huizen, mij voordeel voor den aanval aanbieden, zal ik daarvan toch geen gebruik maken. Ik heb dus het regt om, in overeenkomst met het regt van oorlog en van de, ten allen tijde, in acht genomen gebruiken, te hopen, dat gij u van alle vijandelijkheden hoegenaamd tegen de stad zult onthouden.

1833.
30 Nov.
1°. dag.

Ik laat een gedeelte derzelve bezetten, met geen ander doel, dan om alles voor te komen, wat haar aan het vuur van uw geschut zoude kunnen blootstellen. Een bombardement zoude eene nuttelooze daad van barbaarschheid en eene ramp voor den handel van alle natiën zijn.

Indien gij, niettegenstaande deze bedenkingen, op de stad schiet, dan zullen *Frankrijk* en *Engeland* eene vergoeding eischen, gelijk staande aan de, door het vuur van het kasteel, van de forten en van de oorlogsvaartuigen, veroorzaakte schade. Het is onmogelijk, dat gij niet zelf ziet, dat gij in dat geval persoonlijk verantwoordelijk zoudt zijn, voor de schending van een door alle beschaafde volken geëerbiedigd gebruik, en voor rampen, die daarvan het gevolg zouden zijn.

Ik verwacht uw antwoord, en reken er op, dat het u gelegen zal komen, om op staanden voet met mij in onderhandeling te treden over de overgave van het kasteel van *Antwerpen* en de daartoe behoorende forten.

Ik verzoek u, Mijnheer de Generaal! de verzekering mijner hoogachting te ontvangen.

*Dé Maarschalk, Opperbevelhebber van
het leger van het Noorden.*

Graaf GÉRARD.

1832

Waarop de Generaal CHASSÉ antwoordde:

30 Nov.
1°. dag.Kasteel van *Antwerpen* 30 November 1832.

In antwoord op uwe, zoo even bij mij ontvangene, op-eisching, verwittig ik u, Mijnheer de Maarschalk! dat ik het kasteel van *Antwerpen* niet zal overgeven, dan na al de middelen van verdediging, die te mijner beschikking staan, te hebben uitgeput.

Ik zal de stad *Antwerpen* zoo lang als onzijdig beschouwen, als men zich van de vestingwerken van de stad en van de daartoe behoorende buitenwerken niet bedient, waarvan het vuur zoude kunnen gerigt worden tegen het Kasteel en het *Vlaamsche Hoofd*, de forten *Burght*, *Zwijndrecht* en *Austruweel* daaronder begrepen, alsmede het op de *Schelde* voor *Antwerpen* gestationneerde smaldeel. Het spreekt van zelf, dat de vrije gemeenschap met *Holland* langs de *Schelde*, zoodanig als die tot nu toe heeft plaats gehad, niet gestremd moet worden.

Met bevreemding verneem ik, dat men, terwijl Uwe Excellentie onderhandelingen opent, vijandelijkheden begint, door werken van aanval onder het vuur van ons kanon op te rigten. Wat deze betreft, heb ik de eer u te verwittigen, dat indien men heden op den middag niet opgehouden heeft, aan die werken te arbeiden, ik mij in de noodzakelijkheid zal bevinden, om zulks door geweld te beletten.

Ik verzoek u, Mijnheer de Maarschalk! om de verzeke-ring mijner hoogachting te ontvangen.

De Generaal der Infanterie,

Baron CHASSÉ.

Overeenkomstig met het geschrevene, opende het kasteel ten 12 uren het vuur, doch flauwelijk, lossende van vijf tot vijf minuten een stuk en eenige blikken doozen. Hierop ontving de Bevelhebber den volgende brief:

1832.
1°. dag.

Mijnheer de Generaal!

De eerste vijandelijkheden zijn gepleegd door de kanonschoten, die gij, op het oogenblik zelf, dat ik uwen brief van heden ontving, tegen mijne troepen hebt gerigt. Het doorsteken der dijken bij *Liefkenshoek* op den 21^{en} en 25^{en} dezer maand, en het kanonschot den 21^{en} op een Belgisch officier gelost, zouden veeleer als eene breuk van den wapenstilstand kunnen worden aangemerkt, dan de voorbereidende werkzaamheden, die op het terrein, hetwelk ik voor het kasteel van *Antwerpen* bezet, begonnen zijn. Alvorens het vuur te openen, heb ik u een middel aan de hand willen geven, om de stad en hare bevolking voor de rampen des oorlogs te behoeden, en door dezen wensch geleid, heb ik aangeboden om van de voordeelen af te zien, die een aanval van den kant der huizen mij verschaft, en om mij dus tot de buitenzijden te bepalen. De lunette *Montebello* is noodzakelijk onder deze laatste begrepen, evenzeer als de contregardes en werken, die geen deel van den eigenlijken hoofdwal uitmaken. Door zoodanig te handelen, volg ik het voorbeeld der belegeringen van 1746 en 1792, waarbij de stad, met wederzijdsch goedvinden, als onzijdig is beschouwd geworden, zonder dat daarom de belegeraars de bevoegdheid verloren hebben, om bij hunnen belegeringsarbeid van de buitenwerken gebruik te maken. Wanneer ik mij van zoodanig eene bevoegdheid bedien, en gij daaruit aanleiding neemt om op de stad te schieten, dan zal ik het regt hebben om uwe citadel van den kant

1833. aan te vallen , die mij zal gelegen komen , en gij weet ,
 30 Nov. welk nadeel daaruit voor uwe verdediging kan voortvloeijen.
 1^e. dag. Indien ik tot behoud der stad er in kan toestemmen , om
 van de batterijen in dezelve geen gebruik te maken , ten
 einde van daar op het *Vlaamsche Hoofd* te schieten , dan
 kan men daarom toch niet toegeven , dat gij de vrije vaart
 op de *Schelde* kunt behouden. Dit zoude van mijne zijde
 zoo veel zijn , als of ik u wilde belegeren , zonder u te blok-
 keren. Ik moet dus , Mijnheer de Generaal ! op nieuw ,
 in het belang van uwe eer en der menschelijkheid , bij u
 aandringen tot het aannemen van schikkingen , die van de
 stad *Antwerpen* , zoowel voor u als voor mij , een onzijdig
 punt maken , of wel u herinneren , dat al de verantwoor-
 delijkheid van eene weigering persoonlijk op u zal neder-
 komen.

*De Maarschalk, Opperbevelhebber van
 het leger van het Noorden ,
 Graaf GÉRARD.*

Waarop de Generaal CHASSÉ terug schreef:

*Aan Mijnheer den Maarschalk GÉRARD, Opper-
 bevelhebber van het leger van het Noorden.*

Kasteel van *Antwerpen* 30 November 1832.

Mijnheer de Maarschalk !

In antwoord op Uwer Excellentie's tweeden brief van he-
 den , heb ik de eer Uwe Excellentie te verwittigen , dat
 terwijl gij mij voorstellen deedt , om het kasteel van de zijde
 der stad aan te tasten , uwe troepen aan de buitenzijde
 reeds bezig waren met het oprigten van werken van aanval
 tegen het kasteel , waartegen ik mij genoodzaakt heb gezien
 mij te verzekeren ; het is dus van uwen kant , Mijnheer de

Maarschalk! dat de vijandelijkheden zijn begonnen. Overigens kunnen al de vestingwerken der stad, met de buitenwerken en forten, niet gebezigd worden om het kasteel te belegeren, zonder dat de stad *Antwerpen* aan gevaar blootgesteld worde; en ik verwittig u, Mijnheer de Maarschalk! dat het eerste kanonschot, hetwelk van die werken gedaan wordt, mij nopen zal om de stad te beschouwen, als eene vijandelijke houding aangenomen hebbende, die haar aan een' geheelen ondergang zal kunnen bloot stellen, waarvan de verderfelijke gevolgen op Uwe Excellentie persoonlijk zouden nederkomen.

1833.
30 Nov.
1°. dag.

Het is ontegenzeggelijk, Mijnheer de Maarschalk! dat de bovenvermelde werken aangelegd zijn voor de verdediging der vesting, en niet om het kasteel aan te tasten; als zoodanig hebben de militaire overheden van *Antwerpen* ze ten allen tijde beschouwd en erkend.

De vrije gemeenschap met *Holland* langs de *Schelde*, die altijd heeft plaats gehad, is een zoo regtvaardig punt, dat ik daaromtrent niet kan toegeven, terwijl ik niet inziet, dat die gemeenschap u in de werkzaamheden van het beleg kan belemmeren.

Gij ziet uit deze voorstellen, Mijnheer de Maarschalk! dat ik nog altijd geneigd ben om de stad te sparen, gelijk mijn gedrag dit gedurende twee jaren, ondanks herhaalde uittartingen der ingezetenen en militaire overheden, maar al te zeer bewezen heeft.

Ontvang, enz.

De Generaal der Infanterie,
(get.) Baron CHASSÉ.

Het behoeft naauwelijks gemeld te worden, dat na den schrik, reeds eenmaal door het beschieten der stad aan de inwoners veroorzaakt, de vrees der Antwerpenaren nu ten top klom; dat vlugtte, wie vlug-

Schrik te
Antwerpen.

1833.
30 Nov.
1°. dag.

ten kon; dat men elkander in de poorten bijna verdrong en de wegen bedekt waren met rijtuigen en voetgangers, met hunne kostbaarste tilbare have beladen.

Gedurende het overige van dezen dag poogde de Fransche genie het water uit het midden en den linkervleugel van de loopgraaf, die op sommige plaatsen tot twee voeten hoog was volgelopen, kwijt te raken; dan te vergeefs; de *Kietersluis* in de *Scheldedijk* was te vervallen, om te worden geopend, en de regen vulde weder aan, wat men op eenigerhande wijze loosde.

Wijders werden de werken, in den vorigen nacht gemaakt, verbeterd en verwijd en de loopgraaf op eenige punten met banquetten voorzien. De artillerie-arbeid aan de twaalf aangevangene batterijen, (die in het fort *Montebello*, N°. 1 er onder begrepen), werd krachtig voortgezet; zoodat de belegeraars hoopten het vuur binnen 36 uren te zullen kunnen openen.

Middelcerwijl was de divisie ARCHARD onledig om de *Kruisschans* en *St. Philippe* te bezetten en in staat van verdediging te brengen; doch de slechte toestand der wegen maakte het onmogelijk om meer dan één kanon en twee mortieren er heen te voeren. (1)

Opeisching
der forten.

Op den linkeroever der *Schelde* maakte de Generaal SEBASTIANI zich meester van *St. Marie* en zond krijgsvolk op de dijken naar den kant van *Doel* en *Liefkenshoek*. Welke laatstgenoemde sterkte, gelijk

(1) v. REITZENSTEIN, *Die Exp.* — — *gegen die Citadelle von Berlin* bij MITTLER 1834, S. 79. *United Serv. Journ.* 1833, p. 302.

ook het *Vlaamsche Hoofd* en de onderhoorige fortjes mede te vergeefs werden opgeëischt. (1) Het Nederlandsch smaldeel poogde dit wel te beletten en de Franschen te bestoken, doch zonder veel uitwerking te doen; daar de dijken dezen ter borstweer strekten. Een uitval uit het fort *Burght*, op bevel van den Kapitein KOOPMAN, door den 2^{en} Luitenant der genie MOUNIER gedaan, strekte om eene mijn in den dijk, Mijn in den bovengenoemd fort, te doen springen; waarin hij vol- linker-Schelde- komen slaagde, zoodat de nadering des vijands aan dijk gesprongen. dien kant, zeer moeilijk gemaakt werd. (2)

1832.

30 Nov.

1°. dag.

Tweede etmaal.

In den nacht van den 30^{en} November tot den 1^{en} Van 30 Nov. tot 1 Dec. December werden er vijf naderingen uit de eerste 2°. nacht. loopgraaf aangelegd; als: twee (*a.* en *b.*) in de strek- Vijf naderingen gemaakt. king naar den hoofdwal van bolwerk N°. II, twee (*c.* en *d.*) in de rigting naar den bril *St. Laurent* en de vijfde (*e.*) uit de halve loopgraaf, of wapenplaats, aan de uiterste linkerzijde, in de rigting van den bril *Kiel*. — De sterkte der bezetting en de roem door den Generaaf CHASSÉ vroeger verkregen, deed de belegers verwachten, dat deze nacht niet zonder een' hevigen uitval zou voorbij gaan; waarom zij hunne maatregelen tot dappere tegenweer namen, maar te over; alles bleef stil; zelfs kwijnde het vuur

(1) V. REITZENSTEIN, Ald. S. 79. Mem. van den Kapt. KOOPMAN, gehouden als lid van den raad van defensie. M. S.

(2) Mem. als boven. V. REITZENSTEIN stelt dit op 2 Dec., doch de schrijver heeft gemeend zich aan de Memorie te moeten houden.

1832. der bezetting, hebbende deze gedurende den nacht
2^e. nacht. slechts een twintigtal kanonschoten gedaan. Bij het
 aanbreken van den dageraad waren dan ook de batte-
 rijen, bij de eerste loopgraaf, en de naderingen van
 daar, bijna voltooid. (1)

In den morgen werd ons kanonvuur weder leven-
 dig, terwijl over het geheel een gestadig geweer-
 vuur uit de vesting werd onderhouden, dat uit de
 loopgraven en wapenplaatsen van der Franschen lin-
 kervleugel niet onbeantwoord bleef. (2)

1 Dec.
2^e. dag.
Voltooiing
van de
werken.

De dag van den 1^{en} Dec. werd door den vijand be-
 steed om de werken, in den nacht gemaakt, te vol-
 tooijen en zich van zoo veel water te ontdoen als de
 grond toeliet; ook bedekte hij den te weeken bodem
 der loopgraven met rijswerken; die evenwel op sommige
 punten nog ontoereikende waren, om vastheid genoeg tot
 het vervoeren van zwaar geschut te verschaffen; zoodat
 er twijfel rees of men de vuurmonden op de batterijen
 aan den linkervleugel zou kunnen brengen. De
 artillerie maakte intusschen kruidmagazijnen in de
 batterijen, legde er beddingen en wat des meer zij.
 Ook werd de wapenplaats op den linkervleugel met

* banquet-trappen * voorzien. (3)

ten.
Het ver-
branden
van gebou-
wen.

Van de zijde der bezetting zond men in den ach-
 termiddag eene afdeeling werkers, onder bevel van
 den 2^{en} Luitenant der genie VAN VOLLENHOVEN, uit,
 om eenige gebouwen nabij den bedekten weg van
St. Laurent in brand te steken, (4) en besloot men

(1) v. ARITZENSTEIN, S. 79 en 80. (2) Idem S. 80.

(3) Idem S. 81. (4) Staatscour. No. 294.

in den verdedigings-raad tot het doen van kleine uitvallen; die den volgenden dag aanvingen, (1) waartoe of tot het uitvoeren van andere ondernemingen, zich eenige officieren vrijwillig schriftelijk aanboden. (2)

Het smaldeel veranderde eenigzins van stelling, daar de *Eurydice* door de stoomboot *Curaçao* van *Lillo* naar bij *St. Marie*, waar de *Proserpine* zich bevond, werd opgesleept en eene afdeeling kanonneerbooten de *Schelde* opwerkte, ten einde meester van den stroom te blijven, terwijl de Franschen dit van de oevers trachtten te worden. Het slechte weder hinderde de onzen op de *Schelde*, gelijk de belegeraars in hunnen arbeid voor het kasteel, en belette den vaartuigen hen spoedig genoeg in *St. Marie* en hunne werken aan te tasten. (3)

Derde etmaal.

In den nacht van den 1^{en} tot den 2^{en} Dec. werden twee zaagsgewijze naderingen* bij de reeds gemaakte gevoegd. De eene van uit het midden† in de rigting naar de keel van *St. Laurent (f.f.)*, de andere strekkende naar het *front* tusschen de bolwerken N^o. I en II (*g. g.*). De hevige en gestadige regen verhinderde intusschen de werklieden en vertraagde de bewapening der batterijen. Een aantal trappen* werden in het *front* en aan de gangen der loopgraven

1833.

1 Dec.
2^e. dag.Bewegingen van het
smaldeel.Van 1 tot
2 Dec.
3^e. nacht.
* zig-
sags.
† centrum.* banquet-
ten.

(1) Memorie v. d. Kap. KOOPMAN, M. S.

(2) Zie Bijlage N°. 27.

(3) *Merkwaardigheden*, enz. Utrecht 1836, bl. 71.

1832. aangebracht, wier kruinen met zandzakken en schietgaten voorzien werden.

2 Dec.
3^e. dag.

Uitval.

In den morgen van den 2^{en} December deed de Generaal een zeventigtal manschappen onder bevel van den Adjutant LOGEMAN en de Luitenants REIMER en VAN DEVENTER uitrukken, om eene verkenning der vijandelijke werken naar de zijde van het *Melk-huis* en het dorp *Kiel* te doen en zoo mogelijk een deel van den arbeid te vernielen. Eene donkere mistige lucht scheen de poging aanvankelijk te begunstigen. Al de deelgenooten dezer onderneming hadden zich daartoe vrijwillig aangeboden en waren verheugd dat de onderscheiding hun het eerst ten deel viel, van zich met de aanvallers te mogen meten. Zij verzamelden zich achter de groote *kazerne*, waar zij door den Majoor voort waren geplaatst, om hen een hartig woord toe te spreken en hen aan het oog der verspieters, die van den grooten toren te *Antwerpen* elke beweging in het kasteel gadesloegen, te onttrekken. Een hevig kanonvuur aan den kant van waar de uitval moest geschieden, strekte ten voorspel der onderneming; daar onder rukte de manschap, zoo bedekt mogelijk, de waterpoort uit, van achter den bril *Kiel* tot voor deszelfs uitspringenden hoek; van waar regtstreeks, zonder te vuren, en in verspreide orde ruim twee derden der uitvallers op de vijandelijke werken aanrukten, terwijl een derde als spaarbende achter uit bleef. De regtervleugel werd aangevoerd door den 1^{en} Luitenant REIMER, en de linker door den 2^{en} Luitenant VAN DEVENTER. Tot op slechts weinige schreden bij

de loopgraaf genaderd, wierpen zij een *piquet* der Franschen terug, zoodat een sergeant en eenige soldaten zelf tot in de batterij N°. X drongen; doch toen rees, als op een gegeven teeken eene lange rei van Fransche tirailleurs op, die door eene sterke *reserve* ondersteund en door moedige officieren aangevoerd werd. Eenige oogenblikken stonden de beide liniën op zeer korten afstand tegen over elkander en gaven wakker vuur, toen de Adjutant LOGEMAN het teeken tot den terugtocht gaf, wyl hij zijne strijders aan geene tienvoudige overmagt wilde opofferen en het doel, vernieling der werken, niet te bereiken was. In goede orde en al vurende onttrokken de onzen zich aan het vijandelijk vuur, tot in den bedekten weg van den bril *Kiel*; van waar zij de Franschen met geweervuur nog eenigen tijd bleven bestoken; slechts vier mannen, onder welke de sergeant HEINO werden bij dezen uitval gewond. (1)

Des avonds deed men een' derden uitval met een klein getal manschappen, onder bevel van den Luitenant VAN ALPHEN, ten einde een huisje aan het *glacis* tusschen de brillen *St. Laurent* en *Montebello* te verbranden, welk gebouw, als in de rooilijn van de regter face van bolwerk N°. 2 staande, voor het wel rigten van het geschut hinderlijk was. Het oogmerk werd volkomen, ten koste van eenen gesneuvelde, voltoerd. (2)

(1) J. W. T. *Verhaal van de beleg*, enz., bl. 71. *Z.-Bomm.* 1833. en F. L. STAATS, *Herinneringen. Groningen* 1843. Zie verder **Bijlage N°. 29.**

(2) STAATS, ald. bl. 43.

1832.

2 Dec.
3°. dag.

Bij deze uitvallen liet de houding der troepen niets te wenschen overig. (1)

Ook de scheepsmagt betoonde zich nuttig voor de aanvankelijke verdediging. Het vuur der kanonneerbooten N°. 3, 4, 11 en 12 noopte de Franschen een' post door hen bij het *Melkhuis* geplaatst, in te trekken; terwijl de onzen er, sedert, eene wacht behielden (2).

De langs de beide oevers der *beneden-Schelde* geplaatste Franschen, stremden door geweldig schieten de gemeenschap; zoodat *de Komeet* alleen door seinen kondschap kon geven van de ontvangen order om naar het fort *St. Marie* te verzeilen. Men wenschte deswege vollediger berigten, en dus boden zich de Adelborst 1°. klasse C. VAN DE VELDE en de Adjunct schrijver J. E. KEMPER aan, om den gevaarvollen togt te wagen. Zij vertrokken in den avond met zeer ongunstig weder in eene zeer kleine boot van het kasteel, verwaaiden aan den Brabandschen wal, verlieten hun vaartuig, slopen langs den oever, bereikten gelukkig *de Komeet* en gaven de hun toe-vertrouwde orders en berigten over. Den vloed te baat willende nemen, maakten zij zich tot terugkeeren gereed, toen de Adelborst stock met brieven voor het kasteel bestemd aankwam. Hij nam deel aan den togt, die weder, met een klein vaartuig, in een' vligenden storm en zeer hol water, moedig werd volvoerd tot aan het fort *Austruweel*, van waar

(1) M. S. Mem. van den Kapt. ter zee KOOPMAN.

(2) V. BRITSENSTEIN, ald. S. 82.

zij langs den dijk het *Vlaamsche Hoofd* bereiken. (1) 1832.

De Schout-bij-Nacht LEWE VAN ADUARD, vroeger 2 Dec.
3^e dag.
bevel ontvangen hebbende om, bij het hervatten der
vijandelijkheden, den vijand alle nadeel toe te bren-
gen en vooral het fort *St. Marie* (2) te hernemen
poogde daaraan als nu te voldoen. Naauwelijks had
hij van Kapitein-Luitenant VAN MAREN, kommande-
rende de korvet *Proserpine*, berigt ontvangen, dat zich 30 Nov.
twee sterke afdeelingen Fransche troepen bij *St. Ma-
rie* hadden vertoond, van daar naar de *Perel* en ver-
der waren getrokken, de Belgische benden vervan-
gende en hier en daar vergravingen makende, of hij
nam zich voor, om den volgenden dag naar *St. Marie*
te verzeilen en gaf intusschen de *Komeet* last om der-
waarts te verwerken. (3) Hij zelf den wil hebbende 1 Dec.
om de Fransche batterijen bij de *Perel* aangelegd,
te vernielen, deed zich de rivier opslepen; doch kon,
door het slechte weder verhinderd, dien dag niet verder
komen dan tot het *Willemsrak*; (4) ook den volgenden 2 Dec.
dag belette storm om het anker te ligten. Hij zond
daarom den Kapitein-Luitenant J. LE JEUNE bevel over
de stoomboot de *Curaçaö* voerende, als parlemen-
tair, naar den Franschen Generaal SEBASTIANI, ten
einde de wegruiming der aangelegde werken te vor-
deren. Dat deze daaraan niet voldeed, was natuurlijk;
doch vreemd luidde het antwoord: »dat hij met de

(1) Mem. v. d. Kapt. KOOPMAN en de Amsterdamsche Cour. No. 291.

(2) Dit fort was ten gevolge der wapenschorsing, den 28^{en} Aug. 1831, op hoog bevel ontruimd, met bepaling dat het door geene der beide partijen weder zou worden bezet. Zie bl. 56 dezes.

(3) Rapp. v. d. Schout-bij-Nacht LEWE v. ADUARD dd. 30 Nov.

(4) Idem van 1 Dec.

1832. » bedoelde werken geene vijandelijkheden beoogde,

2 Dec. » zoo men hem niet aanviel; maar dat hij de boorden
3^e. dag. » van de *Schelde*, van *Pijp Tabak* tot *Fredrik Hen-*

» *drik*, bleef bewapenen, om te kunnen antwoorden,
» wanneer hij wierd aangevallen, blijkende zijn voor-
» nemen om geene vijandelijkheden te plegen daaruit,
» dat hij zulks niet reeds den vorigen dag had gedaan.”

Intusschen ontving de Schout-bij-Nacht, nogmaals, bericht van genoemden Kapitein-Luitenant VAN MAREN, dat de vijand in den afgeloopen nacht *St. Marie* had bezet en nu sterk bezig was met het plaatsen van schanskorven en het maken van vergravingen, voor borstweringen, om kanon in batterij te brengen, waarop hij (Schout-bij-Nacht) den genoemden Kapitein-Luitenant beval om, zoo hij meende met goeden uitslag te kunnen handelen, na kennisgeving aan den Generaal SEBASTIANI, zijn korvet en de kanonneerbooten onder zijn bevel te gebruiken tot het wegschieten der bedoelde werken; doch dat hij, niet zeker van de slaging zijnde, de *Komeet* moest afwachten; alzoo bij mislukking en een' gedwongen terugtogt die bodem zou verloren gaan. Het aanhoudende ongunstige weder hield de onderneming voor dezen dag tegen en strekte dus den vijand ten voordeel; (1) die daardoor tijd kreeg om batterijen en banketten voor de infanterie, achter den dijk, bij de *Perel* en *St. Marie*, boven en beneden de ligplaats van de *Proserpine*, aan te leggen; welke van dien bodem met geene zekerheid konden worden beschoten.

Dat het vuur der bezetting, schoon spaarzaam ge-

(1) Rapp. van den 2^e. Dec.

bezigd, door juiste rigting werking deed, bleek uit 1831.
 het berigt, dat een stuk in den uitstekenden hoek van 2 Dec.
St. Laurent staande en den weg van *Wilrijk* be- 3^e. dag.
 strijkende, het vervoeren van geschut en krijgstuig uit
 het *park*, zeer moeilijk maakte; als ook dat de Fran-
 schen hunne ligt gewonden naar de kerk van het
 dorp *St. Laurent* en verder naar *Mechelen* of *Leuven*
 en de zwaar gekwetsten naar het hospitaal te *Ant-*
werpen vervoerden; alwaar zij ook door Belgische
 heelmeesters werden verpleegd. (1)

Vierde etmaal.

De vorderingen der *artillerie* waren gedurende 2—3 Dec.
 dezen nacht zeer aanmerkelijk; want de batterijen 4^e. nacht.
 N^o. I, in den bril *Montebello*, (2) II, III, IV, V,
 VI en IX, benevens de mortier-batterijen C en D, wer-
 den geheel bewapend en waren gereed om haar vuur
 te openen. De gemeenschapsgangen naar de batte-
 rijen VII en VIII konden niet genoegzaam voltooid
 worden, om ook deze ter gelijker tijd te bewapenen.
 De naderingen aan den regtervleugel en in het mid-
 den werden zaagsgewijze* voortgezet, tot op omtrent* *zigzag*.
 350 schreden van den voet der glooijing, † en ech-† *glacia*.
 ter had de voornaamste arbeid der *genie* aan den
 linkervleugel plaats. De Maarschalk en de Generaal
 HAXO hadden zich namelijk overtuigd, dat de eerste
 loopgraaf, om den drassigen grond meer voorwaarts

(1) *United Serv. Journ.* p. 304.

(2) Dus maakten de Fransen, in weerwil der vertoogen van den
 Generaal CHASSÉ, gebruik van een der stads buitenwerken en gaven dus
 den bevelhebber van het kasteel inderdaad het recht om de stad niet
 langer als onzijdig te beschouwen.

1832. moest worden gebragt; dus groef men gebogene *loop-*
 2—3 Dec. *graven* * langs den straatweg, naar *Boom*; tot eene
 4°. nacht. nieuwe halve loopgraaf, op eenen afstand insgelijks
 * *boyaux*. van ongeveer 350 schreden van den voet der glooijing,
 ter linkerzijde van den bril *Kiel*; doch ook daar was
 de bodem nog te week. (1) Het weder bleef daarbij
 voor den arbeid hoogst ongunstig, daar de koude
 regenvlagen stroomsgewijze nedervielen. In de Fran-
 sche berigten las men: »De nacht is verschrikkelijk
 geweest. Moeijelijk zou men zich een denkbeeld kun-
 nen maken van het weder, dat wij gehad hebben en
 van de afmatting, welke het den soldaat heeft ver-
 oorzaakt; zij was zoo groot dat hij, bij tusschenpoo-
 zen, het werk moest staken.»

3 Dec.
 4°. dag.

De werklieden werden gedurende dezen dag voor-
 namelijk gebruikt om de uitgravingen, in den nacht
 gedaan, wijder te maken en te voltooijen. Vooral
 had dit plaats aan de halve loopgraaf aan den linker-
 vleugel, die met borstweringen, walgangen en uit-
 val-trappen voorzien werd. Een gestadig geweervuur
 verontrustte, van daar, de belegerden; die het met
 hunne buksen levendig uit den bril *Kiel* beantwoor-
 den. Dit detachement scherpschutters stond onder de
 bevelen van den tweeden Luitenant SCHEISGUT en was
 zamengesteld uit de meest, in het scherpschieten,
 geoefende en beste soldaten; zij bevonden zich op de
 gevaarlijkste punten, waren aan geene plaats gebon-
 den, maar elk loerde, langs de geheele borstwering,
 naar een doel voor zijn schot. (2)

(1) v. REITZENST. ald. S. 83. (2) STAATS, *Herinneringen*, ald. bl. 47.

De weekheid van den grond bleef, in spijt van eene 1832.
 groote hoeveelheid rijswerk en andere aangewende 3 Dec.
 middelen bijna onbruikbaar, ook voor den bril *St. Lau-* 4^e. dag.
rent. Tot verligting van der Franschen zware taak,
 bezigde men daarom, in weerwil der verklaarde on-
 zijdigheid der Belgen, drie compagniën van dat volk.
 Om evenwel den schijn van onzijdigheid te bewaren,
 werden deze alleen tot graafwerk gebruikt; ook wa-
 ren den Generaal *MAXO*, drie genie- en drie artille-
 rie-officieren der Belgen toegevoegd. (1)

Deze onzijdigheid werd verder geschonden door
 een sterk geweervuur der Belgen, uit het verbrande
 tuighuis tegen onze wacht, op de scheepstimmerwerf
 geplaatst. Op deze werf had men eenige timmer-
 lootsen tot stallingen voor rundvee ingerigt; ten einde
 de bezetting zoolang mogelijk van versch vleesch te
 voorzien. Deze lootsen, dicht aan de rivier gebouwd,
 waren in den vorigen nacht door hooge vloedden zeer
 gehavend, waardoor ook een aantal runderen was
 verongelukt. Men besloot dus de behoudene, in
 schuttingen van palissaden, binnen het kasteel te plaat-
 sen, ofschoon zij daar aan het gure weder en 's vij-
 ands geschut zouden blootgesteld zijn. Vele derzelve
 kwamen dan ook, op eene deerniswaardige wijze ge-
 teisterd, om.

In den avond omstreeks 9 uren geschiedde er we- Verken-
 der eene verkenning der vijandelijke werken, naar ning.
 de zijde van *St. Laurent* en wel door een veertig-
 tal manschappen onder bevel van de 1^e. en 2^e. Lui-
 tenants *DE RAADT* en *DE PETIT*. Duisterheid en de

(1) *VON RMITZENSTEIN*, S. 84.

1832. overmagt der belegeraars beletten echter daarvan veel
 3 Dec. nut te trekken. Men bleef dus eenigen tijd *tirail-*
 4°. dag *leren* en trok om middernacht weder binnen.

Vijfde etmaal.

3—4 Dec. Gedurende dezen nacht werd de tweede loopgraaf
 5°. nacht. afgeteekend en geopend. De regtervleugel dier loop-
 Tweede graaf ving aan bij den voet van de glooijing * van
 loopgraaf. de *contre-garde* der stad, nabij den weg naar *Boom*;
 * *glacis*. was, even als het midden er van, slechts 160 schre-
 den van de wapenplaats in den bedekten weg van
 het bolwerk N°. II verwijderd, en doorsneed de glooi-
 jing voor den spits van *St. Laurent* op 20 schre-
 den van den uitspringenden hoek des bedekten wegs
 en 140 schreden van de vuurlijn van dien bril. Deze
 loopgraaf had eene lengte van 1550 schreden en was
 met de naderingen, van uit de eerste loopgraaf, 3687
 schreden lang. Even als de eerste werd zij met
 vliegende sappen gemaakt. Bijna het geheele werk
 ging door tuinen en achter huizen heen; zoodat men
 uit het kasteel, zelfs bij dag, daarvan weinig zien kon.

Verdere
 bewape-
 ning van
 batterijen.

Thans werden, met buitengewone inspanning, de
 batterijen N°. VII en VIII bewapend; waartoe men
 de stukken, langs den straatweg naar *Boom*, tot aan
 den weg, die achter de batterij D loopt, bragt; ver-
 volgens dezen weg en dien van *Wilrijk* volgende,
 tot nabij de bedoelde batterijen. Daar opende men den
 gemeenschapsgang en de eerste loopgraaf en vulde
 die beide met magt van rijswerken, versterkte het
 voorspan en voerde toen de stukken, van uit de

loopgraaf en de gemeenschapsgangen, op den afstand 1832.
 van slechts 300 schreden van den bril *St. Laurent*, 3-4 Dec.
 dwars over het veld, naar de genoemde batterijen. 5^e. nacht.
 Ook No. X werd dezen nacht van geschut voorzien.

Bij het aanbreken van den dag stonden 85 vuur- 4 Dec.
 monden gereed, om eene menigte vernielings-werk- 5^e. dag.
 tuigen op de sterkte te slingeren. Derzelver inrigting
 was als volgt:

	24 q.	16 q.	8 d. mortieren.
Batterij No. I . . .	4 . . .	2 . . .	2 (1)
» » II . . .	2 . . .	2 . . .	2 (2)
» » III . . .	4 . . .	2 . . .	2 (3)
» » IV . . .	» . . .	2 . . .	2 (4)
» » V . . .	4 . . .	3 . . .	» (5)
» » VI . . .	» . . .	2 . . .	2 (6)
» » VII . . .	4 . . .	2 . . .	» (7)
» » VIII . . .	» . . .	3 . . .	2 (8)
» » IX . . .	» . . .	» . . .	8 (9)
» » X . . .	8 . . .	» . . .	» (10)

(1) Beschietende den keel van den bril *St. Laurent* en de linker-
face van bolwerk No. II.

(2) Bestrijkende de regter-*face* van dat bolwerk.

(3) Beschietende de ingetrokkene *flank* van bolwerk No. III en
 de reserve der halve maan.

(4) » » linker-*face* van de halve maan.

(5) » » gordijn tusschen de bolwerken No. II en III.

(6) Bestrijkende » regter-*face* van den bril *St. Laurent*.

(7) » » linker- » » bolwerk No. II.

(8) » » » » » den bril *St. Laurent*.

(9) Beschietende de linker-*face* van den bril *Kiel*.

(10) » den uitersten hoek (*Salliant*) in de linker-*face* van
 bolwerk No. III.

VON REITZENSTEIN, ald. S. 85 en daarbij behoorende staten.

» *Montebello* gelost, voor de stad zouden hebben. 1832.
 » Ten half twaalf uur werd van den hoofdtoren te 4 Dec.
 » *Antwerpen*, door den Officier, als waarnemer 5^e. dag.
 » daar geplaatst, met eene groote zwarte vlag ge-
 » seind en tevens gaf een kanonschot van batterij
 » N°. VI, in het *centrum* der belegeraars, het teeken
 » aan al de batterijen tot den aanvang van een goed
 » onderhouden vuur. — —

» De eerste losbranding maakte indruk op het ge-
 » moed der meeste bezettingen. Schoon op alles
 » voorbereid, waren er echter weinigen, die zich het
 » eerste vuur in dergelijke hevigheid hadden voorge-
 » steld. Nogthans had men slechts eenige oogenblik-
 » ken noodig om de vroegere kalmte weder alom te
 » doen heerschen en elk zich in zijn' eigen werkring
 » te doen bewegen. Men was al aanstonds bedacht
 » om de eerste verliezen en schade aan geschut, bat-
 » terijen en blinderingen zoo veel mogelijk te herstel-
 » len; terwijl de artillerie het geweldige vuur met
 » opmerkelijke bezadigdheid en daarna met toene-
 » mende hevigheid beantwoordde." (1)

De bezetting opende verscheidene nieuwe schiet- Beant-
 gaten, tegen de *ricocheteer*-batterijen in de verlen- woording
 ging der *facen* opgericht, onderhield sterke losbran- uit de
 dingen der kanonnen en mortieren onder de *blinde* vesting.
ringen in de *flanken* van het bolwerk N°. III. Van
 de Britsche zijde maakte men ten deze de volgende
 opmerking: » Ofschoon de gewonden in de batterijen
 » en loopgraven, sedert den aanvang van het vuren

(1) STAATS, *Herinneringen*, bladz. 47—49.

1832.

4 Dec.
5^e. dag.

» toenamen, was het verlies aan dooden en gekwet-
 » sten uiterst gering; hetwelk aan de vastheid der
 » Fransche werken, en geenszins aan onbekwaamheid
 » der Nederlandsche artillerie, wier juiste aanleg,
 » vooral met de lange stukken, zeer werd geroemd,
 » moet worden toegeschreven.” (1)

Veroor-
 zaakte
 schade.

Maar ook van de Fransche zijde wist men wel te
 mikken; immers twee stukken op het bolwerk N°. II
 werden tot zwijgen gebragt, en voor den avond vele
 schietgaten en bedekkingen beschadigd. Een smids-
 kelder en twee kelders onder de artillerie-kazerne
 stortten in. De schade was echter niet evenredig met het
 geweld der losbranding, daar een groot getal projec-
 tilen op de esplanade en in de *Schelde* nederkwamen
 en verscheidene granaten, in den bril *Kiel* geworpen,
 niet sprongen. (2) Het vuur van de batterij N^o. I in den
 bril *Montebello* was zeer schadende. Veel hielp het
 den Franschen in het rigten van hunne stukken en
 het laden er van, dat derzelver werking, van den
 Antwerpschen toren werd gadeslagen en van daar
 door teekens de gebreken bekend gemaakt werden.

Uitval.

Een uitval tot het verwoesten van eenige gebou-
 wen naar den kant van het dorp *Kiel*, strekte we-
 der tot moedbetoon van ons voetvolk; 't welke evenwel
 niet kon verhinderen, dat gedurende dezen dag de
 gemeenschapsgangen, van de eerste naar de tweede
 loopgraaf, werden verbeterd en met trappen voorzien;
 terwijl de tweede loopgraaf *banketten*, borstweringen
 en schietgaten, door verhooging met zandzakken ver-

(1) *United Serv. Journ.* p. 308.

(2) *STAATS, Herinneringen*, bladz. 49.

kreeg. De voorbeeldige sterkte en zekerheid dezer werken, gedeeltelijk met de *vliegende* sappe gemaakt, oefende eenen zeer voordeeligen invloed op den moed der jonge soldaten des vijands. 1833.
4 Dec.
5e. dag.

Gedurende dezen dag en den volgenden en den tusschenbeide zijnde nacht werden de kanonneerbootten N°. 5 en 24 en de stoomboot *Chassé*, als het ware, omgeven door bommen en kogels, die, daar de vijand nog de ware rigting der stukken niet scheen te hebben, over het kasteel vlogen, en de gemelde vaartuigen, elk oogenblik, met vernieling bedreigden, zonder dat men in staat was dat vuur ook maar eenigermate te beantwoorden, of den vijand eenig nadeel toe te brengen. De vaartuigen bekwamen eenige schade aan romp en tuig; wordende de Luitenant MIDDELBERG gewond; waarom de bodems, door verplaatsing, aan dat vuur werden onttrokken. (1) Het smal-
deed.

Zesde etmaal.

In dezen nacht maakten de belegeraars eene nadering van uit de tweede loopgraaf, bijna in eene rechte lijn tot in de uitspringende wapenplaats van den bril *St. Laurent*; waarna zij een weinig links wendden en zich in de wapenplaats dekten, vóór de bezetting iets van dien arbeid vernam. Eerst ten 2 uren in den morgenstond, werd men dit werk ontwaar, en nu ving een scherp geweervuur, zoo van uit den na- 4—5 Dec.
6^e. nacht.

(1) Memorie van den Kapitein KOOPMAN.

1833. bril, als van den wal des kasteels, aan; maar, in
 4—5 Dec. weêrwil van den nu hevigen tegenstand, gelukte het
 6^e. nacht. den vijand een *logement* bij de eerste linker schou-
 derweer daar te stellen.

Nieuwe na- Aan den regter-vleugel werd, van uit de tweede
 deringen en loopgraaf, door vliegende sappen, in de rigting van
 batterijen. het bolwerk N°. 2 eene gebogen nadering* tot aan
 * *boyau*. den *Boomer*-straatweg gemaakt, en waren de mor-
 tier-batterijen A, B, C en D bewapend; en eene ge-
 bogene loopgraaf uit de tweede, op 60 schreden af-
 stands van de *glacis* van *St. Laurent* en bijna even-
 wijdig daarmede, vooruitgebragt. (1)

Het vuur was, van beide zijden, niet zeer leven-
 dig, doch de bezetting schoot een stuk in de batterij
 N°. 3 onbruikbaar en had het geluk in den vroegen
 morgenstond den Kolonel van den Generalen Staf
 Aankomst van den Kolonel GUMOËNS en den Artillerie-Kapitein VAN RAPPART te
 zien aankomen; welke van den vloed gebruik maken-
 den Kapt. de, in eene opene boot, door den Adelborst VAN DE
 V. RAPPART. VELDE gevoerd, onder het geweer- en kanonvuur des
 vijands door, en dus met groot levensgevaar, het
 kasteel bereikten. (2)

Eerstgenoemde was op zijn verzoek naar het kasteel
 gezonden en aldaar aan den Staf toegevoegd, terwijl
 Jonkheer VAN RAPPART tot tweeden Bevelhebber der
 artillerie was benoemd.

5 Dec. In den morgen begonnen de belegeraars uit 104 of
 6^e. dag. 105 stukken een voorbeeldeloos vuur, hetgeen den
 Levendig vuur.

(1) Deze is op geene der plans aangewezen, of het moest zijn de
 later op het 7^e. etmaal te vermelden 3^e. loopgraaf.

(2) Memorie van den Kapitein ter zee KOOPMAN.

geheelen dag met gelijke levendigheid aanhield; zijnde de batterijen B, C en D, met mortieren bezet, tegen den middag in werking gekomen; zoodat er 1779 kogels van 24 of 16 pond en 1716 bommen en granaten, naar het kasteel werden afgeschoten. De gebouwen leden door zulk een' geweldigen aanval zeer veel. Eene bom door het verblijf van de 2^e. compagnie van het flank-bataillon der 9^e. afdeeling gevallen, kwetste den Kapitein SCHOUTEN en den 1sten Luitenant KERKHOF, benevens eenige manschappen. Alles waggelde door zoo vele werptuigen als in den naauwen omtrek neder kwamen, en reeds bleek het, dat de kazernen, de kerk en de voorraadplaatsen, schoon sterk *geblindet*, niet lang wederstand zouden kunnen bieden. Een gedeelte van den voorraad werd dus verplaatst en de manschappen in de *Casematten* geborgen. Er ontstond op verschillende plaatsen brand. Het kasteel scheen in digten rook gehuld. De moedige pogingen der bezetting bluschte echter de vlammen. Niet alleen gebouwen, ook de verdedigingsmiddelen leden aanmerkelijk. Verscheidene stukken op de *faces* van het bolwerk N°. II werden tot zwijgen gebragt, waardoor het vuur der bezetting verzwakte; alzoo deze zich met het herstellen van schietgaten en het in batterij brengen van nieuwe vuurmonden moest bezig houden. Dit geschiedde door eenige 12 Ø en houwitzers, waarmede men den vijand meer benadeelde dan door het zwaardere geschut. Evenwel was men geen antwoord schuldig gebleven. De bekwaamheid der Ned. artilleristen werd gevoeld en erkend. Der Franschen batterij N°. X leed aan

1832.

5 Dec.
6^e. dag.Aangerigte
schade.

1832.

5 Dec.
6. dag.Dappere
weder-
stand.

merkelijk door het kanon van den bril *Kiel*, der beide halve manen en des bolwerks N°. 3; ook werd, volgens Belgische berigten, de batterij N°. III zeer beschadigd en gedeeltelijk tot zwijgen gebragt. Door het geweldige schieten weken in *Montebello* de affuiten voor de werking der daarop staande stukken, welke affuiten, echter denzelfden dag hersteld zijnde, de stukken op nieuw de gordijn tusschen de bolwerken N°. II en III en den bril *St. Laurent* geweldig teisterden, (1) waarom de Generaal CHASSÉ den onderstaanden brief schreef:

Kasteel van *Antwerpen*, 5 December 1832.

Mijnheer de Maarschalk!

Nieuwe
klagt over
het gebruik
van *Montebello*.

De onheilen welke over de stad *Antwerpen* geroepen worden door uwen aanval, terwijl dat men nog tot behoud des vredes onderhandelt, schijnen zich in al derzelver gestrengheid te moeten verwezenlijken, ten gevolge van datgene, hetwelk ik nog wil gelooven het gevolg te zijn van de onvoorzigtigheid uwer troepen en niet door uwen wil voorgeschreven te wezen. Ondanks mijn antwoord B. van den 30^{en} Nov. 1832 op den tweeden brief, welke gij mij de eer hebt aangedaan aan mij te rigten, is er herhaalde malen uit het fort *Montebello*, en zelfs van de ringwallen der stad, bij de poort der Bagijnen op het kasteel geschoten. Dit zijn overtredingen der grondslagen, zoowel van de mij door Uwe Exc. voorgestelde schikking als van die, welke ik in mijn antwoord heb te kennen gegeven. Ik

(1) Vergelijk *United Service Journal*, p. 310. *Verhaal enz. van J. W. T. bladz. 80. v. REITZENSTEIN, die expeditie, S. 89, Staatscour. N°. 295.*

vermeen alzo Uwe Exc. hiervan te moeten verwittigen , 1832.
 ten einde alles te doen wat van mij afhangt , tot verhoeding 5 Dec.
 van eene verderfelijke botsing : de gevolgen daarvan zouden 6e. dag.
 nimmer kunnen nederkomen , dan op de plegers van eenen
 aanval , die , ondernomen op een oogenblik , waarop men
 zijne pogingen deed om de vredes-onderhandelingen tot een
 besluit te brengen , en waarop zij nog slechts aan zeer
 weinig hingen , zóó gewigtigè belangen in de waagschaal
 stelt , en die , ofschoon met vrij aanzienlijke middelen on-
 dernomen tegen het punt , hetwelk ik bezet houd , niet
 schijnt te aarzelen eene stad op het spel te zetten , welker
 behoud , zoo door hare belangrijkheid , als door de mensche-
 lijkheid , gevorderd wordt.

Ik bevind mij in het geval , van Uwe Exc. te verzoeken ,
 om zich te willen verklaren omtrent de overtredingen ,
 welke ik de eer heb dezelve kennelijk te maken. Het fort
Montebello is zoo zeer eene onderhoorigheid der plaats , dat
 ik mij niet zou kunnen onthouden , van op alle verder
 vuur , uit dit fort en van de wallen der stad tegen mij ge-
 rigt , te antwoorden. De ingezetenen van *Antwerpen* zijn
 te zeer bekend , zoo wel met mijn' persoon , als met het ge-
 drag dat ik gehouden heb , sedert dat ik deze stelling bezet ,
 en hetwelk genoegzaam door hunne Excellentiën , de Fran-
 sche en Engelsche Kommissarissen van Conferentie op prijs
 is gesteld geworden , om niet te weten , aan wien de onhei-
 len te wijten , in geval dergelijke uittartingen er mij toe
 verplichten.

Ontvang , enz.

(get.) CHASSÉ.

Waarop het antwoord van den Maarschalk GÉRARD
 luidde :

1832.

Hoofdkwartier onder *Antwerpen* den 5^{en} December 1832.5 Dec.
6e. dag.*Mijnheer de Generaal!*

In den brief, dien ik de eer heb gehad, u den 30sten November des avonds, in antwoord op den uwen van dien zelfden dag te schrijven, heb ik u duidèlijk den gang vermeld, die mij door mijne instructiën, betrekkelijk de belegering van het kasteel van *Antwerpen*, wordt voorgeschreven. Ik vorder namens mijn Gouvernement, niets anders dan de naleving van het traktaat van 15 Nov. 1831, dat geteekend en gewaarborgd is. Tot het aantasten des kasteels, dat gij in mijne handen moest stellen, bezig ik geene andere, dan middelen buiten den omtrek der stad *Antwerpen* gelegen, en ik heb u de voorbeelden en het regt, die mijn gedrag hieromtrent regtvaardigen, aangehaald. Met te beletten, dat er van binnen uit de stad op u geschoten worde, geef ik het sterkste bewijs van mijn verlangen, om die stad en derzelver bevolking te sparen, wiji ze mij de middelen en een punt van aanval biedt, die uwen val spoedig ten gevolge zouden hebben; daar het mijn voornemen is, u volstrektelijk alle gemeenschap af te snijden, zoo gij, diens ondanks, de stad *Antwerpen* onmenschelijk opoffert, ik ben bereid u te doen gevoelen, dat uw gedrag niet minder strijdig is met uw belang, dan met de menschelijkheid, en dat gij de gevolgen er van zoudt betreuren.

Ontvang, enz.

(get.) Graaf ~~CH~~RAUD.Verbete-
ring der
aanvals-
werken.

* boyau.

De Fransche genie verbeterde, onder het geweldig geraas van zoo vele hageldigt op elkander volgende, of te gelijk afgaande schoten, het *logement* voor den bril *St. Laurent*, de halve loopgraaf* aan den

regtervleugel, door trappen* en borstwering, met 1832.
 schietgaten van zandzakken. Daar de liniën van den 5. Dec.
 bril *Kiel*, de beide halve manen en het bolwerk 6^e. dag.
 N°. III, slecht of geheel niet, *gericocheteerd* waren, *banquet-
 veranderden de belegeraars wel de rigting van eenige ten.
 daar heen strekkende schietgaten, doch konden desniet-
 temin hun oogmerk niet bereiken, alzoo, uitgezonderd
 de regter-*face* van de halve maan, tusschen de bol-
 werken N°. II en III, de gemelde werken, door
 hunne liniën, geheel niet te *ricocheteren* waren. (1)

Sodert de oprigting der 2^e. loopgraaf, verontrustte Vermeer-
 de bezetting's vijands werk, aan den regtervleugel, door derd ver-
 klein geweervuur; hiertoe uitgezochte schutters ge- lies der
 bruikende, die zich van buksen, welke eene groote Franschen.
 dragt hadden en zeer juist schoten, bedienden; (2)
 zoodat min verschillende berigten daarin overeenstem-
 den, dat het verlies der belegeraars, tot nog toe als
 onbeduidend voorgesteld, nu belangrijk werd en de
 hoop op eene snelle vermeerstering des kasteels, ver-
 dween.

Zevende etmaal.

Na middernacht, tusschen den 5^{en} en 6^{en} December 5 - 6 Dec.
 zond de vijand eene sterke afdeeling, van uit de regter 7^e. nacht.
 loopgraaf, naar de keel van den bril *St. Laurent*, ge- Aanval op
 volgd door officieren en soldaten der *genie*, die poog- St. Lau-
 den daar door eene vliegende *sappe* te naderen; doch rent.
 de onzen, nu beter wacht houdende, maakten uit den
 bril en den bedekten weg van de achtergelegene halve

(1) v. REITZENSTEIN, S. 89. (2) *Verhaal enz.* bladz. 85.

1832. maan zulk een sterk en welgerigt vuur, dat de aan-
 5—6 Dec. vallers deinsden en naar de loopgraaf terugkeerden.
 7^e. nacht. Nu werden de onzen op hunne beurt aanvallers en
 poogden het *logement* in den bedekten weg voor
St. Laurent te overmeesteren. Een dertigtal braven
 ondernam het, langs dien bedekten weg, ter regter-
 zijde van den bril; doch moest mede voor de over-
 magt wijken; en — de vijand, nu te verre in het ver-
 volgen voortrukkende, werd nogmaals door een hevig
 geweervuur teruggestooten. (1)

Voortzet-
 ting derna-
 deringen.

Terwijl deze ernstige schermutselingen ter weder-
 zijde van *St. Laurent* plaats hadden en de aandacht
 naar zich trokken, zette de vijand de nadering, gaande
 van uit den regtervleugel van de tweede loopgraaf
 over den weg naar *Boom*, tot aan de uiterste regter-
 zijde van den bedekten weg der *contregarde* van de
esplanade, voort.

Moeijelijk-
 heden er
 van.

Dit werk leverde groote moeijelijkheden op, bij-
 zonder de doorsnijdingen in den straatweg; waarvan
 de bevloering van het harde fondement aanmerkeli-
 ken tegenstand bood; ook geschiedde het niet, dan
 geteisterd door het vuur der vesting, dat den eenen
 schanskorf na den anderen omwierp en zelfs ver-
 warring onder de gravers en de hen beschermende
 wacht veroorzaakte; zoodat dit werk meer dan eens
 gestaakt werd en de jonge soldaten, nog nimmer bij
 nacht in het vuur geweest, verschrikt door het nieuwe

(1) Vergelijk *Verhaal enz.*, bladz. 83 met Staatscour. No. 296,
United Service Journal, p. 316 en *Herinneringen*, bladz. 54.
 De korporaal BRUININGS (vrijwilliger bij de 10^e. Afd.) onderscheidde
 zich bij deze gelegenheid door list en moed.

en schitterende der lichtkogels en raketten, die de belegerden opwierpen, bij het nedervallen derzelven, vloten naar alle zijden.

1832.

5—6 Dec.
7^e. nacht.

De *zig-zags* in de *contre-garde* omtrent vijf voet wijd en behalve de borstwering vier diep zijnde, werd voortgezet tot omtrent het uiterste van den rechterflank van den *contre-escarpe* der bolwerken N^o. I en II. Daarna werden de twee *geblindeerde logementen*, ieder voor zes walmusketten, in de borstwering daargesteld; ten einde den bedekten weg van het bolwerk N°. II en het inwendige van den bril *St. Laurent* te bestrijken; ook andere logementen voor een, twee of meer krijgslieden werden gemaakt, om te vuren op de borstweringen en de gordijnen tusschen de bolwerken, welke de belegerden met zandzakken hadden verhoogd, ten einde van achter deze een hevig buksenvuur te onderhouden, dat uiterst schadelijk in de *sappen* werkte.

Alzoo aan den linkervleugel de loopgraaf zoo ver vooruit gebragt was, als de aard van den grond toeliet, werden de werklieden aan dien kant alleen gebruikt om de borstweringen te versterken, en de ingravingen, zoo veel mogelijk, van water te bevrijden, hetwelk, ofschoon het weder verbeterd was en de regen had opgehouden, dit punt bijna onbruikbaar maakte.

De aandacht der belegeraars was nu geheel gevestigd op het voorwaarts brengen van eene nadering in de rigting van het bolwerk N°. II, en het overmeesteren van den bril *St. Laurent*. In één woord, het geheele aanvalswerk was nu bepaald tusschen den

Vorderingen op den
reghtervleugel.

1832. bedekten weg van de *contre-garde* en den hoofdwal
 6—6 Dec. van *St. Laurent*; en het plan der Frausche *genie*,
 7e. nacht. om in de linker-*face* van het bolwerk N°. II, bres te
 schieten, begon nu duidelijk te worden. Inmiddels
 werd een gestadig vuur tegen den bril *Kiel*, de
 halve maan daarachter en het bolwerk N°. III on-
 derhouden; van waar zwaar geschut, onder bedek-
 king van den teruggetrokken flank en van sterke
blinderingen, de loopgraven, in de rigting van bat-
 terij N°. II, zeer bemoeijelijkte en den straatweg
 naar *Mechelen*, tussehen *Berchem* en *Antwerpen*,
 al *ricocheterende* gevaarlijk maakte.

De bezetting bezigde dezen nacht om verscheidene
 stukken, van het front naar de stadszijde gerigt,
 terug te trekken, ten einde die in het bolwerk
 N°. II en den bril *Kiel* ter vervanging van onbruik-
 baar geschotene te plaatsen.

6 Dec. Te midden van al dit gevaar, van eene afmat-
 7^e. dag. tende dienst en menigerlei ontbering, hield de be-
 zetting den 6^{en} Dec. een soort van feest. Zij gedacht
 Viering des in eere der geboorte van *Nederland's* eersten krijgs-
 geboorte- held, den Prins VAN ORANJE, Veldmaarschalk des
 dags van den Prins vaderlandschen legers. Bij het aanbreken der sche-
 v. ORANJE. mering zag men 's Lands vlag van de toppen der
 masten, boven de vaartuigen, op de *Schelde* wapperen,
 en van het hoogste deel des wal-omgangs bewoog zich
 de groote banier der bezetting. Eene eerbiedwek-
 kende stilte heerschte onder al de troepen des kas-
 teels; overal bespeurde men gelatenheid in de uitoeffe-
 ning der dienstplichten en eene rust, die men als eene
 voorbereiding tot gewigtige gebeurtenissen kon aan-

merken. Zij voorspelde moed, standvastige, ja hardnekkige volharding, wanneer het gevaar en de nood ten top mogten stijgen.

1832.

6 Dec.
7e. dag.

Als om een blijk van dapperheid te geven ontving de Luitenant CARRÉ, met 30 man en 2 korporaa's, de wacht in de uitspringende wapenplaats van de halve maan, bij de hulppoort hebbende, bevel om, na ten 2 uren te zijn afgelost, zich *en tirailleur* naar de loopgraaf voor den bril *St. Laurent* te begeven; ten einde den vijand te verontrusten, zijnen arbeid te bemoeijelijken en naar gelang van omstandigheden te handelen. Met geestdrift deze order aan zijne manschappen bekend makende, werd zij met opgeruimde bedaardheid vernomen; behalve door éénen, wien vrouw en kinderen, voor dit oogenblik, te zwaar wogen. Deze trachtte zich, bij het uitrukken der bende, te verbergen; maar de Luitenant VAN BUREN, de aflossende wacht aanvoerende, bemerkte het, trachtte hem moed in te spreken en geleidde hem voorwaarts; doch deze officier, zich daardoor aan de regter *face* van den bril bloot stellende, ontving een schot in de lies; waaraan hij weinige dagen later, na het lijden van vreesselijke pijnen, in het volkomen bezit zijns verstands stierf. Hij was de eerste Officier, die hier den dood der braven onderging en werd als verdienstelijk soldaat en aangenaam mensch algemeen betreurd. Intusschen had de Luitenant CARRÉ zich met de helft der zijnen naar de loopgraaf begeven; terwijl de andere helft tot spaarbende, onder bevel van den Kapitein LE BOULLENGER, als Hoofd-Officier voor den buitendienst, achterwaarts post hield. Op wei-

Dappere
uitval.De Luitenant
VAN BUREN sneu-
velt.

1832. nige schreden van de Fransche loopgraafswacht en de
 6 Dec. gravers genaderd, gaf hij vuur en werd daarin door
 7e. dag. den Kapitein MORRE, die in den bril bevel voerde,
 wakker ondersteund; zoodat de vijand week en ge-
 deeltelijk tot over het *glacis* terug trok. De Fran-
 schen echter met veel vermeerderde magt wederkee-
 rende, plaatsten de onzen zich achter den eersten
 schouderweer van den bedekten weg des brils, en
 onderhielden van daar, op slechts 10 of 12 schreden
 afstands, nog eenigen tijd een onafgebroken vuur;
 waarna zij, drie man aan dooden en vijf aan gewon-
 den verloren hebbende, naar binnen rukten. De
 dikwerf genoemden Luitenant, die een paar kogels
 door zijn *schakot* had gekregen, werd nogmaals op
 eene vereerende wijs met de wacht in de palissade-
 ring belast. (1)

Levendig
 vuur der
 bezetting.

Een hevig vuur der belegerden bestreed wijders de
 gravers bij *St. Laurent*, van uit het bolwerk No. II
 en uit een klein blokhuis, in de wapenplaats achter
 de linkerzijde van den bedekten weg der halve maan;
 als ook uit een dergelijk, in den uitspringenden hoek
 gemaakt en door een aantal manschappen met twee
 koehoornstukjes bezet. Eene geweldige *kanonnade*
 van al de batterijen der belegeraars, daarom tegen dit
 punt gerigt, dwong de onzen het voor dat oogenblik
 te verlaten.

tot zwijgen
 gebracht.

Verschrik-
 kelijke ka-
 nonnade.

Over het geheel was deze dag merkwaardig door
 het letterlijk voorbeeldeloos schieten des vijands. Een
 gestadige kogelregen viel in de sterkte neder; en
 rigtte er zijne verwoestingen aan. De gebouwen

Verwoes-
 tingen.

(1) F. L. STAATS, *Herinneringen*, bladz. 58.

werden in alle rigtingen doorboord en waren op het punt om in te storten; zoo als gebeurde met dat, 1832.
6 Dec.
7^e. dag. hetwelk twee compagniën der 9^e. afdeeling bewoonden, en waardoor twee officieren en verscheiden soldaten onder de aarde der bedekking werden bedolven, waar zij, zonder spoedige redding, zouden gesmoord zijn. Men moest dus de bomvrij gewaande verblijven verlaten en zich in de gemeenschapsgangen bergen. Deze, buitendien schaars van lucht en licht voorziene Ontberingen daar-
door ont-
staan. hopen, werden daardoor opgevuld met de buiten dienst zijnde manschappen, zoodat er geene plaats tot behoorlijke rust overbleef en de officieren genoodzaakt waren, zonder aanzien van rang, zich tusschen de manschappen, in eene, door uitwasemingen, dwalm van kaars- of lamplicht en andere onreinheden, verpeste lucht, neder te liggen; dat bij een' minder goeden geest eene geheele vernietiging van krijgstucht zou hebben veroorzaakt, en in weerwil van deze niet gunstig werkte.

In den nadenmiddag geraakte, terwijl reeds andere getimmerten in vlam stonden en het kasteel als Brand van
het groot
vires-ma-
gazijn. in rook gehuld was, het groote voorraadmagazijn der levensmiddelen in brand. Het vuur steeg tot eene ontzettende hoogte; de vlammen werden door den wind naar den kant van het, digt bij staande, groote kruidmagazijn gejaagd. De nood was groot: en ver- Groot ge-
vaar. dienstelijk maakte zich de Luitenant BROERS met de zijnen, door het nat houden van het dak der bewaarplaats van het schrikkelijk verwoestingsmiddel, dat, tot verdediging der sterkte aldaar opgehoopt, nu kasteel en manschap met eene plotselinge vernieling be-

1832. dreigde. En of dit gevaar niet verschrikkelijk genoeg ware, beijverde de vijand zich, om door zijn werpgeschut op het brandende gebouw te rigten, het blusschen tegen te gaan en er dood en verderf te verspreiden.

Verder ongemak.

Bij dit alles werd de lucht met een' walgelijken stank, door het branden van zoo groot eene menigte vleesch, spek, kaas, tabak en wat al meer veroorzaakt, vervuld en schier onverdragelijk voor de ademhaling. In stede van genot, door deelnemende zenders beöogd, bleven de, zoo wel gemeente en te wel bewaarde, geschenken, door aanhoudend smeulen, tot na de overgave, gestadig den dampkring verpestten. (1)

Hospitaal beschaadigd.

Eene bom, door het dak van het, zoo sterk mogelijk bomvrij gemaakte, tijdelijke hospitaal vallende, en aldaar drie gewonden doodende, bewees de ongenoegzaamheid der bedekking, baarde dus groote zorg en deed besluiten om de vervoerbare gekwetsten naar het *Vlaamsche Hoofd* te verzenden; hetwelk nu en vervolgens, door de zeelieden, dikwerf niet zonder levensgevaar, geschiedde.

Verdere arbeid.

Aan 's vijands kant bezigde men verder dezen dag, om de naderingen, in den bedekten weg van *St. Laurent* en naar de linker *face* van het bolwerk N°. II, wijder te maken; de *logementen* in de *contregarde*

(1) STAATS, *Herinneringen*. De 1^e. Luitenant der genie, Graaf VAN LIMBURG STIRUM en de adjudant onder-officier ROGER, werden dezen dag zeer zwaar gekwetst. De onder-officiëren HORREMAN en OLDENBROEK en de korporaal A. J. CARABAIN, onderscheidden zich door ijver en beleid bij het blusschen.

te voltoojen en de borstweringen, met zandzakken, ter bedekking van de *fuseliers* te verhoogen. 1832.

De Fransche artillerie hield zich dezen dag onledig met het gereed maken van het noodige om in den volgende nacht eene nieuwe mortier-batterij, in plaats van die door A aangewezen, op te werpen.

Langs de *Schelde* hadden de Fransche krijgsbenden, onder den Generaal SEBASTIANI, de forten *de Perel*, *St. Marie* (1) en de dijken aan de oevers bezet, en zich op die punten versterkt; daarom deed de Schout-bij-Nacht LEWE VAN ADUARD, de bombardeer-korvetten *de Medusa* en *de Proserpine* tot zich, bij het *Willemsrak* opslepen, ten einde den vijand, in eerstgenoemde sterkte, te bestoken. Alvorens dit te ondernemen zond hij den Kapitein-Luitenant LE JEUNE, als *parlementair* aan den Franschen Bevelhebber, om denzelven te doen weten dat hij onder de batterijen van zijn onderhebbend smaldeel, noch werkzaamheden, noch troepen-afdeelingen meer vermogt te dulden. Deze aanzegging zonder vrucht blijvende, vingen ten half tien uren, in den voormiddag, van de genoemde schepen, eenige kanonneerbooten, de *Eurydice* en de stoomboot *de Curaçao*, met schroot, uit de *caronnades*, te schieten; dat door de Franschen van achter de dijken, met

6 Dec.
7^e dag.

Aanval op
de Fransche bezet-
telingen in
de forten
aan de
Schelde.

(1) De Franschen herstelden daar de vervallen gordijn, door eene borstwering van schanskorven en rijswerk, legden nieuwe beddingen en bouwden een kruidmagazijn; zoodat de soldaten en munitie genoegzaam gedekt waren, ook bewapenden zij de sterkte met eenige 24 en 18 ponders en mortieren. De *Perel* en *Pijp-Tabak* werden met veldstukken en houwitzers en de dijken met banquetten voorzien. v. REITZENSTEIN, S. 94.

1832. een levendig klein geweervuur en bommen, uit de
 6 Dec. *Perel* en *St. Marie*, werd beantwoord.

7^e. dag.

De *Medusa* wierp intusschen eenige bommen in de *Perel*, die op het bedoelde punt nederkwamen en waarvan men dus mogt vooronderstellen, dat zij gewenschte werking deden; terwijl die door de *Proserpine* geworpen meestal, ter oorzaak van gebreken aan de huizen, in de lucht barstten. Wel genoeg scheen ons vuur overigens gerigt, om den vijand bij menigten, in de bij en achter den dijk staande huizen, te doen wijken, en hem te beletten zijnen arbeid aan eene den vorigen nacht begonnen batterij in den dijk, voort te zetten. Ook zag men gekwetsten wegvoeren, en bespeurde, dat het eerste gebouw aan het *Willemsrak*, eene meêstoof, waaruit sterk op de schepen gevuurd was, was ontruimd geworden. Eene gewapende barkas werd dus gezonden om dat getimmerte in brand te steken; maar eene sterke vijandelijke magt van achter den dijk aanrukkende belette de uitvoering van dat voornemen.

Schermut-
selingen
tusschen
Fransche
batterijen
en kanon-
neerbo-
ten.

Eene batterij bij het dorp *Burght*, en eene andere in het fort *Hoboken*, vingen nu aan op de kanonneerbooten, die de post bij het *Melkhuis* bestreken, te vuren. Schoon bijna geene schade aan de bodems veroorzakende en slechts drie man kwetsende, noodzaakten zij echter de vaartuigen om zich gedeeltelijk in de overstroomde polders en bij het *Vlaamsche Hoofd* te plaatsen. (1) Op een ander punt (bij

(1) Bovengemeld beschieten van *St. Marie* enz. wordt in sommige berigten op den 5^{en} Dec. gesteld, doch de ambtsberigten zeggen den 6^{den}. Zou ook de Staatscour. van den 8sten Dec. bijvoegs.

Fredrik Hendrik) wilden de Franschen insgelijks 1823.
batterijen aanleggen; doch werden daarin door het 6 Dec.
vuur der zes aldaar geplaatste kanonneerbooten ver- 7^e. dag.
hinderd.

Achtste etmaal.

Het vuur der vesting, dat eenigzins verflaauwd 6—7 Dec.
was, vernieuwde zich, met toenemende kracht; vooral 8^e. nacht.
van uit de overdekte mortierbatterij, en uit de terug
getrokkene *flank* van het bolwerk N°. III; mitsga-
ders van achter de gordijnen ter wederzijde van het
bolwerk N°. II; maar het springen van het kruid-
magazijn in dit bolwerk, door eene invallende bom
veroorzaakt, deed aldaar een' achttienponder onbruik-
baar worden, en wierp eenige Officieren en man-
schappen, op eenigen afstand staande, door de persing
der lucht, ter aarde, zonder hen verder te deren.

De werklieden in de naderingen in den bedekten Nadeel aan
weg der *contregarde* leden aanmerkelijk; want, de Fran-
daarheen rigtten de belegerden voornamelijk hun schen toe-
vuur; nogthans vermeederde de vijand, (ofschoon gebragt.
de eene schanskorf na den anderen werd weggescho-
ten en er twee Officieren, vijf gravers en elf sol-
daten werden gedood of gewond,) dit werk met twee
gebogene naderingen * en een', de gracht omslui- * *boyaux*.
tenden, gang. Tevens werd de *sappe* in den be- Voortzet-
dekten weg van *St. Laurent* ijverig vooruit ge- ting der
bragt en aldaar de eerste schouderweer doorboord. sappen.
Verder werden twee schouderweren gemaakt, in de
nadering die, uit de tweede loopgraaf, bijna even-

1832. **6—7 Dec.** **8^e. nacht.** **wijdig met den voet van het *glacis* ter linkerzijde van den genoemden bril, was gegraven. Omtrent in dezelfde rigting als de laatstgemelde nadering werd een andere tak vooruitgebragt, terwijl de, al minderende, afstand van den bedekten weg der halve maan en het bolwerk N°. II noopte om aan de hoeken der zaagsgewijze naderingen meerdere scherpte te geven.**

Verdere
versterkin-
gen.

Aan den linkervleugel van de tweede loopgraaf, omtrent evenwijdig met de linker *face* van *St. Laurent* loopende, met borstweringen en schietgaten, voor het voetvolk voorzien, en op den regtervleugel maakte men de zaagsgewijze nadering in den bedekten weg van de *contresgarde* al wijder en versterkte er de *logementen*.

Nieuwe
batterijen.

Gedurende dezen nacht ving de vijand het oprigten van de mortier-batterij E op 600 schreden afstands van het bolwerk N°. II aan; tegen welk bolwerk, gelijk mede tegen de halve maan, tusschen genoemd bolwerk en N°. III, de vier stukken, uit de batterij A genomen, gerigt werden; gelijk ook in andere batterijen schietgaten tegen dikwerf gemeld bolwerk werden geopend, en in *Montebello* de plaatsing van 4 mortieren, ter ondersteuning van batterij E werd voorbereid; daar, in spijt der geweldige *vuur-massa's* op het kasteel geslingerd en der verwoestingen aan de schietgaten en bedekkingen, gemeld bolwerk een, den vijand belemmerend vuur, van de regter *face*, tegen de naderingen bij *St. Laurent*, onderhield; terwijl een houwitser en vijftien koehoorns achter de gordijn ter linkerzijde geplaatst, de belogeraars veel

afbreuk deden. Ook begon men nu uit de vesting *1832.*
verticale vuren of werpgeschut te gebruiken; het- 6—7 Dec.
 welk krachtig werkte op de hoofden der naderingen, 8e. nacht.
 die, schoon langzaam, steeds voorwaarts drongen.

Het vuur van uit de halve maan *Montebello* den top van den wal aan de keel van *St. Laurent* weg- Aanval op *St. Lau-*
 geschoten en de palissadering van den bedekten gang* *rent.*
 beschadigd hebbende, gaf de Generaal CHASSÉ bevel, * *cupon-*
 om inwendig een *gepalissadeerd retranchement*, ach- *nière.*
 ter den gemelden wal, te maken en het beschadigde
 paalwerk te herstellen. (1) Het schijnt dat de Maar-
 schalk voornemens is geweest, om den bril *St. Lau-*
rent in dezen nacht te doen bestormen; immers hij
 had reeds den 5^{en} aan den Minister van Oorlog ge-
 meld, dat hij rekende deze sterkte den volgenden dag
 te doen bezetten; doch de achterzijde* door vele * *reverse.*
 wolfskuilen verdedigd, de muur aan de keel slechts
 weinig beschadigd en het overige der verdedigings-
 werken in beteren toestand zijnde dan men had ver-
 wacht, werd hij, tot op een' korten afstand genaderd,
 zoo warm, door den Kapitein VAN WELL GROENE-
 VELD, (2) in den bril wacht hebbende, ontvangen,
 dat hij het plan tot bestorming (zoo het bestaan heeft)
 opgaf en besloot zich tot eene geregelde afdaling in
 de gracht, overtogt en ondermijning te bepalen. (3)

Het heldere maanlicht verzwaarde elken arbeid,
 daar het de voorwerpen even zichtbaar aan den ge-

(1) Later bevond men dat deze arbeid niet was uitgevoerd.
 v. BRITZENSTEIN, S. 100. *United Serv. Journ.* p. 302.

(2) STAATS, *Herinneringen*, blad. 58.

(3) v. BRITZENSTEIN, S. 100 en 101. *United Serv. Journ.* p. 322.

1832. zigteinder maakte, als de helderste zonneschijn kon

6—7 Dec.
8^e. nacht.

doen en dus van wederzijden het gevaar vermeerde. Elk, die zich, hetzij in, of buiten, de vesting, boven de borstweringen verhief, was een wis doel voor zijnen vijand. Het grootste voordeel daarvan was echter voor de belegeraars; bij wie het verwarringen in de gemeenschapsgangen voorkwam, wier bewegingen achter heggen en over den doorsneden grond het bevorderde en welke het in staat stelde om elk hoofd, dat zich boven de donkere lijn der wallen, of bedekte wegen, vertoonde, te zien, zonder zelf gezien te worden, en ten doel van het schot der buksen ten kiezen.

7 Dec.
8^e. dag.

De dag van 7 Dec. was almede ontzettend voor de verdedigers der sterkte. Alle batterijen braakten eene menigte vernielings-werktuigen tegen het kasteel. De gebouwen werden al verder vernield; de grond scheen omgeploegd.

De belegeraars doen het water in de grachten dalen.

Men deed op dezen dag het water uit de stadsgrachten wegloopen, in hoop dat, wanneer het daar eenige voeten zou zijn gedaald, zulks ook het geval in de grachten des kasteels, die door een' steenen beer van de eerste waren afgesloten, zou zijn. Dit had plaats, doch zonder dat de vijand het bemerkte; die daarom besloot den beer weg te schieten; hetgeen hij later deed. Intusschen was het vallen van het water in de kasteelsgrachten niet alleen na-deelig voor de bezetting, daar men de waakzaamheid moest verdubbelen; wijl de lage flanken der bolwerken nu des nachts konden worden beklommen; maar ook, en vooral, omdat er het drinkwater in de putten

door verminderde ; hetwelk buitendien ongezonder, slecht 1832.
 en zonder bijmenging van azijn of wijn bijna onbruikbaar 7 Dec.
 was. Deze tegenspoed vermeederde de reeds knel- 8°. dag.
 lende ongemakken der bezetting en het geduldig lij- Waardoor
 den er van was een bewijs te meer van de standvastig- dat in de
 heid der krijgslieden. (1) drinkers putten
 vermin-
 derde.

Verder werd de, met het *glacis* van *St. Laurent*, Verdero
 evenwijdig loopende gang * met *banquetten* en borst- arbeid.
 wering van zandzakken en met schietgaten voorzien ; de * *boyaux*.
 loopgraaf, in den bedekten weg der *contregarde*,
 verwijd en het *logement* aldaar voltooid ; (2) om
 er 14 goede schutters in te plaatsen, wier vuur den
 ganschen bedekten weg van het bolwerk N°. II moest
 bestrijken, ten einde den toegang daar heen, aan be-
 zetting, te beletten. Dit *logement* werd gedeeltelijk
 overdekt ; daar men voor ieder soldaat eene soort
 van dak van rijswerk maakte, om hem voor grana-
 ten en steenen te beveiligen. (3)

Als een bijkomend bewijs van de goede rigting der Bekendma-
 stukken van het kasteel, was eene bekendmaking, op king v. d.
 dezen dag, van wege den Franschen Maarschalk, Franschen
 gedaan, opmerkelijk ; wordende daarbij, alzoo een Generaal.
 groot aantal kogels in de loopgraven was geschoten
 en gebleven, eene belooning uitgelooft aan de solda-
 ten, die deze, bij de Fransche artillerie, zouden
 brengen en wel voor elken kogel 25, voor elken
 houwtizer 35 en voor elke bom 60 *centimes*. (4)

(1) *United Serv. Journ.* p. 324, v. REITZENSTEIN, S. 102.

(2) v. REITZENSTEIN, S. 100. *United Serv. Journ.* p. 321.

(3) J. T. W. *Verhaal enz.* bladz. 88.

(4) *United Serv. Journ.* p. 325.

1832. Maar ook het geschut der bezetting was verre van
 7 Dec. werkeloos. Het bolwerk N°. II onderhield een wel-
 8^e. dag. bestuurd vuur op de naderingen bij *St. Laurent*;
 Wel-ge- alwaar het schanstuig en de borstwering van het *loge-*
 rigt vuur *ment* elk oogenblik werden om verre geworpen; ter-
 uit de ves- wijl de houwitzers en de 13 koehoorns achter de gordijn,
 ting. links van genoemd bolwerk, met nadruk den arbeid,
 aan den regter vleugel, bestreden; zoo zelfs, dat de be-
 legeraars, in de laatste dagen hunne *sappen*-hoofden
 slechts weinig voorwaarts konden brengen (1) en hun
 vuur omtrent den middag aanmerkelijk verflauwde.

Verdedi- Daar de batterij N°. I, den muur aan de keel van
 gings-ar- *St. Laurent* en de palissadering der *caponnière*, met
 beid. goed gevolg had beschoten, werkte men met ijver aan
 eene inwendige verschansing, achter en binnen den
 gemelden muur.

Het in de Een vreesselijk ongeval trof dezen dag het kasteel,
 lucht dat door een' ooggetuige op de volgende wijze werd
 springen vermeld: (2).
 van het la-
 borato-
 rium.

»In den middag had er eene der ontzettendste ge-
 beurtenissen plaats, die zoowel een onheil, met be-
 trekking tot de verdediging der sterkte, als ongeluk-
 kig voor hen, die er de slagtoffers van werden, kon
 genoemd worden, zonder dat menschelijke hulp iets
 tot hunne redding vermogt. Omstreeks drie uren viel
 er eene bom op den ingang van het *laboratorium*
 der artillerie (zoogenaamd bommen-magazijn). Bij
 haren val reeds door de aarden bedekking tot op de
 balken doorgedrongen; was het vreesselijk gekraak.

(1) V. REITZENSTEIN, S. 100. *United Serv. Journ.* p. 321, 322.

(2) V. L. STAATS, *Herinneringen*, bl. 63.

derzelve eene waarschuwing voor een'. soldaat der 9^e. 1833.
afdeeling (handlanger der artillerie); die, voor deze 7 Dec.
werkplaats, met het stapelen van bommen onledig 8^e. dag.
was, om met spoed op zijne redding bedacht te zijn.
Verwilderd kwam hij in den regter *flank* van hol-
werk N°. II aansnellen, zonder in staat te zijn om
eenig bericht van het gebeurde te geven. Weldra
werd men echter van het treurig voorval onderrigt
door de steeds in hevigheid toenemende doffe ont-
barstingen, waardoor de hechte *revêtements*-muur,
waartegen het verwulf des *laboratoriums* was gemet-
seld, bezweek en de gordijn, onder welke het zich
bevond, eene merkelyke schudding onderging. — —
De gemelde soldaat borst al spoedig in bittere klag-
ten uit, over het lot van den sergeant-vuurwerker en
nog drie anderen, die achter in het *laboratorium* wer-
kende, hij niet anders dan door een' luiden roep, van
het oogenblikkelijk gevaar had kunnen verwittigen,
zoodat zij welligt geen' tijd hadden om hun leven te
redden; daar hij, ter naauwernood, den ingang ont-
vlugt was, toen de brandende bom sprong en de *blin-*
dering, onder een verschrikkelijk gekraak, naar be-
neden stortte; waardoor de weg tot ontvlugting afge-
sloten werd, voor de vier ongelukkigen, die, te mid-
den eener aanmerkelyke hoeveelheid gevulde holle
projectielen, wier buizen achtereenvolgens ontbrandden,
eenige raten buskruid en *roche à feu*, zonder eenige
hoop op redding, zich bevonden. — — Eene verdoo-
vende en aanhoudende uitbarsting, die omtrent zeven
minuten aanhield, was het gevolg van dezen ramp-
spoed en werd, door een gonzend en snorrend geluid

1832. der bomstukken, ginds en derwaarts door de lucht
 7 Dec. geslingerd, afgebroken. Het deerlijk verminkte lijk
 8c. dag. van den sergeant-vuurwerker is later in de gracht
 gevonden; waarin het, met geweld, door eene kleine
 opening in den *revêtements*-muur schijnt geworpen
 te zijn en nog aan het wapennummer op de klee-
 ding kenbaar was; van de drie overige ongelukki-
 gen heeft men niets ontdekt."

»Hevig was het vuur, dat de vijand naar dit punt
 rigtte om, zooveel mogelijk, — — — alle hulp te-
 gen te gaan; maar, trots het fransche schutgevaarte,
 waren er, toen de uitbarsting had opgehouden, eene
 menigte soldaten, voorzien van spaden, komen aan-
 snellen om, ware het mogelijk, hen die onder de
 ingestorte aarde en balken lagen, te redden. Maar
 zoodra was er niet eene opening gemaakt, of de ver-
 sche lucht deed de nog smeulende stukken verder in
 brand slaan en nieuwe projectielen ontsteken, die
 ieder met een' wissen dood bedreigden."

Stelling der
 scheeps-
 magt.

Ten einde het aanleggen van werken beneden *Lillo*
 en *Liefkenshoek*, of het bewapenen der oevers, te ver-
 hinderen, veranderden de bodems, onder bevel van den
 Schout-bij-Nacht LEWE VAN ADUARD, van stelling; zoo-
 dat de *Komeet* en de booten N°. 16, 17 en 19 op de
 hoogte van de *Kruisschans*, de *Curaçaö* en de boo-
 ten N°. 25, 44, 46, 75, 76, 77, 78 en 80, tus-
 schen *Lillo* en *Liefkenshoek*, de *Proserpine* bij
Doel, de *Eurydice* tusschen den *ouden Doel* en *Fre-*
derik Hendrik en de *Medusa* met de booten N°. 70,
 72 en 73 voor laatstgenoemd fort, geplaatst werden;
 terwijl de overige booten te *Bath* gingen post vatten.

Zijnde het aantal bodems vermeerderd, met de stoom- 1832.
 booten de *Beurs van Amsterdam* en de *Hercules*. (1)

Negende etmaal.

Het wel gerigte en levendige vuur der belegerden, 7—8 Dec. 8^e. nacht.
 vereenigd met het heldere maanlicht, vertraagde den Moeijelijk-
 voortgang der *sappen* in den *talus* der wapenplaats heden van
 en des bedekten wegs van *St. Laurent*. Schanskorf het beleg
 bij schanskorf werd omgeworpen of vernield, en en dappere
 een gedeelte van het *logement*, in de uitspringende verdedi-
 wapenplaats des brils, beschadigd, ja het vuur was ging.
 zóó hevig, dat de werklieden verplicht waren, dieper
 dan gewoonlijk te graven, en somtijds hunnen ar-
 beid te staken. De nacht werd gebruikt, om de
 schanskorven te herstellen en de borstweringen te ver-
 sterken; terwijl men *tevens toebereidselen maakte*, Toebereid-
om eene geblindeerde afdaling in de gracht, te- selen tot
genover de linkerzijde van het saillant des ge- ondermij-
noemden brils, daar te stellen. De hiertoe reeds ning van
St. Lau-
rent.
 in het park gereed gemaakte blindeer- en houtwer-
 ken werden in het nabij gelegen *logement* en een
 groote voorraad van rijswerk in de naderingen ge-
 plaatst. (2)

De nadering, in den vorigen nacht, tegen de Voortzet-
 teruggetrokkene wapenplaats van *St. Laurent* aange- ting van
 vangen, werd voortgezet; en eene andere, die met vroegere
 het *logement* bij den tweeden schouderweer in ver- werken.

(1) Rapp. van den Schout-bij-Nacht LEWE VAN ADUARD, van den
 5, 7, 8 en 10 Dec.

(2) *United Serv. Journ.* p. 327. V. RITZENSTEIN, S. 102.

1832. binding moest komen, begonnen; maar de bedekte
 7—8 Dec. weg der halve maan, tusschen de bolwerken N°. II
 9°. nacht. en III, met voetvolk bezet zijnde, gaf dit een gesta-
 dig vuur op de gravers; werkende tevens, van uit
 het eerstgenoemde bolwerk, een houwitzer en eenige
 koehoorn-stukjes, met zóóveel juistheid, dat de vijand
 den gezegden arbeid voor den bedekten weg moest sta-
 ken; waartoe het werpgeschut, in het bolwerk N°. I
 en achter de gordijn, ter regter zijde er van, veel
 bijdroegen. Doch men ontmoette, niet alleen door het
 vuur uit de vesting, maar ook door den aard van
 den grond, aanmerkelijke zwarigheden; zoodat deze
 Vertragen- arbeid, welke den vorigen nacht reeds voltooid had
 gen. behooren te zijn, slechts langzaam vorderde, en
 men, in het dagverhaal van den Generaal HAXO,
 vond: dat dit het eerste werk was, hetwelk niet, in
 den door hem bepaalden tijd, had kunnen worden
 volvoerd; schrijvende hij zulks toe, gedeeltelijk aan
 het heldere maanlicht, en gedeeltelijk aan het wel
 gerigte vestingvuur.

Schade aan De borstweringen van het *bastion* N°. II, waarop de
 de verdedi- batterijen der belegeraars voornamelijk speelden, wer-
 gings wer- den aanmerkelijk beschadigd, maar onderhielden echter,
 ken. met onverminderde kracht, hun vuur; en, meermalen
 zag men de Hollandsche soldaten op de kruin van den
 wal, ten einde te juister op het hoofd der *sappen* te mik-
 Uitvallen. ken. Omtrent elf uur in dezen nacht beproefde een
 klein korps, onder bevel van den Kapitein M. G. AMPT,
 eenen uitval, uit den bedekten weg van de halve
 maan, en rukte moediglijk voorwaarts, tegen het
 Fransche *logement*, in de spits van *St. Laurent*;

doch werd, door een levendig geweervuur van eene ^{1832;} groote overmagt uit de wapenplaats en de tweede ^{7—8 Dec.} loopgraaf, terug gedreven. Later ondernam men een' ^{9^e. nacht.} tweeden uitval in dezelfde rigting; maar de helderheid van den nacht verried het oogmerk, eer de krijgsheden zich behoorlijk hadden kunnen scharen; en, ofschoon eenige hunner, met uitstekenden moed, naar de borstwering van de nadering ter regter zijde voortrukten, werden zij met verlies van eenige manschappen tot wijken genoopt.

Hoewel deze uitvallen te zwak waren, om eenig wezenlijk gevolg te hebben, dienden zij echter, om den arbeid te vertragen, en om de gravers vrees in te boezemen. (1)

Aan den regter vleugel voltooide men de *sappe*, ^{Nieuwe werken.} welke de gracht der *contre-garde* van de *esplanade* omvatte. De uitgravingen en schietgaten, gemaakt in de borstwering van de *contre-garde*, werden vermeerderd en met *blinderings* bedekt, ten einde de scherpshutters, bestemd om in het binnenste van den bril en den bedekten weg van het bolwerk N°. II te vuren, veiligheid te verschaffen; terwijl er eene gebogene loopgraaf werd gemaakt in het *terre-plein*, evenwijdig met het *profil* van den regter flank, en door dat van de *esplanade*, tegen het bolwerk N^o. I, beschermd. (2)

(1) *United Serv. Journ.* p. 327. v. REITZENSTEIN, S. 103. F. L. STAATS *Herinneringen* bl. 65. J. W. T. *Verhaal* bl. 90. Van deze uitvallen vindt men in de berigten van den Generaal CHASSÉ geene melding gemaakt.

(2) *United Serv. Journ.* p. 328. Vergeliken met v. REITZENSTEIN, S. 102—104.

1832.

7—8 Dec.
9e. nacht.Nieuwe
logemen-
ten.Afdaling in
de gracht
van *St.-
Laurent*
voorbereid.

Op deze plaats werd insgelijks een *logement* voor scherpschutters daargesteld; om den bedekten weg van het bastion N°. II en de ingetrokkene wapenplaats, bij *den Beer*, te bestrijken.

De voorgenomene afdaling en aanval op *St. Laurent* scheen de waakzaamheid der bezetting ontsnapt te zijn, blijkens het berigt van den Generaal CHASSÉ, nopens het op dezen dag voorgevallene; want, op het oogenblik dat de Franschen bezig waren, om de afdaling in de gracht gereed te maken, zegt hij: »ons werpgeschut, van uit den bril *St. Laurent*, benevens dat van het fort *Kiel* en de *Citadel*, schijnt, vereenigd met kleine uitvallen, den vijand te hebben doen afzien van den aanval op den bril; zoodat zijne ondernemingen thans bij uitsluiting op het bolwerk N°. II gerigt schijnen. (1) Waaruit volgt, dat de mond van de afdaling en de *sappen*, op de linker *face* van *St. Laurent*, voor het regtstreeksche vuur van den bril, gedekt waren, eer men den aanleg er van vermoedde.

Nieuwe
batterijen.

De bewapening van de mortierbatterij E werd, in dezen nacht, met twee stukken en vier koehoornmortieren vermeerderd, om de *sappen*-hoofden te beschermen. Ook teekende men de plaatsing van de mortierbatterij F, die B moest vervangen, af. (2)

8. Dec.
9^e. dag.
Voortzet-
ting der
afdaling.

De in den vorigen nacht aangevangene afdaling in de gracht, van den dikwerf genoemden bril, werd tot aan de *contre-escarpe* voortgezet; doch deze, om zo nog voor het oog der bezetting verborgen te houden, niet doorgebroken. Wijders werkte men tusschen

(1) Rapp. v. d. Gen. CHASSÉ v. 10 Dec. (2) v. REITZENSTEIN, S. 104

den eersten en tweeden schouderweer, in den bedek- 1833.
ten weg van *St. Laurent*, met de volle *sappe*, voort. 8 Dec.

De loopgraaf, tegen de ingetrokkene wapenplaats 9e. dag.
van dien bril, werd vervolgd en die, welke de Verdere
arbeid.

gracht der *contre-escarpe* omvatte, versterkt. De
omgeworpene en vernielde schanskorven van de daar
achter zijnde loopgraaf werden hersteld; hetgene ook
geschiedde met de zandzakken, welke schietgaten
daarstelden. Zóó juist was het schot der onzen, dat
de schanskorven van het *logement*, aan de spits
van den bril, dezen dag drie malen moesten wor-
den vernieuwd. 's Vijands verlies was aanmerke-
lijk. (1) Op het kasteel vingen de stukken, vooral Lof onzer
het werpgeschut, des morgens ten 7 uren, met ver- artillerie.
nieuwde kracht, aan te spelen. Men onderhield een
gestadig vuur met buksen en koehoorns tegen de hoof-
den der naderingsgangen. Meer dan eenmaal werd
de vijand genoodzaakt, zijn vuur te staken en werden
er verscheidene stukken in de batterijen weggescho-
ten. Omtrent 10 uren, des morgens, ondernamen
negen mannen eenen uitval en verrasten de gravers;
die, niet ondersteund, zich van de karabijnen moes-
ten bedienen, waarmede zij gewapend waren. Deze
schermutseling eindigde niet, voor vijf dier braven
op de plaats waren gebleven. (2)

In den morgen van dezen dag begonnen de mor- Nieuwe
tierbatterijen E, en de vier mortieren in *Monte-bello* schade in
geplaatst, te werken. Tegen den middag stond de de sterkte.

(1) *United Serv. Journ.* p. 327—328. v. REITZENSTEIN, S. 104
en 105.

(2) v. REITZENSTEIN, S. 105.

1832.

8 Dec.
9^e. dag.

groote *kazerne* in vlam, viel in en verteerde tot asch. Het lokaal, bewoond door de 3^e. kompagnie van het eerste bataillon der 10^e. afdeeling, den vorigen dag reeds door eene bom doorboord, werd heden door vier andere vernield; waarom deze kompagnie in de keelgallerij van bolwerk N°. III werd geplaatst.

Moelijke
toestand
der bezet-
ting.

Het niet dienstdoende gedeelte der bezetting bewoonde alzoo de kasematten, gemeenschapsgangen en gallerijen onder de bolwerken; alwaar, voor elk man, niet meer dan $4\frac{1}{2}$ voet ruimte was; zoodat het meerendeel, man aan man, *staande* moest blijven, terwijl het kleinste getal, zittende of liggende, eenige rust genoot. Weldra werd, door de opgeproptheid, de lucht bedorven en nadeelig voor de gezondheid. (1)

Vooral deden 's vijands granaten eene geduchte werking; wordende verscheidene bedekte batterijen daardoor verwoest of sterk beschadigd. Alle gebouwen, behalve het groote kruidmagazijn, waren geheel doorschoten, of lagen in puinhoopen.

Diensten
van het
brand-
piket.

Het brandpiket, onder bevel van den Luitenant BROERS, uit bijzonder kloeke mannen zamengesteld, dat tot nu toe, met geheele zelfsverloochening, alle middelen tot blussing van de vlammen, schoon het bommen en granaten, op de brandende plaatsen, als regende, had aangewend, werd van nu af mede gebruikt tot het aanbrengen van kriegsbehoeften in de buitenwerken en *bastions*. (2)

Hulp van
matrozen.

Matrozen, heden naar het kasteel gezonden, om gekwetsten met schuitjes uit de buitenwerken naar

(1) V. REITZENSTEIN, S. 105. J. W. T. *Verhaal enz.* bladz. 90.

(2) F. L. STAATS, *Herinneringen*, bladz. 68.

het kasteel te vervoeren en krijgsvoorraad daaruit, naar de gezegde werken, te brengen, voldeden volkomen aan de verwachting, van hunnen moed en hunne vlugheid gekoesterd. (1)

1832.
8 Dec.
9^e. dag.

In *Antwerpen* was nu het vertrouwen geheel hersteld. Men had er gezien dat, in weerwil der bedreigingen, indien het fort *Monte-bello* tegen het kasteel werd gebruikt, en ofschoon zulks nu reeds vier dagen was geschied, de plaats ongedeerd bleef. Dus was alle vrees verdwenen. De beurs werd bezocht en de winkels werden geopend. Eene menigte vreemdelingen vulden de herbergen, zoodat men er naauwelyks huisvesting kon vinden. Had dus niet de donder der kanonnen, gepaard met de wederkaatsing van de hoofdkerk, herinnerd aan 't geen gebeurde, men zou zich niet hebben kunnen verbeelden, binnen eenige honderd schreden van het hevigste beleg te wezen. Nieuwsgierigen uit alle streken en officieren van verschillende natiën poogden, om het zeerst, vergunning tot het bezoeken der loopgraven te bekomen, of om de torens en gebouwen te beklimmen, van waar de strijd kon worden gadeslagen. Eenige beklommen de toren der *Lieve-Vrouwe*-kerk; van welke men, beneden zich, de stad met hare bezige inwoners, de overstromingen, de rivier, door *Nederland's* vaartuigen bezet, de drie sterkten aan de overzijde, waar boven *Holland's* vlag wapperde en ten Zuiden het in rook en vuur gehulde kasteel en deszelfs omtrekken, door de wederkaatsing der zonnestralen op het water der grachten aangeduid, beschouwen kon. Van daar scheen het inwen-

Gerustheid
in *Antwerpen*.

(1) Mem. v. d. Kapl. KOOPMAN; zie verder **Bijlage N°. 29.**

1832. dige der belegerde sterkte geen verblijf meer te vergunnen, en men zou het ontruimd geacht hebben, hadden niet plotselinge vuurstralen en warrelende rookwolken, met het ratelend vuur der musketten, den aanbouwer overtuigd dat de bezetting nog onverschrokken op haren post stond. Door den rook en de mist, die meestal den grond bedekte, was het moeilijk, zelfs met de beste *telescoop*, de strekking der aanvalswerken te onderscheiden, en het oog moest, met inspanning, zoeken naar de hoekige aardopwerpingen, waar achter men wist dat de duizende werkzame belegeraars onvermoeid arbeidden. Soms heerschten er tusschenpoozen van zóó diepte stilte dat men overhelde om het wezenlijk bestaan des strijds te betwijfelen; maar plotselinge losbarstingen van vuur en rook, hier en daar, in eenen halven cirkel, weldra daarna door luide ontploffingen gevolgd, toonden de stelling der Fransche batterijen; terwijl hier, met oorverdoovend geraas, eene bom in de lucht barstende, ginds eene andere, in de gebouwen vallende, vernielde wat nog stond, en dáár een kogel, in de *Schelde* spattende en plassende, het water doende schuimen, de overtuiging gaven: dat de kamp nog, met onafgematte kracht, voortduurde. De toren van de *St. Andreas*-kerk, schoon minder hoog dan die der hoofdkerk, was wegens de nabijheid een gezocht punt; en het was dáár dat Vorst LEOPOLD, van een' *aide de camp* vergezeld, zich plaatste en, met innerlijke bezorgdheid, de pogingen der belegeraars naging; want van dáár kon men de werking van het vuur der belegeraars het beste waarnemen.

8 Dec.
9^e. dag.

Eene der zonderlingste wisselingen van bestemming, door dit beleg veroorzaakt, was de verandering van een' schouwburg tot *observatorium* voor den strijd. Dit gebouw, nabij de *Mechelsche poort*, had een' gunstigen stand tot het overzigt van een deel der bolwerken, loopgraven en batterijen. Een gedeelte van het dak werd dus weggenomen, zitplaatsen gemaakt en de eigenaars, hun voordeel met de nieuwsgierigheid der vreemdelingen doende, maakten, bij aanplakbrief bekend: *dat het publiek werd verwittigd, dat men plaatsen aan het Théâtre de Variété kon bespreken, om de belegering te zien.*

1833.

8 Dec.

9e. dag.

Tiende etmaal.

De bedekte afdaling, in het *glacis* van *St. Laurent*, 8—9 Dec. in den afgeloopen' nacht aangevangen, werd voortge- 10e. nacht. zet en ontmoette weinig moeilijkheid. De sterkte en netheid van dit werk was, naar het oordeel van deskundige vreemden, merkwaardig. Een nieuwe Arbeid tegen *St. Laurent*. tak werd; bij volle *sappe*, tusschen den eersten en tweeden schouderweer, geopend en in de rigting van de ingetrokkene wapenplaats voortgezet. Deze arbeid werd echter, gelijk mede het *logement* er achter, meermalen door het vuur der bezetting vernield. De koehoornmortieren en houwitsers teisterden de werklieden; terwijl de kogels en mortierbommen over de schanskorven vloegen en de borstweringen verwoestten.

In dezen nacht voltooide men eene nieuwe batterij, voor zes mortieren (G) en regts daarnaast eene Nieuwe batterijen. voor vier 24ponders (XI). Deze waren almede be-

1832. stemd om het bolwerk N°. II en deszelfs gordijnen te beschieten.

8-9 Dec.
10^e. nacht.
Arbeid tegen bolwerk N°. II.

Ter regter zijde zette men de loopgraaf voort, in de rigting van de ingetrokkene wapenplaats van het bolwerk N°. II, en men ondernam om, bij *vliegende sappe*, eene gebogene loopgraaf, van uit de laatstgemelde, naar de uitstekende punt van hetzelfde bolwerk, te maken; doch de hevige losbrandingen van de kanonnen en mortieren der bezetting belemmerden ook hier de gravers en wierpen, bij herhaling, de schanskorven neder; van welke sommige tien of twaalf keeren moesten worden vervangen. De gravers waren bekleed met helmen en borstharnassen; die bleken, wel tegen de gewone geweerkogels, doch niet tegen de druiventrossen, splinters en bukskogels, bestand te wezen.

Aard van den grond.

In andere deelen der loopgraven hield men zich onledig met het herstellen der schaden, aan de borstweringen geschoten, en met het loozen van water en slijk, die de gemeenschapsgangen, ofschoon met rijswerk bevloerd, bijna onbruikbaar maakten. Desniettemin was de grond, uitgezonderd die, waar de *Boomsche* straatweg moest doorgraven worden, zeer voordelig tot het maken van graafwerken. Eene zachte leem, of vast zand, zonder eenige vermenging van steenen, of andere harde zelfstandigheden, vergunde den werklieden om zich snel in te graven en te dekken tegen de gevaarvolle uitwerksels van splinters; die in een' steenachtigen grond dikwerf even schadelijk, als de bommen zelve, zijn.

Nieuw logement.

Een derde *logement*, voor bukschieters, werd in

de rechterflank van de *contre-garde* daargesteld en 1833.
 de anderen werden sterker gemaakt. De schaden, 8—9 Dec.
 door de scherpschutters, den bezettingen veroor- 10^e. nacht.
 zaakt was, te dezer plaatse, voor de laatsten zeer hin- Werking.
 derlijk; alzoo hun vuur, met bijzondere juistheid, in der buk-
 den bedekten weg en de achterzijde * van den bril, * reserve.
 viel en menigen man trof. De loopgraven, zeer naauw
 en diep, en de *logementen* naar evenredigheid, ge-
 maakt zijnde, konden van de belegeraars alleen door
 neërvallende kogels * bereikt worden, en het was op- * verticale
 merkelyk hoe weinige bommen en andere werp- vuren.
 kogels † er in gevallen waren. † projecti-
 les.

Naarmate de werken vorderden, vermeerderden 's Vrijands
 echter de verliezen des vijands, vooral der gravers, verliezen.
 die het dubbel getal der andere troepen verloren. (1)

De *sappen*-hoofden, in het *glacis* van den be- 9 Dec.
 dekten weg van *St. Laurent* en de bedekte afdaling 10^e. dag.
 aldaar, werden voortgezet; maar niet zonder grooten Voorzet-
 tegenstand door de werkzame verdediging der bele- ting v. d.
 gerden, welke de werklieden noodzaakte om zich arbeid te-
 ter diepte van eene Nederlandsche el in te graven. gen den
 Eene nieuwe batterij, van zes mortieren, (E) bewapend Nieuwe
 met de stukken van batterij A, opende haar vuur; batterij.

(1) Een Fransch schrijver zegt: »Het verlies aan dooden en gekwetsten vermeerderde gedurig; maar de standvastigheid der soldaten wederstond alle proeven. — De beste middelen werden aangewend om de gekwetsten te helpen. Men droeg hen weg op handburries, met een laken overdekt en gedragen door manschappen, uitsluitend tot die dienst bestemd, welke hen naar de loopgraaf-ambulancess en van daar naar Antwerpen bragten. J. W. T. Verhaal enz. bladz. 92.

1832. terwijl eene andere F, voor een gelijk getal mortieren bestemd, werd voorbereid, (1) om de stukken uit B te ontvangen; terwijl men de beddingen, voor vier mortieren, in *Monte-bello* legde; zijnde het vuur van al deze batterijen bestemd om het bolwerk N°. II, de gordijnen ter wederzijden en de gebouwen er achter, te beschieten. Ook bragt men vier koehoornstukjes in de tweede loopgraaf om den hoofdwal van *St. Laurent* te bevechten en alzoo de *sappen*-hoofden te verdedigen. (2)

Bekentenis
v. d. Gen.
HAXO.

De Fransche Generaal HAXO erkende: » dat in dezen nacht het vuur des kasteels allerhevigst was geweest, hebbende de kogels, bommen, granaten, blikken doozen en het geweervuur de belegeraars zeer gehinderd en hun werk vertraagd." (3) De werking der werpschoten scheen, vooral op de batterij in *Monte-bello*, van gunstig gevolg, daar de hevigheid van het vuur aldaar afnam. Latere berigten bevestigden deze gissing; alzoo men verzekerde, dat de bommen, op genoemden bril gericht, er geregeld hun doel bereikten. Men deed, bij herhaling, regt aan de bekwaamheid der Nederlandsche geschutbedienaars; wier geworpene kogels gestadig in de loopgraven en de batterijen vielen. (4)

Toenemen-
de onveilig-
heid in
het kasteel.

In het kasteel werd intusschen de onveiligheid al grooter. Wel waren de flanken en keelen der bol-

(1) Zoo zegt het *United Serv. Journal*, p. 332. v. REITZENSTEIN stelt het spelen dezer batterijen elk een' dag vroeger. S. 105 en 107.

(2) Het geheel vergeleken *United Serv. Journ.* en v. REITZENSTEIN. *Die Expedition*, op dit etmaal.

(3) J. W. T. *Verhaal enz.* bl. 91.

(4) STAATS, *Herinneringen*, bladz. 68.

werken genoegzaam, door metselwerk en aarde, versterkt, maar niet volkomen tegen *enfileer*-schoten gedekt; waarom er reden tot vrees was dat de ingangen niet, tegen granaten, verzekerd waren. Ten einde dit gevaar te keeren plaatste de *genie* schouderweren voor die ingangen, welke slechts de hoogstnoodige ruimte ten toegang open lieten; want, had 's vijands geschut de opeengepakte menigte, onzer daar heen gewekene krijgslieden, bereikt, dan ware het bloedbad verschrikkelijk geweest. (1) Gelukkig dat eene bom, in het hospitaal gedrongen, geene ongelukken aan de lijders veroorzaakte. Intusschen was dit eene drangreden te meer om de gewonden, zoo veel mogelijk, naar het *Vlaamsche Hoofd*, te vervoeren; hetgeen geschiedde, zoodra de duisternis viel.

1832.

9 Dec.
10e. dag.Middelen
er tegen.

Ook in het kasteel arbeidde men ijverig om beschadigde schietgaten, palissaden, *barrières*, bedekkingen en affuiten te herstellen, bomgaten te vullen en op het bolwerk N°. II een vier en twintig ponder te plaatsen.

Elfde etmaal.

Het is boven gezegd dat de Fransche opperbevelhebber van het stormenderhand innemen des brils *St. Laurent* had afgezien en, besloten om, door ondermijning, bres te maken. Daartoe werd, in dezen nacht, de arbeid, met grooten ijver, voortgezet. De *sappe*, in den bedekten weg, tot aan de tweede schouderweer, voltooid en aan eene andere *sappe*, welke

9—10 Dec.
11^e. nacht.Arbeid tegen
St. Laurent.

(1) STAATS, *De inneringen enz.* bladz. 69.

1832. zich met de gemelde moest vereenigen, vlijtig gewerkt.

9—10 Dec. Insgelijks werden, aan den regtervleugel, de begonnen

11^e. nacht. gebogene loopgraven, tegen de inspringende wapenplaats van *St. Laurent* en den beer, verder gebragt. De *mineurs* in hunnen arbeid dikwerf gestoord en van het vestingvuur veel te lijden hebbende, besloot men om een uitgezocht korps scherpschutters in de loopgraven, te plaatsen en een onafgebroken vuur, op den bril en de halve maan, te onderhouden. Drie detachementen vrijwilligers werden daartoe, bij den Nieuw buksen-vuur. aanvang van den nacht, in het fort *St. Laurent*, geplaatst; namelijk twee derzelven tegenover de linker *face* en het derde in de geblindeerde *logementen*, gegraven in de borstwering van den bedekten weg. Toen dezen hun vuur openden trok zulks de geheele aandacht der bezetting naar zich; welke onmiddellijk haar vuur in deze rigting verdubbelde, en die dus de hoofden der *sappen*, zoowel hier, als in front van het bolwerk N°. II, uit het oog verloor.

Gebruik van steenstukken door de bezetting. De bezetting begon nu van hare steenstukken gebruik te maken; waarmede zij een groot aantal steenen, stukken ijzer, kleine granaten en andere voorwerpen wierp. Vele honderden dezer voorwerpen vielen in de loopgraven; doch het geschut der vesting speelde minder levendig dan gewoonlijk; terwijl dat des vijands, die nieuwe batterijen had aangelegd, sterker was dan den vorigen dag. De voorname arbeid

Derde loopgraaf. van den nacht was het beginnen eener *derde* loopgraaf, omtrent 150 à 160 schreden voorwaarts van de *tweede*, beginnende derzelver regtervleugel beneden den straatweg naar *Boom*, van uit den tak loopende

in den bedekten weg van de *contre-garde* en vereenigende de linkerzijde zich met de loopgraaf in den voet van het *glacis* van *St. Laurent*. 1833.
9—10 Dec.
11e. nacht.

Een dikke mist begunstigde de uitvoering van dezen arbeid; die, met eenen zóó grooten spoed, door middel eenen vliegende *sappe*, werd daargesteld, dat de manschappen waren gedekt, de schanskorven bevestigd en borstweringen gemaakt, vóór de belegerden iets daarvan bemerkten. Eindelijk evenwel ontdekten zij de borstwering en vuurden heviglijk, met werpgeschut, daarop; doch minder juist dan in den vorigen nacht; zoo dat het verlies van den vijand slechts luttel was. Waartoe het onbruikbaar worden van reeds 10 kanonnen en 15 affuiten (1) bijdroeg; kunnende de bezetting, met uitzondering van hare mortieren, coehoorns en ligte stukken, in dezen nacht, geene andere gebruiken, dan die achter de teruggetrokkene *flanken*, en onder de blinderingen der *bastions* N^o. I en III geplaatst waren. Van deze en hunne kleine stukjes, (die zij op de beschadigde borstwering plaatsten, afstaken, en tot eene nieuwe lading terugtrokken,) maakten zij echter een dapper gebruik; doch men begon nu te ondervinden dat het kasteel, op zich zelve, geene genoegzame sterkte had; daar men den arbeid der mijngravers, aan den spits * van *St. Laurent*, met geen krachtig flankéervuur kon bestrijken; alzoo de linker *face* dezes brils

Hevige tegenstand.

Schade aan de verdedigingsmiddelen.

* *saillant*.

(1) Rapp. van den Generaal CHASSÉ van 10 Dec. *Geschiedenis der Belegering, Amsterdam, INWERZEEL 1833. United Serv. Journ. p. 338. J. W. T. Verhaul enz. bl. 93.*

1832. door den stads-wal en den bedekten weg van het bolwerk N°. II moest verdedigd worden. De eerste nu 9—10 Dec. 11°. nacht, was buiten de magt der bezetting en de andere, niet gepalissadeerd en zonder *reduit* zijnde, onhoudbaar, door de vergevorderde werken aan des vijands regtervleugel. De reeds gemelde mist begunstigde ook de bewapening der batterijen G en N°. XI, waartoe de stukken uit de batterijen C en X genomen, gelijk ook de *ammunitie* buiten de gemeenschapsgangen moesten aangevoerd worden; wjl de grond in de loopgraven voor zware voorwerpen te dras was.

10 Dec.
11°. dag.

Tweede af-
daling.
* à ciel
ouvert.

Arbeid aan
de 3°. loop-
graaf

Het vlot, voor de *geblindeerde* nederdaling in de gracht van *St. Laurent* was nu gereed, en voor het *logement* gebragt; maar de afdaling zelf was nog niet afgewerkt, en de tweede opene* afdaling werd, ter linkerzijde van de eerste en nader bij den kapitelen wal van genoemden bril, waar men 't geschikter plaats tot het te water brengen van het vlot oordeelde, aangevangen. (1) De *derde* loopgraaf werd dezen dag wijder gemaakt, verbeterd en met borstweringen, voor het voetvolk, voorzien; in weerwil dat de regterzijde er van, door het vuur van de teruggetrokkene flank van bolwerk N°. III, zeer verontrust werd. Ook de *sappe*, gaande van uit dit punt, naar de wapenplaats van den bedekten weg van het bolwerk N°. II, werd zóó overstelpt door bommen, coehoorn-kogels, druiven-trossen en steenen, dat de werklieden werden ver-

(1) Vergelijk *United Serv. Journ.* p. 336. en v. *AKITZENSTEIN*, S. 110.

dreven, en de arbeid voor het oogenblik gestaakt. 1832.
 Ten einde dit punt te verdedigen en het vuur der be- 10 Dec.
 legerden te beteugelen plaatste men vier coehoorn- 11^e. dag.
 mortieren, achterwaarts; dicht bij de gracht van de
contre-garde.

De, in den vorigen nacht, bewapende batterijen Nieuwe
batterijen.
 N°. XI en G voegden, van den vroegen morgen af,
 hierbij hun vuur; terwijl andere batterijen moesten
 zwijgen, alzoo de hoofden der loopgraven in gevaar
 waren, van er door getroffen te worden.

Op het kasteel nam de verwoesting steeds, in ver- Vernieling
der keu-
kens.
 schrikkelijke mate, toe. De bomvrij geachte keukens
 werden vernield, zoodat de bezetting nu hare spijze
 in de duistere en naauwe kazematten moest koken.
 Gelukkig kon men nog voortgaan met het vervoeren
 van gewonden naar het *Vlaamsche Hoofd*.

Na het vallen van den avond beval de opperbevel- Dappere
uitval on-
der Kapi-
tein MORRE.
 hebbber eenen uitval, tot het doen eener verkenning.
 De daartoe bestemde bende was zamengesteld uit den
 Kapitein MORRE, de Luitenants DIRKS en NANTZIG,
 vier sergeants, acht korporaa's en zestig manschappen,
 alle van de 10e. afdeeling en vergezeld door den Lui-
 tenant der *genie* en *mineurs* KAMERLING, met een
 sergeant, vier korporaa's, zeven *mineurs* en dertig
 werkers.

Deze bende verzamelde zich onder de *Waterpoort*
 en werd van daar, door den plaatselijken Kommandant,
 den Majoor VOET, tot in de *caponnière* van *St. Lau-*
rent geleid; alwaar de aanvoerder, Kapitein MORRE,
 de bevelen des opperbevelhebbers, door den genoem-
 den Majoor ontving; waarop men tot voor de linker-

1832.
10 Dec.
11e. dag.

face van het bolwerk N°. II rukte. Daar werd de bende in twee gedeelten gescheiden, ieder door een' der genoemde Luitenants aangevoerd; terwijl Kapitein MORRE het hoofd-bevel behield. Deze vermaande nu zijne onderhoorigen tot bedaardheid en naauwkeurige uitvoering zijner bevelen; plaatste de eerste afdeeling tusschen de 1^e. en 2^e. en de andere tusschen de 2^e. en 3^e. schouderweer in den bedekten weg, met de mijnwerkers achter de infanteristen. Nu werd het teeken tot den aanval gegeven. Men trok met den looppas, het geweer omlaag, zonder een schot te doen, over het *glacis*, onder het vuur des vijands, regt toe op de loopgraaf. De afstand was omtrent dertig ellen. Tot daar in stilte en met orde genaderd, sprongen de sergeant F. VAN DER HEYDEN, de korporaal VAN VEEN en eenige flankeurs in de bedoelde loopgraaf, te midden der fransche soldaten en werkers; er ontstond een scherp gevecht met sabel en bajonet, waarin de genoemde korporaal en drie flankeurs zwaar gewond werden; terwijl er van der Franschen loopgraafswacht ook eenigen bleven, en de overigen, door de onzen verdreven werden. Ook de rest van de uitvallers was nu in de loopgraaf gevallen, veegde die, na een' korten maar scherp strijd, van vijanden schoon en stelde zoo de werkers in staat om hunnen arbeid te beginnen; welke met ijver, spoedig (*daar het zoo reyt van harte ging*) werd uitgevoerd. Weldra hadden zij omstreeks twintig ellen loopgraaf vernield, zes hand-mortieren, te zwaar om mede te nemen, in de gracht van de *contre-face* der *esplanade* geworpen en eenig gereed-

schap als *trophée* buit gemaakt. Betreurenswaardig ^{1832.}
 was het, dat de dappere MORRE, al in den aanvang, ^{10 Dec.}
 eene doodelijke kogelwonde ontving en de even brave ^{11^e. dag.}
 Luitenant NANTZIG er het leven liet. Genoemde Kapitein werd dadelijk vervangen door den fungerenden Plaats-Majoor ANEMAET, die het bevel ten einde toe voerde. Intusschen kwam de vijand, tot twee kompagnïën, versterkt geworden, met overmagt weder. De strijd werd echter volgehouden, met het vernielen voortgegaan en niet, dan na dat men oordeelde zijnen pligt te hebben volbragt, de terugtogt aangenomen. (1) Al de Officiëren en manschappen betoonden, in dezen uitval, waren moed, die ook door den Briten Franschman geroemd werd. De belegeraars hadden een' geheelen nacht noodig om de schade te herstellen.

Het gelukte in den afgeloopenen nacht, den ^{Het smal-}
 matrozen BOOSMA EN HAGENAAR, vroeger met eenen ^{deel.}
 last weggezonden, het smaldeel bij het kasteel weder te bereiken; waardoor men, sedert eenige dagen te vergeefs verwachtte, tijdingen en brieven ontving. De stelling der bodems onderging eenige verandering;] wordende de kanonneerbooten N°. 4, 6 en 8, nabij het *Vlaamsche Hoofd* geplaatst, zoo dat zij met die onder N°. 10, 11 en 24, achter het dorp, binnensdijk liggende, een kruisvuur op den grooten Schelde-dijk, op het *Vlaamsche Hoofd* aanlopende, konden maken. De booten N°. 5, 7 en 12, bleven tegen over het *Melkhuis*

(1) STAATS, *Herinneringen*, bladz. 71. J. W. T. *Verhaal* enz. bladz. 94. v. REITZENSTEIN, *die Expedition*, S. 111, en *United Serv. Journ.* p. 337.

1832. nabij het fort *Burght* post houden en vormden aldaar,
 10 Dec. met de booten N°. 1, 3 en 9, een kruisvuur op den
 11^e. dag. dijk, die van het dorp *Burght* naar het fort van
 dien naam strekt. En, om dit fort te beter in staat
 van tegenweer te stellen, werden de achtponders der
 booten N°. 3 en 9, daarop in batterij geplaatst; welke
 stukken, door matrozen bediend, den dijk aan den
 kant des kasteels bestreken; ten einde den vijand het
 naderen langs het *Melkhuis*, naar het staketsel, te
 beletten. (1)

Twaalfde etmaal.

10—11 Dec. De opene afdaling, in de gracht van *St. Laurent*,
 12^e. nacht. werd nu voltooid, terwijl een levendig geweersvuur
 Afdaling de aandacht der belegerden, op de wapenplaatsen en
 bij *St. logementen*, gevestigd hield; zoo bragt men het vlot
Laurent. in de gracht en daarmede een' onder-officier en vier
 mijnwerkers naar de overzijde, om den *revêtements*-
 muur door te breken; doch de sterkte van het met-
 selwerk vertraagde, in den aanvang, het slagen van
 hunnen arbeid; eindelijk gelukte het hun tot eene
 Doorboring van den muur van *St. Lau- rent.* aanmerkelijke diepte in den muur te boren; waarna
 de werkers, met het aanbreken van den dag, zich
 verwijderden. In den zelfden tijd werden de *sappen*,
 * *glacis.* in de glooijing* en den bedekten weg van den ge-
 noemden bril, bij de tweede schouderweer, veree-
 nigd, verder gebragt naar de loopgraaf bij de terug-
 getrokken wapenplaats en verlengd tot over den
 Verdere *sappen.* *Boomschen* straatweg, in de rigting van den uitste-

(1) Mem. M. S. v. d. Kapt ter zec. KOFFMAN.

kenden hoek * des bedekten wegs van bolwerk N°. II. 1832.
 Aan den regter vleugel, nagenoeg van uit het midden 10—11
 der *derde* loopgraaf, werd eene nadering in de rigting Dec.
 naar de *sappe* het einde der gracht van de *contre-* 12^e. nacht.
garde omvattende, gegraven. Ook werd eene nieuwe * *saillant*.
 mortier-batterij H, voor vier 10 duims mortieren, ge- Nieuwe na-
 maakt. In *Monte-bello* werden de beddingen voor dering en
 nog vier mortieren gelegd; zoodat van daar nu acht batterij.
 mortieren op het kasteel speelden, (1) en dus waren
 de dertig werpstukken, die vroeger in A, B en C
 stonden, nu in vijf batterijen achter de tweede loop-
 graaf verplaatst; en niet alleen tegen het *front* van
 aanval, maar ook tegen de, aan het regtstreeksche
 vuur onttrokkene, gedeelten des kasteels, die tot de
 verdediging wezenlijk medewerkten, en wel met name
 tegen het bolwerk N^o. I, gerigt; daar dit, gedeelte-
 lijk; niet door regtstreeksche vuren of *ricochet*-scho-
 ten te treffen was. (2)

De Generaal NEIGRE merkt in zijn berigt aan: dat
 de ontwapening der batterijen bij de eerste, en be-
 wapening van die bij de tweede loopgraaf achterevo-
 lgens geschiedde; ten einde de verzwakking van het
 vuur minder gevoelig te doen zijn.

In den beer, tusschen de stadsgrachten en die des
 kasteels, was eene scheur gekomen, waardoor het
 water, bij ebbe, bijna geheel wegliep; hetgeen, ge-
 lijk reeds is aangeteekend, het drinkwater deed ver-
 minderen. (3)

(1) *United Serv. Journ.* p. 337—339. en v. REITZENSTEIN. S. 111
 en 112. (2) *Idem* p. 339 en S. 112. (3) *Idem* p. 340 en S. 115.

1832.

11 Dec.
12^e. dag.Hevig vuur
tegen bol-
werk N°. II.Bijzonder-
heden.Verdere
loopgraaf.

Een zware mist deed gedurende een deel van dit etmaal het schieten aanmerkelijk verminderen; alzoo het kasteel volkomen onzichtbaar was en men gevaar liep om de gravers, die nu tot bij den voet van het *glacis* genaderd waren, te raken; intusschen bewapende men batterij H en, na het optrekken van den mist, vingen de nieuwe batterijen en de stukken in *Montebello*, met dubbele vlugheid, aan te spelen; zoo dat bolwerk N°. II tot zwijgen gebragt en vijf stukken onbruikbaar geschoten werden.

Als bijzonderheden vindt men aangeteekend: dat eene bom, op eenen 12 pponder gevallen zijnde, dezen zóó juist door midden sloeg, als of hij doorgezaagd ware geworden; als ook: dat het juiste schot van uit den bril *Kiel*, het bolwerk N°. III en de halve maan, gedurig in de schietgaten van batterij N^o. X trof, en deze batterij bijna tot zwijgen dwong. Een der schanskorven aldaar in een schietgat gevallen zijnde, betoonde de manschap zóó weinig lust om er die uit te ligten, dat de bevelvoerende Officier zelf op de borstwering sprong en den schanskorf uit den weg ruimde; maar toen hij tot het geschut terug keerde, zag dat een der stukken, een 24 pponder, sterk terug was gedreven en, de oorzaak daarvan onderzoekende, bevond men dat een 12 ponds kogel, uit het kasteel geschoten, in den loop van den 24 pponder gekomen en, zonder dien te beschadigen, daar in stukken gesprongen was.

De gebogene loopgraaf van de teruggetrokkene wapenplaats van *St. Laurent*, tegen den uitstekenden hock van bolwerk N°. II, werd dezen dag met

de volle *sappe* voortgezet. De *derde* loopgraaf ont- 1832.
 ving borstweringen en trappen aan de achterzijde, zoo 11 Dec.
 wel om vijandelijke aanvallen te wederstaan als tot 12^e. dag.
 terugtogt te dienen.

Ook de bezetting, zij mogt dan, gelijk boven is Verliezen
 gemeld, zwaar geteisterd worden, maakte goed gebruik der Fran-
 van het optrekken van den mist; haar vuur tegen schen.
 de *sappen*-hoofden, (die van *St. Laurent* en de *con-*
tre-garde naar den uitstekenden hoek van bolwerk
 N°. II, voortgedreven werden,) werkte zoo vernie-
 lende dat deze arbeid, na zware verliezen, werd
 gestaakt. (1)

Daartegen bezweken de gedekte verblijven der be- Vernielin-
 zetting meer en meer; zelfs de, inderdaad, bomvrij gen op het
 geachte kelder, onder de groote kazerne, en nog een kasteel.
 andere werden doorgeslagen; de ingang van het
 kruidmagazijn in bolwerk N^o. I beziweek; doch
 door de tegenwoordigheid van geest eens kanonniers
 werd voorgekomen, dat het vuur zich aan de *ammunitie*
 mededeelde. (2) Zoodra hij namelijk den val des kogels
 bespeurde, sprong hij naar binnen, sloot den ingang
 en wachtte dus het springen af. (3) Middelerwijl was
 men in de sterkte onledig met leggen van nieuwe
 beddingen, het dicht maken of herstellen van schiet-
 gaten en het daarstellen van nieuwe kruidmagazijntjes,
 in bolwerk N^o. I; om de vernielde te vervangen.

Men ging voort met het geschut in het fort *Burght* Bewape-
 met twee lange acht ponders van boot N°. 1. te ver- ning van
Burght.

(1) *United Serv. Journ.* p. 338.

(2) Berigt v. d. Generaal CHASSÉ.

(3) STAATS, *Herinneringen*, bladz. 74.

1832. meerderen; het getal matrozen op het kasteel werd
 11 Dec. met zes versterkt; ook vormde de bevelhebber van
 12°. dag. het smaldeel eene bende van 180 uitgezochte zeelieden, met geweren gewapend, om der bezetting bij te springen, zoo de nood het mogt eischen (1).

Het smal-
 deel.

Op de *beneden-Schelde* dwong het vuur der *Ko-
 meet* en eenige booten den vijand om eenige, bij de *Kruisschans*, aangevangene werken te staken en de wijk te nemen; terwijl eene andere afdeeling kanonneerbooten, met hunne 30 ponders, de batterij bij de *Perel*, beschoten en beschadigden; waartegen de Franschen zich, van daar en uit *St. Marie*, met werp- en ander geschut, verweerden. Het geschut van de *Curaçao* verdreef hem mede van een' arbeid beneden de *Perel*. Om den vijand bij de *Kruisschans*, van achter, te verontrusten begaf zich de boot N°. 75, door de doorbraak bij *Lillo* en deed, van daar, den vijand veel leeds. Ook bij *Frederik Hendrik* geraakten de vaartuigen met de Franschen handgemeen; alle welke schermutselingen, schoon weinig beteekenende, ten onzen voordeele uitvielen. (2)

Dertiende etmaal.

11—12 Behalve het reeds gemelde vlot, werden er nog
 Dec. drie gereed gemaakt, en in de opene afdaling, naar
 13°. nacht. de gracht van *St. Laurent*, geplaatst. (3) Bij het
 Ondermij-
 ning van
 den wal
 van *St.*
Laurent.

(1) Memorie van den Kapitein KOOPMAN.

(2) Berigt van den Schout-bij-Nacht LEWE VAN ADUARD, van den
 11°. Dec.

(3) Deze vlotten waren omtrent 12 voet lang en 8 breed, en bestonden uit sterke planken door drie balken verbonden.

vallen van den avond keerden de mijnwerkers weder in de *escarpe* van den bril, plaatsten en ontstaken er, onder begunstiging van een hevig geweer- en kanonvuur, twee springbussen, in de uitholingen, gedurende den vorigen nacht, gemaakt. Hierdoor verkreeg men een groot gat, en een man, daarin gegaan zijnde, begon eene gallerij, onder het midden van een der gewelven, die de tweede afdeeling van de *revétements*-muur ondersteunt, te graven. Toen deze eene genoegzame opening voor een' man had verkregen, volgden andere gravers, doch het werk vorderde langzaam; en het vlot was drie of viermaal op het punt van door hommen te worden vernield. Twee mijnwerkers werden er gewond. De beide kromme loopgraven * vóór den uitstekenden hoek van het bolwerk N°. II, waarvan de eene tegenover de ingetrokene wapenplaats van *St. Laurent* en de andere van den bedekten weg der *contre-garde* aanving, werden omtrent regt tegenover den hoofdwal van genoemd bolwerk tot een gebracht; en dus de *vierde* loopgraaf gevormd.

1832.

11-12

Dec.

13^e. nacht.* *boyaux*.4^e. loop-
graaf.

Twee nieuwe naderingen werden aan de regterzijde begonnen. De eene bestemd om het *centrum* van de nadering, loopende van de *derde* loopgraaf naar den regtervleugel van den bedekten weg van de *contre-garde*, met de *vierde* loopgraaf te vereenigen; en de andere, beginnende van den uitersten regtervleugel, aan de gracht, bij het bolwerk der *esplanade*, en gericht op het *glacis* der linker-*face* van bolwerk N°. II.

In dezen nacht waren de werklieden bij uitstek voorspoedig; wel werd er hevig uit het kasteel ge-

1832. vuurd en eene menigte lichtkogels opgeworpen; maar
 12 Dec. de dikke nevel belette het wel rigten der stukken; zoodat de gravers weinig gevaar liepen. (1)

13c. dag.
 Nieuwe
 mortier-
 batterij.

Ten elf uur des morgens opende de mortierbatterij *H* haar vuur, hetwelk vereenigd met dat der andere mortierbatterijen van de tweede loopgraaf, krachtdadiglijk speelde op het bolwerk N°. II en deszelfs linker gordijn, waardoor het mortiervuur des kasteels, dat tot nu toe zeer wel, van daar, was volgehouden,

Voortgaande verwoesting in het kasteel.

blijkbaar verzwakte; dewijl, naar het scheen, eenige stukken werden beschadigd en een of twee kleine kruid- en bommagazijnen ontbrandden. Weder was een der gebouwen in het kasteel in brand geschooten; doch de verwoesting, door de bommen aangerigt, had reeds weinig overgelaten om door de vlammen vernield te worden. Naauwelijks stond er nog iets anders dan bloote muren overeind, en deze vertoonden niets dan een' warklomp van bouwvallen, akelig genoeg om het stoutst gemoed te schokken. Daarbij maakte de opvulling der gemeenschapsgangen door de manschappen der bezetting, aldaar op één gedrongen, het vervoer van stukken zeer bezwaarlijk; terwijl dat vervoer door de omwoeling van den grond, langs andere wegen, nog moeilijker was.

Voortzetting der mijn.

Intusschen zetteden de mijngravers hunnen arbeid in den hoofdwal van *St. Laurent* voort, en vingen aan om, na het maken hunner gallerijen, drie mijnka-

(1) *United Serv. Journ.* p. 340. v. REITLENSTEIN, 3. 115.

mers daar te stellen. De bedekte afdaling welke, tot op weinige duimen na, tot de *ongerévêteerde contre-escarpe* was gebragt, werd niet geopend. Zij was wijd genoeg om zes mannen naast elkander te bevatten, en sterk genoeg om aan het vallen der bommen weêrstand te bieden. Eene groote hoeveelheid van rijswerk en worsten, met steen beladen, werd in het *logement* gebragt, en tot den overgang van de gracht gereed gelegd.

De *vierde* loopgraaf werd, gedurende dezen dag, wijder gemaakt, en met borstweringen en schietgaten aan den linkervleugel voorzien; ten einde de scherpschutters in staat te stellen den bril *St. Laurent* van de achterzijde te beschieten. Ook werden er borstweringen met trappen tegenover den bedekten weg van het bolwerk N°. II geplaatst; met oogmerk om uitvallen van dien kant, af te weren. Men begon nu aan de voorbereidselen om, bij dubbele naderingen, van uit de *vierde* loopgraaf, naar het naaste punt van den bedekten weg van bolwerk N°. II te komen, en daar de bekrooning van het *glacis* te bewerkstelligen. Aan den regterkant maakte men eenen gemeenschapsgang tusschen de regter-*flank* van de *contre-garde* en de naderingen op het *glacis*, bij de teruggetrokkene wapenplaats van genoemd bolwerk. Het voorname oogmerk dezer gemeenschapsgangen was, om te gemakkelijker berigt aan de scherpschutters, in de *logementen* van de *contre-garde* geplaatst, te geven, hoe en wanneer zij moesten schieten.

Intusschen was de levendigheid van het vuur des kasteels toegenomen, en trof weder doel; maar daar-

1832.

12 Dec.
13e dag.Verbete-
ring van
de loop-
graaf, enz.Klagt van
den Gene-
raal CHASSE

1832.
12 Dec.
13. dag.
over het
wordend
schieten.

tegen betuigde de Generaal CHASSÉ van dezen dag: dat men te vergeefs in de geschiedboeken naar zulk een hevig *bombardement*, als dit, zou zoeken. Nimmer, zeide hij, was zoodanige aanval, door eenig beschaafd volk, geschied; gaande de regen van bommen en granaten alle verbeelding te boven. De bezetting bleef niet te min met een' goeden geest en met moed beziel. Het was waarschijnlijk om dien te ondersteunen, dat de Opperbevelhebber heden drie en twintig braven tot ridders van de Willemsorde 4^e. klasse verhief en zulks bij dagorde deed bekend maken. (1) Het gedurig droogloopen der grachten deed voor eenen algemeen aanval vreezen, waar tegen de noodige maatregelen en dubbele waakzaamheid werden bevolen.

Gevecht
tusschen
het smal-
deel en de
Franschen
bij de
*Kruis-
schans*.

Alzoo de bewapening der forten *St. Philippe*, de *Kruisschans* en *St. Marie*, mitsgaders de naauwkeurige oplettendheid der Generaals SEBASTIANI en ACHARD, het hoogst moeilijk maakten om berigten van de Citadel te verzenden of aldaar bevelen en tijdingen te bekomen, (2) was (ten gevolge van bevelen van den Admiraal, Prins FREDERIK, om het aanleggen van werken beneden *Lillo* te beletten) de, onder den vorigen dag, gemelde poging tegen de Fransche werken ondernomen geworden en werd zij op dezen dag her-

(1) Zie **Bijlage N°. 20.**

(2) De gemeenschap werd niet anders meer onderhouden dan door onverzagde zeelieden; welke zich vrijwillig daartoe leenende, met kleine roeibooten over de overstroomde landen of het midden der rivier houdende, onder het vuur des vijands door, de kans waagden; maar daartegen deden de Franschen booten tusschen het fort de *Nord* en het kasteel kruissen.

haald. De Schout-bij-Nacht vereenigde daartoe een smaldeel, bestaande uit het, door hem gevoerde, fregat de *Eurydice*, de bomkorvet de *Proserpina* en de kanonneerbooten N°. 16, 17, 19, 76, 78 en 80 waarmede hij (daar de *Komeet* te laag was bevonden om den oever te bestrijken), tot voor de *Kruisschans* haalde; ten einde de Fransche werken aldaar te vernielen en de forten de *Perel*, *St. Marie* en in het *Willemssrak* te beschieten. De *Eurydice* opende omstreeks tien uren haar vuur, dat eerst door den vijand onbeantwoord werd gelaten, doch weldra, met een aanhoudend houwitservuur, van achter den dijk, werd beantwoord. Aanvankelijk veroorzaakte dit weinig schade, daar de bommen, of niet ver genoeg, of te ver, geworpen werden, maar welhaast zijn schot verbeterende, vielen er in korten tijd 8 houwitserkogels aan boord der *Eurydice*; waarvan een in het hol en de anderen tusschendecks barstten. Een matroos, A. APON genaamd, verloor het leven; de Luitenant KLUISKENS werd gekwetst en er ontstond brand; dien men echter spoedig bluschte. (1) Het tuig en bovenschip leden almede schade, (2) terwijl men, met de lange stukken en karonades, de Fransche, door den dijk gedekte, batterij niet anders konde schaden dan door den kruin des dijks weg te schieten; men poogde zulks, doch bevond het, door 't hooge voorland, schier onmogelijk. Alleen werpgeschut kon hem treffen en de *Proserpina*, omtrent den middag, op

1832.

12 Dec.
13^e. dag.

(1) Rapp. van den Luit. Gr. G. VAN SWINDEREN, v. d. 13 Dec.

(2) » » » Kapt.-Lt. HEUTZ, v. d. 14 Dec.

1832. een halve kabellengte boven de *Eurydice* geplaatst, 12 Dec. beproefde dit met vrucht; terwijl een drietal ka- 13^e. dag. nonneerbooten, in den doorbraak, bij *Lillo* gebragt, haar vuur, over den Kouwensteinschen dijk, op de bedoelde batterij, rigtten.

Het bleek dat daardoor, en door de bommen van de *Proserpina* geworpen, eenige stukken buiten gevecht werden gesteld en eenige manschappen (die men zag wegdragen) gewond waren. Immers 's vijands vuur verflaauwde, omstreeks drie uren, aanmerkelijk; doch zijne schoten, allen op het vlaggeschip gerigt, troffen, bijna zonder uitzondering, dien bodem. Reeds was de order gegeven om, met den doorgekomen vloed, de *Eurydice*, die op dit punt geen nut meer doen kon, naar *Lillo* te slepen; (1) reeds was 's vijands werk door het werpgeschut des Kapitein-Luitenants

De Schout-
bij-Nacht
LEWE VAN
ADUARD
sneuvelt.

VAN MAREN bijna vernield, toen, tusschen drie en half vier uren, eene der laatste bommen den Schout-bij-Nacht, terwijl hij op het halfdek met het geven van bevelen onledig was, het bovengedeelte van het hoofd wegnam en hem alzoo voor het vaderland deed sneven.

Zijn lof. In de berigten der Officiëren werd hij geroemd als: een bemind bevelhebber en braaf vlootvoogd, wiens sneuvelen smart baarde. (2)

(1) De Schout-bij-Nacht schijnt zoo lang mogelijk zijn' post te hebben willen inhouden; want, een zijner laatste gezegden was: »wanneer de *Eurydice* hier nut doet zal zij voor deze batterij blijven liggen tot ze zinkt.» Rapp. van den Kapt.-Luit. LE JEUNE dd. 12 Dec.

(2) Berigten van de Kapitein-Luitenants ter zee HEUTZ en VAN

Later in den nadenmiddag geraakten de kanonneer-
 booten N°. 76, 78 en 80, onder bevel van den
 Luit. ter zee 1°. kl. v. d. PLAAT, den vooruitgestelden
 post, boven de *Kruisschans*, uitmakende, nadat zij
 de werkers, beneden *de Perel*, van achter den dijk
 hadden verdreven, in gevecht met eenige honderden
 Fransche Infanteristen; die een levendig geweer- en
 buksenvuur op de booten aanvingen en eene menigte
 kogels, in de rompen, zwaarden en verschansingen
 dier vaartuigen, schoten; doch al spoedig, door het
 schrootvuur der onzen, uit hunne stelling verjaagd en
 naar beneden terug gedrongen werden. (1)

De Kapitein-Luitenant HEUTZ, eerste Officier op de
Eurydice, besloot nu om, met het vallen van den
 avond, benedenwaarts, buiten bereik van het vijande-
 lijk vuur, te halen, terwijl de *Proserpina* met den
 vloed opdreef en zich dus hooger plaatste; zoodat,
 met den avond deze bodem met zes booten, even
 boven de *Kruisschans*, de *Eurydice* een weinig naar
 beneden, vijf à zes booten tusschen *Lillo* en *Lief-
 kenshoek*, de *Komeet* tusschen dit fort en *den Doel*,
 en de *Medusa* met twee booten voor *Frederik Hen-
 drik*, ten anker kwamen. (2)

Onze zeelieden verdienden, volgens de herigten der
 bevelhebbers, volkomen lof wegens geestdrift, bedaard-
 heid en beleid, door elk, in zijnen rang, betoond. (3)

MAREN, dd. 13 Dec. Hij werd opgevolgd door den Kapt. ter zee
 E. LUCAS.

(1) Rapp. v. d. Luitenant v. d. PLAAT, dd. 13 Dec.

(2) Rapp. v. d. Luit. Gr. G. VAN SWINDEREN, dd. 13 Dec.

(3) Zie **Bijlage N°. 30.**

1832. Gelukkig was het verlies, behalve het gemelde, zeer gering. (1)
 12 Dec. De Artillerie ging voort met de beschadigde stuk-
 13^e. dag. ken te vervangen, beddingen te herstellen of nieuwe
 Herstellen- te leggen en beschadigde schietgaten weder in orde te
 gen. brengen; terwijl de *Genie* zich onledig hield met de
 herstelling van paalwerken en bedekkingen; ook
 werkte men onvermoeid aan het in stand houden van
 het bomvrije hospitaal.

Veertiende etmaal.

12—13 De vijand arbeidde ijverig om de kamers, in den
 Dec. hoofdwal van *St. Laurent*, te voltooijen; doch eene
 14^e. nacht. menigte steenen, waarmede de grond doormengd was,
 Arbeid in den wal van vertraagden het werk. Het water uit de gracht weg-
St. Laurent. geloopen zijnde zakte het vlot der mijnwerkers in den
 modder en was niet, dan met moeite, weder in bewe-
 ging te brengen; waartoe de soldaten zich in de gracht
 moesten begeven (2)

Gevaar van Dit was waarschijnlijk het gevolg van het bezwijken
 verrassing van den steenen beer, het water, rondom het kasteel,
 en midde- van de stadsgrachten scheidende; dat in dezen nacht
 len daar- plaats had en ook de grachten van *St. Laurent* aan-
 tegen. merkelijk deed dalen. De mogelijkheid van verras-
 sing, vooral bij de *halve maan* der hulppoort, gee-
 nen *escarpe*-muur hebbende, nam toe; waarom ook

(1) Namelijk vier matrozen.

(2) v. AKITZENSTEIN, S. 118 en 119. *United Serv. Journ.*
 p. 342.

de voorzorgen daartegen, gedurende de lange en duistere nachten, moesten vermeerderd worden. Tot bewaking dezer zwakke punten, plaatste men wachten, met lansen gewapend, onder de bedekkingen in de lage *flanken*. (1)

1832.

12—13

Dec.

14^e. nacht.

Op den regter vleugel van de linker *face* van bolwerk N°. II begon de vijand de bekrooning van den bedekten weg, ter lengte van 80 schreden, door eenen nieuwen tak, zich tusschen de eerste en tweede schouderweer uitstrekkende; ook stelde hij eene, met schietgaten voor de infanterie voorziene, wapenplaats in deze bekrooning daar, van waar de bedekte weg, voor de regter *face*, kon beschoten worden. In weerwil van het daarop gelukkig werkende vuur der vesting, uit de hooge *flank* en regter *face* van bolwerk N^o. I en het werpen van spiegel-granaten, die de arbeiders, bij wijlen, dwongen om het werk te staken, was het tegen den morgen voltooid. Ook elders bleef het vuur der bezetting niet vruchteloos; daar eene, in de batterij N°. VIII gevallene bom, er de geladene granaten deed ontvlammen; hetgeen er drie man wondde. (2)

Arbeid tegen bolwerk N°. II.

De verschillende belegerings-batterijen nu op de bestemde punten gebragt zijnde werden er geene nieuwe aangevangen tot dat de voltooiing der naderingen het oprigten van die, om den hoofdwal te vernielen, zou vergunnen. Slechts enkele schietgaten ondergingen veranderingen, naar gelang de beleger-

Rigting van 's vijands vuur.

(1) STAATS, *Herinneringen*. bl. 78 en 79.

(2) v. ARITZENSTEL, S. 119.

1832. den hunne stukken verplaatsten; dat ook in dezen

12—13 nacht geschiedde. (1)

Dec.
14^e. nacht. Het vuur des vijands rigtte zich nu voornamelijk tegen de bolwerken N°. III en IV; terwijl de demonteer-batterijen aanvingen tegen de bolwerken N^o. I, II en III te spelen, en men, in de vesting, vermoedende dat 's vijands oogmerk was (gelijk ook is gebleken) om in de linker *face* van bolwerk N°. II bres te schieten, daarin eene afsnijding, met schouderweren van gevulde schanskorven, loodregt op de beide *facen* maakte; ten einde de troepen daar achter, tot het afslaan der bres, te plaatsen.

13 Dec.
14^e. dag.
St. Laurent. De mijngravers, in den hoofdwal van *St. Laurent*, vorderden nu snel, tot dat het springen van een' 24 pponder, in de batterij N°. XI, zulk eenen luchtschok veroorzaakte dat de aarde, in eene der mijnkamers, instortte en den *mineur* bijna begroef. Dit baarde weder oponthoud; doch vóór den avond waren niettemin de drie kamers ieder met omtrent 450 Ned. f buskruid geladen, de lont aangelegd, drie lange vloten voor de uitgangen der afdalingen angebragt en bevel gegeven om, in den volgenden nacht, de mijn te doen spelen en de bestorming te beproeven. (2)

Dit fortje was nu, sedert eenige dagen, het punt dat de belegerden en de belegeraars elkander met inspanning betwistten. Van beide kanten gevoelde men het belangrijke van dit werk; maar, daar de gracht er van

(1) v. REITZENSTEIN. S. 119.

(2) Idem S. 121. *United Serv. Journ.* p. 343.

niet genoegzaam, door de achterliggende werken, 1832.
 bestreken werd, had de vijand er zich kunnen nesten; en was het weren van de daarstelling van mij- 13 Dec.
 nen, bij 'svijands overmagt, misschien voor dit oog- 14^e. dag.
 blik, met groote opoffering, nog te keeren geweest; doch niet duurzaam te beletten. Het eenige wat men, met vrucht, kon doen, was: de arbeiders van boven de borstwering te beschieten en zoo het verblijf in de grachten te bemoeijelijken. Te dien einde, en om zijnen ondergeschikten ten voorbeelde te zijn, begaf zich de Kapitein VAN WELL GROENEVELD, met een geweer in de hand, in een der schietgaten, bespiedde van daar den vijand, reeds bezig om de geladene mijnkamers, door zandzakken enz., te sluiten, en loste zijn schot, toen hij het tijd achtte; doch tevens, en voor hij zich had kunnen dekken, door eene menigte geweerschoten begroet, werd hem de arm en de zijde doorboord. Schoon deze wonden niet gevaarlijk waren, vorderden zij toch heelkundige behandeling en was dus genoemde Kapitein verplicht om het bevel over te geven aan den, daarmede belast wordenden, 1sten Luitenant BOERS; die er een Officier en omtrent honderd man vond. (1)

De bevel-
 hebbet van
 het fortje
 gewond.

Volgens geheime berigten bij den Kolonel KOOPMAN Waar-
 uit Antwerpen, ontvangen, inhoudende dat waar-
 schijnlijk een ernstige aanval, op den bril, zou worden
 ondernomen, alzoo de berigtgever een vijftigtal lad-
 ders in de loopgraven had gereed gezien, moest men
 zich op eene bestorming voorbereiden. Het getal troepen

aanval.

(1) STAATS, Herinneringen, bladz. 82 en 83.

1832. werd er versterkt en bevelen gegeven hoe de bezetting
 13 Dec. zich, bij zulk eenen aanval, zou behooren te verdedi-
 14e. dag. gen; dan, daar men niet op de ondermijning van den
 hoofdwal schijnt gerekend te hebben, zijn bedoelde
 orders onopgevolgd gebleven.

Voorbeel-
 deloos
 schieten.

's Vijands geschut werkte intusschen met, tot nu
 toe, voorbeeldeloze vlugheid. De Maarschalk GÉRARD
 zelf berigtte: dat hij had bevolen om het vuren zoo
 in te rigten dat er steeds een schot en eene bom in
 de lucht zouden zijn; ten einde de bezetting geene
 rust te laten en te maken dat zij in de kazematten
 zich schuil moest houden. Dit vuren geschiedde nu
 wel niet naar de letter; (1) maar soms telde men
 tot 12 of 14 bommen tegelijk in de hoogte. De ver-
 woesting nam dus nog, indien mogelijk, toe; en de
 grond werd dermate omgewoeld en als doorwroet dat
 men zich niet, dan met moeite, kon bewegen en het
 aanbrengen van krijgstuig, uit de magazijnen naar
 de posten, alsmede het verplaatsen van geschut, zeer
 bezwaarlijk, ja schier onmogelijker werd, naar mate
 de zaak zelve noodzakelijker was; (2) want, op
 de bolwerken N^o. I en II waren de meeste stukken
 onbruikbaar geschoten en de werken zelve bijna on-
 kenbaar geworden. Ja, naauwelijks bragt men er
 een stuk in batterij of het werd *gedemonteerd*; ter-
 wijl het verbranden van vele krigsbehoeften het voor-
 zien der bolwerken al mede verzwaarde. (3)

(1) v. REITZENSTEIN. S. 120.

(2) Berigt van den Generaal CHASSÉ.

(3) Mem. van den Kapt. ter zee KOOPMAN.

Het lijden der manschap klom steeds door de, bij toeneming, lastiger en ongezonder wordende, beperkte ruimte; die nog verminderde, daar de oude bomvrije schuilplaatsen begonnen beschadigd te worden; het nedervallende puin er van de ingangen vulde en de manschap wondde, (1) terwijl de linker *poterne* van het bolwerk N°. II eenige barsten, in het gewelf, had bekomen; zoodat men dit met stuttingen moest schragen. (2) Het dak en de ringmuur van het groote kruidmagazijn leden al meerder; de laatste was zelf naar de zijde der kerk geheel weggeschoten; een balk van het hospitaal sloeg stuk, zonder nogthans in te storten; en de sergeant der genie VAN DE VELDE ontving eene zware wonde terwijl hij ijverig bezig was om die breuke te heelen. Verder ontdekte men, aan dit gebouw, eene verzakking; zoodat het instorten er van met afgrijzen werd verwacht. » *Het is verschrikkelijk zoodanig ongeluk te voorzien, zonder de geringste hulpmiddelen er tegen te kunnen aanwenden,* » schreef de Generaal CHASSÉ. En waarlijk de nood steeg hoog. De keukens nu geheel vernield zijnde, was er aan verwarmende spijze (en dat in Wintermaand!) niet meer te denken. Ontberingen en ongemakken van allerlei aard mengden zich onder het gestadige lijfsgevaar, waarin ieder, zonder uitzondering, zich gestadig bevond; (3) maar het geduld en de moed van *Nederland's* zonen wankelde niet. (4)

1839.

13 Dec.

14. dag.

Ongeluk-
kige toe-
stand der
bezetting.

(1) Berigt van den Generaal CHASSÉ.

(2) STAATS, *Herinneringen*. bl. 75.(3) Mem. v. d. Kol. KOOPMAN. (4) *United Serv. Journ.* p. 344.

1833. Op dezen dag sneuvelde de Kapitein der artillerie

13 Dec. VAN HOBY VAN OOSTEE. Bezig zijnde met het waar-
 14e dag. nemen der werking van eenige werpschoten, uit een
 Het sneu- mortier, in bolwerk N°. II geplaatst, werd hij, door een'
 velen en geweerkogel, doodelijk aan het hoofd gewond en stierf
 wonden v. Officierem. weinige oogenblikken later. (1) Ook de Luitenants
 FRANGEKE EN VAN DEVENTER werden gekwetst.

Als eene bijzonderheid vindt men bij vreemde schrijvers opgeteekend, dat een soldaat, bij het afgebrande arsenaal de wacht hebbende, zijne vaan verliet. Den slechten staat van het kasteel kon hij den vijand beschrijven en zoo bijdragen tot de eer zijner gewezen spitsbroeders, maar belangrijke berigten had hij niet te geven. (2) Meer hielp het den beleggers dat zij officieren op den toren der hoofdkerk hadden, die de werking van het geschut waarnamen en berigt, van de al of niet juistheid der schoten, gaven; hetgeen elke onnaauwkeurigheid bijna onvergeeflijk maakte.

(1) Volgens getuigenis van den Generaal GRASSÉ, gestaafd door ieder, die den gesneuvelde kende, verloor de bezetting in hem een uitstekend braaf, kundig en zeer voortvarend Officier, door allen bemind en algemeen betreurd; want de soldaat en zijne kameraden, misten een verzorger en waar vriend. STAATS, *Herinneringen*. hl. 81.

(2) *United Serv. Journ.* p. 344, waar de aanmerking wordt gemaakt, dat de bevelhebber des kasteels voortaan de afgezonderde posten alleen aan geboren Nederlanders vertrouwde, daar de voorbeelden van desertie, schoon niet talrijk, nog alleen door Belgen, Duitschers en Zwitsers gegeven werden. Ook deze man was van Lillo geboortig.

1832.

Vijftiende etmaal.

Gelijk reeds is gezegd was de mijn, in den wal 13—14
 van *St. Laurent*, eindelijk gereed. De bedekte Dec.
 afdaling werd nu geopend; de rijswerken en wors- 15^e. nacht.
 ten werden dicht aan den hoek van de gracht ge- Toebereid-
 bragt, de drie vloten aan een gehecht en bereid selen tot
 gemaakt om vooruitgebragt te worden; twee benden bestorming
 tot de bestorming, ieder van 50 grenadiers, uit de v. *St. Lau-*
flank-kompagnien van het 65^e. regiment gevormd, rent.
 met de spaarbenden, in de nabij gelegene gemeen-
 schapsgangen, loopgraaf en *logementen* geplaatst,
 stonden bij het punt van den aanval, vaardig om de
 gracht over te trekken en de bres te beklimmen;
 terwijl eene derde bende, sterk 25 grenadiers en 6
 pionniers met zes ladders en bijlen voorzien, de
 regter *face* moesten omtrekken en den muur des
 keels beklimmen. Eene vierde bende, mede met
 ladders en bijlen, uit eene kompagnie ligte infan-
 terie en eenige grenadiers te zamen gesteld, werd
 bestemd om, uit de loopgraaf, tegenover de linker
face van de *caponnière*, mede tegen den keel van den
 bril op te rukken en den terugtogt der bezetting af te
 snijden. Elke bende had eene spaarbende van 100
 man; terwijl nog 200 man, als hoofd-*reserve*, in het *lo-*
gement voor de spits van *St. Laurent*, gereed stond.
 Een hevig geweervuur, uit de wapenplaatsen van de
 tweede loopgraaf en sterke losbrandingen van het
 geschut, tegen de bolwerken N^o. I en II en de gor-
 dijn daar tusschen, moesten de bestorming onder-

1833. steunen. (1) Met deze verschillende schikkingen,
 13—14 het samenstellen der rijswerken, tot den overtocht, en
 Dec. door velerlei onverwacht oponthoud vertraagd, ver-
 15^e. nacht. liep de nacht, tot vijf uren in den morgen, eer de
 lont werd aangestoken. (2)

Aanval op Een der medeverdedigers van het kasteel geeft de
 St. Lau- volgende beschrijving van den toestand der bezetting
 rent. van den bril en het daar gebeurde :

» De traag voorbijkruipende uren van den guren
 langen winternacht verliepen onder een ontzettend
 gebulder van het wederzijds geschut; terwijl een aan-
 houdend geweervuur de belegeraars van de waakzame
 strijdvaardigheid der wachthebbenden overtuigde. Of-
 schoon niet zonder beklemming verbeidde men, ech-
 ter met standvastigheid, de nakende gebeurtenis;
 elk bereidde zich vóór op hetgeen te wachten stond.
 De bevelvoerende Officier spoorde zijne onderhoori-
 gen aan tot standvastige bedaardheid en het gesta-

(1) *United Serv. Journ.* p. 345 en 346.

(2) *Idem*, p. 346. Genoemd werk geeft te dezer gelegenheid de vol-
 gende beschrijving van den bril: dit buitenwerk is van geen groot
 gewigt of sterkte, voornamelijk met opzigt tot de palissaderingen die
 van week en ongezond hout waren gemaakt, doch, behalve de top-
 pen, voor het vuur van *Monte-bello* en andere batterijen veilig wa-
 ren. De *Keel* was door eenen, met schietgaten voorzienen, niet zeer
 sterken, muur van omtrent 16 voet hoog, met eene ijzeren deur ge-
 sloten. Eene smalle gracht was onlangs aan de achterzijde (*reverse*)
 gegraven en daarvoor waren een aantal wolfskuilen benevens groote
 steenen in verschillende rigtingen. Het inwendige bood ook geene
 verdedigings-middelen aan; er waren noch contre-gallerijen, noch pa-
 lissaden, noch friesche ruiters gemaakt en het bomvrije kruidmaga-
 zijn onder den hoofdwal viel tamelijk wel voorzien den vijanden in
 handen. *Idem*, p. 345.

dige onderhouden van het geweervuur. Het geschut 1832.
 en het handgeweer werd in den nacht al flauwer 13—14
 en flauwer en zweeg eindelijk geheel in den omtrek Dec.
 van dezen bril. Plotseling schudde het werk op zijne 15^e. nacht.
 fundamenten; eene doffe, in hevigheid toenemende, Het sprin-
 ontbarsting had, in deszelfs inwendige, plaats. gen der
 De mijn.
 walgang, de borstwering en de gewelven der, onder
 het *saillant* gemetselde, kruidmagazijntjes werden
 met eene onbeschrijfelijke hevigheid van elkander
 gescheurd en de vlam van het kruid drong door
 alle openingen heen; stukken metselwerk, *blinde-*
ringen en al, wat zich boven de mijn bevond, werd,
 met een woedend geweld, in de lucht geslingerd;
 eene dikke rookwolk steeg uit de openingen en
 breidde zich beven *St. Laurent* uit, zoodat de uit-
 werking en verwoesting voor het oog der beide strij-
 dende partijen, in de eerste oogenblikken, verbor-
 gen bleven. De hevige schok had den bekleedings-
 muur, voor een groot gedeelte, in de gracht gewor-
 pen en de bres voltooid. (1) Het water buiten zijne
 oevers gestuwd, rukte eene hoeveelheid rijssbossen, tot
 demping der gracht bestemd, van een. Eene tweede,
 echter veel minder hevige, uitbarsting volgde; waar-
 schijnlijk door de ontbranding van eenig kruid en

(1) Het *United Serv. Journ.* zegt, dat de muur van het werk af-
 gescheiden, en ten minsten drie voet voorwaarts gedreven was;
 maar zijn' regten stand (*perpendicular*) had behouden, p. 340. Zie ook
 v. REITZENSTEIN, S. 124. In J. W. T. *Verhaal*, enz. leest men:
 »het massief van den hoekmuur van het *saillant* werd geschokt en
 geheel afgescheiden; de regte voeten en gewelven stortten in en met
 hun puin vulden zij een gedeelte der gracht." Bladz. 99.

1832. patronen in een der magazijntjes. Het buitengewone
 13—14 van dit voorval (voor deze bezetting), het schrikwek-
 Dec. kende der ontbarsting, de persende lucht en de stik-
 15^e. nacht. kende kruid damp, maar vooral de vrees, dat een nog
 grooter gedeelte van den bril ondermijnd zou wezen,
 hadden de schrik in het hart der soldaten ten top
 doen stijgen en veroorzaakt dat eenigen hun behoud
 in de vlugt, naar het kasteel, zochten. Maar — het
 goede voorbeeld van den bevelvoerenden officier, met
 de kalmte en krachtige krijgstaal van den geachten
 Overste NAUDASCHER, deden de vlugtenden naar hun-
 nen post terugkeeren en herstelden, binnen weinige
 oogenblikken, de gestoorde orde; zoodat weldra het
 geweervuur, langs het staande gebleven gedeelte der
 borstwering, met kracht werd hervat, en de vijand
 ondervond dat de bril nog niet was ontruimd gewor-
 den. Toen (na een half uur toevens) alles bij den
 vijand tot den storm gereed stond, verkenden een
 Officier en een onder-officier de bres en bevonden
 haar bruikbaar. Onder het geroep van: *en avant!*
en avant! drongen de vijanden het fort binnen zonder
 een enkel geweerschot te lossen, alleen eenige bajonet-
 steken en eenige sabelhouwen toebrengende. De Lui-
 tenant BOERS beseffende dat het behouden van dezen
 post, tegen den talrijken, steeds aanwassenden vij-
 and, niet meer mogelijk was, en dus het langer vol-
 houden van dit hopelooze gevecht, niets dan een nut-
 teloos bloedverspillen zou zijn, wierp zich tusschen
 de strijdende partijen (in de Fransche taal roepende:
» doet met mij wat gij wilt, maar spaart deze man-

*St. Lau-
rent ver-
overd.*

schappen !”) (1) waarna het gevecht dadelijk op- 1832.
hield.” (2) 13—14
Dec.
15e. nacht.

Terwijl dit aan de bres voorviel beklom de 1e. *colonne*, zonder tegenstand te ontmoeten, de register-*flank*, bij het *profiel* en den keelmuur; maar de 4e. *colonne*, die onder een hevig flankenvuur, uit den bedekten weg van de halve maan, tegen de *caponnière* aanrukte, onderging een verlies van 3 dooden en 30 gekwetsten; ook vond zij moeite om, door het paalwerk, in den afgesloten gang te dringen; en kon, daar de ladders te kort waren, den keelmuur niet, zonder merkelijke vertraging, beklimmen.

In de dikwerf aangehaalde geschriften van den Beschuldiging.
Britschen en Duitschen beschrijver, wordt de aanmerking gemaakt, dat: indien de bezetting sterk genoeg en *welgezind* geweest, en door het kasteel wel ondersteund geworden ware, de uitslag der bestorming, welligt, twijfelachtig had kunnen zijn; (3) doch, beider bekentenis: dat de bezetting, *vóór* het Verdediging.
springen der mijn, dapper vocht; zoo zelfs dat ver-

(1) J. W. T. *Verhaal*, *ens.* bladz. 100, en Staatscour. N°. 301 bijv.

(2) STAATS, *Herinneringen*, bl. 83—85.

(3) In *the United Serv. Journ.* p. 346 leest men: » Had the garrison rallied, and stood with courage to the breach, the loss of the storming party most have been great. But although they had detected the operation of forming the passage and had directed so sharp a fire as to stagger the workmen, and cause much hesitation, they were lither unprepared for an attack or so stunned with the sudden effect of the explosion, that they offered no resistance to the assailant.” En in *die Expedition* van v. REITZENSTEIN, S. 126. » Wäre indessen die Besatzung stark genug und gut disponirt gewesen, so würde der Erfolg des sturmes, bei gehöriger unterstützung, von seiten der Citadelle, leicht zweifelhaft geworden sein.”

1832. scheidene soldaten op de borstwering sprongen en
 13—14 van daar op de Fransche *mineurs* vuurden, (1) en
 Dec. dat zij *na* de ontploffing nogmaals den wal beklom
 15°. nacht. en, op nieuws, door haar wel onderhouden vuur,
 zulk eene weifeling onder de, met de herstelling der
 rijswerken bezige, arbeiders veroorzaakte, dat het ge-
 volg der losbarsting onzeker scheen, (2) geven grond,
 om met den verdediger van het kasteel, wiens ver-
 haal boven is overgenomen te zeggen:

Onz' eer bleef onbevlekt, al is de burg gevallen,
 — — — — —

Al werd ons erf miskend, ons heilig regt vertreên,
 Toch zweeft een' smetlooze eer om *Nêrlands* vanen heên.

Lot der Een officier, namelijk de Luitenant BOERS, een
 manschap. onder-officier en 55 man, van welke 7 gesneuveld
 waren, vielen den overwinnaar in handen, terwijl de
 overigen, na de vermeestering der sterkte, van de
 verwarring gebruik makende, zich door de keel naar
 het kasteel hadden gered. De vijand vond een' hou-
 witzer, een' zesponder en twee handmortieren, van
 welke de twee eerstgemelden, door vernieling der af-
 fuiten, onbruikbaar waren.

Verdere Oogenblikkelijk na het veroveren van den bril
 arbeid bij maakte de vijand een *logement* dwars over den top
 St. Lau- van de bres, en een' gemeenschapsgang, laugs de kruin
 rent. van den bekleedingsmuur der linker *face*, tot aan den
 schouderhoek; vormende het *talus* van den wal daar-
 van de borstwering. De rijswerk-dam werd versterkt
 en eene borstwering aan deszelfs regter *flank* ge-

(1) *United Serv. Journ.* p. 347.

(2) v. RITTENSTEIN. S. 126.

plaatst, om hem tegen het vuur van bolwerk N°. II, ^{1832.} waarvoor hij echter bijna door den schouderhoek van ^{13—14} den bril beschermd was, te dekken. Doch deze brug, ^{Dec.} ^{15^e.} ^{nacht.} voor toevallen bloot staande, besloot men, ten einde zich een' veiligen toegang tot den bril te verzekeren, om de *keel*, door eenen gemeenschapsgang langs den *Boomer weg*, met de nadering van uit de ingetrokene wapenplaats, naar de *vierde* loopgraaf gaande, te véreenigen. Deze werkzaamheden vingen aan des morgens omstreeks zes uren; en in weêrwil van een hevig vuur van bommen en druiventrossen, dat, gedurende eenigen tijd, aanmerkelijken schroom aan de werklieden inboezemde, werd de gemeenschapsgang snel voorwaarts gebragt, en was men, eer de dag ten volle aanbrak, geheel gedekt.

Terwijl deze arbeid, aan den regter vleugel, geschiedde, ^{Aan den regter vleugel.} woedde een verschrikkelijk schieten, uit handgeweer, van uit de *vierde* loopgraaf en het *logement*, het *glacis* van de linker *face* van bolwerk N°. II, bekroonende, tegen den hoofdwal; en voordeel doende, met de oplettendheid der bezetting van het kasteel, op de bestorming van den bril, werd de *vierde* loopgraaf wijder, sterker en dieper gemaakt, en in verband, met den uitstekenden hoek van de ingetrokene wapenplaats, bij den beer, gebragt.

Het *logement* op den wal van *St. Laurent* gemaakt en de gemeenschapsgang, aan de *keel*, genoegzaam gevorderd zijnde om de veiligheid te verzekeren, werden al de troepen teruggetrokken, behalve die, welke onmisbaar waren om den gang voort te zetten en eene kleine spaarbende te vormen.

1832. Deze vonden eene schuilplaats in het bedekte kruid-

13-14 magazijn.

Dec. Van de zijde der bezetting des kasteels had het
15e. nacht. welgerigt vuur, van de regter *flank* van bolwerk N°. I;
Voorzorgen der bezetting. en dat van bolwerk N°. II, den vijand belet om de
bekrooning, voor de linker *face* van laatstgenoemd
bolwerk, te verlengen. Wachten vatten post achter
de *palissadering* der uitspringende wapenplaats van de
halve maan der hulppoort en langs de bepaalwerkte
crémaillière van derzelver regter *face*, en hadden zich
aldaar door aardwerken versterkt; ten einde zich voet
voor voet te verdedigen.

14 Dec. Op den dag van den 14^{en} December werd het *loge-*
15e. dag. *ment*, langs den *Boomer weg*, voltooid en in het
Verdere midden en aan de beide zijden met trappen* en
arbeid der belege- schietgaten voorzien, om de bezettingen in het *ge-*
raars. *palissadeerde reduit* der uitstekende wapenplaats, ter
* *bunquet-* linkerzijde van de halve maan en achter de *crémail-*
ten. *lière* langs de regterzijde loopende, te beschieten.
Een dikke mist, des namiddags opgekomen, werd
door den vijand gebruikt om de bekrooning van den
bedekten weg voor bolwerk N°. II en de loopgraaf, die
van daar naar de gracht der *esplanade* liep, te ver-
wijden. Elk gunstig oogenblik gebruikten de beleger-
den daartegen, om door bommen en granaten den ar-
beid te vertragen; zoodat de gravers zich meermalen
gedwongen zagen om de hoofden der *sappen* te verlaten.

Weder-
stand.

Het voordeelig gebruik, door de bezetting van de
coehoorn-mortieren gemaakt, deed den vijand zulke
navolgen, en eene afzonderlijke bende daartoe be-

stemmen. Deze stukken werden, ten getale van 19, 1833.
 in twee afdeelingen gesplitst en onder de *Genie* ge- ^{14 Dec.}
 steld; om er de *sappen*-hoofden mede te verdedigen. ^{15^e dag.}
 Hunne werking droeg veel bij om het vuur der ves-
 ting te doen verflaauwen. (1)

Nog hielden de belegerden de uitspringende en Verdedi-
 regter wapenplaatsen der halve maan bezet, en ver- ^{ging der}
 sterkten zich, in de eerste, met zandzakken en aarde; ^{halve}
 terwijl de *gepalissadeerde crémaillère* der laatste, ^{maan.}
 mede betrokken werd, om zich daar, voet voor voet,
 te verdedigen; (2) maar de brug, naar die halve
 maan leidende, werd nu afgebroken; zoodat de ge-
 meenschap van het kasteel, met genoemd werk, nog
 slechts met kleine booten kon onderhouden worden
 en het doen van uitvallen bezwaarlijker werd. Verder
 werden de lage flanken der bolwerken, al beter voorzien, ^{en der}
 verschillende voorzorgen, door de *infanterie*, tot het ^{flanken.}
 voorkomen van eene verrassing en beklimming, ge-
 nomen. Ook herstelde, of verving men onbruikbaar
 geschotene stukken, in de bolwerken N°. II en III,
 pláatste een' mortier achter de gordijn, links van bol-
 werk N°. II, bragt beschadigde paalwerken, zoo goed
 mogelijk, in weêrbaren staat, en arbeidde men tot
 behoud van het hospitaal.

Zestiende etmaal.

Reeds nu bleek het, welk voordeel, de verovering ^{14—16}
 van den bril, aan den vijand opleverde, daar deze, ^{Dec.}
^{16^e nacht.}

(1) v. REITZENSTEIN, S. 127. *United Serv. Journ.* p. 347 en vv.

(2) STAATS, *Herinneringen*, blad. 89.

1832. aan zijnen linker vleugel, thans tegen het vuur van
 14—15 dit fort en uitvallen aan dien kant gedekt, zijne
 Dec. geheele aandacht kon wijden op den aanval tegen
 16^e. nacht, bolwerk N°. II en de halve maan tusschen dit en
 Voordeel N°. III, (1) rustiger kon voortgaan met den gemeen-
 van de in- schapsgang, langs den buitenkant van de glooijing
 neming van den der linkerzijde van den bril te brengen, tot aan, en
 bril. door, deszelfs borstwering bij den schouderhoek; om
 van daar een' zaagsgewijzen gang te maken; welke, in
 een *logement*, bij den muur van de *keel*, achter
 het *profil* der linker *flank* geplaatst, eindigde.

Andere ge- Twee andere gemeenschapsgangen werden, mede
 meen- zaagsgewijze, uit het *logement*, in de buitenzijde van
 schapsgan- den *keel*, regts van de *caponnière*, tegen de halve
 gen. maan geleid; en tot derzelver verbinding een derde,
 van den uitstekenden hoek van bolwerk N°. II, begon-
 nen. Deze werden met trappen achter de borstwerin-
 * *banquet-* gen* en met schietgaten voorzien, en de *caponnière*
ten. met eene schouderweer afgesloten, om het *logement*,
 Heftig be- er achter, te dekken. Een zesponder, op de halve
 schieten van den maan, in batterij gebragt, onderhield een scherp vuur
 verloren tegen den verloren bril; die ook van andere punten
 bril. des kasteels zóó krachtig werd beschoten, dat men

(1) Aanvankelijk was het oogmerk der Fransche ingenieurs slechts het laatste werk te bestrijden; maar daar men alles vermijden wilde, wat niet met zekerheid een' goeden uitslag beloofde, en het bezit van de halve maan niet volstrekt noodig scheen om in de linker *face* van bolwerk N°. II bres te schieten, liet men dat plan varen, te eerder daar zij in bezit der bezetting zijnde, den arbeid aan den linker vleugel tegen het werpgeschut van bolwerk N°. III en van den bril *Kiel* beveiligde. *United Serv. Journ.* p. 349. v. KENTZENSTEIN, S. 129.

het denkbeeld, om er eene batterij te plaatsen, op- 1832.
gaf, en elk ander werk van belang er onnuttig oor- 14—15
deelde. Dec.

Echter rigtte zich het hoofdvuur van de bezetting en van den
tegen den regter vleugel, waar heen zij onophoudelijk regter vleu-
losbrandingen van bommen, granaten en steenen, gel der
wierp; die de vorderingen der werklieden, bezig met aanvals-
het herstellen der schaden, gedurende den dag, aan werken.
de *sappen* toegebracht, zeer vertraagden en waarbij
de mortieren, op de niet regtstreeks aangegrepene
fronten van het kasteel, goede diensten bewezen.

De Fransche artillerie ving nu aan met het oprigten Nieuwe
der batterij N°. XII, voor drie 16 ponders ingerigt, batterijen.
en bestemd om den beer, in de gracht der *contre-*
garde, weg te schieten en op de gordijn, achter den-
zelve, te werken. Ook werden, daar de bedekte
weg, voor de linker *faee* van bolwerk N°. II, na-
genoeg bekroond was, toebereidselen gemaakt om de
bres-batterij N°. XIV daar te stellen. (1)

In de vesting sprong het kruidmagazijn tusschen Verdere
de bolwerken N°. I en V in de lucht, zonder verder verwoes-
nadeel te veroorzaken; verder werd de ingang van tingen.
dat, in bolwerk N°. IV, ingeslagen en verwoest; maar en arbeid
daarentegen gelukte het der artillerie, door volhar- der bezet-
ding en onvermoeiden arbeid, het, onder de bedek- ting.
king, in de linker *flank* van bolwerk N°. II, onbruik-
baar geschoten geschut, te vervangen; bij de gordijn
tusschen bolwerk N°. II en III eene mortierbedding, en
bij die van de bolwerken N°. V tot I, drie dergelijken,

(1) *United Serv. Journ.* p. 349.

1833. te leggen; ook werden de mortieren omgekeerd, ten
 15 Dec. einde van onder de bedekkingen, over de citadel te
 kunnen heên werpen; terwijl op alle batterijen en
 posten de beschadigde schietgaten werden hersteld.

16e. dag. Het *logement* in den keel des brils *St. Laurent*
 Verster- werd verbeterd, met *banquettes*, trappen en schiet-
 king van gaten voorzien, om daaruit tegen de halve maan
 het *loge-* ment in *St.* te vuren; ook werd de schouderweer in de *capon-*
Laurent. *nière* sterker gemaakt, en hier een klein bedekt *loge-*
ment gegraven, om de, niet in arbeid zijnde, *mineurs* voor het werpgeschut te beveiligen. (1)

Wederzijd- De aanhoudende regen maakte het noodzakelijk om
 sche strijd. verscheidene gedeelten der naderingen, voorwaarts van
 de vierde loopgraaf, te verbeteren, terwijl de linker vleugel
 van de eerste loopgraaf, tot aan de batterijen
 N°. VI en XI, geheel onbruikbaar was geworden.

De belegerden hielden den bedekten weg van de
 halve maan, achter *St. Laurent* gelegen, nog bezet;
 doch het vuur der coehoorn-mortieren, in het *logement*
 op den hoofdwal van *St. Laurent*, en het
 werpen van granaten, dwongen die wacht, na een

(1) De *suppen* werden volgens het stelsel van VAUBAN gegraven,
 door *escouades* van een korporaal en vier man, elk uur afgelost
 wordende. Zij waren steeds met een borstharnas en helm gewa-
 pend. Deze werklieden maakten, volgens hunne eigene getuigenis,
 in de meest blootgestelde loopgraven en gemeenschapsgangen kleine
 holen onder de schouderweren, waarin zij, bij het vallen der bom-
 men, zich bergden. Het was merkwaardig om het beleid te zien,
 waarmede deze lieden zich, op de gemelde wijze, en door rijswes-
 ken, schuins tegen de borstweringen te plaatsen, tegen de splinters
 beveiligden, en zoo menig ongeluk voorkwamen. *United Serv.*
Journ. p. 350.

verlies van 1 sergeant, 1 korporaal en 9 soldaten, naar de inspringende regter wapenplaats te wijken; te meer, daar de aarden- en paalwerken zoodanig waren beschadigd, dat zij geene bedekking meer aanboden. Maar van uit den laatstgemelden post, welken zij tot het einde toe bezet hielden, beschoten zij, met nieuwen moed en een goed gevolg, de *logementen* in den bril en aan deszelfs keel.

1832.
15 Dec.
16^e. dag.

De artillerie der belegeraars moest, bij den ver vooruit gebragten arbeid, eenige batterijen doen zwijgen; maar al de deelen des kasteels, tegen welke een regtstreeks vuur kon worden gericht, werden op het heftigst beschoten, en het vuur der mortieren en houwitsers almede, zooveel mogelijk, versterkt.

De batterij N°. XII werd in den loop van dezen dag voltooid; doch kon, om den slechten toestand van den achter gelegen gemeenschapsgang, nog niet worden bewapend.

In de bekrooning van den bedekten weg, voor het bolwerk N°. II (voor den avond genoegzaam gevorderd zijnde,) maakte men voorbereidingen tot het plaatsen van eene *contre-batterij* (N°. XV), bestemd voor zes 24 ponders, om tegen de linker *face* van bolwerk N°. II te werken. Verder werd de afdaling, naar de gracht, voor die *face*, aangevangen, ten einde, met het aanbreken van den nacht, het eerste raam te kunnen stellen.

De *contre-batterij*.

Afdaling
naar de
hoofd-
gracht.

Wijders groef men eenen smallen gang, tot aan den bekleedings-muur der *contre-escarpe*, om te onderzoeken of de bezetting dezen ook ondermijnd had; hetgeen bleek niet geschied te zijn.

Gang in
het *glacis*
van bol-
werk N°. II.

1832. De in den bril *St. Laurent* gevangen gemaakte

15 Dec. krijgslieden, welke den nacht te *Berchem* hadden
 16^e. dag. doorgebracht, werden nu naar *Frankrijk* gezonden.
 Vervoer en
 behande-
 ling der
 krijgsge-
 vangen. Hun' Officier, den Luitenant BOERS, wiens voorkomen
 en gedrag den Franschen achting scheen in te boeze-
 men (1), behandelden zij met bijzondere achting (2).
 Volgens de aanmerking van den Britschen schrijver
 waren de manschappen, behoorende tot de 10e. af-
 deeling, voor het meerendeel Israëlitén, niet groot en
 van een zwak voorkomen, maar, zegt hij verder, als
 men in het oog houdt welke vermoeijenissen en ont-
 beringen deze lieden in de laatste dagen hadden ge-
 leden, dan kan men zich niet verwonderen dat zij er
 ontmoedigd en ontdaan uitzagen. (3)

Slechte toe-
 stand der
 bezetting. Dit begon, met de geheele bezetting, het geval
 te worden. Zij had evenzeer, als de vijand, door
 het gure, vochtige weder te lijden; en ondervond
 het afmattende daarvan, niet alleen op de wallen,
 maar vooral bij het vervoer van krijgstuig en levens-
 middelen; alzoo de gansche binnenoppervlakte van
 het kasteel, omgewoeld, naar éénen grooten mod-
 derpoel geleck. Ook in hare ellendige onderaard-
 sche verblijven ervoer zij den nadeeligen invloed van
 het natte weder; zijnde, ook daar, de grond met
 eene dikke korst van modder en vuil bedekt, welke
 den vermoeiden soldaat, bij al zijne ontberingen,
 geen droog plekje gronds tot rusten aanbood. (4)

Ontmoedi-
 ging. Geen wonder dat het voetvolk, bij het bedriovelooze

(1) *Emancipation* van 14 Dec. aangehaald bij STAATS, bl. 86.

(2) *United Serv. Journal*. p. 352. (3) *Idem*, *Idem*.

(4) STAATS, *Herinneringen*, bl. 92.

van zijnen toestand, toch afgemat en uitgeput, tot 1833.
 moedeloosheid begon over te hellen en de geestdrift, 15 Dec.
 in den aanvang zoo schoon, verzwakte; zoodat het te 16^e. dag.
 vreezen scheen, dat, de uitkomst der verdediging,
 tot nog toe met eere volgehouden, minder roems voor
 het vaderland zou opleveren. Hier voor, ten minste,
 begon men, in het hoofdkwartier, te schroomen. (1)
 Maar, op het grootste deel der bezetting, werkte ^{De Majoor}
 krachtig het voorbeeld van den Majoor ^{VOET.} VOET, die,
 onder zoo vele braven, uitblonk in verachting van ge-
 vaar en onvermoeide zorg. Zich dag noch nacht rust
 gunnende, zag men hem dikwerf, in hetzelfde uur
 waarin hij zich afgemat en uitgewaakt op een slecht
 leger had nedergelegd, weder op de wallen, of in
 den bedekten weg, de soldaten, door toespraak be-
 moedigen, de rigting hunner schoten regelen en de
 vorderingen des vijands waarnemen; of, in het hos-

(1) Mem. v. d. Kol. KOOPMAN. Het schijnt, dat de Maarschalk
 GÉRAARD van deze uitputting, door de krijgsgevangen gemaakten, kennis
 heeft bekomen; daar hij in een' brief aan zijnen Minister van Oorlog
 van den 15^{den} schreef, dat de bezetting zeer ontmoedigd was, doch
 de artillerie een' beteren geest betoonde; *welken men zorgde, door*
buitengewone uitdeelingen van sterken drank, te onderhouden. Te
 regt merkt de Britsche schrijver daarop aan: dat er in deze aan-
 merking iets is, hetgeen men van een' zoo uitmuntend en regtvaar-
 dig krijgsman niet zou verwacht hebben; te minder daar, de ruw-
 heid van het jaargetijde, *benevens andere oorzaken*, het noodig
 maakten uitdeelingen van wijn of sterke dranken aan de Fran-
 schen zelve te doen; gelijk uit een der berigten van den Maar-
 schalk is gebleken; en niemand die gewoon was de loopgraven te
 bezoeken, de hoeveelheid sterken drank kan vergeten hebben, welken
 de zoetelaars, die men alom aantrof, verkochten. *United Serv.*
Journ. p. 348.

1833. 15 Dec. 16^e. dag. pitaal, den gekwetsten en zieken, door deelnemende minzaamheid, vertroosten. Zoo bevorderde hij alom den goeden geest door woord en daad. Geene vermoeijenissen werden geleden, geene gevaren getart, waarin hij niet deelde. (1)

Ook was het onder zijn oog dat de sergeanten OLDENBROEK en HORREMAN (zich tot dit gevaarlijk werk vrijwillig aangeboden hebbende) elken nacht, meermalen, den muur van het bolwerk N°. II onderzochten; door zich langs de lage *flank* te laten afzakken en dan, gedeeltelijk door het water, langs den bekleedingsmuur van het bolwerk, tot aan den uitstekenden hoek er van, te gaan; hetgeen de lage stand van het water mogelijk maakte.

Evenzeer werden, onder dezen dag, zoowel in de schriften der vreemden, als in de berigten van den Opperbevelhebber des kasteels, de werkzaamheid, de moed en het beleid van den Kapitein ter zee KOOPMAN en zijner matrozen geroemd; als, onder menigvuldige gevaren, dezen avond, 83 vervoerbare gewonden en zieken, naar het *Vlaamsche Hoofd*, ter verpleging, over brengende. »Eene, niet gemakkelijk uit te voeren daad,» zegt de Britsche verslaggever, »daar de bommen der beleggers, in groote menigte, in de rigting van de rivierpoort vallende,

(1) STAATS, *Herinneringen*, bl. 93 en 94, waar men, ook tot eer, van den genoemden Majoor, vindt opgetoekend: dat hij zich, om zijnen moeilijken gang, steeds door een' bediende deed vergezellen, die hem den mantel of de lantaarn nadroeg; en dat, van deze achtervolgens twee zwaar gekwetst geworden zijnde, hij deswege zijne ontroering niet ontveinsde.

deze dienst even gewaagd, als moeilijk, maakten; maar de werkzaamheid en koelbloedigheid * der zeelieden overwonnen alle bezwaren." (1)

1838.
15 Dec.
16^e dag.
* sang-
froid.

Van dezen moed gaf *Janmaat* heden mede uitstekend blijk. Reeds tweemalen was de groote vlag, het kenmerk der volharding, aan vlarde geschoten en vervangen. Thans trof een kogel de vlaggelijn en de banier was niet weder op te halen; maar J. ROBERT, matroos, snelde toe, klom, te midden eens kogel-regens, tegen den vlaggestok op, schoor de lijn weder in; en — onder luid: *houdzee* zag men 's Lands vaan, op nieuws hare banen ontplooi-
jen. (2)

Maakte de vijand, als boven is gemeld, gewag van kunstmiddelen, bij de onzen, tot schraging van den moed, gebezigd; meer blijk van de noodzakelijkheid daartoe, zouden wij kunnen vinden, in de bekendmaking, van de maatregelen ten voordeele der Fransche verminkten, door den Minister van oorlog dier natie, voorgeschreven, en heden in het leger, bij dagorder, afgekondigd; alsmede in het aanmoedigend slot van eene andere dagorder, een verhaal van de verovering van den bril *St. Laurent* bevattende. (3)

Langs de Schelde-oever versterkte de vijand zich bij toeneming. De stukken in de *Kruisschans*, die

Het Smal-
deel.

(1) *United Serv. Journ.* p. 350.

(2) Mem. v. d. Kol. KOOPMAN. STAATS, *Herinneringen*, bladz. 91. *United Serv. Journ.* p. 350. De Gen. CHASSÉ erkende deze daad; door den brave bij zich te doen komen en hem zijne tevredenheid, met de vereering van een tienguldenstuk, te toonen.

(3) Zie *Bijlage N°. 22*.

1833. tot nu toe hadden bestaan uit twee 8 duims houwit-
15 Dec. sers werden met twee 18 ponders vermeerderd; toe-
16e. dag. vallige schermutselingen tusschen de Fransche troepen
 en onze schepelingen hadden wel plaats; maar iets
 ernstigs werd van geene der beide zijden ondernom-
 men. (1)

Zeventiende etmaal.

15—16 Eene dubbele *sappe*, langs de linkerzijde van de
Dec. *caponnière*, werd nu, van de schouderweer, in derzel-
17e. nacht. ver midden, voorwaarts gebracht, zoo ver als noodig
 Poging tot was om de bekrooning van den bedekten weg ter
 bekrooning linkerzijde van de halve maan aan te vangen. Deze
 van den arbeid werd niet ontdekt voor dat de werklieden de
 bedekten wapenplaats, voor den uitstekenden hoek, hadden be-
 weg der reikt en, door eene zak met buskruid, het hout- of
 halve paalwerk van eene kleine versterking * aldaar had-
 maan. den in brand gestoken. De regter *face* van den be-
 * *palan-* dedekten weg van het bolwerk N°. II werd insgelijks
que. bekroond, zoover als noodig was tot daarstelling der
 Bekroo- *contre-batterie* N°. XV, bestemd om de regter *flank*
 ning van den bedek- van het bolwerk N^o. I te bestrijken. De naderin-
 ten weg van bol- gen, uitgaande van de *vierde* loopgraaf, werden ver-
 werk N°. II. sterkt en andere gemeenschapsgangen * achterwaarts
 * *boyaux.* gemaakt, om de aanvoering van kanonnen, tot be-
 wapening van de batterijen N°. XIV en XV te bevoor-
 deren. (2)

(1) *United Serv. Journ.* p. 352.

(2) Deze stukken moesten aangebragt worden uit het *park*, tus-
 schen *Berchem* en *Wilrijk*, door den gemeenschapsgang, leidende

De afdaling, in de gracht van bolwerk N°. II,	1832.
werd eenige voeten voorwaarts gebragt en het eerste	15—16
raam geplaatst en versterkt. In dezen nacht leden	Dec.
de werklieden minder door het vuur der bezetting	17 ^e . nacht.
dan gewoonlijk, daar de zware regens, waarschijnlijk,	Afdaling in
de artillerie van het kasteel beletteden om den ge-	de gracht
wonen ijver te toonen.	der halve
	maan.

De artillerie der belegeraars maakte aanvang met de plaatsing der batterij N°. XIII, ingerigt voor vier 16 ponders en bestemd om de regter *face* van het bolwerk N°. II en de halve maan te beschieten. De moerassige grond maakte dit werk wel moeilijk; doch bij het aanbreken van den dag waren de borstweringen voltooid en was de bodem gereed gemaakt, om de beddingen te ontvangen en het kruidmagazijn daar te stellen. Ter zelfder tijd maakte men groote vorderingen in de daarstelling der bresbatterij; schoon ook daar de aard van den grond den arbeid ongunstig was. Men moest er eene diepe uitgraving, op de plaats, voor twee kanonnen bestemd, opvullen, en tevens meer dan gewone hoogte en dikte geven aan de bekrooning en schouderweren (van welke er eene tusschen het 1°. en 2°. en er eene tusschen het 4°. en 5°. stuk was); evenwel waren met den morgen-

van eerstgenoemd dorp, naar de *eerste* loopgraaf, links van de batterij No. V. Verder langs deze naar den regter vleugel, door den zaagsgewijzen gang, links van de batterij F, vervolgens door de *tweede* loopgraaf en de opening in derzelver front over den *Boomerweg* en van daar door de *derde* loopgraaf in de naderingen naar de *vierde* loopgraaf, vlak achter de batterijen. *United Serv. Journ.* p. 353.

1832. stond de slapers en de beddingen voor vier kanonnen
15—16 gelegd, en de ramen* in de schietgaten geplaatst. (1)
Dec.

17^e. nacht.

* *frames or blinds.*

16 Dec.

17^e. dag.

Arbeid des
vijands.

Het gereed maken van de rugwaartsche gemeenschapsgangen en loopgraven, tot aanvoering van geschut, en de afdaling naar de gracht van bolwerk N°. II, werden vervolgd; beddingen in de batterij N°. XIII gelegd; het kruidmagazijn gemaakt; en dus deze batterij in minder dan 24 uren daargesteld en over het geheel de gangen verbreed en versterkt.

van de
bezetting.

Van den kant der bezetting werd de brug voor de hulppoort geheel weggebroken en gepoogd om het *reduit*, in het bolwerk N°. II, op nieuw te *palissaderen*; dat echter, door slecht weder en 's vijands vuur, moest gestaakt worden.

Schaden.

Nogmaals werden drie stukken onbruikbaar geschoten en *blinderingen* vernield; maar daartegen de, voor het laatste tijdperk van het beleg bewaarde, vuren uit de *flanken* der bolwerken N^o. I en III geopend zijnde, den vijand veel nadeel en vertraging in zijn' arbeid veroorzaakt en de aangevangen *contre-batterij* platgeschoten. (2)

Eenige kantonnements-veranderingen der Nederlandsche krijgsmagt, in *Noord-Brabant*, gaven aanleiding tot het gerucht, dat deze welligt het kasteel zou trachten te ontzetten. Dit veroorzaakte bewegingen bij de Fransche voorhoede niet alleen, maar zelfs de *reserve* en afdeelingen van de 3e. en 4e. divisien ontvingen bevel om zich, ter afwering, gereed te hou-

(1) *United Serv. Journ.* p. 353. v. REITZENSTEIN, S. 133.

(2) Rapp. van den Generaal CHASSÉ van 23 Dec.

den. De Hertog VAN ORLEANS en de Generaal ACHARD deden, om bij hunne troepen te blijven, nu geene loopgraafs-wachten meer. (1)

Ongeacht de onzijdigheid, aan *België* voorgeschreven, lag het leger (2) in twee verdedigings-liniën gereed. De eerste achter de *Groote*-, *Kleine*- en *Moll-Nethen*, steunende links tegen *Antwerpen* en hebbende de versterkte punten: *Lier*, *Herenthals*, *Geel* en *Moll* voor zich, benevens. eene beschikbare Fransche magt van 30,000 man ter zijde en de bruggen-hoofden bij *Boom* en *Waelhem*. Als tweede verdediging dienden de *Dijle* en de *Demer* met *Mechelen*, *Aersshot*, *Diest* en *Hasselt*.

1833.
16 Dec.
17^e. dag.
Bewegingen der vijandelijke troepen.

Stand van
het Belgische leger.

De Fransche magt tusschen de *Schelde* en *Turnhout* dekte de wegen van *Antwerpen* naar *Noord-Brabant*. Bij eenen aanval van onze zijde zou 30,000 man derzelve zich bij *Turnhout* verzameld, en de linker vleugel stand gehouden, maar de rechter achter de *Groote-Nethe* teruggetrokken hebben, ten einde al de toegangen naar de hoofdstad te dekken en tevens het Nederlandsche leger twee dagmarschen van zijne grenzen te verwijderen; dan zijn rechter vleugel om te trekken; het aan te grijpen en, in geval van nederlage, het van *Holland* af te snijden. (3)

(1) *United Serv. Journ.* p. 353. v. REITZENSTEIN, S. 135.

(2) Zie de sterkte en plaatsing der Nederlandsche en Belgische legers in **Bijlage N°. 33.**

(3) v. REITZENSTEIN, S. 136.

1832.

Achttiende etmaal.

16—17

Dec.

18^e. nacht.

Zware regen.

Van den 16^{den} tot den 17^{den} December maakte de gestadige regen de eerste en de tweede loopgraaf bijna onbruikbaar, en den arbeid der werklieden zeer zwaar.

Nieuwe logementen.

Er werd een *logement*, van dat op den uitstekenden hoek van den bedekten weg van het bolwerk N°. II tot aan de tweede schouderweer van de halve maan, daargesteld, en eene opening in den bedekten weg van het laatstgenoemde werk gemaakt, ten einde

en afdaling.
* *à ciel ouvert*.

eene opene afdaling * in de gracht voor te bereiden; zijnde geene der beide zijden van die gracht, met muurwerk bekleed.

en gemeenschapsgangen.

De dubbele *sappe*, langs de linkerzijde der *Caponnière*, werd verlengd, in de rigting van den linker

uitstekenden hoek van de halve maan, en van achter deze, een gemeenschapsgang gemaakt en vereenigd met den gemeenschapsgang, gaande van de *keel* naar de vierde loopgraaf. Ook werkte men ijverig aan

Bewapening van batterij N°. XIII.

het voortzetten der afdaling. De batterij N°. XIII, op de linker *flank* van *St. Laurent*, werd in dezen nacht met vier 16 ponders bewapend: een arbeid die, door de onophoudelijk vallende regens, zeer zwaar was; daar de omliggende grond, nat en modderig, het maken van een' nieuwen weg voor elk stuk vorderde en men niet, dan door de geweldigste krachtsaanwending, de kanonnen voorwaarts kon brengen. Een der stukken, viel tusschen de 2^e. en 3^e. loopgraaf omver en zonk zóó diep in den dras, dat het vóór den morgen niet weder kon worden opgericht. De batterij werd dus met slechts drie stukken bezet. Eer men

evenwel dit nog had verrigt was de grond rondom de bedoelde batterij zoo stuk gereden dat het onmogelijk was om de karren met krijgsvorraad aan te voeren; waardoor men zich genoodzaakt zag om de krügs- en andere behoeften in manden aan te dragen.

1833.

16-17

Dec.

18^e. nacht.

De diepte aan den regter vleugel der bresbatterij (waarvan boven reeds is gemeld), werd verder aangevuld en alle toebereidselen gemaakt om aldaar de beddingen te leggen. Tevens arbeidde men ijverig aan de *contre*-batterij; tegen welke een hevig geweer- en werpvuur, uit de daarheen ziende bolwerken en uit de regter *flank* van bolwerk N^o. I, onderhouden werd.

Arbeid
aan de bres-
batterij.

Laatstgemelde *flank* werkte dus bijzonder tegen de *contre*-batterij; terwijl de linker *flank* van bolwerk N°. III tegen de batterij N°. XIII speelde, en beide, in verbinding met het buksenvuur, het werk der belegeraars, in zulk eene mate, bemoeijelijkten dat de voortzetting der *sappen* bijna geheel verhinderd werd.

Daar men twijfelde aan de gevolgen van de vernieling van den beer, (welke vernieling bij laag water de grachten van het kasteel zoude doen ledigloopen, maar bij vloed een' sterken stroom veroorzaken, die den overtogt over de gracht kon wegspoelen,) namen, in de grachten der stad, proeven, door tonnen aan elkander te hechten, ten einde eene soort van bogen te vormen. De bodems van deze tonnen werden weggenomen en de duigen, in- en uitwendig, met ijzeren hoepels en dwarshouten bevestigd. Zij voldeden aan het oogmerk, en dus werden de drie stukken op batterij N°. XII geplaatst.

Eene soort
van brug
beproefd.

In het kasteel werden weder drie stukken van de

Schaden in
het kasteel.

1832. affuiten geschoten en de verdere inwendige verwoes-
 16—17 ting der plaats hield alleen op daar er geene verdere
 Dec. vernieling meer mogelijk was.
 18^e. nacht.

Trage Met uitzondering der bewapening van de batterijen
 voortgang No. XII en XIII was de voortgang van den arbeid
 der belegeraars, in het laatste etmaal, niet voorspoed-
 ingswer- der belegeraars, in het laatste etmaal, niet voorspoed-
 ken. dig, en naderden de bres- en *contre*-batterijen, slechts
 langzaam, derzelve voltooiing. Het verlies aan men-
 schen was weinig, maar de strengheid van den nacht
 ontmoedigde de werklieden en een, meer dan gewoon,
 getal lichtkogels, met groote juistheid geworpen,
 baarde hun zulk eene vrees, dat zij niet konden
 worden bewogen om die uit te blusschen, zoodat zij,
 gedurende eenige minuten met een helder licht brand-
 ende, het werk deden zien en de arbeiders nood-
 zaakten om voor het wel onderhouden vuur der ves-
 ting, schuil te zoeken. (1)

17 Dec. De batterij No. XIII opende haar vuur dat, in den
 18^e. dag. aanvang, tegen de linker *face* van de halve maan,
 Nieuwe waar het een stuk onbruikbaar schoot, was gerigt;
 batterij. terwijl het vervolgens, tegen de regter *face* van het
 bolwerk No. II, werd gekeerd.

Schade er Dit vuur was zeer hinderlijk voor de bezetting niet
 door aan- alleen, maar veroorzaakte ook schade in het lager
 gerigt. deel der stad, daar de schoten van de borstwering
ricocheterende over het kasteel vlogen, en in de
 nabijheid van het verbrande arsenaal neêrkwamen.
 Eenige vielen zelfs in de *Sohelde* neder, en sprongen,

(1) Vergelijk *United Serv. Journ.* p. 358—359 en v. REITZENSTEIN,
 S. 136—139.

door het water opgestoten, tot aan het *Vlaamsche* 1833.
Hoofd. (1)

De bekrooning van de linker *face* des bedekten wegs der halve maan werd voortgezet. Men ging in den bedekten weg, digt bij den uitstekenden hoek af, om tegen het hek, in den bedekten weg der regter *face*, eene afsluiting van schanskorven te plaatsen. In de bres-batterij werd de *koffer*, voor de beide regter vleugelstukken, bekleed en legde men de beddingen. De aanbouw der *contre*-batterij werd voortgezet. In de *vierde* loopgraaf en in den gemeenschapsgang, die den bedekten weg, voor bolwerk N°. II, met dien der halve maan verbond, maakte men, door daarstelling van schietgaten, voorbereiding om dezelve voor geweevuur in te rigten, en van daar de halve maan tot zwijgen te brengen. De uitgelezene scherpschutters van het 19°. ligte infanterie-regiment deden daarbij goede dienst. Eindelijk werden er, in het midden der *vierde* loopgraaf, tien coehoornstukjes, tegen genoemd bolwerk, geplaatst. (2)

In het kasteel hield men zich onledig met het herstellen der schietgaten door zandzakken, het aan-<sup>In het kas-
teel.</sup> maken van affuiten en andere gereedschappen, het versterken der bomvrije gebouwen en het maken van eene loopgraaf, langs de gordijn, tusschen de bolwerken N°. I en V, ten einde de gemeenschap tusschen die bolwerken te bevorderen.

Naar mate het beleg langer duurde werd de krijgsman meer en meer gemeenzaam met, en onverschil-

(1) *United Serv. Journ.* p. 358.

(2) v. ARITZENSTEIN, 5. 139.

1832. lig omtrent, de werking van het vijandelijk geschut.
 17 Dec. Het oefende op verre na dien grooten invloed op de
 18^e. dag. zedelijke kracht der bezetting niet meer uit, welken
 het in den beginne te weeg bragt. Naauwelijks sloeg
 men de vallende bommen en granaten gade; even
 als of de vernielende brokken er van geene schade
 meer deden. (1) Zelfs zag men enkele daden van
 overmoedige onversaagdheid, en hoorde men schertsen,
 wanneer eene granaat uit eenen langen houwitser met
 sterk geruisch aan kwam vliegen. (2) De Opperbe-
 velhebber betuigde dan ook zijne tevredenheid bij
 eene dagorder, die even veel lof als aanmoediging be-
 vatte. (3)

Negentiende etmaal.

17—18 De coehoorn-mortieren, in het *centrum* der vierde
 Dec. loopgraaf, ten getale van 19 geplaatst, teisterden,
 19^e. nacht. met het vuur der scherpshutters, in de *contregarde*,
 Werking van coe- de bezetting van de halve maan en verzwakten der-
 hoorn- stukjes. zelve verdediging. De bekrooning des bedekten wegs
 Arbeid te- gen de hal- van de linker *face* van de *halve maan* werd vooruit-
 ve maan gebragt, en de afdaling, in dien bedekten weg, nabij
 van de den uitspringenden hoek, in een *logement* veranderd,
 hulppoort. dat, uit eene dubbele rij van schanskorven, tegen de
 palissaden aan de rechter *face*, werd zamengesteld, en
 bestemd was om de gracht en de brug, aan het uiter-
 ste punt dezer *face*, te bestrijken. De gemeenschaps-
 gang, de linkerzijde bekroonende, werd verder verbe-

(1) STAATS, *Herinneringen*, bladz. 95.

(2) Zie Bijlage N°. 24. (3) *Idem* N°. 25.

terd en versterkt met borstweringen en schietgaten 1832.
 voor handgeweer, hetgeen ook geschiedde aan de 17—18
vierde loopgraaf; met het, reeds onder den vorigen Des.
 dag, gemelde oogmerk om het geweervuur, uit de 19^e. nacht.
halve maan, te doen ophouden. (1) De opene afda- en aan de
 ling werd tot aan den waterspiegel gebragt, en eene vierde
 groote hoeveelheid van rijswerk en schanskorven, in loopgraaf.
 den achterwaartschen gemeenschapsgang van de bat-
 terij N°. 1, naar de vierde parallel gaande, in gereed-
 heid gebragt, ten einde de gracht over te trekken,
 zoo men daartoe besluiten mogt. De overmeestering
 van deze halve maan scheen thans het doel geworden,
 waarnaar de vijand met inspanning streefde; het bleek
 dat hij het bezit er van onmisbaar achtte om den
 hoofdwal te bereiken. Ook zou de inneming van dit
 werk nieuwen luister aan het beleg bijzetten en der
 Franschen bladen stof, tot den lof hunner krijgslie-
 den, verschaffen.

De gemeenschapsgangen, waardoor de breskanon- Slechtetoe-
 nen moesten worden vervoerd, werden met takkenbos- stand der
 sen en horden voorzien en van modder, zoo veel mo- gemeen-
 gelijk, ontlast. Ook bevond men noodig om sommige schapsgan-
 der gemeenschapsgangen in loopgraven te veranderen, gen.
 en openingen er in te maken, waaruit de kanonnen,
 dwars over het veld, zouden kunnen worden gebragt,
 in geval de loopgraven, door aanhoudenden en sterken
 regen, onbruikbaar mogten worden bevonden.

Een nieuwe gemeenschapsgang, leidende van de Nieuwe ge-
vierde loopgraaf naar de regter *face* van het *bastion* meen-
schaps-
gang.

(1) Dit werk werd intusschen met 20 buksenschieters en een Of-
 ficier en 50 man bezet, om het tot het uiterste te verdedigen.

1832. N°. II en dienende om deze loopgraaf met de *contre-*
 17—18 batterij te vereenigen, werd aangevangen, en een
 Dec. nieuw *logement*, van de regterzijde der bekrooning
 19^e. nacht. van den bedekten weg der linker *face* van genoemd
 bolwerk, naar de linkerzijde van de ingetrokkene
 wapenplaats, nabij den beer, gemaakt. (1)

Arbeid aan Het weder bleef even guur; doch, het getal der
 de gemeen- werklieden overvloedig, de grond ligt en eene groote
 schapsgan- hoeveelheid voorraad van schanskorven en takkenbos-
 gen. sen bij de hand zijnde, werden de *sappen* vrij spoedig
 gemaakt; en zulks, niettegenstaande het vuur des kasteels
 bij uitstek teisterend was, en meer dan eenen Officier
 en krijgsman in de loopgraven en de batterijen deed
 sneuvelen. Daarentegen vorderde de arbeid, tot daar-
 Moelijk- stelling van de *bres-batterij* niet met gewenschten
 heden in het maken der *bres*- en spoed; de onophoudelijke regen noopte de arbeiders
 der *bres*- en om schuilplaats te zoeken achter de borstweringen en
contre-bat- onder de bedekking der rijswerken; terwijl een wel
 terij. gerigt mortiervuur, uit de vesting, de borstweringen
 gestadig nederschoot, en dus tijd en arbeid in her-
 stellingen, deed verliezen. De *contre*-batterij ging
 al mede langzaam voort, maar de schouderweringen
 van den bedekten weg, waarop deze batterij ge-
 plaatst werd, werden ingerigt en versterkt, ten einde
 een deel der borstwering te vormen. De bekleeding *

* *revête-
ment.*

(1) De Engelsche schrijver zegt: dat de menigvuldige en oogen-
 schijnlijk verwarde aard dezer werken de beschrijving daarvan
 moeilijk maakt, en hij noodigt derhalve den lezer om het plan der
 belegering daarvan te raadplegen, gelijk ook wij doen, zijnde het
 hierbij gevoegde plan gevolgd naar het, door den Kapitein v. w.
 BRANDEN, aan Z. M. opgedragene, getiteld: *Roemrijke verdediging
 van de Citadel van Antwerpen.*

werd insgelijks begonnen; maar het digte vuur uit ^{1833.}
 geweren, steenstukken en werpgeschut, veroorzaakte ^{17—18}
 dikwerf weifeling bij de arbeidslieden, en staking van ^{Dec.}
 het werk; zoodat men, bij het einde van den nacht, ^{19^e. nacht,}
 slechts weinig gevorderd scheen.

De batterij N°. XII werd, vroeg in den morgen ^{18 Dec.}
gedémasqueerd. De Officier der *genie*, met dit werk ^{19^e. dag.}
 belast, ontdekte, bij het aanbreken van den dag, ^{Werking}
 de scheur, waarvan reeds is gesproken, en het ^{van batterij}
 is opmerkelijk dat: terwijl de Generaal CHASSÉ ^{N^o. XII.}
 dacht dat deze spleet door het geschut der bele-
 gers was veroorzaakt, deze zich verbeeldde dat
 zij door de bezetting zelve was gemaakt; ten einde
 een' sterkeren stroom daar te stellen. Die beer nu,
 met achttien schoten, vernield zijnde staakte men
 het vuur van genoemde batterij N°. XII, en zag dat
 sommige kogels, de gordijn daar achter getroffen
 hebbende, de bekleedingmuur * was geweken, zoo- ^{* revêta-}
 danig dat men vermoeden mogt, dat het *escarpe* van ^{ment.}
 het bolwerk geenen sterken weerstand zoude bieden.
 De grond der gemeenschapsgangen, gedurende den ^{Verdere}
 dag, door de artillerie-Officiëren, onderzocht zijnde, ^{arbeid aan}
 bleek te week voor het aanvoeren der stukken te ^{de gemeen-}
 wezen; waarom die, tusschen de *eerste* en *tweede* ^{schapsgan-}
 loopgraaf en achter de *eerste*, met dubbele lagen ^{gen.}
 van rĳswerken en daarover sterke horden, werden
 bevoerd. Dit beantwoordde aan het oogmerk. Aan ^{Verster-}
 den regter vleugel werd het gansche gedeelte der *vierde* ^{king der}
 loopgraaf, tusschen het *glacis* van het bolwerk N°. II ^{vierde}
 en dat der halve maan, verbeterd en met trappen ^{loopgraaf.}

1832. voorzien; ten einde den vrijen uitgang der krijgslieden,
 18 Dec. bij het vallen van bommen, gemakkelijk te maken;
 19^e. dag. of hen in staat te stellen om zich, in geval van eenen
 uitval, spoedig te rigten. De arbeiders werden echter
 ook hier zoodanig, door het vuur des kasteels,
 gehinderd dat zij weinig meer konden doen dan de
 reeds gemaakte werken verbeteren.

Het zwij-
 gen van
 sommige
 batterijen.

Ten gevolge van den arbeid aan de *bres-* en
contre-batterijen en de gemeenschapsgangen, de beide
glacis bekroonende, moest men nogmaals het vuur
 van verscheidene achterwaartsche batterijen staken
 en zich tot het werken met mortieren en houwitsers

Schade aan
 stukken in
 het kasteel.

bepalen. In de vesting werden weder twee of drie
 stukken buiten gevecht geschoten, zoodat, daar men
 bijna geene spaarstukken overig had de verdediging
 allermoeijelijkst werd. Echter gelukte het eenige ligte
 stukken op de borstweringen te brengen en, met
 deze, door ze van het eene punt naar het andere
 te verplaatsen, weder weg te nemen en achter de
 schouderweren te laden, den vijand afbreuk te doen.

Vervan-
 ging er van.

Bij het peilen der putten bleek dat het water zeer
 was gedaald, en er reden was om te vreezen dat
 men daaraan weldra gebrek zoude hebben.

St. Lau-
rent ver-
 laten.

Het bezit van *St. Laurent* verschafte den belege-
 raars geen ander voordeel dan als een steunpunt voor
 den linkervleugel van de loopgraaf; zijnde dat werk
 te zeer aan het vuur des kasteels blootgesteld; waar-
 om de mond van de zaagsgewijze loopgraaf aan de
 linker *face* werd gestopt en het *logement* verlaten.

De halve
 maan voor
 de hulp-
 poort.

De bedekte weg van de halve maan door de be-
 zetting des kasteels, met uitzondering van de

teruggetrokkene regter wapenplaats en de *caponnière* verlaten zijnde, was er geen reden om voor eenige poging tot herneming van den bril te vreezen; te minder, daar de bezetting het oogmerk tot het doen van uitvallen geheel scheen te hebben opgegeven; die ook, door de vernieling van den brug, voor de hulppeort, en het bijna geheel toemetselen derzelve, onmogelijk schenen. (1)

Veel arbeids werd er in het kasteel vereischt om de schietgaten in de regter *flank* en de *reduit-flank* van bolwerk N°. I, de daar links aangrenzende gordijn en in bolwerk N°. II met zandzakken te herstellen; ook om drie nieuwe schietgaten in laatstgenoemd werk uit te steken, een raam aldaar, tot vesting-*affuit*, op eene bedding te plaatsen en dien vuurmond in batterij te brengen; terwijl op bolwerk N°. III twee schietgaten, in de linker *flank* en de linker *face* met zandzakken, werden opgezet, en op de linker *reduit-flank* een 18 pponder van de middelste bedding op de linker bedding en een 6 pponder van daar naar de plaats van den 18 pponder werd gebracht.

Ook de *genie* vond werks te over in het herstellen van weggeschotene palen en bedekkingen, het digten van bomgaten, het ondersteunen van het hospitaal, het voortzetten der loopgraaf langs de gordijn N°. VI, het maken van eene gemeenschap door de ingestorte gebouwen van voor de waterpoort tot op het plein,

(1) Vergelijk omtrent dit etmaal v. REITZENSTEIN S. 141—144. *United Serv. Journ.* p. 359—361. STAATS, *Herinneringen*, bl. 93.

1833.
18 Dec.
19^e. dag.

het herneuwen van den afgeschotenen vlaggestok, het ontblooten van een' put in den ringmuur van het kruidmagazijn, de poging tot het weder in orde brengen van den put der bakkerij (1) en het herstellen van den walgang van de regter *face* van *bastion* N°. II, door het springen van het kruidmagazijn weggeslagen; al hetgeen onder een hevig vuur des vijands, zoo goed het kon, geschiedde.

Twintigste etmaal.

18—19
Dec.
20^e. nacht.

Hevig
schietge-
vaarte.

Verdere
arbeid te-
gen de hal-
ve maan.

Beschrij-
ving van
deze halve
maan.

* *tambour*.

Het was omtrent vijf uren in den avond van den 18^{en} dat, zoodra de duisternis viel, de afdaling naar de gracht van de halve maan werd verwijld, en tot op de hoogte van den waterstand gebragt; zijnde het plan der *genie* om de gracht met rijswerken te vul-
len, en de halve maan, bij verrassing, te nemen. Dit
werk was niet *gerekveteerd*; de gracht omtrent 35
schreden wijd en nagenoeg acht voeten diep; eene zeer
schuins staande *palissadering* omgaf deszelfs *faces*,
juist boven de *berme*. De *talus* van deszelfs borst-
wering hood eene gemakkelijk te beklimmene schuinte
aan. Het was met een' zesponder in den uitspringenden
hoek, en een paar coehoorn-mortieren en een' houwit-
ser, in het *terre-plein*, gewapend en, aan de keel,
regt tegenover de brug naar de hulppoort leidende,
had het een klein ompaald* wachthuis, door eene
schouderweer gedekt; verder een gewulfd kruidma-
gazijn onder den wal, maar bezat tegen eene bestor-

(1) Deze was door eene bom ingeslagen, met aard gevuld en alsoo onbruikbaar geworden. Door gebrek aan werktuigen moest men deze poging staken.

ming geenen anderen ernstigen hinderpaal dan de bovengemelde gracht; die, volkomen bestreken werd door de regter *face* van bolwerk N°. II. Het behouden van dit werk, mogt echter als onmogelijk beschouwd worden, alzoo het geheel werd beheerscht door de stortvuren van de gordijn er achter; van waar (in spijt der onophoudende *ricochet*-schoten der talrijke belegeringsstukken) de bezetting, met groote dapperheid, gestadige losbrandingen van geweervuur en uit twee of drie ligte stukken, volhield.

1833.

18—19

Dec.

20^e. nacht.

Gedurende het eerste gedeelte van den nacht vorderden de *sappeurs* snel genoeg. Een hevige storm en zware regen belette de bezetting van de halve maan te zien wat er gebeurde, (1) en, behalve door eenige toevallige werpschoten, werden de arbeiders, bij het leggen van rijswerken, in de gracht, weinig verontrust; maar er was echter eenig oponthoud door

Aanval op
de halve
maan voor
de hulp-
poort.

(1) Er liepen verscheidene geruchten, omtrent het oogenblik waarop de aanval, tegen de halve maan, zoude plaats hebben; maar de waarheid was, dat de werken daartegen aangelegd inderdaad niets anders waren dan een *hors d'oeuvre* op geenerlei wijze strekkende tot het welslagen van de aanvalswerken tegen de linker-*face* van bolwerk N°. II. De Generaal der *genie* wenschte alleen dezen overtocht en het nemen der halve maan, om zoo te spreken, als eene les, of wel ten hoogste, als eene gelegenheid om een' *coup d'éclat* te maken, waartoe zoo weinig gelegenheden zich, gedurende deze belegering, opdeden; maar dat ontwerp werd opgegeven toen men zag hoe vele menschenlevens het zoude moeten kosten. De eer van het afslaan des aanvals behoorde niettemin geheel aan de bezetting. Ook vindt men, als merkwaardig opgeteekend, dat, de krijgslieden dezer halve maan, ofschoon gering in getal, geheel blootgesteld en zonder schuilplaats, tot op het laatste oogenblik, onophoudelijk bezig, hunne geestdrift beter behielden dan hunne wapenbroeders in de kazematten van het kasteel. *United Serv. Journ.* p. 361 en 362.

1833. gebrek aan voorraad van rĳswerken; want, een deel
 18—19 der werklĳeden die uit de *derde* loopgraaf, aanbren-
 Dec. gende verdwaalde in den doolhof der gemeenschaps-
 20^e. nacht. gangen, en begaf zich naar den regter vleugel en,
 alvorens de Officiĳeren konden ontdekken waar heen zij
 zich hadden begeven, deed een lichtkogel, toevallig
 op den overtogt zelve vallende, den voortgang van
 het werk aan de bezetting zien. Reeds besloeg het
 twee derden van de gracht en vorderde niet meer
 dan nog *een uur* tijds om bruikbaar te wezen. Reeds
 stonden twee benden grenadiers en zes *sappeurs*, om
 het paalwerk te breken, ter bestorming geschaard,
 zijnde de eene bende bestemd om, langs de *berme*,
 voor de regter *face*, aan te rukken en de bezetting
 van de voorliggende wapenplaats af te snijden; de
 andere om, zoo na mogelijk, bij den uitstekenden
 hoek, den wal te beklimmen, snel op den *tambour*
 aan te vallen en dien te overmeesteren, vóór de bezet-
 ting hem zoude kunnen bereiken.

Kloeke ver- In hetzelfde oogenblik dat de bezetting, naauwe-
 dediging. lijks 150 man sterk, het gevaar ontdekte, opende
 zij een allervernielendst geweervuur en, berigt aan
 het kasteel gegeven hebbende, ving een 12 ponde-
 ren dag te voren op de regter *face* van het bol-
 werk N°. II geplaatst, onophoudelijke losbrandingen
 van druiventrossen aan. Dit stuk deed niet minder
 dan 68 schoten tusschen *één* uur namiddernacht en
 de aanbraak van den morgen. Een Luit.-Kolonel
 en negen *sappeurs* en verscheidene andere werklĳe-
 den gewond zijnde, deed de Generaal *HAHO*, na met
 den Chef van den staf, den Luit.-Generaal *ST. CYR*

NUGUES, die insgelijks eene sterke kneuzing, door ^{1833.}
 eenen splinter, had ontvangen, te hebben geraad- ¹⁸⁻¹⁹
 pleegd, de werklieden terugtrekken, en gaf den aan- ^{Dec.}
 val op. (1) ^{20^e nacht.}

(1) De Luitenant STAATS stelt dezen aanval op de volgende wijze voor: » Eene ontzettende kanonnade, uit al het belegerings-geschut, was het voorspel van hetgeen, in den avond, eenen aanvang moest nemen en gedurende den nacht zou vervolgd worden. Ten vijf uren begaven sich twee bataillons werkers, van schoppen en houweelen voorzien, ribben, horden, schanskorven en rijswerk dragende en vooraf gegaan door drie brigaden *sappeurs* en *mineurs*, door een duister, regenachtig, weder begunstigd, naar de derde loopgraaf. Toen de avond gevallen was, begonnen de *mineurs* en werkers, onder leiding van een' *bataillons-chef* der *genie*, de gracht van de halve maan, niet ver van den uitstekenden hoek, te dempen. De Kapitein VAN KRIEKEN voerde het bevel over een Officier en honderd soldaten in dit werk; al spoedig ontwaarde hij, uit de buitengewone maatregelen van den vijand, ofschoon met de meeste omsigtigheid en stilte uitgevoerd, het vermoedelijk oogmerk. Gemelde Kapitein stelde, met eene hem eigenaardige bedaardheid, op alles orde; zijne beschikbare magt zoodanig verdeelende, als hem doelmatigst tot verdediging voorkwam, liet hij door den wachthebbenden onder-officier der artillerie die rigting aan de spiegel- en handmortieren geven, welke den vijand de meeste vertraging, in zijne verrigtingen, kon doen ondervinden. Na het nemen dezer maatregelen, wachtte hij rustig af, wat de omstandigheden, waarin hij zich geplaatst zag, zouden opleveren. Tegen acht uren werd de bezetting van de halve maan versterkt, door den 1°. Luitenant DE RAVALLET, met een detachement flankeurs. — — — Een — — 12 ponder, op de regter *face* van het bolwerk N°. II en gerigt op de linker gracht der halve maan, schoot des nachts 68 malen, met schroot en kogels, op den overgang, en droeg onschatbaar veel tot het mislukken der vijandelijke pogingen, bij. De lichtkogels vielen gestadig om het werk en verlichtten het zoodanig dat de werkers gedurig blootgesteld waren. Om negen uren zonden de belegeraars eene nieuwe versterking naar de loopgraaf. De Generaal HAXO, vergezeld van den Generaal ST. CYR. NUGUES, Chef van den generalen Staf, begaf zich op de plaats en, niettegen-

1833.

18—19

Dec.

20^e. nacht.Verschil-
lende be-
zwaren
voor de be-
legeraars.

De toestand der overige gangen, bijna overal met water en modder opgevuld, maakte den arbeid voortdurende bij uitstek zwaar voor de werklieden; een sterke wind, vermengd met jagsneeuw en regen, woei hen in het gezigt, doordrong hunne kleederen, en verplichtte hen gestadig tot het nemen van rust. De loopgraafswachten en de krijgslieden, achter de borstwering geplaatst, konden met geene zekerheid, tegen het kasteel, vuren; zij zonken letterlijk in den modder; terwijl de *sappeurs*, op hunne kniën werkende, niet minder door de weekheid van den grond werden afgemat. Desniettemin behielden zij (dit regt moet men hun doen) eene vrolijkheid die door bijna alle vreemden werd opgemerkt.

staande eenen zoo hevigen tegenstand en het verlies aan dooden en gekwetsten, kwamen zij overeen, om de gracht op twee derden te dempen en op dezen dam eene borstwering van schanskorven te vervaardigen. Het was omstreeks vier uren in den morgen van den 19^{en} December, dat de vijand tot deze hoogte genaderd was; de nacht was weldra verstreken zonder vooruitsigt voor hem om zijn doel te sullen bereiken; men begon het zelfs als eene onmogelijkheid aan te merken, om zich in dit werk gedurende den dag te bevestigen en stelde derhalve de onderneming tot den volgenden nacht uit. — — — Ofschoon de gezamenlijke werking der infanterie en artillerie het volvoeren van den vijandelijken aanslag deden mislukken, moet men erkennen dat de maatregelen, door den Kapitein VAN KRIEKEN, genomen bijzonder veel tot het behoud van de halve maan hebben toegebragt. Bij gedeelten liet hij de wacht in stilte de borstwering beklimmen en van het *plongée* een gezamenlijk vuur op de vijandelijke werkers maken; waarna zij weder naar beneden kwamen, om door anderen vervangen te worden. De Generaal CHASSÉ betuigde genoemden Kapitein, eenige dagen later, zijne hooge tevredenheid en benoemde hem tot Ridder der Militaire Willemsorde 4e. klasse." *Harineringen*, blad. 98—101.

De eenige nieuwe grond, die dezen nacht werd opgebroken, was een korte gang, gemaakt bij volle ^{1832.}
sappen, leidende van de teruggetrokkene wapen- ^{18—19}
 plaats naar den bedekten weg van de linker *face* van ^{Dec.}
 het bolwerk N°. II, en strekkende naar de rechterzijde ^{20. nacht.}
 van de *bres-batterij*. Ook deze arbeid werd niet ^{Nieuwe}
 zonder verlies volbragt; daar de bezetting, een aantal ^{gang ge-}
 lichtkogels opwerpende, bij derzelve schijnsel, een ^{maakt.}
 bestendig juist gerigt geweervuur onderhield. Terwijl ^{Weder-}
 men met den voormelden arbeid, tegen de halve ^{stand daar-}
 maan, bezig was werd die tot voltooiing der *bres-* ^{Voltooiing}
batterij met kracht voortgezet. Al de beddingen wer- ^{der bres-}
 den gelegd en het magazijn in staat gebragt; zoodat, ^{batterij.}
 bij de aanbraak van den morgen, het geheel gereed
 was om de stukken te ontvangen.

De *contre-batterij* was niet zoo ver gevorderd; hare ^{De contre-}
 linker *flank* werd door het geschut van het bolwerk ^{batterij.}
 N°. III, en haar *front* van de rechterzijde van het
 bolwerk N°. II, deerlijk gehavend; wordende die vuren
 met opmerkenswaardige juistheid en standvastigheid
 gerigt. Op den middag echter werd de borstwering
 dier batterij versterkt en verwijd en de schietgaten
 afgewerkt; de slapers werden gelegd en de beddingen
 voltooid. Ook werden de kruidmagazijnen in
 de achterwaarts gelegene gemeenschapsgangen ge-
 plaatst, en een voorraad, berekend op 100 schoten
 per stuk, in eene, voor de dienst geschikte, nabij-
 heid gebragt.

Men begon nu aan het maken van twee andere ^{Nog twee}
 batterijen (F en N°. XVI); de eerste tot vervanging ^{nieuwe}
 van de batterij D, op drie honderd schreden afstands ^{batterijen}
 aangelegd.

1832. van den uitstekenden hoek van bolwerk N°. II en
 18—19 ingerigt voor tien mortieren, en de andere bestemd
 Dec. voor zes steenstukken, op den afstand van 150 schre-
 20°. nacht. den, van de linker *face* der dikwerf gemelde halve
 maan, geplaatst. Deze laatste, wier oprigting door
 de belegerden niet werd ontdekt, vorderde onge-
 moeid en was in den vroegen morgen bijna voltooid.

19 Dec. Van beide zijden werd het vuur, met nieuwe he-
 20°. dag. vigheid, in den loop van den voormiddag, hervat.
 Wederzijds Dat van de bezetting bemoeijelijkte de *sappen* en
 vuur le- den regter vleugel zoo zeer, dat men het voorzigtig
 vendiger. achtte de krijgslieden daaruit terug te trekken. Vele
 schanskorven werden omgeschoten, en de borstwerin-
 gen door bommen vernield. De stukken in de *flank*
 van het bolwerk N°. III wierpen ook, met juistheid,
 op alle deelen van de loopgraaf en gemeenschaps-
 gangen, in de rigting van de batterij N°. II, en
 verdreven de loopgraafswacht van de borstweringen
 en de schietgaten. Het vuur uit de *flank* van bol-
 werk N°. I was niet minder vernielend in de rigting
 van de *contre*-batterij en de daarachter zijnde batterij
 N°. XIII; bestrijkende het schot ook een klein ge-
 deelte van de loopgraaf nabij deze laatste.

Evenwel geraakten de bres- en mortierbatterij F
 en de steenbatterij N°. XVI in den loop van de-
 zen dag gereed, om in den volgenden nacht bewa-
 pend te worden.

Op de regter *face* van bolwerk N°. II werd een
 24 ponder, door een *ricochet*-schot van batterij N°. II,
 buiten gevecht gesteld; welk verlies, voor de bele-

Geledene
 verliezen
 in het
 kaatcel.

gerden, bij gebrek aan herstellingsstukken, zeer gevoelig was. Ook viel er eene bom in het spaarmagazijn van het bolwerk N°. V, dat, zonder evenwel meerdere schade aan te rigten, in de lucht vloog. Deze herhaalde ongelukken bragten de bezetting in eenen benaauwendenden toestand. Meer dan dertig stukken en negen en dertig affuiten waren reeds stuk geschoten, of onbruikbaar gemaakt en vijf kruidmagazijnen verbrand; naauwelijks was er eene bedekking geheel gebleven; de putten waren lek, en gaven zoo min uitzigt op eenig versch drinkwater als de goten die, bij het neêrschieten der gebouwen, vernield waren geworden. (1)

Op dezen dag had de bezetting den dood van den Kapitein der artillerie SCHUTTER te betreuren; die even als zijn, den vorigen dag gesneuveld, wapenbroeder VAN HORIJ, in hetzelfde bolwerk, werd getroffen. (2)

Niet alleen aan de halve maan waren de Franschen dezen dag ongelukkig; ook aan den regter vleugel moesten zij hunnen arbeid, om den *beer* te nadren,

(1) »Indien," zegt het *United Serv. Journ.* p. 384, »al de verdediging der bezetting, in het geheel genomen niet, wegens krachtsinspanning, kan worden geroemd, is zij toch hoogst gedenkwaardig om het onovertreffbare geduld en de vrijwillige onderwerping. En, schoon wij (zegt genoemd tijdschrift) het niet stellig kunnen beweren, gelooven wij toch dat er geen voorbeeld bestaat van, in eene sterkte opgeslotene, krijgsbenden, die zulk een bombardement weêrstand hebben geboden, zonder blijk van ontevredenheid te geven; daar, inderdaad de geschiedenis der krijgskunde, met opzigt tot den duur, onverpoosd aanhouden, en beperkte ruimte, misschien geen voorbeeld van zulk een' aanval, bevat."

(2) STAATS, *Herinneringen*, bl. 101.

1832.

19 Dec.
20^e. dag.

* palissaderingen.

staken; zijnde daar alles door een geschoten. Daartegen had ook het kasteel, behalve het reeds gemelde, veel geleden aan de schietgaten, die hersteld moesten worden. Men verplaatste er een' langen 6 pponder uit de linker- naar de rechterflank van bolwerk N^o. I, vernieuwde er ramen van stukken, en bragt die weder in batterij. Ook arbeidde men steeds aan de loopgraaf langs de gordijn N°. VI, aan eene nieuwe langs de gordijnen tusschen de bolwerken N°. II tot III en N°. IV tot V, aan het *reduit* en *retranchement* in bolwerk N°. II, waar de schouderweren bijna geheel vernieuwd werden; zoo mede aan bedekkingen en het digten van bomgaten en bepalingen*, in den bedekten weg, van de waterpoort tot den bril *Kiel*, en het wegruimen van puin, eindelijk aan het stutten en schoren van het hospitaal.

Een en twintigste etmaal.

19—20
Dec.
21^e. nacht.
De *bres*-
en *contre*-
batterijen.

Aanvoer
van ge-
schut.

Moelijk-
heden daar-
bij onder-
vonden.

De bewapening der *bres*- en *contre*-batterijen hield de belegeraars, in dezen nacht, voornamelijk, onledig. De eerste zou men reeds, in den vorigen nacht, hebben kunnen in orde brengen; en dus het vuur er van, in den afgelopenen dag, aanvangen; maar men had besloten om daarmede, tot aan de bewapening der andere, te wachten. Al spoedig, na het begin der duisternis, werden de zes stukken, voor de *bres*-batterij bestemd, uit het park, tot naar den gemeenschapsgang en nabij *Berchem*, gebragt; doch zoodanig waren de diepten van den modder, de snelle helling der open afritten, en het groot getal hoeken der gemeenschapsgangen, dat men eerst ten vier uur des morgens

de stukken op hunne beddingen, in Batterij, kon 1832.
 plaatsen, en dus, in weerwil van het groot aantal 19—20
 paarden, menschen en werktuigen, waarover men be- Dec.
 schikte, er meer dan elf uren noodig waren om dit 21^e nacht.
 werk ten einde te brengen.

Ofschoon de belegerden onkundig waren van het- Wakkere
 geen er geschiedde onderhielden zij een levendig verdedi-
 vuur, op de nabijheid van den bedekten weg van ging.
 het bolwerk N°. II, de gordijn tusschen de bolwerken
 N°. I en II en de *flanken* der bolwerken N°. I en III.
 Het schot van de laatste, de borstweringen der menigte
 van gemeenschapsgangen, aan de regterzijde, doorbo-
 rende, was bijzonder vernielend. De tijd met de be- Gedeeltelij-
 wapening der *bres*-batterijen doorgebracht zijnde belet- ke bewape-
 tede de artillerie om de stukken, voor de batterijen ning van
 N°. I en XVI bestemd, te plaatsen. Men bepaalde twee ande-
 zich dus tot twee steenstukken in ieder derzelve. re batter-

De batterij van de 19 coehoornstukken werd nu Verplaat-
 gebragt in den gemeenschapsgang achter N°. XIV en sing der
 onderhield van daar onophoudelijke losbrandingen op coehoorns.
 het bolwerk N°. II en de gordijn ter linkerzijde er
 van. (1) De zamenstelling der *contre*-batterij werd Gedurig
 voortgezet, maar het sterke vuur, van het bolwerk oponhoud
 N°. I, vernielde den arbeid tot herstelling van het bescha- aan de con-
tre-batterij.

(1) Deze stukjes werden aan beide zijden van groote uitwerking
 bevonden. Hunne draagbaarheid, de kleine hoeveelheid buskruit,
 en de gemakkelijheid waarmede zij door pakpaarden of muilezels
 kunnen worden vervoerd, doen hen, onafhankelijk van een teiste-
 rend vuur, wanneer men in de nabijheid des vijands is gekomen,
 een krachtig en bijna onmisbaar hulpmiddel bij eenen belegerings-
 trein wezen.

1832. digde op nieuws en maakte zelfs, meermalen, het
 19—20 leggen van nieuwe beddingen noodig; zoo dat deze
 Dec. batterij nog niet kon voltooid worden. Ook bewezen
 21^e. nacht. de belegeraars hierbij niet zulk eene werkzaamheid
 Aanmer- als, in vergelijking van den overvloed der bouwstoffen
 king we- en der manschappen en den voordeeligen aard van
 gens den den grond, had kunnen worden verwacht. Het is nog
 minderen als, in vergelijking van den overvloed der bouwstoffen
 spoed. en der manschappen en den voordeeligen aard van
 den grond, had kunnen worden verwacht. Het is nog
 niet duidelijk waarom de bedekte wegen der beide
faces van het bolwerk N°. II niet te gelijker tijd wer-
 den bekroond, en waarom de arbeid, aan de batterijen
 aldaar, niet zoodanig werd ingerigt dat beide te gelijk
 konden worden bewapend.

Nieuwe ge- Aan den linkervleugel werd, bij dubbele *sappen*,
 meen- een nieuwe gemeenschapsgang, uit de loopgraaf, lei-
 schaps- dende naar de afdaling in de gracht van de halve
 gang. maan, tegen de ingetrokkene wapenplaats, aangelegd,
 met het hoofd er van gerigt op den uitstekenden hoek
 van het bolwerk N°. II. Ter regter zijde werd de
 Voortzet- gemeenschapsgang, in den vorigen nacht, van de in-
 ting eener getrokkene wapenplaats, tusschen het bolwerk N°. II
 andere. en N^o. I, tot aan den bedekten weg bij de *bres*-batterij,
 verlengd. De groote afdaling voor het bolwerk N°. II
 Groote af- werd tot aan de *contre-escarpe* voortgezet, en eene
 daling tweede opene afdaling ter regterzijde van, en even-
 en eene wijdig met de vorige, aangevangen. Er bestond even-
 opene ge- wel nog eenig oogmerk om den overtocht der gracht van
 maakt. de halve maan te voltoojen en het reeds medegedeelde
 Nieuwe. plan van aanval uit te voeren. De voorraad van rijs-
 aanval op werken en schanskorven, noodig tot het daarstellen van
 de halve den overgang en de borstwering, was aangebragt; de *sap-*
 maan. *peurs* en arbeidslieden aangewezen, en den krijgslie-

den, bestemd tot de bestorming, bevolen om zich gereed te houden; maar de belegerden hielden wacht. (1) Zij onderhielden, van zonsondergang, een' zoo gestadigen regen van lichtkogels, bommen, steenen, vooral uit den 12 ponder in de regter *face* van het *bastion* N°. II, (die tot de duisternis voor het oog des vijands verborgen was gehouden) tegen den overgang en op de gracht, dat de vijand van de onderneming nu bepaaldelijk afzag; en zulks niettegenstaande er niet meer dan een en twintig voet aan dien overgang ontbrak, en dus het overmeesteren van de halve maan, zoo die inderdaad voor den eindelijken uitslag der belegering gewigtig ware geoordeeld geworden, met een, in evenredigheid, gering verlies zoude zijn te volvoeren geweest. De, als Hoofd-officier bevel voerende Kapitein VAN TOL en de Kapitein VAN DRIEL, maakten zich in deze verdienstelijk. (2)

1832.
19—20
Dec.
21^e. nacht.

Die aanval
afgeslagen.

De werklieden, van de afdaling in de gracht van de halve maan, teruggetrokken zijnde, werden gebruikt om de naast aangelegene gemeenschapsgangen wijder te maken en schietgaten, door zandzakken, daar te stellen op elk deel der gangen of loopgraven, van waar het handgeweer der bezetting, in de halve maan, of het bolwerk N°. II, zoude kunnen schaden. De verdedigers dezer werken namen gelijke voorzorgen en hunne buksen deden eene teisterende uitwerking.

Gedurende den dag onderhield het wederzijds geschut een levendig vuur, dat den belegeraars vooral

20 Dec.
21^e. dag.

(1) Volgens de Fransche berigten, v. REITZENSTEIN. S. 151.

(2) STAATS, *Herinneringen*, bladz. 104.

1832. veel schade, aan de batterijen, veroorzaakte; alwaar,
 20 Dec. een Kapitein en 27 man, van verschillende wapenen,
 21^e. dag. buiten gevecht gesteld werden. Evenwel vervolgde
 Werking van het ge- men de werken van den vorigen dag, versterkte die
 schut des kasteels. van den afgeloopenen nacht en eindigde nu den bouw
 Verdero der *contre*-batterij. De scherpschutters, in de gemeen-
 arbeid; de schapsgangen geplaatst, deden den vijand goede dien-
contre-bat- terij vol- sten. (1)
 tooid.

Verminde- Intusschen begon de voorraad van krijgsbehoefsten,
 ring van voor het werpgeschut, te verminderen. Men moest
 krijgsvoor- dus daarmede spaarzamer handelen en bezigde een
 raad op het kasteel. gedeelte der werkers om de straatsteen, van het plein,
 door middel van zandzakken, aan te brengen; ten ein-
 de die in de steenmortieren te gebruiken. (2)

Arbeid van Het voornaamste dat, gedurende dit etmaal, de *genie*
 de *genie* in op het kasteel bezig hield was: het herstellen van eene
 het kasteel. sluisdeur, het vernieuwen eener *barrière* in den *tam-*
bour, buiten de waterpoort, van de deur in den *bril*
Kiel, het voortzetten der loopgraven bovengemeld,
 en het aanvullen, met zandzakken, van de wegge-
 schotene aarde op het groote kruidmagazijn; maar,
 het hevige werpen met steenen en spiegelgranaten, in
 het bolwerk N°. II, belettode het voortwerken aan de
 aldaar aangevangene verschansing.

Schermtu- Een klein gevecht had plaats tusschen de batterij
 seling op de bij *Burght* en onze vaartuigen. De Kapitein ter zee
 Schelde. koopman, de doorvaart aan twee Belgische kanon-
 neerbooten willende beletten, had twee der onzen in het

(1) Vergelijk wegens dit etmaal het *United Serv. Journ.* p. 365.
 en v. REITZENSTEIN, S. 151—154.

(2) STAATS, *Herinneringen*, bl. 105.

vaarwater der *Schelde* geplaatst, waarop de gezegde 1833.
 batterij van 30 ponders haar vuur tegen de onzen, 20 Dec.
 opende; maar met zoo weinig vrucht dat zij, na een 21e. dag.
 dertigtal schoten, weder zweeg. (1)

Twée en twintigste etmaal.

De reeds vroeger gemelde afdalingen werden voort- 20—21
 gezet. De opene, bestemd om onder eene bedekking Dec.
 naar de *contre-escarpe* te leiden en met de grootere 22e. nacht.
 door eene korte *gallerij*, evenwijdig met de gracht Afdalingen
 loopende, te worden vereenigd, was geopend op eenen en gallerij.
 afstand van 14 schreden van de *contre-escarpe* en
 had, bij eene helling van $\frac{1}{2}$ eene ruimte van 3 en 7
 voeten; terwijl de andere was aangevangen op den
 afstand van 36 schreden en bij $\frac{1}{2}$ helling, eene ruimte
 van 6 en 7 voeten bezat.

Een nieuwe gemeenschapsgang, van uit het mid- Nieuwe ge-
 den der *tweede* loopgraaf naar de *derde*, in de rig- meen-
 ting van batterij N°. XIII gaande, werd dezen nacht, schaps-
 ter oorzake van de onbruikbaarheid der meer links gang.
 liggende, aangelegd. Ten einde de bewapening der
contre-batterij gemakkelijker te maken, opende men,
 in verschillende rigtingen, de loopgraven en voorzag
 die met opritten. * * rampen
of ramps.

De gemeenschapsgang, loopende van de linker in- Verbete-
 getrokkene wapenplaats van bolwerk N°. II naar den ringen.
 bedekten weg, en de zaagsgewijze gangen aan den
 regter vleugel, werden verwijd en versterkt, de borst-

(1) STAATS, *Herinneringen*, bl. 104.

1839. weringen verhoogd en schietgaten voor de infanterie
 20—21 gemaakt, van waar, even als uit de *logementen* en
 Dec. wapenplaatsen een onophoudelijk geweervuur tegen de
 22^e. nacht. vesting werd gericht; terwijl de belegerden, nog steeds
 eenen aanval op de halve maan vermoedende, een he-
 vig vuur, in die rigting, onderhielden, hetwelk echter,
 daar het krijgsvolk en de werklieden waren verwij-
 derd, den vijand geene schade deed.

Bewape-
 ning der
contre-
 batterij.

De *contre*-batterij nu voltooid zijnde ving men, des
 avonds ten zes ure, de bewapening er van aan; maar
 ontmoette dezelfde moeilijkheden als bij die der *bres*-
 batterij; want, niettegenstaande den ijver, die aange-
 ewnd was geworden, om de gemeenschapsgangen, tot
 het vervoeren der stukken, bruikbaar te maken,
 moesten de artilleristen, geholpen door eene grena-
 dier-kompagnie, de kanonnen zelf voortslepen. Een
 groot aantal vuurkogels, vuurpijlen en druiventrossen,
 en een onophoudelijk, schoon verloren, geweervuur
 uit het kasteel veroorzaakte almede oponthoud; zoo-
 dat men, pas na zeven uren zwaren arbeids, dus om
 één uur na middernacht, het doel bereikte.

Magazijnen
 aangelegd.

Er waren vier kruidmagazijnen, voor de dienst der
bres- en *contre*-batterijen, in den gemeenschapsgang,
 vlak achter de eerste, geplaatst en de noodige voor-
 raad, berekend op 120 schoten per dag, voor elk
 stuk, was aangebragt. Daartoe had men ook de
 vroeger vermelde, meer achterwaarts gelegene, kleine
 magazijnen, gebruikt. De kogels lagen achter de bed-
 dingen op hoopen gestapeld en in plaats van proppen
 van nat hooi, waarvan men zich in de achterwaarts ge-
 legene batterijen bediende, gebruikte men in deze

houten stoppen* die, in grooten getale, in de magazijnen te *Antwerpen*, voor handen waren.

1832.

20—21

Dec.

22^e. nacht.* *sabots*.

De nog optbrekende mortieren en steenstukken, in de batterijen N^o. I en XVI, werden thans ook geplaatst en de bewapening, en voorziening er van, volledig gemaakt.

De bezetting, niet wetende dat het plan, om de Verdedig- halve maan te bestormen, was opgegeven, onderhield een gestadig vuur, tegen den half voltooiden overgang, alsmede, door blikken doozen, tegen den bedekten weg voor bolwerk N°. II, in welken bedekten weg men den vijand bespeurd had. Omtrent twee uren des nachts, vermeerderde zij ook haar vuur op de werken bij, de *bres*- en *contre*-batterijen, en bewees, door de merkwaardige juistheid der werking harer mortieren, de valscheheid der bewering; dat deze stukken, krachtiger en zekerder werken op eenen afstand van meer dan 300 schreden en dat hun vuur op de helft onzeker of minder zeker is; want, het werd in deze belegering onbetwijfelbaar bewezen; dat, naarmate de naderingen digter bij de verdedigingsmiddelen kwamen, dit werpgeschut doodelijker en zekerder trof.

Het was om elf ure des voormiddags, (1) toen de *bres*- en *contre*-batterijen, ieder met zes 24 ponders, de batterij N^o. J met tien duims-mortieren. en de bat-

21 Dec.

22e. dag.

(1) Een Fransch schrijver berigt dat de Generaal CHASSÉ, nu eene nieuwe opeischung tot overgave ontving, en daarop nogmaals een weigerend antwoord gaf. *Campagne de 1832*, p. 150; doch in de berigten van genoëmden Opperbevelhebber vindt men daarvan zoo min gewag gemaakt als in andere over dit beleg uitgegevene werken.

1838. terij N°. XVI met zes steenstukken bewapend, haar

31 Dec.
22°. dag.

Vuur uit
al de bat-
terijen.

vuur openden. Al de andere batterijen, die niet door voorliggende werken verhinderd werden, versterkten het hare. Van dit tijdstip af, tot op het oogenblik der overgave van de sterkte, onderhielden 40 mortieren, 20 houwitser, 6 steenstukken, 19 coehoorns, 30 vier en twintig-ponders en 15 zestien-ponders, dus in het geheel 130 stukken, een allerwoedendst vuur, tegen het kasteel. De batterijen N°. I en XII beschadigden inzonderheid de linker-*face* van het bolwerk N°. II.

Vuur tegen
de Es-
carpe.

Volgens het gemaakte plan moest de *bres*-batterij, op zestig schreden afstands van de linker-*face* van bolwerk N°. II gelegen, met horizontale schoten, zoedigt mogelijk bij de oppervlakte des waters, den bekleedingsmuur, op eene lengte van 100 voet, stukschieten; daarna aan beide einden twee loodlijnen vormen, opdat het daar tusschen zijnde stuk muurs, van het overige metselwerk, wierde afgescheiden en vervolgens, door onregelmatige schoten, losgemaakt en in de gracht gestort.

Vuur van,
en op de
contre-
batterij.

De *contre*-batterij beschoot onophoudelijk dezelfde *flank* van gemeld bolwerk en de *reduiten* daar achter. Intusschen hield de bezetting zóó moedig bij hare stukken stand en rigtte die zóó juist, dat hun vuur blijkbaar den vijand groote schade deed. Nog stonden er op de, naar de *bres*- en *contre*-batterijen heen ziende *flanken*, 10 zware stukken in werking. Wel werd door de *contre*-batterij een 12 pponder, in de regter *flank* van bolwerk N°. I, onbruikbaar gemaakt; maar genoemde batterij ondervond daartegen

wat de Nederlandsche artillerist vermag. Kogel op kogel trof in de schietgaten, en vernielde die, gelijk ook de borstwering, zoodat, omstreeks drie ure 2 stukken waren buiten gevecht gesteld en zij haar vuur slechts met 3, tegen bolwerk N°. I, kon voortzetten. Het geschut van de rechter *flank* van bolwerk N°. I speelde zóó hevig, dat het, gedurende den dag, onmogelijk was de beide gedemonteerde kanonnen te herstellen en de voorbeeldige moed van den Bevelhebber der batterij er toe noodig was om, met eenige zijner onderhoorigen, op de borstwering te klimmen, ten einde de schietgaten der overige stukken weder te openen zoodra zij, door het omstorten der schanskorven, verstopt waren geworden.

De *bres*-batterij, die tegen kogelschoten, in het *front*, en door sterke houten bedekkingen, tegen het geweer-^{1833.}
^{21 Dec.}
^{22^e dag.}vuur, beveiligd was, kon alleen door het werpgeschut der belegerden (die daarvan goed gebruik maakten) getroffen worden. Zij werkte met zóó goed gevolg dat, omstreeks vier ure na den middag, de horizontale lijn, evenwijdig met de oppervlakte des waters, was daargesteld; in diervoege dat men de aarde van den wal zien kon. De loodlijnen waren ook spoedig gemaakt en groote stukken muurwerk stortten af; waaruit bleek dat het metselwerk slecht was. Deze *bres*-batterij deed slechts van 80 tot 90 schoten *per* dag en desnietteenstaande toonden verscheidene stukken teekenen van weekheid en begonnen, de monden van 2 à 3 kanonnen te schilferen of te bersten.

Ten einde de batterij N°. XIV tegen het vuur der Verstev-

1832. *flank* van bolwerk N°. I, te beschermen, maakte men
 21 Dec. twee schouderweren, die de stukken als in drie
 22°. dag. afdeelingen scheidde. Een dergelijk voorbehoed-
 king der batterijen. middel werd ook aan de batterij N°. XV aangebragt,
 wier linker *flank*, aan het vuur der halve maan en
 van bolwerk N°. III, blootgesteld zijnde, buitenge-
 woon sterk gemaakt en waarvan de borstwering vier
 voet hooger dan gewoonlijk opgetrokken was.

Afdalin-
 gen.

Intusschen bragt men de beide afdelingen ijverig
 voorwaarts. De opene was gereed om te worden *ge-
 blindeerd*. Vier ramen werden in den voornaamsten
 ingang geplaatst. De mijngravers vingen aan om den
 bekledingsmuur te doorboren, waartegen echter de
 vastheid van het metselwerk groote hinderpalen op-
 leverde; zoodat men springbussen moest gebruiken
 om het geheel te breken.

Monster-
 mortier.

Niet genoeg was het den vijand, met zulk een
 overmagtig krijgstuig, den vijfhoek te bestoken. Als
 om de kroon op het werk te zetten werd het mon-
 stermortier, te *Luik* gegoten en bommen van 500
 Ned. pond zwaarte werpende, achter de halve maan
Monte-bello in batterij gesteld. Men wil dat zulks
 tegen den zin van den Maarschalk GÉRARD geschied-
 de; doch hoe dit zij, hij maakte er gebruik van;
 het echter door Belgische artilleristen doende bedie-
 nen. Elf bommen werden er uit, naar het kasteel,
 geworpen, waarvan de meesten bij het groote kruid-
 magazijn nederkwamen. Gelukkig dat niet eene er
 op viel, want, hoe sterk het verwulf van dit gebouw
 ook mogte wezen, zou het niet bestand geweest zijn
 tegen den val van zulk een voorbeeldeloos zwaar

ligchaam; waarvan de ontploffing, bij de nog aanwezige groote hoeveelheid buskruit, de allerijsselijkste gevolgen had kunnen hebben. (1)

1832.

21 Dec.
22^e. dag.

Des avonds werd het, in bolwerk N^o. I, omgeschotene stuk in den kuil geworpen en door eenen anderen vuurmond, van gelijke soort, vervangen, verschillende schietgaten hersteld; eene nieuwe schouderweer van zandzakken, tot dekking van een' houwitser in bolwerk N°. III daargesteld; het hospitaal en andere lokalen geschraagd; de bovengemelde loopgraven verbreed en verbeterd en de paalwerken in den bedekten weg hersteld; ook trachtte men weder voort te gaan met het vervaardigen van de ver-

Arbeid
in het
kasteel.

(1) De Generaal CHASSÉ beklagde zich dan ook over het aanwenden van dit monster-geschut; dat door den Pruisischen Majoor v. REITZENSTEIN verdedigd werd, op grond: » dat, als de verdedigingsmiddelen die van aanval overtreffen, de belegeraar regt heeft » om zijne vernielings-werktuigen te versterken." Niet bedenkende: dat de aanvalsmiddelen der Franschen meer dan overvloedig waren om eene geheele vesting te dwingen en het hier slechts een derzelve gold. Met meer gevoel voor waarheid zeide de *Courier-Belge* (een *Holland* steeds vurig vijandelijk dagblad): » Le Lion mourant devait » recevoir le coup de pied de l'âne! Malgré la *neutralité* de la » Belgique dans l'affaire d'Anvers, il s'est trouvé des artilleurs belges, un capitaine RIGANO, qui, bravement posté derrière une maison, » à l'abri du canon de la citadelle, ont consenti à porter les derniers » coups à sa généreuse garnison."

Campagne de 1832, p. 153.

De beschrijving van dit stuk is hierbij gevoegd in **Bijlage N°. 36.**

Er is verschil in de opgave wegens den tijd waarin het eerste met dit mortier is geschoten. STAATS stelt dit op den 20^{en} Dec., bladz. 102. *The United Serv. Journ.* p. 372 en v. REITZENSTEIN, S. 156, beide in den nacht van den 20—21; doch hier boven heeft men zich gehouden aan de aanteekening van den Generaal CHASSÉ.

1833. schansing in bolwerk N°. II; maar moest dien arbeid nogmaals, door 's vijands vuur verhinderd, opgeven.

Drie en twintigste etmaal.

21—23 Dec. 23e. nacht. Sterk beschieten van bolwerk N°. II. De avond, van den 21sten, zeer mistig en regenachtig zijnde, verminderden al de batterijen, zelfs N°. XIV en XV, haar vuur. Alleen werden er hevige losbrandingen, uit werpgeschut, tegen het bolwerk N°. II, onderhouden; ten einde de belegerden te beletten om de borstweringen, ter wederzijden van de bres, te herstellen of verschansingen, daarachter, op te werpen. Een kogelregen, uit coehoornmortieren en handgeweer, werd mede tegen de bres gerigt; doch de aandacht der Fransche genie was nu grootendeels gevestigd op de voltooiing der afdelingen en de voorbereidselen tot den overgang. De twaalf tonnen en twaalf holle langwerpige bakken werden, met de noodige takels, werktuigen en gewigten, tot het vormen der bogen, in de nabijheid van de tweede loopgraaf, achter batterij H, gebragt, (1) en een overvloedige voorraad van rijswerken, zandzakken, worsten en schanskorven, in een' gemeenschapsgang, onmiddellijk aan de monden der afdelingen, geplaatst. Eenige mijnwerkers hielden zich bezig met het verbeteren der gemeenschapsgangen, aan den uitersten regter vleugel, en andere werklieden waren bestendig onledig met het gereed houden van

(1) *United Serv. Journ.* p. 376. Elders vindt men van deze tonnen enz. geene melding gemaakt.

die achter de bres-batterij; want, de belegerings-
werken waren nu zóó ver gevorderd dat het onnoo-
dig was nieuwe gangen te maken. Die, loopende van
de gracht van de halve maan naar den uitstekenden
hoek van bolwerk N°. II, noodeloos zijnde, bleef
onvoltooid.

De bezetting, welke steeds eenen aanval op de
halve maan verwachtte, onderhield een hevig vuur
op den overgangsdam van rijswerk en op de gracht;
zoo uit handgeweer als van druiventrossen, uit een'
18 pponder, geplaatst onder de bescherming van eene
schouderweer, op de regter *face* van het bolwerk
N°. II. Ook maakte zij een overvloedig gebruik van
lichtballen, vuurpijlen en dergelijke. Gemeld ver-
moeden trok eenigzins de oplettendheid der beleger-
den van het hoofdpunt af, en, ten einde hen in deze
misvatting te versterken, werden er *tirailleurs* ge-
plaatst op de *banquetten* van den naasten gemeenschaps-
gang; die onophoudelijk vuurden; terwijl men, van
tijd tot tijd, een half dozijn krijgslieden naar den dam
zond, om daar hunne geweren te lossen.

Gedurende den nacht viel er niets gewigtigs voor.
De belegeraars hielden zich ijverig bezig met het
herstellen der twee beschadigde stukken, in de *contre-*
batterij (N°. XV). Ook versterkte men er de schiet-
gaten en bekleedingen, zoodat alle zes de stukken,
met het aanbreken van den dag, weder spelen kon-
den, en zulks niettegenstaande deze batterij en N°. XIV,
door het werpgeschut, met bewonderingswaardige
juistheid, van achter de belendende gordijnen, wer-
kende, zeer geteisterd werden.

1833.

31—23

Dec.

23^e, nacht.Verdedi-
ging der
halve maan.Krijgslid
der Fran-
schen.Herstelling
der *contre-*
batterij.

1833. In de *bres*-batterij maakte men in dezen nacht
 21—23 een dik scherm van rijswerk, tusschen de stukken,
 Dec. hetgeen die grootelijks tegen schade behoedde; terwijl
 23^e. nacht. de kanonniërs bevel ontvingen om, in de afdalingen,
 of onder de *blinderingen*, in de hoeken der schou-
 derweren gemaakt, te schuilen. De beide afdelingen
 De *bres*- vorderden nu met spoed; die, aan de linkerzijde,
 batterij. had de *contre-escarpe* bereikt, die aan den regter
 kant was gedeeltelijk *geblindeerd*, en de gallerij, tot
 de gemeenschap, gereed gemaakt.

Arbeid der Inmiddels bleef de artillerie der bezetting ook niet
 artillerie in werkeloos. Stukken werden van de niet aangevallene
 het kasteel. *fronten* gehaald, en in gereedheid gesteld om zulke,
 die beschadigd zouden worden, te vervangen. Men
 moest deze stukken over puinhoopen, onder instor-
 tende muren, omgeworpene gebouwen, en door eenen
 grond van bommen doorwoeld en onder het vuur van
 60 mortieren en houwitser voortslepen. De beleger-
 den hadden al hun vertrouwen op de werking van
 hun geschut gesteld, en de dappere behandeling
 daarvan verdiende voorzeker den grootsten lof; zóó
 zelfs dat een Engelsch deskundig schrijver den Gene-
 raal CHASSÉ niet onduidelijk beschuldigde, van, schoon
 hij, in elk zijner berigten, dit wapen roemde, het
 naauwelijks regt te hebben gedaan; alzoo: de ver-
 dediging door hetzelfde *alleen* was volgehouden. (1)

(1) *United Serv. Journ.* p. 377. Hiertegen merkt de Kolonel
 v. REITZENSTEIN, onzes inziens, te regt aan: dat men, om jegens de
 infanterie regtvaardig te wezen, niet uit het oog moet verliezen dat
 deze te weinig is gebruikt geworden, om zich even voordeelig te
 onderscheiden. *Die Expedition* 3. 162 in de noot.

Bij het aanbreken van den dag werd het kanon-^{1832.}
 vuur, van al de batterijen, met dubbele hevigheid ^{22 Dec.}
 losgebrand, en het schieten uit mortieren, coehoorns, ^{23^e. dag.}
 houwitser, handgeweer, en elk stuk dat, zonder ^{Nieuwe he-}
 gevaar voor de vooruitgelegene werken, kon worden ^{vige aanval}
 gebruikt, was vreesselijker dan op eenigen der ver- ^{der batterij.}
 loopene dagen. De bekleedingsmuur van de *escarpe*
 tegenover de *bres*-batterij, bezweek over de geheele ^{Bres ge-}
 bepaalde lengte van 80 voeten, en liet vier *contre-* ^{schoten.}
forten geheel en twee gedeeltelijk bloot. (1)

De gracht was, door het nedergestorte puin, ten ^{Nog volge-}
 deele gevuld. Slechts weinig inspanning kon het den ^{houdene}
 vijand nu kosten om ook de, nog staande, steunsels ^{verdedi-}
 te vermorselen en den aarden wal te doen vallen; ^{ging.}
 wanneer de *bres* bruikbaar zou zijn. Niettemin hield
 de verdediging vol; van achter de nog aanwezige
 deelen der borstwering werkten de scherpschutters
 onvermoeid; ook maakte men een doeltreffend ge-
 bruik van de ligte stukken; die de *bres*-batterij bui-
 tengemeen teisterden. Wel deed de vijand aanhou-
 dende pogingen om, door de *contre*-batterij, dit vuur
 tot zwijgen te brengen, doch met mindere uitwerking
 dan had behooren te geschieden. De schade, door
 deze aangerigt, beantwoordde niet aan hetgeen men
 er van had te vreezen en werd door de onzen van

(1) De hoogte en sterkte dezer steenblokken, gaande van den
 grondslag tot aan de kruin der borstwering, trok bijzonder de aan-
 dacht; daar zij het afvallen der aarde, toen het overige deel des
 muurs reeds neêrgestort was, nog tegenhielden. Vergelijk *United*
Serv. Journ. p. 378. en VON REITZENSTEIN, S. 184.

1833. uit holwerk N°. I steeds met goed gevolg beantwoord.
 22 Dec. Evenwel sloeg zij *Neêrlands* leger eene diepe wonde.
 23^e. dag. De Kolonel GUMOËNS, naar gewoonte zijnen waarnemings-togt, langs de borstwering, doende, bevond
 Het won- den van den Kol. zich in de hooge *flank* van holwerk N°. I bezig met
 GUMOËNS. de werking der *bres*-batterij gade te slaan, toen een kogel, van genoemde *contre*-batterij, door een der schietgaten van het holwerk binnen komende, het affuit en rad van een kanon, waarbij de Kolonel stond, verbrijzelde. De stukken houts, rond geslingerd, troffen den hooggeachten held, op acht verschillende plaatsen, meestal zwaar. De regter dij was verscheurd en verbrijzeld; de bekleedselen der regter heup verscheurd; iets lager zag men nog twee kneuzingen en verscheuringen van huid en spieren; als ook aan de linker dij, en gelijke vernieling van den regter voor-arm en hand.

Idem van De tweede Kapitein VAN DER KEMP ontving almede
 den Kapt. een' geweerkogel in de dij; terwijl hij, in holwerk,
 V. D. KEMP. N°. IV, zijn' pligt betrachtte.

Toestand Weken de muren, ook de strijdvaardigheid begon
 der bezet- te verminderen. Het mogt nog een streekend gevoel
 ting. bij de manschap wekken toen de opperbevelhebber bij dagorder van zich deed hooren, zeggende:

» *Krijgsbroeders!*

Dagorder. » Het strekt mij tot een onuitsprekelijk genoegen,
 » de verzekering te geven dat Z. M., onze geëerbiedigde Koning, ten hoogste voldaan is over het
 » roemwaardig gedrag, hetwelk door ulieden tot hier-

» toe is aan den dag gelegd. Het is uit naam van Z. 1832.
 » M. dat ik u H. D. bijzondere tevredenheid betuig.” 22 Dec.
 23^e. dag.

Geene aanspraak kon de gevolgen van onafgebroken gebrek aan rust, aan behoorlijk voedsel, aan drinkwater, aan versche lucht wegnemen; noch den rooden loop, die zich, sinds eenige dagen, bij den soldaat, openbaarde stuiten.

Niettemin zagen de bevelhebbers het oogenblik der overgave met snelheid naderen. De krijgsgaad, des avonds ten zes uren, bijeengekomen beraadslaagde tot elf uren en besloot om, in aanmerking genomen: dat de infanterie naar lijf en ziel afgemat, volgens de verklaring der Battaillons-Kommandanten, buiten staat was een' storm af te slaan; dat het drinkwater, door het droogloopen der grachten en het in den laatsten nacht onbruikbaar worden der eenige, nog overgeblevene, putten, bijna geheel ontbrak; dat, door het vernielen van de zoogenaamde bomvrije gebouwen, de soldaten te zeer in de nog veilige verblijfplaatsen, waren op één gehoopt, om er eenige rust te kunnen genieten; dat het hospitaal met onvervoerbare gekwetsten gevuld, elk oogenblik dreigde in te storten; en dat er in de linker *face* van bolwerk N°. II werkelijk eene *bres* van 80 tot 100 ellen breedte geschoten, bijna de helft der gracht gedempt, en de afdaling daargesteld was, zoodat de vijand slechts eene mijn behoefde te laten springen om de *contre-escarpe* in de gracht te doen storten en den storm uit te voeren, (1) met den

(1) Het *United Serv. Journ.* voegt hierbij dat de Ingenieurs verklaarden dat de *bres* in minder dan 34 uren bruikbaar zou zijn en dat de Kommandant van de artillerie betuigde bijna geene reserve-

1832. vijand in onderhandeling te treden en hem eene Kapitulatie aan te bieden.

22 Dec.

23^e. dag.

Kanon-
neerbooten
beschoten.

Minder merkwaardig, ofschoon voor het groote kruidmagazijn en het hospitaal zeer gevaarlijk, was het, dat men, ook dezen dag, nog eenige schoten uit het monster-mortier loste, dan dat men heden van de batterijen bij *Burght* en *Hoboken* op de, in de overstroomde polders liggende, kanonneerbooten begon te schieten, zoodat twee dezer bodems werden beschadigd. De aanleiding daartoe werd gezegd te zijn geweest, een vermoeden in het Fransche hoofdkwartier opgevat, dat de Generaal CHASSÉ het oogmerk koesterde om zijne manschap in te schepen, het kasteel te doen springen en dan, in de daardoor veroorzaakte verwarring de rivier af te zakken; of, kon dit niet, naar het *Vlaamsche Hoofd* over te steken, om daar te kapituleren. (1)

Een blik op de kaart der *Schelde* en de door de Fransche troepen bezette fortjes en dijken, zal echter genoeg zijn, om het ongeloofelijke, dat de vijandelijke Opperbevelhebbers, in de daad, aan zulk eenen aftogt te water, zouden geloofd hebben, te doen inzien. Met niet te hopen geluk mogt eene enkele boot doorsluipen; een aantal van vaartuigen, groot genoeg om, behalve de zeelieden, ruim 4000 man te vervoeren, ware niet tusschen de sterkten

stukken te hebben om tot vervanging in de *flank* van bolwerk N^o. I te dienen, zoo de daar staande wierden gedemonteerd; waardoor het uitzigt werd benomen om, in dat geval, den voet der *bres* te verdedigen of den overtocht te stuiten. p. 378.

(1) v. REITZENSTEIN, S. 164. *United Serv. Journ.* p. 378.

heen te sturen geweest. Ook kon het voorzeker in 1832.
geen Nederlandsch hart opkomen om de onvervoerbare
ongelukkige gekwetsten, onder de puinhoopen
van het kasteel, te doen omkomen.

Vier en twintigste etmaal.

Hoe onhoudbaar het kasteel, in den gemelden toe- 22—23
Dec.
24^e. nacht.
stand, reeds bleek te zijn, voerde men gedurende
den nacht nog krijgstuig, tot vervanging van het Arbeid in
het kasteel.
weggeschotene, naar de bolwerken en gordijnen;
herstelde men nog schietgaten met zandzakken en
verhoogde men nog schouderweren. Nog werden
nieuwe bommen en granaten gevuld, patroonen ge-
maakt, affuiten en paalwerken hersteld, de loopgra-
ven langs de gordijnen verbeterd, en bedekkingen ge-
stut en gesterkt, en arbeidde men, met aanhoudend
levensgevaar, aan de verschansing in bolwerk N°. II,
tot wering van de naderende bestorming.

Ook de vijand maakte gebruik van de duisternis Arbeid des
vijands.
om zijne beschadigde batterijen nieuwe sterkte bij te
zetten en de afdalingen te voltooijen. De linker af-
daling werd geheel gebragt tot den bekleedingsmuur
der gracht en deze doorboord, ten einde eene gewulfd
opening van omtrent 4 voeten wijd en 3 hoog te ver-
krijgen; de regter afdaling werd insgelijks tot aan
gemelden muur voltooid en de mijngravers begonnen
ook daar denzelfden te openen; terwijl de zijdelingsche
gemeenschapsgalerij, tusschen beiden afgemaakt ge-
worden en het geheel in staat gebragt was om dade-
lijkte dienen tot begin van den overtocht; waartoe de

1832. reeds vermelde rijswerken en verdere benoodigdheden
 22—23 in gereedheid lagen.

Dec.
 24^e. nacht. *Bres-* en *contre-batterijen* onderhielden nu slechts een zwak vuur; maar werden door de bezetting, met meer dan gewone levendigheid en zeker schot, beantwoord.

23 Dec.
 4^e. dag.
 vernieuwd
 uur. Met het aanbreken van den dag begon het vuur aller batterijen op nieuws, met toegenomene kracht. De grond der bres vertoonde reeds eene fraaije schuinte.

De mijnwerkers poogden de opening der *contre-escarpe*, voor de linker afdaling, eene gelijke hoogte en breedte als de galerij zelve te geven; daarnaast werd, bij de andere afdaling, het doorboren van den muur almede voortgezet en de gemeenschapsgang tusschen beiden wijder gemaakt, toen op éénmaal het vuur der belegeraars werd gestaakt.

Aanbod
 tot over-
 gaaf.

Ten gevolge van het, den vorigen avond, in den krijgsraad beslotene werden, na eene nieuwe vergadering, ten acht uren bijeengekomen, om één uur vóór den middag, de Kolonel SEELIG en de Majoor VAN DER WIJCK naar den Franschen Maarschalk gezonden, ten einde denzelven de voorwaarden van overgave, (1) met den onderstaanden brief, aan te bieden:

Citadel van *Antwerpen*, den 23sten December 1832.

Mijnheer de Maarschalk!

Vermeenende aan de militaire eer, in de verdediging van de plaats, welks bevel mij toevertrouwd is, te hebben vel-

(1) *Bijlage N°. 37.*

daan, wenschte ik het verder bloedvergieten te doen op- 1822.
houden. Het is dien ten gevolge, mijnheer de Maarschalk! 23 Dec.
dat ik de eer heb u te doen verwittigen, dat ik gereed 24^e. dag.
ben de citadel, met de magt, onder mijne bevelen, te
ontruimen en met u te onderhandelen over de overgaaf de-
zer vesting, alsmede over de positie van het *Vlaamsche*
Hoofd en de onderhoorige sterkten.

Om tot dit doel te geraken, stel ik u voor, mijnheer
de Maarschalk! het vuur van wederzijden, gedurende den
loop dezer onderhandeling, te doen ophouden.

Ik heb twee Hoofd-Officieren belast, uwe Excellentie de-
zen brief te overhandigen; zij zijn voorzien van de noodige
instructiën, om over de bovengemelde ontruiming te on-
derhandelen.

Ontvang, mijnheer de Maarschalk! de verzekering mijner
bijzondere hoogachting.

De Generaal der Infanterie,
(Get.) Baron CHASSÉ.

Maar deze, het ontwerp van de hand wijzende, sloeg
een ander minder gunstig voor, luidende :

KAPITULATIE, gesloten tusschen
den Generaal der Infanterie, Baron
CHASSÉ, Bevelhebber der Citadel van
Antwerpen en onderhoorige forten,
en den Maarschalk Graaf GÉRARD,
Opperbevelhebber van het Fransche
leger voor deze vesting.

Art. 1.

De Generaal der Infanterie, Baron CHASSÉ, zal aan den
Maarschalk, Graaf GÉRARD, in hunnen tegenwoordigen staat

1832. overgeven, de citadel van *Antwerpen*, de positie van het
 23 Dec. *Vlaamsche Hoofd*, de forten *Burght*, *Zwijndrecht* en
 24e. dag. *Austruweel*, met de vuurmonden, de oorlogs- en mond-
 behoeften, met uitzondering der voorwerpen in Art. 3 aan-
 geduid.

Art. 2.

De bezetting zal met krijgsmanseer uittrekken, de wapens op het *glacis* nederleggen en krijgsgevangen blijven; echter verbindt zich de Maarschalk GÉRARD, haar naar de grenzen van *Holland* te doen geleiden, alwaar haar de wapens zullen teruggegeven worden, zoodra Z. M. de Koning van *Holland* de overgaaf der forten *Lillo* en *Liefkenshoek* zal gelast hebben. Te dien einde zal de Maarschalk GÉRARD onverwijld een' Officier naar 's *Gravenhage* afzenden en den Generaal CHASSÉ toelaten, er een' van zijne zijde te zenden, wanneer hij zulks goedvindt.

Art. 3.

De Heeren Officiëren zullen hunne wapens behouden; de gansche bezetting zal hare *bagage*, voertuigen, paarden, goederen, behorende hetzij aan de korpsen, hetzij aan de personen van de bezetting, behouden. Eenige personen, die in de citadel zijn gebleven, aan de bezetting vreemd, zullen onder de bescherming van het Fransche leger zijn.

Art. 4.

Wanneer het antwoord uit 's *Gravenhage* de overgave der forten *Lillo* en *Liefkenshoek* gelast, zal de bezetting te water of over land, naar de keus van den Generaal CHASSÉ, en terstond na de inbezitneming dier forten, naar de Hollandsche grenzen geleid worden.

Art. 5.

Wanneer de bezetting den weg over land neemt, zal zij in eene *colonne* marcheren. De Heer Generaal CHASSÉ zal vrijheid hebben, Officiëren van den Staf en Oorlogs-Kom-

missarissen vooruit te zenden, om de logementen op het Hollandsche grondgebied te bereiden.

1832.
23 Dec.
24. dag.

Art. 6.

Indien de paarden en wagens, aan de bezetting behoorende, voor de overbrenging harer goederen niet voldoende zullen zijn, zullen haar transportmiddelen worden verschaft, waarvan de betaling ten haren laste blijft. Het zal even zoo gelegen zijn met de schepen, welke noodig zouden kunnen zijn voor de overbrenging der meubelen van de Officiëren en geëmploijeerden der bezetting.

Art. 7.

Voor de overbrenging van de zieken en vooral der gewonden zullen, ten koste van het Hollandsche gouvernement, de noodige schepen verschaft worden, om dezelve naar *Bergen op Zoom* te ontruimen. De niet vervoerbare zieken zullen, in de voor hunnen toestand geschikte plaatsen, blijven, behandeld worden op kosten van het Hollandsche gouvernement en door Officiëren van gezondheid dier natie, welke bij hun vertrek dezelfde voorregten als de bezetting zullen genieten.

Art. 8.

Terstond na de onderteekening der Kapitulatie zal het belegerings-leger door een *bataillon* het ravelijn en de *courtine*-poort van het stadsfront doen bezetten.

Art. 9.

In het kortst mogelijk bestek zullen de Bevelhebbers der artillerie en *genie* aan de Chefs derzelfde korpsen van het Fransche leger de wapens, munitiën, plans, enz. enz. betrekkelijk de dienst, waarmede zij respectivelijk belast zijn, overgeven. Aan beide zijden zullen inventarissen der overgenomen voorwerpen opgemaakt worden.

1832. Gedaan in het Hoofdkwartier onder *Antwerpen*, den
 23 Dec. 23sten December 1832.
 24de dag.

De Luitenant-Generaal, Chef van den Generalen Staf, belast met de volmagt van den Heere Maarschalk, Opperbevelhebber van het Noorderleger.

(Get.) ST. CYR RUGUES.

Bijgevoegd artikel.

De flotille van twaalf kanonneerbooten, onder de bevelen van den Heer Kolonel ROOPMAN, is niet in deze Kapitulatie begrepen.

(Get.) De Kolonel AUVRAY.

(Zie Staatscour, van 27 Dec. 1832.)

Welke voorwaarden, nadat die, gedurende het overige van den dag, in den krijgstraad waren overwogen, des avonds ten elf uren werden aangenomen en geteekend. Waarvan door den Generaal Opperbevelhebber aan den Nederlandschen Directeur-Generaal van Oorlog werd kennis gegeven bij het volgende berigt:

*Aan Zijne Excellentie den Heere
 Directeur Generaal van Oorlog.*

Hoofdkwartier Citadel van *Antwerpen*,
 den 24sten December 1832.

Bijgevoegd
 berigt van
 den Gen.
 GRASSÉ. De zwarigheden, welke zich dagelijks vermeerderden, om dezen, aan mij toevertrouwd, post langer met eere te kunnen verdedigen, hebben mij genoodzaakt, in wetwil van mij zelve, in onderhandeling met den vijand te treden.

De vermoedens en ontberingen, welke de soldaat 1892.
sedert drie weken ondergaan heeft, zijn boven alle beschrij- 23 Dec.
ving en hebben de krachten van het garnizoen geheel uitgeput. Hierbij komt dat het drinkbaar water, door het droogloopen der grachten, in de putten zodanig verminderd is, dat men, met de grootste moeite, slechts het onontbeerlijke kan bekomen, en tot overmaat van ongeluk, zijn de twee laatste nog bestaande putten, in den vorigen nacht door 's vijands bommen vernietigd.

Al de zoogezegde bomvrije lokalen zijn ten eenemale verwoest; zoodat de soldaat in de *poternen*, *communicatiën* en galerijen, onder zoo een geducht bombardement, derwijze is ineengedrongen dat bijna nimmer door denzelven rust genoten wordt.

Het bomvrij hospitaal, waarin zich al de onvervoerbare gekwetsten en geamputeerden bevinden, dreigt elk oogenblik in te storten; waardoor deze ongelukkige verdedigers gezamenlijk verpletterd en begraven zouden worden.

In de linker *face* van bastion N°. II heeft de vijand eenige bres geschoten, welke tachtig tot honderd voeten breed is, en reeds bijna de helft der gracht gevuld heeft.

De *descente du fossé* is geëffectueerd en de vijand heeft slechts zijne mijn te doen spelen, om de *contrescarpe* in de gracht te doen storten en alzoo den storm uit te voeren.

Het is om al het hier boven aangehaalde, dat ik, de onmogelijkheid inziende, om eenen storm af te wachten, alsmede dat, door het rockeloos afwachten daarvan, de tot hiertoe behaalde roem ten eenemale verloren zoude kunnen gaan, propositiën aan den Maarschalk GÉNARD gedaan heb, om mij den aftogt vrij te laten, en mij genegen heb getoond, de door hem op den 30sten November II. gevraagde evacuatie te bewerkstelligen. Dit door hem van de hand

230 BERICHT VAN DEN GENERAAL CHASSÉ.

1833. 23 Dec. gewezen zijnde, heb ik eindelijk, na den geheelen dag met parlementeren doorgebracht te hebben, met overleg van den raad van defensie, de kapitulatie gesloten, waarvan ik de eer heb, hiernevens kopie over te leggen.

Ik heb mijn' persoon en eenige mijner Officieren als krijsgesvangenen aangeboden, onder voorwaarde, om het overige der bezetting vrij naar de Noordelijke provinciën terug te doen keeren, doch vruchteloos.

Uit het additioneel artikel zal Uwe Excellentie ontwaren, dat de *flotille* voor de stad niet in de kapitulatie begrepen is; welk artikel, op instantelijk aandringen van den Kapitein ter zee koopman geïnserieerd is geworden. Ten gevolge daarvan was ik met denzelven overéén gekomen, om zes der beste booten, in de duisternis, de *Schelde* te doen afzakken en de overigen te vernielen; welk eerste echter onuitvoerlijk schijnt geweest zijn, dewijl ik op het oogenblik vernem, dat slechts ééne boot is afgezeild, en de elf overigen door derzelver equipage verbrand of in den grond zijn gekapt.

Ziedaar, Uwe Excellentie! den ongelukkigsten dag mijns levens! Gaarne had ik mijne loopbaan hier, door eenen luisterrijken dood, geëindigd; maar zulks heeft geene plaats kunnen hebben.

Ik zal de eer hebben, Uwe Excellentie bij de eerste gelegenheid diegenen te doen kennen, welke zich in dit ongelukkig beleg het meest onderscheiden hebben; ten einde dezelve aan Zijne Majesteit, onzen geëerbiedigden Koning, bekend te kunnen maken.

De Generaal der Infanterie, Opperbevelhebber der Citadel en van Zijner Majesteit's Zeemagt op de Schelde, voor Antwerpen.

(Get.) Baron CHASSÉ.

Bij het lezen der voorwaarden van overgave ziet men dat het smaldeel, van twaalf kanonneerbotten, onder de bevelen van den Kapitein ter zee KOOPMAN, niet in de *Kapitulatie* begrepen was. Opheldering deswege schijnt tot de geschiedenis dezes belegs te behooren; zij is:

Genoemde Bevelhebber des smaldeels, voor *Antwerpen*, overtuigd dat het kasteel iets vroeger of later, maar op een niet ver meer verwijderd tijdstip, in 's vijands handen moest vallen, had op den 21sten December (dus twee dagen voor de overgave) den bevelvoerende Officieren van de booten, in de polders gelegen, (en door hunne plaatsing tot eenen terugtogt buiten staat) bevolen om, in den uitersten oogenblik, hunne bodems te verbranden en hunne stukken te vernagelen en, aan de overigen, om als dan langs de vijandelijke batterijen, naar *Lillo* te stevenen, met aanbeveling om, indien dit niet gelukte of niet gelukken kon, zorg te dragen dat, met behoud der manschappen en vernageling der kanonnen, die bodems in den grond wierden gekapt. Toen nu, in den nacht van den 22sten, het ontwerp van overgave, waarbij de vrije aftogt van het smaldeel werd bedongen, was vastgesteld, gaf de Kapitein KOOPMAN, op die voorwaarde gerust, ook zijne stem tot de overgave des kasteels, op den te bedingen voet. Dan, den volgende dag, des nadenmiddags, ten vijf uren, in den Raad van verdediging gekomen en vernemende dat de Maarschalk GÉRARD, met de voorgeslagene artikelen geen genoegen genomen, maar andere gesteld had, waarbij de overgave van het smaldeel werd geëischt, wei-

1832.
23 Dec.

Order tot vernieling en aftogt van de bodems.

Voorwaarde omtrent het smaldeel.

Niet toegestaan.

1830.
23 Dec.
De Kapt.
KOOPMAN
ontslagen.

gerde Hij tot deze bepalingen toe te treden. Daar-
door ontstonden langdurige beraadslagingen die, voor
zoo veel de scheepsmagt betreft, eindigden met het
dringend verzoek des Bevelhebbers om ontslag als
Lid van den Raad en Kommandant van de scheeps-
magt, onder de bevelen van den Luit.-Gen. CHASSÉ;
welk ontslag hij eindelijk verkreeg.

Poging tot
afloft vrij-
gelaten.

Nu van alle banden, behalve die van zeemansplicht,
los roeide hij naar de bovenste linie booten, riep
daar de bevelvoerende Officieren hij één, om hun
gevoelen over de mogelijkheid van den afloft te ver-
nemen; en schoon Hij zelf, om 't ver verloopenen ebbe-
tij en de windstilte, het niet meer doenlijk achtte, de
vaartuigen langs de geheele linie der vijandelijke bat-
terijen, tot voorbij de *Peral* en *St. Maria*, te bren-
gen, liet hij gemelde bevelhebbers, — na mededeeling
der omstandigheden, en onder verantwoordelijkheid
voor de gemelde vernieling, indien zij niet in hun
voornemen mogten slagen, — vrij om den afloft te
beproeven.

Die be-
proefd.

Krijgsmans eeraucht scheen het meerendeel der Of-
ficieren het wagen der onderneeming te doen verkie-
zen boven het ondergaan van een drukkende en
nadeelige krijgsgevangenschap. Zij bewoerden althans
de mogelijkheid der slaging. Nu gaf de Bevelheb-
ber sein om onder zeil te gaan en begaf zich naar
de booten in den polder geplaatst. Intusschen wer-
den de ankers geligt en de boot N°. 8 onder bevel van
den Luitenant der 1°. klasse MEESMAN, beneden het
Vlaamsche Hoofd liggende, het eerst gereed zijnde,
kwam gelukkig langs de stad; doch de overige van.

hooger op moetende komen, konden niet zoo spoedig voorbij het *Vlaamsche Hoofd* geraken en zakten langzamer af. Een paar derzelve dreef ongewoont, door de windstille naar de *Stadskade*; waar zij het lot van stranden zouden hebben ondergaan, indien de Kapitein ROOPMAN, nu van de onmogelijkheid om te ontsnappen overtuigd, zich niet dadelijk weder naar deze vaartuigen hadde begeven om ze op de plaats te doen ankeren; ten einde onverwijd tot het in den grond kappen over te gaan.

De manschap daarmede bezig zijnde, keerde genoemde Kapitein naar de in den polder gelegene booten terug en deed die, na het vernagelen der stukken en vernieling der andere wapenen, benevens 's Rijks jagt *de Merkuur* in den brand steken; zijnde de stoomboot *Chassé* reeds vroeger gezonken.

De vijanden, vooral de Belgen, poogden, door een geweldig geweervuur, (1) deze daad te beletten; doch men ging, zonder daarop, door eenig wederschot, te antwoorden, met ijver voort; zoodat er al spoedig niets bruikbaar meer van het smaldeel overig was, en de Officieren en manschappen, hunne vlaggen en wapens medebrengende, zich aan het *Vlaamsche Hoofd* verzamelden. Daar werden 's Rijks standaarden in

1832.

23 Dec.

en mislukt.

In den
grond ge-
kapt of
verbrand.De vlaggen
verbrand.

(1) De Poolse Kolonel PRÓDZONSKI, in Belgische dienst, bij het arsenaal op de terugkomst van den Kolonel AUVRAY, uit het kasteel, wachtende, ontdekte niettegenstaande de volkomene duisterheid van den avond, de beweging op het smaldeel. Het voornemen gissende gaf hij den schildwachten op de kade bevel tot het afschieten hunner geweren, om daardoor de Belgische batterijen te waarschuwen, die dus vóór nog de eerste boot het fort *du Nord* bereikt had, haar vuur openden. V. RUITZENSTEIN, S. 175.

1833. aller bijzijn, plegtig aan de vlam geofferd; op dat

23 Dec. geen Gal er mede mogte pronken. (1)

Indruk op de bezetting en te Antwerpen. Op de bezetting in het kasteel maakte het boven-gemelde schieten, benevens de brand der booten, een' zonderlingen indruk. Allen snelden naar de wallen om te zien wat, na eene stilte van pas weinige uren, de rust, door krijgsgeraas, kwam storen. (2) De helderheid van den brand, midden in den duisteren nacht, verspreidde zich in de verte en leverde een nieuw en ontzagwekkend tooneel; het was het laatste bedrijf van dit lange en bloedige schouwspel, voor deze stad. (3)

Lot van boot No. 8. De boot No. 8, waarvan boven gesproken is, had haren weg, midden door de kanonkogels en het geveervuur der verschillende posten, aan wederzijde van de *Schelde*-oeveren, langzaam vervolgd. Van de kade te *Antwerpen* kon men haren gang volgen, door het vuur, dat men, in de duisternis, op haar zag rigten, naarmate zij, voorbij de posten en troepen aan de oeveren, trok. (4) Gelukkig voorbij het fort *du Nord* en tot bij *St. Marie* gedreven zijnde werd zij daar, de ebbe ophoudende, genoodzaakt zich aan den Franschen post, in *St. Philippe*, over te geven; (5) waarna de bemanning des anderen daags,

(1) M. S. Memorie van den Kapitein ter zee KOOPMAN.

(2) STAATS, *Herinneringen*, bladz. 116.

(3) *Verhaal*, van J. W. T., bladz. 119.

(4) Idem Idem.

(5) Volgens VON REITZENSTEIN, raakte deze boot, door eene bogt in de rivier, onder het geschut van het fort *St. Philippe* aan den grond en gaf zich eerst na het vernagelen der stukken over. Ald. S. 176.

gevangelijk door *Antwerpen* vervoerd, aldaar bijna 1832.
23 Dec.
werd vermoord.

Een Belgisch dagblad gaf het volgende verslag dier wandaad :

» De krijgsgevangenen van de kanonneerboot trok- Schandelij-
ke handel-
wijze van
het Ant-
werpsche
grauw.
ken door de stad, de *Roode poort* inkomende, en door
die van *Bergchem* uitgaande, geleid door een
twaalfstal *gens d'armes* en een *peloton infanterie*
Franschen. Zij waren op eene kar (volgens een ander
berigt op twee wagens) geplaatst, met hunnen Offi-
cier, de oranje-sjerp om hebbende, aan het hoofd.
Het volk noodzaakte dezen met luid geschreeuw om,
die leuze, aan *België* hatelijk, af te leggen. *Zoo
verre was alles prijzenswaardig*; maar, op het
schreeuwen volgden bedreigingen en het werpen met
slijk en steenen. Te vergeefs beriep de *gendarmerie*
zich op de menschlievendheid der onzijdige natie. —
— — Verscheidene der reeds gewonde zeelieden
werden, na het gevecht, gekwetst. Een' dier onge-
lukkigen had men een oog uitgeslagen, zoodat het
hem op de wang hing. Dit schouwspel was pijnlijk
voor het hart en ik zou (zegt het blad) zulke schan-
delijke wandaden verzwijgen, indien zij niet algemeen
bekend waren." (1)

De Burgemeester der *Schelde*-stad vond, voor de eer Afkondi-
ging des
burgemees-
tera.
harer inwoners, noodig eene afkondiging te doen om
te herinneren dat een ontwapende vijand, bij be-
schaafde volken, geen vijand meer is, en dat de dag

(1) *Le Belge*, dagblad van zekeren LEVAN, ver van Hollandsch-
gezind. Zie *Campagne de 1832*, p. 182.

1832.

23 Dec.
Goedkeu-
ring er van
door de
Priester-
partij.

der bevrijding een dag van vergeting moest zijn, zelfs voor hen die, in hunne belangen, waren getroffen gewor- den (1); maar een dagblad der Priester-partij durfde zeggen: dat men getuige van de *brandstichting* had moeten zijn om zich de *algemeene verontwaardiging, die de hollandsche gevangenen had getroffen*, te *kunnen verklaren*. (2)

Goed ge-
drag der
Franschen.

De Fransche *gens d'armes* moesten dan ook het plat hunner klingen bezigen om den moordlustigen hoop op eenigen afstand te houden en een Belgisch Officier, aan de *Mechelsche poort* de wacht hebben- de, zijne manschappen in de wapenen brengen, om hen bij te staan. (3)

Aanval op
den Doel.

Den elfden dag, toen de bovengemelde overgave werd bepaald en het smaldeel voor *Antwerpen* vernield, ondernam men, iets lager op de rivier, eenen aanval tegen de Fransche posten, waarvan het oog- merk onbekend is gebleven en, (met een' blik op den toestand des kasteels, de groote vijandelijke magt langs de rivier, in bezit van *verscheidene* vaste punten, en het besluit om ons leger niet tot ontzet te gebruiken) der gissing ontsnapt. (4)

De Kapitein ter zee LUCAS, Bevelhebber op de beneden-Schelde, en voor *Lillo* geankerd, verza-

(1) *Campagne de 1832*, p. 183.

(2) *Idem*, p. 181.

(3) *Idem*, p. 185 en vv.

(4) Volgens het *United Serv. Journ.* p. 385 wilde men den linker vleugel der divisie van den Gen. SEBASTIANI aanvallen, de batterijen tusschen den Doel en *Liefkenshoek* vernielen en, de keerkade doorsnijdende, den geheelen polder den Doel doen overstroomen. Hieruit zou men kunnen afleiden dat het plan, de verzekering der veiligheid van *Liefkenshoek*, geweest zij.

melde, tot uitvoering van bij hem, ontvangene orders, de vaartuigen onder zijne bevelen, (1) voor en bij *den Doel* en *den ouden Doel*; terwijl een paar roeikanonneerbooten, bij de keerkade der overstroming, rondom *Liefkenshoek*, werden geplaatst, vier kanonneerbooten naar de *Peerl* stevenden en de *Medusa* bestemd was, om de *Kruisschans*, uit hare mortieren, te beschieten.

De stoombooten en eenige barkassen naar *Bath* Landing, gezonden, om een, aldaar gereed zijnde, *marsch-goed bataillon*, onder bevel van den *Majoor BOELEN*, over te brengen, kwamen, omstreeks negen uren, in het gezigt van *Liefkenshoek*; van waar de Luitenant-Kolonel *BAKE*, door eene afdeeling van twee honderd man, eenen uitval deed doen, terwijl een vijftigtal zeesoldaten en matrozen van de *Eurydice* aan den dijk landde. Dezen, aangevoerd door den tweeden Luitenant der mariniers 's *JACOB* vielen, omstreeks tien uren, geholpen door het vuur der *Eurydice* en der booten, op den Franschen post, achter den dijk geplaatst, aan. Het gelukte hun, na de kruin van den *Schelde*-dijk te hebben beklommen, den vijand, tot achter en langs de keerkade, terug te drijven; waarin zij, al spoedig, door de afdeeling, uit *Liefkenshoek*, met ijver en moed werden ondersteund. Dit gevecht had van zóó nabij plaats, dat eenigen der krijgslieden door de vijandelijke bajonetten gewond werden. (2)

(1) Namelijk de *Eurydice*, de *Medusa*, de *Komeet*, de *Proserpina*, 6 kanonneer- en 2 roeibooten.

(2) Een Matroos *J. NIEUWENHUIS* genaamd, ontrukte zelfs aan een Fransch soldaat zijne veldflesch.

1832. Nu landde het bovengemelde *marsch-bataillon* en
 23 Dec. sloot zich, zoo veel mogelijk, aan de vooruit zijnde
 Het won- manschappen; maar thans hield de vijand stand,
 den van den Majoor kwam, van achter de door hem aan de keerkade
 BOELLEN opgeworpene borstweringen, met groote overmagt te
 en gevolg voorschijn, en noodzaakte de onzen om, naar de
 er van. buitenzijde van den *Schelde*-dijk, terug te trekken.
 De Majoor BOELLEN vormde nu zijne manschappen
en colonne om den vijand met geveld geweer aan te
 vallen; doch in dit zelfde oogenblik werd hij, bene-
 vens zijn adjudant, door het vijandelijke lood, getrof-
 fen; waarop dit voetvolk week.

Mislukking De Kapitein ter zee LUCAS, met zijn Adjudant, de
 van den Luitenant VAN SWINDEREN, aan land gekomen, wendde
 aanslag. herhaalde malen alles aan, om, gemeld voetvolk,
 met den bajonet te doen aanvallen en de Franschen
 overhoop te werpen. Te vergeefs. Het door het
 vijandelijk vuur versaagde *marsch-bataillon*, was tot
 geene voorwaartsche beweging te brengen; en dus
 moest genoemde Bevelhebber, indien hij niet al het
 volk wilde opofferen, order tot den aftogt geven; te
 meer, daar het kanon uit *Liefkenshoek* geene on-
 dersteuning (gelijk in het begin) meer kon bieden,
 en de, in de overstrooming geplaatste, roeikanonneer-
 booten, door haar eigen geschut ontredderd, onbruik-
 baar waren geworden.

Aftogt. De terugtogt der troepen, naar *Liefkenshoek*, on-
 der een aanhoudend vuur volvoerd, en de landings-
 vaartuigen in veiligheid gebragt zijnde, ging de *Eu-
 rydice*, die nu alleen door 's vijands houwitser- en
 geweervuur bestookt werd, tusschen de forten, en

buiten bereik van het geweervuur, liggen. Na aldaar 1832.
23 Dec. gehoudene beraadslaging tusschen de Bevelhebbers der verschillende bodems, kwam men tot het besluit: om, ter oorzaak van het onvoldoende der aanvals-middelen, ongeschikt om den vijand achter den dijk te bestoken, van de onderneming af te zien en het *marsch-bataillon* weder naar *Bath* te voeren; dat met zonnenondergang geschiedde.

Gelukkiger slaagde een kleine uitval, mede uit *Liefkenshoek*, door twee officieren en 50 man naar den kant van *de Peerl* ondernomen. Ook wierp de *Medusa*, met goed gevolg, eenige bommen in de *Kruisschans*, van waar de vijand onze bodems door een aanhoudend vuur, uit werpgeschut en met congrevische vuurpijlen, bestookte. (1)

Zeër was het te bejammeren, dat, hoeveel moeds er door de zeelieden en die van *Liefkenshoek* be-toond was, deze, weinig eer verschaffende aanval, op veel bloeds te staan kwam. (2)

In den vroegen morgen van den 24sten nam, in 24 Dec. gevolge de voorwaarden van overgaaf, een *bataillon* Bezitne-
ming van
het kasteel
door de
Franschen. Fransch voetvolk bezit van de halve maan en de hoofdboort aan de zijde der stad. Omstreeks elf uren vertrok de Eerste Luitenant HESHUSIUS, Adjudant van den Generaal-Majoor DE FAVAUDE, vergezeld door den Kapitein PASSY, (3) *Aide-de-Camp* van den Maarschalk GÉRARD, ten einde, in 's *Gravenhage*, met

(1) v. REITZENSTEIN, S. 177. Bericht v. d. Kapt. ter zee LUCAS.

(2) Rapporten van den Kapitein ter zee LUCAS, dd. 22 en 23 Dec. 1832. Zie **Bijlage N°. 33.**

(3) Wien de doorreize naar 's *Hage*, echter werd geweigerd.

1832. boven medegedeeld berigt des Generaals CHASSÉ, (1) ook
 24 Dec. mondeling verslag te doen wegens den toestand des
 kasteels en den staat der bezetting; en om de voor-
 waarden van overgaaf aan de goedkeuring der rege-
 ring te onderwerpen.

's Rijks vlag, zoolang met eere, boven de puin-
 hoopen van *Antwerpen's* kasteel omhoog gehouden,
 daalde op den middag; doch werd door geene an-
 dere vervangen. Één uur daarna, bragt de Maar-
 schalk GÉRARD, vergezeld van de beide Fransche
 Prinsen en gevolg, een bezoek aan den Generaal
 CHASSÉ, en verzachtte door zijnen verplichtenden toon,
 het lot van den overwonnenen. Men verzekert, dat,
 de Maarschalk, in het bijzijn van vele Hollandsche
 Officieren, betuigde: dat, *de schoone verdediging*
hun voor altijd de achting der Franschen had
verworven; dat er geen Officier in zijn leger was,
die er niet trotsch op zou wezen hun wapenbroe-
der te zijn; dat hij overal den moed vereerde,
en dat de puinen, die hem omgaven, de schoonste
bewijzen waren van den hunnen. (2)

Bezoek van
den Maar-
schalk
GÉRARD.

Zijne ge-
tuigenis.

Na de Citadel te hebben bezigtigd, verklaarde hij:
de Generaal CHASSÉ heeft zijn' plicht als man van
eer gedaan, daar hij het niet eenen dag langer
had kunnen uithouden; ook bevestigde hij deze ge-
 voelens in een berigt aan den Franschen Minister
 van Oorlog. (3)

(1) Zie bladz. 234.

(2) Vergelijk *United Serv. Journ.* p. 386. J. W. T. Verhaal, *ens.*
 bladz. 120 en volg. en STAATS, *Herinneringen*, bladz. 123.

(3) Zie **Bijlage N°. 29.**

Des namiddags ten vier ure rukte de bezetting, 1832.
 nadat de posten door Fransche krijgslieden waren 24 Dec.
 afgelost, in volle wapenrusting, onder aanvoering ^{Nederleg-}
 van den Generaal DE FAVAUGE, (1) uit het kasteel, ^{ging der}
 naar de halve maan *Kiel*. Aldaar zag men de divisie ^{wapens.}
 FABRE en een *bataillon artillerie*, in groot uniform,
 in orde geschaard, met de muziek aan het hoofd van
 elk *regement*, alsmede den Maarschalk en de beide
 Prinsen van een' schitterenden staf van Generaals,
 Hoofd-Officieren en Adjudanten omgeven. Met slaande
 trom en vliegend vaandel trokken de onzen voorbij
 dien stoet en legden de wapens neder, (2) om zon-
 der deze, — waarbij menig' krijgsman een traan in
 het oog schoot, — weder naar de sterkte te keeren,
 tot hun lot beslist zou zijn.

De Kapitein ter zee KOOPMAN, met evengemelde ^{De Kapitein}
 ontwapening onbekend, zich in den namiddag naar ^{KOOPMAN als}
 het kasteel begeven hebbende, werd dadelijk bij zijne ^{gevangene}
 aankomst omsingeld en als gevangene naar den Fran- ^{behandeld.}

(1) De Generaal CHASSÉ, ongesteld zijnde, bleef met omtrent 300
 gewonden, onder welke 10 Officieren, in het kasteel.

(2) Een Fransch schrijver (J. W. T. *Verhaal enz.* bl. 121) zegt:
 »Deze soldaten waren over het algemeen schoon, het voorkomen een
 weinig vermoeid, gelijk menschen die veel geleden hebben; maar
 van eene fraaie militaire houding. — — — De Luitenant der eer-
 ste Kompagnie wierp, aan het bevel tot nederlegging van het ge-
 weer voldoende, zijn' degen met woede verre van zich; doch een
 Adjutant van den Maarschalk voegde hem toe: »herneem hem, Mijn-
 heer! het is slechts een vertrouwd goed dat wij van u eischen en
 het kan niet beter dan in uwe handen zijn.»

Ook de Luitenant STAATS roemt de behandeling, door de Fransche
 krijgslieden van allen rang, den onzen aangedaan. *Herinneringen*,
 bladz. 124.

1832. schen Bevelhebber gevoerd; alwaar onmiddellijk be-
 24. Dec. schuldiging en verdediging wegens de vernieling der
 vaartuigen plaats had; en waarbij de genoemde Kapitein
 beweerde, als bevelhebber van het *Vlaamsche Hoofd*
 en als zoodanig onder de bevelen van den Generaal
 CHASSÉ zijnde, ook met zijne schepelingen op gelij-
 ken voet, als de bezetting van het kasteel, te moeten
 worden behandeld. Na beraadslaging erkende men
 in hem die hoedanigheid en vergunde hem, op zijn
 woord, aldaar, bij voorraad, met zijne onderhoori-
 gen te blijven.

25 Dec. De vervoerbare gekwetsten werden den volgende
 Vervoer dag, op vijf vaartuigen; onder Nederlandsche en witte
 der gewon- vlaggen, ingescheept. Eerst stevenden zij naar het
 den. *Vlaamsche Hoofd*, om de vroeger daarheen ge-
 bragte gewonden in te nemen. Hier wachtte hen
 de Kapitein ter zee KOOPMAN, omringd door zijne
 Officieren en matrozen op, ontving hen met een
 Plechtige luid: *Hoera!* dat, door de ligst gewonden, harte-
 ontvangst lik beantwoord werd. Nu hief men het: *Wien*
 aan het *Vlaamsche Neêrlands bloed* aan; dat, met ontbloote hoofden,
 Hoofd. door allen werd gezongen en door de Fransche Offi-
 cieren, ten geleide, de bodems verzellende, met ge-
 lijke eerbetooning werd aangehoord. De schepen,
 nu al de gekwetsten hebbende opgenomen, stevenden
 de *Schelde* af en ontvingen, als tot afscheid, voor
 het fort *du Nord* en de Kattendijksche batterijen
 eene menigte geweerschoten van al de Belgische
 Verrader- schildwachten aldaar geplaatst; (1) zoodat de verra-
 lijk schie-
 ten der
 Belgen.

(1) STAATS, *Herinneringen*, bladz. 125.

derlijke inborst der oproerlingen, zich van den eersten tot den laatsten dag, even bloeddorstig openbaarde. 1832.
25 Dec.

De zwaar gekwetsten (1) werden in den nacht, onder Fransche bescherming, naar *Antwerpen* gebragt en aldaar wel verpleegd.

Middelerwyl bragten de zeelieden eenen onaangenamen nacht en een deel van den dag, op het *Vlaamsche Hoofd*, door. Hun Bevelhebber voorzag dat de Franschen, in grooten getale, zouden komen om de geringe magt, die niet gekapituleerd had en dus aan hunne genade of ongenade was overgelaten, al het gewigt der overmagt te doen gevoelen. De overweging van den aanstaanden, waarschijnlijk drukken, toestand der schepelingen, was Hem pijnlijk; maar, het gevoel van, als Zee-officier, pligtmatig te hebben gehandeld, gaf daartegen kracht om den uitslag, met bedaardheid, te verbeiden. De overwinnaar kwam, ontwapende de bezetting en voerde die naar het kasteel; doch liet er de zeelieden nog in onzekerheid omtrent het hun beschoren lot.

Dit duurde tot aan den avond van den volgende dag, toen twee Fransche Staf-officieren op genoemd *Hoofd* kwamen om de zeemagt (2) te ontwapenen. Grievende was die vernedering voor de Officieren van de verschillende rangen; minder evenwel dan het gezigt van der oproerlingen vlag, in plaats van *Hollands* kleuren, boven de door hen, met eere, gevoerd zijnde 26 Dec.
Ook de
zeelieden
ontwa-
pend.

(1) Ten getale van 59 onder welke 36 geamputeerden en bij deze de Kolonel GUMOËNS, en de Luit. Gr. VAN LINBURG STIAUM.

(2) Omtrent 350 koppen en 30 Officieren.

1832.

26 Dec.

Kapitein
KOOPMAN
vervoerd.Afscheid
v. d. Be-
velhebber
en zijne
onderhoo-
rigen.Harde be-
handeling
den Kapt.
KOOPMAN
aangedaan.

bodems zou zijn geweest. Het besef daarvan gaf troost. Na het afleggen der zijdgeweren kondigden gemelde Fransche Officiëren den Kapt. KOOPMAN aan: dat hij hen, als krijgsgevangene, naar het Hoofdkwartier moest volgen. Aan hunnen Bevelhebber gehecht, wekte dit eene algemeene ontsteltenis, gevolgd van de dringende bede aller zeelieden, van alle rangen, om hunnen Vlootvoogd, waar en hoe dan ook, in zijne gevangenschap te mogen volgen. Het bevel des Maarschalks verbood dit. De Kapitein ter zee KOOPMAN alléén, zoo luidde het, moest worden vervoerd. Op Hem alléén scheen wraak, voor te leurstelling, te zullen worden genomen. Roerend was het afscheid tusschen Dezen en zoo velen als nu, dertig maanden lang, getrouw met Hem, en Hem gehoorzaam, gevaar en verveling en verontwaardiging, over zoo menige beleediging, hadden gedeeld. Hij zelf getuigde: dat dit vaartwel, waarbij hij allen nog gehoorzaamheid aan hunne meerderen aanbeval, een der treffendste oogenblikken zijns levens was. Zelfs de Fransche Officiëren toonden zich getroffen door zulke bewijzen van hoogachting en trouw. Zij ontveinsden hunne verwondering niet en vergunden een' der krijgsbroeders van den Kapitein Hem te vergezellen. Dit voorregt viel den moedigen en verdienstelijken Luitenant der 1^e klasse P. BRUINING ten deel.

Buiten het kasteel, aan den overwal gekomen, werden beide onze braven te voet, door een geleide van *gens d'armes*, langs *Antwerpen* en ten aanschouwe des oproerigen volks, naar den Maarschalk gebracht; die op nerschen en hoogen toon, bevel tot

afleggen van den degen gaf; welken, de beide bovengemelde Officiëren, uit een gevoel van hoogachting, den Bevelhebber nog niet hadden afgeëischt (1) en dien al de Officiëren der bezetting hadden behouden.

1832.

26 Dec.

Daarna, al mede op geene, anders den Franschman zoo eigene, beleefde wijze, door den Generaal st. CYR NUGUES ondervraagd zijnde naar het regt op grond waarvan Hij de booten had vernield, terwijl de Generaal CHASSÉ, Opperbevelhebber, ook der scheepsmagt, had *gekapituleerd*? antwoordde Hij, door den Franschman te verwijzen naar het, onder de voorwaarden van overgaaf, bijgevoegde artikel, hem met de pligten eens Nederlandschen zeemans bekend te maken en te doen begrijpen: dat er in geen opzigt tegen het regt des oorlogs was gehandeld. Een meerder betoon van achting volgde wel, maar ook eene voortdurende gevangenhouding en bewaking door Fransche *gendarmerie*. (2)

Zijne verdediging.

In den loop van dezen dag keerde de Adjudant

(1) Deze onbillijke handelwijze door de nieuwapapieren algemeen bekend geworden zijnde, hebben eenige vaderland-lievende ingezetenen der stad *Amsterdam* een' *gouden eeredegen* doen vervaardigen en aan Zijne Majesteit verzocht denzelven aan den Kolonel KOOPMAN bij terugkeer uit krijgsgevangenschap te mogen aanbieden, hetwelk bij Besluit van 16 Mei 1833, No. 23 toegestaan is met de vergunning om dezen degen zoowel *in* als *buiten* dienst te mogen dragen, en welke door eene commissie bestaande uit de Heeren KUIPER VAN HARPEN, c. s. en S. GESTEMA plegtstatig namens alle deelhebbers, bij gelegenheid van een feestmaal ter zijner verwelkoming in *Amsterdam*, in het collegie *Zeemanshoop* gegeven, vergezeld van een parkement aan ZEd. overhandigd is.

(2) M. S. Memorie van den Kolonel KOOPMAN en berigt van den Luit. ter zee ALLEWART c. s van den 27 December.

1833. HESHUSIUS weder, en bragt den Generaal CHASSÉ het
 28 Dec. antwoord des Directeur-Generaals van Oorlog, op de
 Antwoord des Konings op de kapitulatie. ontworpenen voorwaarden, waarbij, met betuiging van
 's Konings volkomene goedkeuring over het gedrag des
 Generaals en der bezetting, werd gemeld dat Z. M.
 niet in de voorwaarde van overgave, als zoodanig,
 trad; zoodat de forten *Lillo* en *Liefkenshoek* niet
 werden ontruimd gelijk anders zou geschied zijn. Als
 voorloopig bewijs van de gemelde goedkeuring was
 bij dit antwoord gevoegd een besluit, houdende be-
 noeming van den dikwerf genoemden Opperbevel-
 hebber tot Grootkruis van de Militaire Willemsorde;
 met toezending van de versierselen derzelve, door
 den Koning zelven gedragen. (1)

Aanbod en weigering van ontslag onder verbintenis. Deze uitslag ter kennis van den Franschen Maar-
 schalk gekomen zijnde, bood deze der bezetting
 nog aan, om naar het Vaderland weder te keeren,
 mits zich verbindende om aan geen en krijg deel te
 nemen, zoo lang de schikkingen tusschen *Nederland*
 en *België* niet zouden zijn tot stand gebragt; doch
 de Generaal CHASSÉ meenende dit aanbod niet te
 kunnen aannemen, (2) werden er voorbereidselen
 gemaakt tot het vervoeren onzer braven, naar de
 plaatsen hunner krijgsgevangenschap. Alvorens hen
 te verlaten nam de Opperbevelhebber afscheid van
 zijne onderhoorigen bij de volgende afkondiging:

» *Krijgsbroeders!*

Dagorder. » Den soldaat kan gewis, bij de volbrenging van
 » zijne krijgsverrigtingen, geen eervoller loon te

(1) Zie *Bijlage N°. 40.* (2) *Idem N°. 41.*

» beurt vallen dan het bewustzijn te ontvangen dat 1833.
 » zijne daden door zijnen Koning worden goedgekeurd. 27 Dec.

» Dit, mijne wapenbroeders! is ons geval: met in-
 » nig genoeg kan ik u zulks mededeelen. Uw ge-
 » drag heeft, gedurende den loop van het beleg,
 » 's Konings tevredenheid weggedragen; de geheele
 » verdediging heeft aan Z. M. billijke verwachting
 » beantwoord; H. D. heeft met innige deelneming
 » gadeslagen het lot van zoo vele dapperen, die
 » hun bloed voor het Vaderland hebben vergoten,
 » hoe groot de ontberingen en vermoeijenissen zijn
 » geweest, die gij u hebt getroost.

» Aanvankelijk een blijk van H. D. goedkeuring
 » aan mij persoonlijk en in mijn' persoon aan het
 » geheele garnizoen der Citadel van *Antwerpen* willen-
 » de geven, heeft Z. M. bij besluit van den 25ten dezer,
 » N°. 63, mij benoemd tot Grootkruis der Militaire
 » Willems-orde; terwijl Z. M. voorts welwillend zal
 » te gemoet zien de verdere tot belooning te doene
 » voordragten.

» Krijgsbroeders! Wij hebben met eere aan onze
 » roeping voldaan, en moet dan al voor het oog-
 » blik onze arm aan de heilige zaak van het Vader-
 » land worden onttrokken, in onze harten blijft het-
 » zelve leven; en welke beproevingen ons ook zouden
 » kunnen wachten, gewis, geene officers zullen ons
 » te groot zijn!

» *Citadel van Antwerpen*, den 27 December 1832.

» *De Generaal der Infanterie*,

» (Get.) Baron CHASSÉ." (1)

(1) Staatscour. van den 6 Januarij 1833 en elders.

1832.

Na het zwijgen des geschuts en der geweren ontstond er een zonderling tooneel. Mannen, die elkan- der, met onmiskenbare dapperheid, drie weken lang, hadden bestreden, die geen ander doel hadden ge- koesterd dan elkanders dood, naderden thans zonder overgang, zonder wrok, als goede bekenden. De Fransche soldaten beklommen hunne loopgraaf; roe- pende: » *Het is gedaan! vuurt niet meer!* » en bragten weldra, ook de drooge gracht doorwadende, ververschingen aan. De Nederlandsche krijgsman, de verpeste kasematten verlatende, om adem in rui- mer lucht te scheppen, antwoordde met vriendelijke gebaren.

Ten gevolge der geslotene *kapitulatie* namen de Franschen, den 24sten December, bezit van de halve maan van de hoofdpoot en de bolwerken. Spoedig vermengden zich de krijgsknechten der beide volken, dronken met elkaâr en betoonden, op soldaten wijze, wederzijdsche achting. (1) Tegen den avond ontsta- ken de Franschen, die in alle rigtingen op het kas- teel-plein en in de bolwerken gelegerd waren, groote vuren, waarbij wachthebbenden en krijgsgevangenen zich verwarmden en ofschoon elkander's taal, dik- werf, niet verstaande, toch, door vriendelijke geba- ren blijken van welwillendheid wisselende, en uit denzelfden ketel of pot, in het midden geplaatst, zich voeden, (2) en zelfs, met eigen gevaar toespringen, waar de nood het eischte. (3)

(1) *Verhaal*, J. W. T. bladz. 118.

(2) *STAATS, Herinneringen*, bladz. 136.

(3) Zie *Bijlage* N°. 43.

Doch die goede gezindheid had alleen tusschen de 1832.
Nederlanders en Franschen plaats. Belgen, zelfs uit de hoogere kringen werden niet dan zeldzaam op het kasteel, ter bezigtiging der puinen, toegelaten; zij hadden op velerlei wijze, der Franschen afkeer en verachting, maar geen broederschap, gewonnen. (1)

Men had dus, na eenmaal geëindigden strijd, geene redenen meer om zich over 's vijands handelwijze te beklagen; aan de begeerten van den Generaal CHASSÉ werd op eene heusche wijze voldaan en zijn verzoek, ten vervoer der ligt gekwetsten naar *Bergen op Zoom*, werd gereedelijk toegestaan; als ook het ontslag der Officieren van gezondheid.

Meer moeite kostte het den Generaal (2) om te verkrijgen dat de Kapitein ter zee en de overige Officieren van dat wapen op gelijken voet, als die der landmagt, wierden gesteld. Dat echter gelukte.

Aldus eindigde eene belegering, waarin eene geweldige overmagt, eene in vergelijking zwakke bezetting, gedurende 24 etmalen, met al de middelen door de krijgskunst tot vernieling uitgevonden, en geleid door ervaringrijke bevelhebbers, rusteloos aanviel en bestreed; en daarbij werktuigen gelijk men tot dezen tijd nog niet had zien aanwenden bezigde. Eene belegering die aan beide zijden, *voor het bezit des kasteels*, te veel bloeds zou hebben gekost, (3) maar die aan den eenen kant uit staatkunde en aan

(1) *Campagne de 1832. Siège de la Citadelle etc.*

(2) Immers volgens deszelfs schrijven van den 29^{en} Dec. 1832, zie Staatscour. N°. 9, Januarij 1833.

(3) Zie de lijst der gesneuvelden en gewonden. **Bijl. N°. 42.**

1832. den anderen uit zucht tot volharding geschied, althans aan *Nederland's* dapperen welverdiende lauweren heeft aangebragt.
-

DERDE HOOFDSTUK.

TOGT DER KRIJGSGEVANGENEN, GEVANGENSCHAP, TERUGKOMST.

De eerste helft der krijgsgevangenen, bestaande uit het 1°. 2°. en 3°. bataillon der 10°. Afdeeling en twee kompagniën der 2°. Afdeeling voetvolk, verlieten, met den Generaal DE FAVAUGE, des morgens van den 29sten, omstreeks acht uren, het kasteel, en werden bij *Burght* over de *Schelde* gezet, om dien dag tot *St. Nicolaas* te rukken. Het 11°. regiment fransche ligte infanterie en een gedeelte van het 4°. regiment jagers te paard strekte hun ten geleide.

1832.
29 Dec.
Togt.

Het overige deel der bezetting, zamengesteld uit 3 bataillons der 7°. en 9°. afdeeling infanterie, de artillerie, de mineurs en de zeelieden, waarbij de Generaal CHASSÉ, deszelfs Staf, en de Kolonel KOOPMAN (met luid gejuich door zijne wapenbroeders en onderhoorigen begroet), trok, den volgenden dag, onder toezigt van het 5°. regiment Fransche infanterie en het overige van het 4°. regiment jagers te paard, naar dezelfde bestemming.

1832.

Het bedroevende berigt, van het overlijden des Kolonels GUMOËNS, kwam nog vóór deze afreize, aan den Generaal. Dezen brave werd het gedenkteeken opgericht, waarvan de afbeelding tegenover den titel dezes staat. (1)

Een der dapperen heeft de aandoeningen, welke dit verlaten van eene plaats, waar men, zóó lange, te zamen, als opgesloten, zoo veel leeds gedeeld en zoo veel ramps doorgestaan had, opwekte, kort maar waardig geschetst, aan het einde van een werkje, dat vele bijzonderheden bevat en vooral belangrijk is als een blijk van de achting, door de mindere officieren, voor sommigen hunner Bevelhebbers, gekoesterd. (2)

Beide afdeelingen hielden, met eenen dag afstands, denzelfden weg, als: den 31^{en} Dec. van *St. Nicolaas* naar *Seveneeken*; den 1^{en} Jan. naar *Deinse*; den 2^{en} naar *Kortrijk*; den 3^{en} naar *Yperen*; den 4^{en} naar *Popperingen*; den 5^{en} naar *Cassel*; den 6^{en} met den Generaal CHASSÉ naar *St. Omer* en de 2°. afdeeling met den Kolonel KOOPMAN den 7^{en} naar *Aire*. (3)

Die togt had zijne moeilijkheden. Nu eens beler,

(1) Zijne levensschets is te vinden in den *Militairen Spectator*, en Staatscour. 1833, No. 84.

(2) STAATS, *Herinneringen*.

(3) De Kapitein KOOPMAN den geest der matrozen kennende, en bevreesd voor hunne stemming in hunnen toenmaligen toestand, stelde zich, om de orde zoo veel mogelijk te bewaren, en te voorkomen dat *Neêrland's* naam niet door eenige spoorloosheid van *Jan maat* wierde geschandvlekt, aan het hoofd der schepelingen, en deed met de overige Officieren, den togt te voet mede, zich alle ontberingen en vermoeijingen, met allen, getroostende.

dan eens slechter onthaald en gehuisvest, nu eens ^{1833.} zachter, dan eens guurder weder ontmoetende, kwam ^{Toestand der krijgs-gevangenen.} men, na soms negen uren gaans te hebben afgelegd, op de bovengenoemde bestemmingsplaatsen aan. Wel ontbrak daar in den aanvang een en ander aan ligging en kleeding; maar al spoedig mogt men, met de verzorging des Franschen Bewinds, naar gelang der gelegenheid, tevreden zijn. De schepelingen van alle rangen waren niet te min in een' slechteren toestand; daar, bij het vernielen der vaartuigen, onder het hevige geweervuur, met den meesten spoed geschied, Officieren noch matrozen, iets belangrijks van hunnen eigendom konden redden en hun dat weinige nog, op het *Vlaamsche Hoofd*, werd ontnomen. Hun ontbrak derhalve zoo wel kleeding als geld. (1)

Spoedig voorzagen Koninklijke Besluiten in het Voorzorgen in hun belang. onderhoud zoo der manschappen ginds, als hunner betrekkingen hier.

De gezondheid des soldaats was voldoende, bedragende het gemiddeld getal zieken niet meer dan naauwelijks twee honderd; doch moeilijk is het te bepalen, of het groot getal giften, door bijzondere personen, langs verschillende wegen, aan de krijgslieden overgemaakt, daartoe, al of niet, voordeelig hebbe medegewerkt; want mogten deze aan den eenen kant den soldaat in de gelegenheid stellen om zich noodige zaken aan te schaffen; zij gaven ook, naar het oordeel des Bevelhebbers, aanleiding tot misbruik. Eene

(1) Fransche soldaten op het *Vlaamsche Hoofd* in de woning des Kapiteins KOOPMAN gedrongen, roofden of vernielden er alles.

1833.

bekendmaking in de Staatscourant strekte daarom tot matiging van de deelneming des volks. (1)

Giften.

Erkentenissen verdienen echter zoo vele ingezetenen, als medewerkten, om de hulde des volks, aan de verdedigers zijner eer, door geldelijke bijdragen, te helpen bewijzen, en daartoe (buiten de bovenbedoelde giften; waarvan het bedrag niet is te berekenen) eene aanzienlijke somme inzamelden en aan den Operbevelhebber overmaakten. (2)

Ook Engelschen toonden hunne deelneming en zelfs in *België* vond de moed vereerders; (3) terwijl *Antwerpen*, zijn behoud aan den Generaal CHASSÉ dankende, Hem vereerde door het slaan van eenen gedenkpenning, waarvan het afbeeldsel hierbij is gevoegd.

Meerdere gedenkpenningen, zoo in als buiten 'slands geslagen, benevens de borstpenning, door den Koning, aan de verdedigers van het kasteel, tot onderscheiding geschonken, (4) versterkten de overtuiging van de belangrijkheid der krijgsdaad.

Terugtocht
der Franschen.

Nauwelijks waren onze troepen op weg naar de hun aangewezen plaatsen, of ook de Franschen trokken terug en ontruimden *België*. Zij voldeden alzoo aan de aangegane verbindtenissen; waartoe overigens zekere Britsche Kolonel CARADOC, tot hunne grieve, (5) als gevolmagtigde van het Kabinet

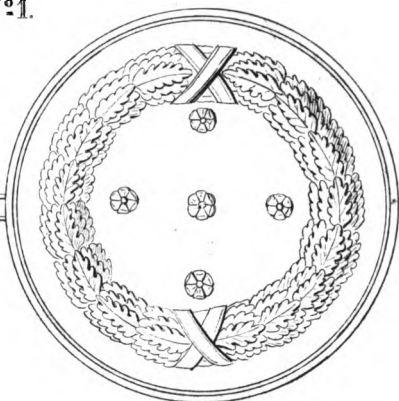
(1) Zie **Bijlage N°. 44.** (2) Idem Idem N°. 45.

(3) „ „ „ **46.** (4) Zie „ „ „ **47**, de platen N°. III en IV en de beschrijving.

(5) *Campagne de 1832, Siège de la Citadelle, Paris, 1833, p.*

N° III.

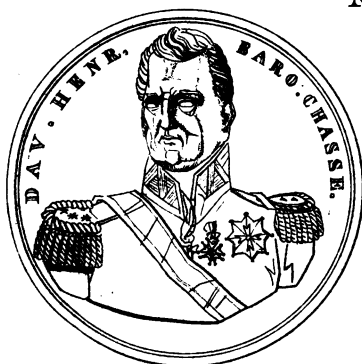
N° 1.

N° 2.

N° 3.

N° IV.

N° 1.

N° 2.

N° 3.

van *St. James*, in het Gallische Hoofdkwartier, verblijf had gehouden. De Belgen waren dus in het bezit gesteld van hunne eerste koopstad, en hadden grond van hoop op eene spoedige geheele opening der *Schelde* en herleving van hunnen handel. Verschillend wordt de invloed beschreven, welken deze voordeelen op hunnen geest maakten. (1) Van de Britsche zijde schetste men dien als voordeelig; van den Franschen kant beklagde men zich, dat, op den tweeden dag van den terugtogt, ongewapende soldaten, door de *Rue royale* te *Brussel*, des avonds, naar hun verblijf gaande, door Koninklijke lijfswachten* van LEOPOLD moorddadig werden aangevallen* *guides*. en ter naauwernood ontzet; terwijl de dagbladen geenszins, met behoorlijken ernst eenen aanslag tot moord laakten, die ten bewijze strekte van den nijd, waarvan de Fransche hulpbenden het voorwerp waren. Een nijd, die tot haat klom, sedert het oogenblik, dat Franschen de Nederlandsche krijgsgevangenen hadden beschermd en krachtigen wederstand hadden geboden aan bezoldigde moordenaren. Te sterk moge het uitgedrukt zijn, wanneer de aangehaalde schrijver zegt: » Wij verlieten gaarne *België*, en geve de » Hemel, dat wij er nimmer wederkeeren! Beladen » met den haat van alle partijen en voorwerpen van » de aanvallen aller inzigten, is het de schuld der » Belgen niet geweest, dat de laatste onzer niet in » de grachten des kasteels of in de overstroomde pol-

1833.

Geest der
Belgen.

46. WHITE, *Revolution Belge de 1830*, uit het Engelsch. *Brussel*, HAUMAN EN CO. 1834, T. III. p. 264.

(1) *Campagne de 1832*, etc. p. 9.

1833.

» ders, is omgekomen!» (1) Zóó veel bleek, dat de dankbaarheid bij het volk even min levendig was als bij deszelfs vertegenwoordigers.

Weinig merkwaardigs is er van het verblijf onzer krijgslieden, in de genoemde plaatsen hunner gevangenschap te melden; dan dat de ontvangst van de versierselen van de Militaire Willems-orde, aan den Generaal CHASSÉ voor de door Hem benoemden gezonden, de liefde voor Vaderland en Vorst nieuw leven schonk. (2)

Ontslag
der krijgs-
gevangene-
men.

Veelvuldige onderhandelingen over de ontruiming van *Lillo* en *Liefkenshoek* (3), de vrije vaart op de *Schelde* en andere onderwerpen verlengden de krijgsgevangenschap der onzen, tot na het sluiten van de overeenkomst van 21 Mei 1833; door *België* den 10^{den} Junij daarna aangenomen. (4) Met Fransche fregatten overgevoerd kwamen zij, in het begin van Junij, te *Vlissingen* aan en toefden in *Zeeland*, op hunne, door *België* terug te gevene, wapenen wachtende, tot het midden van dezelfde maand.

(1) *Campagne* de 1832, pag. 10.

(2) Zie bladz. 160 dezes en **Bijlage N°. 30 en 48.**

(3) De weigering der overgave van *Lillo* en *Liefkenshoek* kon niet anders dan den Belgen aangenaam zijn, daar zij hen ontsloeg van de ontruiming van *Venloo*, *Limburg* en *Luxemburg*. — — — Maar zij was moeilijk voor de regeringen van *Engeland* en *Frankrijk*; alzoo zij het ophouden der dwangmaatregelen ter zee, behoudens de overeenkomst van October, belette; terwijl het doen voortduren er van den Britschen handel lastig en schadelijk was; waarom *Frankrijk* en *Brittannië* even zeer verlangden die op te heffen. Van daar de hernieuwing der onderhandelingen van die zijden. WHITE, als boven, p. 265 en vv. (4) Zie LASTDRAGER, *Nieuwste Gesch.*, Deel III, bl. 195—210; en WHITE, als boven, p. 275.

De Koning, door plegtige ontvangst der terugke- 1833.
renden, op vaderlandschen bodem, zijne hulde aan 21 Junij.
de betoonde volharding in den strijd en het voor- Ontvangst
beeldig dulden der ontberingen, willende bewijzen, der krijgs-
had reeds vóór de aankomst daartoe strekkende be- gevangenen.
velen gegeven; en zoo vulden zich de nieuwsbladen
met de verhalen van eerbetooning door krijgs-over-
sten en gemeente-besturen en bijzondere personen,
den dapperen aangedaan, wien het vaderland de her-
stelling in krijgsroem te danken had. (1)

Als een staal dier eerbetooningen moge de ontvangst Te Gorin-
te *Gorinchem* hier herdacht worden. Des avonds chem.
van den 21sten werd den Ingezetenen, door het hij-
schen van de Nationale vlag, op den stads toren, en
het spelen der klokken, het naderen der krijgsgevan-
genen bekend gemaakt. Nadat de vijf schepen, in-
hebbende twee kompagniën van de 2^e. en twee kom-
pagniën van de 9^e. afdeeling, te zamen sterk 600 en
350 man van de 3^e. en 6^e. bataillons artillerie der
Nationale Militie, in den nacht het anker, bij *Wer-*
kendam en *Hardinxfeld*, hadden laten vallen en aldaar
hartelijk onthaald waren geworden, kwamen zij, om-
streeks tien uren des morgens, voor *Gorinchem* aan
en ontvingen de terugkeerenden, schip voor schip,
de begroeting van den Opperbevelhebber en zijnen
staf; dat met een luid, *Hoerah!* werd beantwoord.

Treffend was het gezigt dat zich nu aanbood; op
het dek der bodems de verdedigers van het kasteel
met hunne chakots wuivende en hunne vreugd luide

(1) Zie de Staatscouranten van 1833, van Junij en Julij.

264 ONTVANGST DER KRIJGSGEVANGENEN.

1833. te kennen gevende; daartegenover de geheele be-
31 Junij. zetting en dienstdoende schutterij in slagorde ges-
schaard en eene groote volksmenigte de lucht doende
weergalmen van blij gejoel. Geland zijnde, werden
de aangekomenen door Burgemeester en Wethouders,
in naam aller Ingezetenen verwelkomd. De *water-
poort*, als in eenen triumfhoog vervormd, inge-
komen, trok men, in voorgeschreven orde, onder
het geluid van trommels en muzijk, naar het *exerci-
tie*-veld; alwaar eene eerezuil was opgericht; waarvan
de beschrijving luidde:

Op het midden van een voetstuk, hoog 0,65 Ned.
el, verdeeld in vier trappen, lang 15 el en breed
7,5 el, stond op een tweede voetstuk hoog 2,3 en
breed 3 el, als blaauw marmer geschilderd, de zuil
van Corinthische bouworde, verbeeldende wit mar-
mer, hoog 8,4, breed 1,3 el. In het vierkant der
voorzijde van het tweede voetstuk zag men een' Leeuw
met het zwaard, rustig, doch in wakende houding
onder Oranjeboomen, afgebeeld en op het voorste dek-
stuk er van in gulden letters:

IK WAAK.

Regts en links waren aan de kolom Nationale vlag-
gen gehecht. Op het midden der zuil was een blaauw
schild; waarop de woorden:

AAN DE DAPPERHEID.

omgeven van een' eikenkrans, waaraan afbeeldingen
van het metalen kruis en de medaille voor de

dappere verdedigers van de Citadel gehecht waren. 1833.
Op de zuil las men in bronsen letters de volgende 21 Junij.
namen :

HEILEGERLEE

LEYDEN

TURNHOUT

NIEUWPOORT

HOCHSTÄT

MALPLAQUET

RAUCOUX

VIERSPRONG

WATERLOO

HASSELT

LEUVEN

CITADEL VAN ANTWERPEN.

Hoog aan de zuil, vlak onder het *kapiteel* prijken de wapenschilden van den Koning en der beide Prinzen, zijne zonen, door een' groenen myrtenkrans omgeven, met de ordeteevens der Nederlandsche Militaire Willems-orde, der Russische-orde van *St. George* en *St. Wladimir* en van het Pruissische ijzeren kruis.

Ter zijde daarvan waren twee Romeinsche banieren geplaatst met de volgende opschriften :

266 ONTVANGST DER KRIJGSGEVANGENEN.

1833.
21 Junij.

VINDICATORI
NOMINIS
HOLLANDICI

RESTAURATORI
LEGIONUM
ARTISQUE
FULMINÆ.

dat is:

DEN
HANDHAVER
VAN DEN
HOLLANDSCHEN
KRIJGSROEM

DEN
HERSTELLER
ONZER LEGERS
EN DER
ARTILLERIE.

Op het *kapiteel* stond een groot schild en helm; waar naast een Neptunus-drietand en een Hercules-knods; benevens onder het schild, eenig scheeps- en wapentuig en eene rijk geplooidde Nationale vlag, aan welke het teeken der orde van den Nederlandschen Leeuw.

Ter wederzijde van de zuil, op het onderste voetstuk stonden twee graftomben in arcadischen stijl, verbeeldende te zijn van geelen steen, breed 1,9 en hoog 1,3 Ned. el; waarop eene lijkbuis, waarop DECEMBER 1832 in bronsen letters en op de tomben: OOK WIJ WAREN IN DE CITADEL. De beide tomben waren met het middenschild der zuil verbonden door afhangende *guirlandes* van eikengroen die ook de lijkbussen omslingerden. Achter de tomben waren eenige treurwilligen en cypressen geplaatst en schuins er voor, naar de zuil, twee grieksche drievoeten, hoog 1, 5 Ned. el, ALS AANSCHOUWELIJK TEEKEN DER HULDE VAN KONING EN VADERLAND AAN BELEID, MOED EN TROUW.

Voor die eerzuil nu werden de wedergekeerde
krijgslieden geschaard. 1833.

21 Junij.

De Opperbevelhebber der vesting, de Generaal-Ma-
joor MULLER deed, na het zingen eener *Cantate*, door
kinderen uitgevoerd, de volgende dagorder voorlezen:

» *Dappere Krijgslieden!*

» Ik heet u welkom op den Vaderlandschen bo-
» dem. Ook uit 'sKonings naam mag ik u welkom
» heeten. Geheel *Nederland* verheugt zich in uwe
» terugkomst. Het breidt de armen voor u uit, voor
» u, die door de heldhaftige verdediging der Citadel
» van *Antwerpen*, een' nieuwen lauwer aan zijne
» eerekroon hebt toegevoegd, en strijdende voor regt
» en eer, met het bloed van velen uwer braven,
» uwe trouw aan Koning en Vaderland hebt be-
» zegeld.

» Zoo gij voor de overmagt hebt moeten bukken,
» uit uwe neêrslag rees uwe glorie nog luisterrijker
» te voorschijn. De puinhoopen der u aanvertrouwde,
» eindelijk door bloedig geweld vermeersterde sterkte,
» waren zoo vele zegeteekenen van uwen moed en
» uwe volharding, gelijk bij de vlammen der met
» eigen hand vernielde vloot, de veerkracht van
» *Neêrland's* zeelieden met nieuwen luister uitblonk.
» 'sKonings vaderlijk oog heeft uw gedrag met welge-
» vallen opgemerkt. Een nieuw bewijs van aandenken
» aan de dagen van uwen roem, zult gij, op Zijnen
» last ontvangen. Aan het beeld van den Vijfhoek,
» op dit eereteeken geplaatst, zal men steeds onder-

268 ONTVANGST DER KRIJGSGEVANGENEN.

1833. » scheiden , dat gij tot de dapperen der Citadel van
21 Junij. » *Antwerpen* hebt behoord.

» Zijt verder de eer van *Nederland* , getrouw aan
» uwen Koning , en altoos bereid om aan elken vijand
» te toonen , dat ware heldenmoed zich nimmer ver-
» loochent.

» *Leve de Koning!*

» *De Luitenant-Generaal, Directeur-
Generaal van Oorlog,*
» (Get.) DE KERENS."

Waarna een honderdtal leerlingen der stads armen-
school, onder leiding des onderwijzers een' feestzang
zongen, die gevolgd werd door eene aanspraak van
den genoemden Opperbevelhebber, waarin de ver-
welkoming niet minder hartelijk was en der verdien-
sten niet minder regt gedaan werd.

Na het juichend beantwoorden dezer aanspraak,
verschenen de bevelvoerende Officiëren der gewezen
krijgsgevangenen voor de zuil, en ontvingen uit
handen van twee jonge Juffers (een achttal anderen
was van bloemkorfjes voorzien) kransen van laurier-
en eikenbladeren, die, na het salueren met den de-
gen, aan de Oranjestrikken van het vaandel werden
gehecht.

Het bekende volkslied van den dichter TOLLENS,
naar deze gelegenheid gewijzigd, verving, benevens
een andere zang, deze plegtigheid.

Toen rukten de vereerden, gevolgd door bezetting
en Schutterij, onder het spelen van de krijgsmuziek
der Dordrechtsche Schutterij, daartoe verzocht en

gekomen, langs de trappen van de eerezuil, door ^{1833.} de Juffers met bloemen bestrooid, en onder vrolijk ^{21 Junij.} gejoel, stedewaarts en ontvingen op de markt aanwijingen tot huisvesting. Eenige losbrandingen van geschut besloten deze plegtigheid van den eersten dag; die echter niet eindigde zonder een onthaal door de stedelijke Regering aan de Officiëren gegeven. De vrijwillige verlichting was bijna algemeen en hier en daar opgeluisterd met zinnebeeldige voorstellingen en dichtregelen.

Des morgens van den volgenden dag verzamelden ^{22 Junij.} alle krijgslieden, in de stad aanwezig, zich tot eene kerkparade, om de godsdienstoefening, in de kerken der verschillende gezindheden, opzettelijk gehouden wordende, bij te wonen. De voorgenomene groote parade werd door regen en storm belet; maar tegen den avond kwamen allen weder bijéén om deel te nemen aan het feestmaal, hun namens *Nederland's* Regering, toebereid. Onder eene luisterrijke verlichting, met toepasselijke opschriften en eerebogen, in een' helder schitterenden vijfhoek (het Antwerpsche kasteel) van stadswege daargesteld, ving het, bij het nu zacht en kalm geworden weder, ten negen uren aan, en duurde in volkomene orde, met onbepaalde vreugde, tot middernacht; te midden en onder deelneming van duizende inwoners en vreemdelingen. Een *bal* en *vauzhal* in *den Doelen* besloot het feest. (1)

(1) Men zie meer bijzonderheden en ook toepasselijke verzen, bene-

270 ONTVANGST DER KRIJGSGEVANGENEN.

1833.

22 Junij.
Aanmer-
king.

Het meest treffende hierbij niet alleen, maar bij zoo vele plegtige vaartwel-zeggingen en zoo vele blijde wederkomsten in deze jaren, was voorzeker *de, nu echt nationale, vermenging van het burgerlijke met het krijgswezen*; gelijk dan ook het leger, uit burgers en soldaten zamengesteld, kon geacht worden een volk te vertegenwoordigen dat, bij burgerlijke bedrijven, in dezen tijd, was vervuld *met den waren krijgsgeest tot verdediging des Vaderlands.*

vens de afbeelding van de zuil, in het: *Verhaal der feestelijke ontvangst enz. te Gorinchem*, bij HORNEER, 1833.

Bijlagen.

N°. 1, behoorende bij bladz. 1.

Quartier-Général, le 17e. Octobre 1830.

L'agitation qui règne en cette ville et les nouvelles inquiétantes, qu'on s'empresse de répandre pour exciter les esprits, m'obligent à vous faire savoir que, pour la calmer, je me trouve forcé de déclarer cette forteresse en état de siège, extrémité, à la quelle je ne me porte, qu'à regret. Comme néanmoins les circonstances l'exigent impérieusement, je vous prie, Messieurs ! d'enjoindre aux habitants de se pourvoir de vivres pour un mois. Une prochaine dépêche à ce sujet vous annoncera la déclaration formelle de la mise en état de siège de cette forteresse. Ce n'est que le calme et la tranquillité des habitants, qui pourraient me faire retarder encore de quelques jours l'exécution de cette mesure sévère.

Le Lieutenant-Général, Commandant en Chef,
(Signé) CHASSÉ.

A la régence de la ville d'Anvers.

Quartier-Général de la ville d'Anvers, le 19e Octobre 1830.

En terminant ma lettre du 17e. Octobre N°. 536, j'eus l'honneur de vous informer, Messieurs ! que la tranquillité et le repos des habitants pourraient seuls peut-être m'engager à reculer de quelques jours la déclaration en état de siège de cette forteresse. Je me flattai que cet avis aurait atteint le but désiré, l'expérience m'a convaincu du contraire. En conséquence j'ai l'honneur de vous informer, que je déclare la forteresse d'*Anvers* en état de siège, à commencer d'aujourd'hui à midi. Toute communication, quelle qu'elle soit, avec *Bruxelles*, *Malines*, *Lierre* et *Gand* cessera à l'instant.

A l'égard des étrangers, on observera strictement les dispositions du chapitre 3e. du décret du 24e. décembre 1811, de la ponctuelle exécution desquelles la régence est rendue personnellement responsable.

Le Lieutenant-Général, etc.
(Signé) CHASSÉ.

Quartier-Général d'Anvers le 24e. Octobre 1830.

A la régence de la ville d'Anvers.

J'ai l'honneur de vous informer que ma lettre du 19e. de ce mois N°. 549 reçoit dès-à-présent son entier effet et que la ville d'*Anvers*

a

est déclarée en état de siège, du moment que la publication en sera faite. Veuillez immédiatement donner aux habitants connaissance de cette mesure; afin que chacun puisse s'y conformer.

Le Lieutenant-Général, Commandant etc.

(Signé) CHASSÉ.

(Esquisses hist. de la Rév. de la Belgique. Brux. 1830.

Supplément 1831, p. 119, 122 en 126.)

N°. 2, behoorende bij bladz. 10.

Anvers, 27e. Octobre 1830, 10 heures du matin.

Belges!

Le délégué du gouvernement provisoire fait connaître, que la commission envoyée au Général CHASSÉ a obtenu que les troupes se retirèrent immédiatement dans la citadelle et dans l'arsenal. Il invite tout Belge à ne pas maltraiter les soldats qui se retireront, et à coopérer efficacement au maintien de l'ordre.

Toutes les portes de la villes sont ouvertes.

(Signé) VAN DER HERREWEGHE.

(Esquisses et Supp. p. 135.)

Deze Heer v. d. HERREWEGHE was uit Brussel gekomen met de volgende aanstelling:

Le Gouvernement provisoire de la Belgique.

Comité Général.

Autorisé M. VAN DER HERREWEGHE à prendre possession de la ville et de la citadelle d'Anvers et à les faire occuper au nom du peuple belge.

Bruxelles, 26e. Octobre 1830.

(Signé) DE WERDRE, etc. etc.

Men zal (zegt de Hr. WHITE) in de geschiedenis der burgeroorlogen moeijelijk een stuk vinden, zoo vermetel, gesteld als dit.

WHITE, *Rév. belg.* II. p. 140.

N°. 3, behoorende bij bladz. 11.

Au Général Commandant de la Citadelle.

La séparation de la Belgique et de la Hollande est une proposition adoptée par le roi de Hollande lui-même; dans ce moment la citadelle représente donc la puissance ennemie.

Les droits politiques de chacun sont donc incontestables; ils sont basés sur des intérêts reciproques.

Il n'est pas moins vrai que les droits des vainqueurs doivent être reconnus,

ces droits sont de tous les temps et surtout dans cette circonstance où la nation belge vient de reconquérir son indépendance.

Les citoyens armés ont partout satisfaits à la foi des traités; ils sont entrés de vive force dans les murs d'Anvers avec cette garantie. L'armée des citoyens Belges pourrait réclamer contre la non-exécution des capitulations de Malines et de Lierre, par lesquelles il était stipulé, que les garnisons ne sortiraient que pour rentrer dans leurs foyers! et cependant elles ont repris les armes et nous les retrouvons dans ce moment opposées à nous dans l'arsenal, rue du Couvent! Les citoyens soldats stipulant pour la patrie, ne peuvent abuser des droits que donne la victoire. L'armée belge constamment victorieuse et qui est entrée dans Anvers avec l'aide de ses braves habitants, propose donc les conditions suivantes :

- 1°. L'évacuation de la citadelle et de l'arsenal, rue du Couvent, par les troupes hollandaises qui occupent l'une et l'autre.
- 2°. Tout le matériel existant dans la citadelle, dans l'arsenal et autres endroits de la ville, restera où il se trouve; ce n'est qu'une faible compensation de tout ce qui à été enlevé.
- 3°. Les navires de guerre en rade, devant la ville, sont aussi incontestables une propriété nationale.
- 4°. Les officiers conserveront leurs épées, mais les soldats laisseront leurs armes sur les glacis de la citadelle, les troupes hollandaises ne sortiront que par 100 hommes à la fois, et par la porte du Secours, ou mieux encore elles pourront s'embarquer sur des navires frétés aux frais du gouvernement provisoire, et cela en l'espace de deux jours, à dater de celui de l'acceptation de la présente capitulation.
- 5°. Les présentes propositions devront être acceptées à 4 heures après midi, ou seront considérées comme non-avenues.

Au Quartier-Général d'Anvers, le 28e. Octobre 1830, à midi.

Et ont signé avec nous les chefs, commandants les forces nationales, et le délégué du gouvernement provisoire,

(Signé)

Le Général-Commandant, MELLINET.

Le Lieutenant-Colonel, NIELLON.

Le Commandant de l'artillerie, KESSELS.

Le Délégué du Gouvernement provisoire, VAN DER HERREWEGHE.

(Esquisses et Supp. p. 133.)

N°. 4, behoorende bij bladz. 14.

Anvers, 27e. Octobre, au soir.

Au Général CHASSÉ, à la citadelle.

Le feu qui se prolonge sur cette place sans nuire en rien aux forces de l'armée belge, mais au grand détriment de l'humanité et d'une quantité si

a *

nombreuse d'innocentes victimes, est tellement opposé à toutes idées de civilisation moderne et aux usages des nations de l'Europe, que nous autorisons volontiers les habitants de cette ville si florissante ce matin, à demander au commandant de la citadelle la cessation du feu, jusqu'à ce que demain on puisse reprendre les négociations que la méprise de quelques ivrognes a seule, à ce qu'il paraît, contrariées cette après-midi.

(Signé) B. ROGIER, *Com. dél. membre du gouvernement prov.*
F. DE ROBIANO, *Gouverneur de la province d'Anvers.*

Op dezen brief gaf de Generaal CHASSÉ het volgende antwoord :

Le Soussigné Lt. Gen. Baron CHASSÉ, Comm. le 4e. Grand-Commandement militaire, accepte de faire cesser le feu sur la ville pendant la nuit, sous la condition qu'on ne tire plus sur les troupes, mais déclare en même temps, que dans le cas qu'elle n'ait pas lieu, il recommencera de nouveau à battre la ville; en outre il desire qu'une commission, nommée par le gouvernement provisoire, vienne demain à 8 heures, à la citadelle pour reprendre les négociations.

(Signé) Baron CHASSÉ.
(*Esquisses et Supp* p. 140.)

N°. 5, behoorende bij blad. 14.

POUVOIRS DE MM. CHAZAL ET DUBOIS.

MM. FÉLIX CHAZAL de la part du gouvernement provisoire, et CHARLES DUBOIS de la part de la ville d'Anvers, sont chargés d'entamer les négociations que le général-commandant de la citadelle demande. Les soussignés se plaignent à croire que les atrocités sans exemple dont cette nuit a été le témoin, ne se renouvelleront pas quoi qu'il arrive. Tout sentiment d'humanité et de justice ne peut être étouffé à ce point au coeur du chef et de ceux qui lui obéissent. Au reste, ni le gouvernement provisoire, ni le peuple Belge ne reculeront devant la perspective d'un grand malheur local. Les représailles leur sont faciles et elles seront d'autant plus terribles, que les atrocités inouïes et que l'Europe aura peine à croire, commises contre une noble cité de la Belgique, n'ont été provoquées par aucun motif plausible aux yeux d'un homme de bon sens et d'honneur.

(Signé) CH. ROGIER, *Commissionair dél. du gouv. prov.*
F. DE ROBIANO, *Gouverneur de la prov. d'Anvers.*
NYPELS, *Gén. command. en chef les troupes belges.*

CONDITIONS DE L'ARMISTICE.

Propositions préliminaires faites à M. le général baron CHASSÉ de la part du gouvernement provisoire de la Belgique, par son délégué M. FÉLIX CHAZAL.

- 1°. Le gouvernement demande que le général CHASSÉ évacue la citadelle dans 3 jours.
- 2°. Le général et son armée pourront se retirer avec armes et bagages.
- 3°. Le gouvernement se charge de procurer au général tous les transports nécessaires à son départ et à celui de son armée.
- 4°. Jusqu'à l'exécution des clauses ci-dessus, les hostilités cesseront de part et d'autre.

(Signé) CHAZAL.

Le ton de ses propositions déplut encore singulièrement au général CHASSÉ et faillit même faire évanouir tout espoir d'arrangement; il y fit néanmoins les deux réponses suivantes :

- 1°. Le lieutenant-général Baron CHASSÉ ne rend pas la citadelle sans un ordre du roi son auguste maître.
- 2°. Pour le bien de la ville il accepte une suspension d'armes aux conditions suivantes :
 - A. Qu'on cesse tous les travaux de défense.
 - B. Qu'aucun homme armé ne paraisse sur l'esplanade, ni aux environs de la citadelle.
 - C. Qu'on n'exerce aucune hostilité contre l'escadre de S. M. stationnée dans l'Escaut.
 - D. Qu'on rende le magasin de vivres pillé hier à Tivoli, malgré l'armistice qui venait d'être conclu; lequel a seul empêché le lieutenant-général d'ordonner une sortie contre les pillards.

(Signé) Baron CHASSÉ.

Nota. M. CH. ROGIER agissant toujours comme membre délégué du gouvernement provisoire, ayant été forcé d'accéder aux basses ci-dessus posées, autorisa ultérieurement M. F. CHAZAL à traiter avec CHASSÉ sur les points du détail et d'exécution, et l'on parvint enfin à s'entendre après avoir échangé les explications suivantes :

1°. D. Le gouvernement de la Belgique ne consent à suspendre les travaux d'attaque de la citadelle d'Anvers qu'à la condition bien expresse que le commandant de la citadelle susdite s'abstiendra, de son côté, des travaux de même genre et que les choses demeureront dans le *statu quo*.

R. Accordé.

2°. D. Déterminer ce qu'on entend par *environs de la citadelle* et fixer la distance.

R. De la porte de Malines, passant par la rue de la Pie, rue du Gladia-

teur, rue du Pied-Nu, rue St. Roch, rue de la Cuillère et tout l'arsenal; à l'extérieur de la ville, une distance de 300 mètres, à partir du pied des glacis, y compris ceux des deux lunettes.

3°. *D.* L'escadre hollandaise, telle qu'elle est dans ce moment devant Anvers, sera respectée.

R. Le lieutenant-général ne pouvant répondre que S. M. le roi des Pays-Bas n'envoie quelques autres batimens de guerre, demande qu'ils soient compris dans l'escadre.

4°. *D.* Quant à la restitution des vivres pillés, le pillage ayant eu lieu à l'insu du gouvernement, et non par des troupes, et lui ayant été plus préjudiciable qu'utile il ne peut en prendre la responsabilité.

R. Le pillage ayant eu lieu par les troupes, pendant l'armistice, la justice exige que les articles pillés soient rendus.

5°. *D.* Le général fixera le délai dans le quel il fera connaître les ordres de son souverain; ce délai ne pourra excéder cinq jours, à partir de la date du présent, de manière qu'il finira le 2°. Novembre à une heure.

R. Le général ne pouvant répondre du jour où la reponse de S. M. arrivera, ne peut s'engager à rien sur cet article.

6°. *D.* La reprise des hostilités devra être annoncée de part et d'autre douze heures d'avance.

R. Accordé.

Deze niet gedagteekende stukken zijn van den 28^{en} October des morgens.

(*Esquisses et Suppl. p. 141—144.*)

PROCLAMATION.

Une convention a été conclue entre le Commandant de la citadelle et les Chefs de l'armée citoyenne, il ne fera plus tirer sur la ville, mais afin qu'aucune hostilité n'ait lieu de notre part, tous les habitans doivent concourir avec nous, à la stricte exécution de cette convention. Il est temps que la garde bourgeoise se montre, et que les Chefs nous aident à maintenir l'ordre; de fortes patrouilles circulent à cette fin.

Les citoyens sont autorisés à désarmer tout individu qu'ils rencontreront armé dans la ville, les notables doivent sur le champ aviser aux moyens qui peuvent rétablir la tranquillité publique, et se réunir à cet effet à l'Hotel de Ville.

Au Quartier-Général d Anvers, le 28°. Octobre 1830.

Le Général-Commandant, (Signé) MELLINET.

Approuvé par le Général en Chef, (Signé) NYVELS.

(*Esquisses et Supp. p. 143.*)

N°. 6, behoorende bij bladz. 14.

Le conseil de guerre composé de M. M. NYPELS, Général en Chef; MELLINET, Général de Brigade; VAN DER SMISSEN, Gouverneur de la Province; NIELLON, Colonel; KESSELS, Commandant de l'Artillerie; L'OLIVIER, Commandant de la Place.

A arrêté ainsi qu'il suit les articles d'une suspension d'armes entre l'armée Belge et la division Hollandaise enfermée dans la citadelle et commandée par le Lieutenant-Général CHASSÉ.

- 1°. Les travaux d'attaque seront suspendus de part et d'autre et tout restera à cet égard dans le *statu quo*.
- 2°. Les Postes avancés des troupes Belges resteront placés là où ils se trouvent depuis le 28e.; c'est-à-dire à la porte de Beguines, l'embranchement des rues des Monnayeurs et du Pied-Nu, à la rue St. Roch, à celle de la Cuillère ainsi qu'à la partie de l'Arsenal du côté de l'entrepôt, qui contenait le matériel. A l'extérieur de la ville à une distance de trois cents mètres à partir du pied des glacis, y compris ceux des deux lunettes.
- 3°. L'Escadre Hollandaise telle qu'elle est dans ce moment devant Anvers, sera respectée.
- 4°. Monsieur le Lieutenant-Général Gouverneur fera connaître le plutôt possible les ordres qu'il a demandé à son souverain.

Ce délai ne pourra excéder cinq jours à partir de la date de la présente, de manière qu'il finira le jeudi 4 Nov. à midi.

- 5°. La reprise des hostilités devra être annoncée de part et d'autre douze heures à l'avance.

*Fait au Quartier Général d'Anvers, le Trente Octobre 1830,
à onze heures du matin.*

(Signé) Chev. KESSELS.
» NIELLON.
» L'OLIVIER.
» Bon VAN DER SMISSEN.
» F. CHAZAL.
» NYPELS.
» MELLINET.

*Vu et approuvé la convention ci-dessus proposée,
(Signé) CH. ROGIER.*

*Le Lieutenant-Général Commandant de la citadelle d'Anvers,
(Signé) Bon CHASSÉ.*

Voor eensluidend Afschrift,
*De Luitenant-Kolonel, Chef van den Staf,
(Get.) DE BOER.*

Naar een kopij van het oorspronkelijke ; wat het hoofd en de ondertoeke-ningen , (maar niet wat den inhoud betreft) eenigzins verschillende van de *Esquisses etc.* alwaar men (*Supp.* p. 154) er nog bijgevoegd vindt :

CLAUSES SUPPLÉMENTAIRES arrêtées par le parlementaire , fondé de pouvoirs, commissaire ordonnateur en chef de l'armée ,
F. CHAZAL , approuvées par les parties contractantes.

- 1°. En restitution des vivres pillés, le gouvernement provisoire s'engage à remettre au Général CHASSÉ, 12 boeufs, trois barils de genièvre et deux barils et demi de riz.
- 2°. L'arsenal restera une moitié à la citadelle et l'autre moitié, celle du côté de l'entrepôt, aux troupes Belges; une ligae de démarcation sera établie à cet effet au moyen de palissades.

N°. 7, behoorende bij bladz. 16.

Onder boven medegedeeld stuk was gesteld :

P. S. Les affaires continueront à rester dans le *status quo*.

La reprise des hostilités sera annoncée trois jours d'avance.

Le parlementaire fondé de pouvoir,
ordonnateur en Chef de l'armée,

(Signé) F. CHAZAL.

(Signé) Baron CHASSÉ,
Lt.-Général.

N°. 8, behoorende bij bladz. 20.

Een zeer groot aantal klagten door scheepsbevelhebbers op de *Schelde*, aan den Generaal CHASSÉ, die zelf maar al te dikwerf de schending van den wapenstilstand door schoten op het kasteel gelost ondervond, gaven aanleiding tot eene zeer aanhoudende briefwisseling, tusschen genoemden Generaal en de hoofden der oproerlingen te *Antwerpen*, gelijk blijkt uit de Staatscouranten: van de jaren 1830, 1831 en 1832.

Voornamelijk strekte het Postschuitje, als andere ongewapende vaartuigen hun ten doel. Wij geven het volgende: als een staaltje van onvergelykelijke onbeschaamdheid zelfs bij de hoofden:

Kasteel van *Antwerpen*, 13°. Dec. 1831.

Mijnheer de Kolonel!

Ik heb een Rapport ontvangen van den Bevelhebber der kanonneerbooten voor het fort *St. Marie*, die mij berigt: dat daar Belgische krijgslieden zich op het fort *St. Philippe* met het doen van opmetingen bezig hielden, bij eenen Officier der Marine, als parlementair derwaarts gezonden had, om naar het oogmerk dezer werkzaamheden te vernemen, doch dat men gedreigd heeft

dezen parlementair naar *Antwerpen* te voeren; en dat, toen hij met den eenigen matroos die hem vergeselde en die een wit vaandel droeg, naar zijne sloep terug keerde, een detachement Belgisch voetvolk, hetwelk, niet ver van daar in hinderlaag lag, eensklaps een levendig geweervuur op hem en zijne sloep geopend heeft; zoo zelfs dat de bevelhebber der kanonneerboot genoodzaakt is geweest daarop te antwoorden.

Ik breng deze feiten ter uwer kennis en verwigtig u tevens, dat ik niet zal dulden dat, aan de oevers der *Schelde* eenig militair werk wordt opgerigt of nieuwe posten gevestigd worden, welke aldus mijne gemeenschap of mijne stations zouden kunnen bedreigen, en dat zoo ik andermaal berigt ontvang, dat men aldaar iets van dien aard verrigt, ik mij genoodzaakt zou zien om de *Schelde* te sluiten en de gevolgen van dien aanval op de stad *Antwerpen* te doen neder komen; vermits alle verandering in den *status-quo* op de beneden-*Schelde*, eene daad van vijandelijkheid is, gerigt tegen de gemeenschap van het kasteel.

Aan Mijnheer den Kol. BUZEN, Mil.

De Generaal enz.

Gouv. v. d. prov. *Antwerpen*.

(Get). Baron CHASSÉ.

NB. Na de op heden door uwe troepen gepleegde vijandelijkheid verwacht ik op dezen brief een spoedig antwoord.

(Het antwoord luidde)

Antwerpen 14e. Dec. 1831.

Mijnheer de Generaal!

Ik heb den brief, dien U. Ex. mij gisteren avond heeft doen toekomen ontvangen en dadelijk de noodige inlichtingen ingewonnen nopens het gene dezelve vermeend heeft eene daad van vijandelijkheid van onse troepen te moeten noemen. Ik voeg hierbij een omstandig verhaal van het gebeurde (1), overtuigd dat U. Ex. dan te ligter zal kunnen beoordeelen van welken kant de aanval geschied zij, of namelijk van de zijde des Holl. Officiers die zich onder bescherming der parlementaire vlag vertoont, die openlijk verklaart op Uw bevel eene streek lands te komen opnemen, waarop hij, met zulk een oogmerk, niet lauden kan, zonder eene daad van opzettelijke vijandelijkheid te plegen en die vervolgens bedrog en geweld te baat neemt om zich aan de verantwoordelijkheid van zijnen gedanen stap te onttrekken; dan wel van den kant van den Bel. Officier, die zelfs aan den wensch van zijnen tegenstander heeft willen te gemoet komen en geen geweld heeft gebruikt, dan om hetzelfde te keer te gaan, zijne verschalkte goede trouw te wreken en in zijne vlugt een' parlementair te vervolgen, dien hij van dat oogenblik af slechts als iemand kon beschouwen, die een geheel ander karakter bekleedde.

(1) Het zal wel bijna onnoodig wezen om den onzin in deze en de volgende volzinnen te doen opmerken.

Welk oordeel U. Ex. ook over deze zaak moge vellen, ik moet verklaren dat: even als ik aan de krijgsbenden onder mijn bevel geen' inbreuk veroorloof, of zal veroorloven, op de nog stilzwijgend erkende bepalingen, voor zoo lange deze door de Uwen zullen worden nagekomen, ik ook alle middelen, die tot mijne beschikking staan, zal gebruiken om de schending daar van voor te komen, of des noods te keer te gaan, van welken kant die ook komen mogt; terwijl ik met name de bevelen van U. Ex. zal doen eerbiedigen, die ofschoon dan ook dikwijls herhaald, zoo als dezelve mij te kennen geeft, desniettemin gedurig door Holl. Officieren of zeelieden overtreden worden; die zich veroorloven op ons grondgebied te komen of ook door landloopers die meermalen de stad komen lastig vallen, pogchende op de bescherming der Holl. vlag, die zij onwaardig zijn en die hun ongetwijfeld ook niet verleend wordt (1).

Wat nu de stad *Antwerpen* betreft, waarvan Uwe Ex. met zeker welbehagen in hare briefwisseling schijnt gewag te maken, zal ik de eer hebben dit voorbeeld in dezen te volgen en Uwe Ex. te doen opmerken: dat ik als opperbevelhebber der *vesting Antwerpen* mij door geene bedenking van bijzonderen aard zal laten terug houden, om des noods, van alle middelen tot hare verdediging gebruik te maken, die Z. M. mij wel heeft gelieven toe te vertrouwen.

Ik heb de eer enz.

(get.) BUZEN.

(De Generaal CHASSÉ schreef op deze beschuldigingen.)

Mijnheer den Kol. BUZEN, Militair-Gouverneur van de provincie Antwerpen.

Kasteel van *Antwerpen* 15e. Dec. 1831.

Mijnheer de Kolonel!

Ik heb uw berigt No. 220 en het uittreksel uit het rapport dat gij mij gezonden hebt, ontvangen, en daarin op nieuw de bevestiging gezien, dat de vijandelijkheden, welke den 13^{en} dezer bij het fort *St. Philippe* hebben plaats gehad, veroorzaakt zijn door het vuur, hetwelk de, niet ver van daar geplaatste, wacht op eene parlementaire sloep gerigt heeft.

De officier die zich aan wal begeven had, handelde ten gevolge van mijne bevelen, welke inhouden, dat zoodra de stations der zeemagt ontdekken, dat aan de oevers der *Schelde* militaire werken verrigt of verschansingen of batterijen opgeworpen worden, zij zulks moeten beletten, na vooraf kennis daarvan gegeven, en de uitnoodiging tot staking dier werkzaamheden gedaan te hebben.

(1) Zie de aanm. op de vorige bladz.

Zoo al deze uitnoodiging op dit punt Maandag jl. te vroeg mogt gedaan zijn, dan is het toch zeer nuttig dat deze waarschuwing ter uwer kennis gekomen is; overigens had deze officier geen bevel om zich naar *Antwerpen* te begeven of te laten brengen, om over dit onderwerp te handelen.

Hetgeen gij mij zegt van landloopers, die op de bescherming der Hollandsche vlag pogohen, en der stad *Antwerpen* tot overlast verstrekken, is voor mij geheel onverstaanbaar. Nooit heeft de Hollandsche vlag landlooperij beschermd en alle gemeenschap tusschen degenen welke onder die vlag varen en uwe omstreken, schijnt mij toe te meer verboden te zijn, daar zelfs de bewoners van het kasteel en van het *Vlaamsche Hoofd* geene vergunning hebben, om met hunne bloedverwanten te *Antwerpen* gemeenschap te houden, of zich te dier plaatse van de noodigste levensbehoefte te voorzien, en het komt mij zeer onwaarschijnlijk voor, dat lieden, die tot de zeemagt der *Nederlanden* behooren, den voet op uw grondgebied zouden zetten.

Maar wat het voorname punt van mijnen brief van den 13^{en} betreft, waarop gij mij niet uitdrukkelijk hebt geantwoord, heb ik de eer u nogmaals te verwittigen, dat, daar de verrigtingen uwer genie-officieren op den dijk bij het fort *St. Philippe* het voornemen schijnen aan te duiden, om aldaar eenige militaire werken op te rigten, ik alle werken van dien aard op de oevers der *Schelde*, die tegen mijne gemeenschap of de stations der zeemagt gerigt zijn, zal beschouwen als daden van vijandelijkheid, waartegen ik mij verzetten zal. Ik heb gemeend u te moeten kennis geven, gelijk ik op nieuw doe bij dezen, van de gevolgen welke zulks voor de vaart der Belgen op de *Schelde* zoude hebben, en u tevens die te moeten herinneren, waaraan zulk eene botsing de stad *Antwerpen*, als door uwe troepen bezet, zoude bloot stellen.

*De Generaal der Infanterie, Opperbevelhebber
van het kasteel van Antwerpen,*

Baron CHASSÉ.

N°. 9, behoorende bij bladz. 21.

Een der Bevelhebbers der Ned. oorlogsvaartuigen voor *Antwerpen* schreef onder anderen, op den 25^{en} April 1835.

Thans moet ik opmerken, dat de vijand boven de citadel aan beide oevers op nieuw batterijen opwerpt, van waar dus andermaal een kruisvuur onze nieuw genomen positie zal bedreigen. Ik heb daarvan dadelijk aan den Generaal rapport gemaakt, die zijne klagten aan den vijandelijken Generaal heeft ingezonden. Deze heeft daarop met verontschuldiging geantwoord, dat dezelve alleen zouden dienen als wij over de limieten zeilden. De vijand gaat echter voort die werken te voleinden, en het moge zijn dat dezelve niet veel nadeel aan de citadel zullen toebrengen, maar dit is niet te min zeker, dat de

scheepsmagt zich daardoor van alle zijden door des vijands artillerie ziet ingesloten.

Ik heb Uwe Excellentie zulks niet officiëel kunnen rapporteren, dewijl elke gedachte dat ik op eene mij toevertrouwde post de mij tegenovergestelde gevaren zou vergrooten of vreezen, mij tegen de borst stuit; maar geheel er van te zwijgen, scheen mij toe niet wel gehandeld te zijn. De afloop, van weinig te voorziene omstandigheden, kan zoodanig worden, dat dezelve voor de Marine zeer nadeelig doch niet onteerend zal wezen; terwijl ik Uwe Excellentie op het plegtigst kan verzekeren, dat de eer der vlag zal gehandhaafd worden tot het uiterste; zoo is het niet te min vooruit te zien, dat dit niet dan ten koste van groote opofferingen zal kunnen geschieden en de gevolgen onberekenbaar kunnen zijn.

De onbeschaamdheid des vijands wordt hoe langer hoe ondragelijker. Op alle hoeken en punten van den oever staan deszelfs schildwachten, waar langs geene sloep kan varen zonder aan de grofste en verregaandste beleedigen en scheldwoorden te zijn blootgesteld; en, hoewel men hiervan geene notitie dient te nemen, is het echter niet te ontkennen, dat zulks een' nadeeligen invloed op de schepelingen heeft. Deze meenen in onze langmoedigheid om dit alles stilzwijgend te dulden iets anders te zien. Echter munt hun goede wil en hunne ambitie bij alle gelegenheden uit, gelijk mij voor eenige dagen bij eene algemeene inspectie bijzonder is gebleken. Heeren officieren verdienen insgelijks — — tevredenheid wegens de goede discipline die zij op hunne vaartuigen onderhouden.

N^o. I.

N°. 10, behoorende bij bladz. 22.

De briefwissel ter zake in den tekst (bladz. 22) bedoeld, was van den volgende inhoud:

Hoofdkwartier *Antwerpen*, 15^e. Mei 1831.

Mijnheer de Luitenant-Kolonel!

Mijn Generaal, gelast mij u te doen weten, dat hij onderrigt is geworden dat uwe krijgslieden dezen nacht zich in den bril *St. Laurent* geworpen hebben. Deze nieuwe schending der overeenkomst en van den wapenstilstand strekt hem ten bewijze, dat gij, in spijt van de herhaalde beloften en verzekeringen van uwen Generaal, niet ophoudt vijandelijke gedragingen te plegen. Als zoodanig zijn aan te merken:

1°. Het bezetten van het fort *Burcht*.

2°. Dat van den bril van *Kiel*, waar men eerst één' enkele schildwacht en daarna eene geheele wacht geplaatst heeft, terwijl men dezelve vervolgens

door middel van een' gedekten weg (*caponnière*) met een wachthuis, met het kasteel in verband gebragt, en nog eene nieuwe borstwering opgeworpen en gewapend heeft.

- 3°. Het zetten van paalwerk rondom de wapenplaats van den bedekten weg voor de hulppoort, alsmede op verschillende plaatsen langs dien weg.
- 4°. Het verhoogen van den uitspringenden hoek van het bastion der esplanade bij de vestingwerken der stad.

Aangezien de geslotene overeenkomst uitdrukkelijk zegt, dat alle aanvallende werken van wederzijden gestaakt zullen worden, en daar wij van onze zijde ons stiptelijk aan den inhoud daarvan gedragen hebben, door enkel veiligheidswerken langs de *Schelde* op te werpen, die men nimmer als aanvallende werken tegen de citadel kan beschouwen, vermits dezelve verre buiten de werking van derzelver geschut gelegen zijn.

Aangezien het ter sluiks bezetten van den bril *St. Laurent* eene schending is, die alles te buiten gaat, zoo eischt mijn Generaal van Mijnheer den Luitenant-Generaal Baron CHASSÉ, dat hij onmiddellijk den bril *St. Laurent* ont-ruime, de middelen van gemeenschap tusschen het kasteel en die sterkte vernieue, en de zaken weder in den vorigen staat brenge; hem verantwoordelijk stellende voor alle de maatregelen van tegenstand, die hij regt heeft te nemen en ook voornemens is op staanden voet ten uitvoer te brengen.

Ontvang, enz.

*De Majoor, Hoofd van den algemeenen Staf van
het mobiele leger in de 2de militaire divisie,*

Ridder DE L'EAU.

*Aan Mijnheer den Luitenant-Kolonel
RUPERTUS, Bevelhebber van het hoofd-
kwartier op het kasteel van Antwerpen.*

No. II.

Kasteel van Antwerpen 15e. Mei 1831.

Het eerste artikel van overeenkomst van 1 November 1830, welke tusschen den Afgevaardigde van het Belgische bestuur, den Generaal NYBELS, en den Luitenant-Generaal CHASSÉ gesloten is, houdt in, dat de werken tot het doen van eenen aanval van beide zijden gestaakt zullen worden, en dat alles te dien aanzien in *statu quo* zal blijven. (Men zie deze overeenkomst in de Staatscourant No. 265 van 1830, en boven Bijl. No. 6.)

Dit artikel laat de meest mogelijke ruimte voor het uitvoeren van werken van verdediging, en op die wijze is de genoemde overeenkomst steeds begrepen geworden.

Het tweede artikel houdt in, dat de voorposten der Belgische troepen, buiten de stad zich zullen houden op eenen afstand van 300 Ned. ellen, te rekenen van den voet van het glacis (in het afschrift dat in uwe handen is, worden de woorden, *van den voet*, niet gevonden) *het glacis der beide brillen daaronder begrepen*. Daaruit volgt, dat de beide brillen van het kasteel begrepen zijn binnen de uitgestrektheid waarvan het bezit aan ons verzekerd is, en op welke wij dus, ook uit kracht van het 1ste artikel, alle werken van verdediging mogen tot stand brengen, welke wij noodzakelijk zullen achten.

De Luitenant-Generaal CHASSÉ gelast mij, u dit onder het oog te brengen, in antwoord op den brief, dien gij mij gezonden hebt, ter zake van het bezetten van den bril *St. Laurent*, en u uit te noodigen, om den Heer Generaal Baron DE FAILLY te doen opmerken, dat hij (Generaal CHASSÉ) slechts gebruik maakt van het regt, hetwelk hem gewaarborgd is bij de overeenkomst, welke een einde gemaakt heeft aan de vijandelijkheden, tijdens het beschieten van *Antwerpen*; en dat men, door zich daartegen te verzetten en door met maatregelen van geweld het uitoefenen van dat regt te willen verhinderen, zich alle de gevolgen van zulk eene willekeurige uitlegging dier overeenkomst op den hals haalt.

Wel verre van deze overeenkomst te schenden, heeft de Luitenant-Generaal Baron CHASSÉ het zich steeds ten pligt gesteld, dezelve met groote nauwgezetheid in acht te nemen.

Het fort *Burcht* is sedert het jaar 1816 onafgebroken door onze troepen bezet geweest, het bezit daarvan is ons door de voorwaarden van den wapenstilstand gewaarborgd; ook is het wereldkundig dat wij hetzelfde geen oogenblik verlaten hebben.

Tot het bezetten van den bril van *Kiel* zijn wij evenzeer gerechtigd als tot dat van den bril *St. Laurent*.

Wat de overige werken betreft, die gij in uwen brief opnoemt, dezelve strekken bij uitsluiting tot verdediging, en kunnen alleen dan dienen, wanneer zij aangetast worden.

Maar van uwen kant, Mijnheer! zijn de overeenkomsten onophoudelijk geschonden geworden, door het opwerpen en wapenen van uwe batterijen op den regteroever der beneden-*Schelde*, die gerigt zijn tegen ons smaldeel, hetwelk wij, volgens art. 3 der genoemde overeenkomst gerechtigd zijn voor *Antwerpen* te hebben, en hetwelk daar moct geëerbiedigd worden. Tegen dit smaldeel en tegen de vrije gemeenschap op de *Schelde*, hebt gij werken van aanval opgeworpen, en de batterijen die gij nog thans bezig zijt aan de boven-*Schelde* op te werpen, zijn van denzelfden aard, daar zij gerigt zijn tegen de vloot en opgeworpen worden onder het bereik van derzelver geschut en van dat van het fort *Burcht*. Deze werken van aanval die ondanks onze vertoogen van uwen kant met ijver voortgezet worden, hebben den Luitenant-Ge-

neraal Baron CHASSÉ genoodzaakt, alle de maatregelen van verdediging ten uitvoer te brengen, welke zulke vijandige beschikkingen van uwen kant hem verplicht hebben te beramen, en Hij gelast mij U alsnog te antwoorden, dat de gevolgen van al wat men zou kunnen ondernemen om hem daarin te beletten, voor rekening zullen komen van degenen die de overeenkomst aldus geschonden hebben.

Ontvang, enz.

*De Luitenant-Kolonel, Bevelhebber van
het hoofdkwartier,*

RUPERTUS.

*Aan Mijnheer den ridder DE L'EAU, Hoofd
van den algemeenen Staf der 2de mili-
taire divisie te Antwerpen.*

Antwerpen 15 Mei 1831.

Mijnheer de Luitenant-Kolonel!

Mijn Generaal gelast mij U te doen weten, dat ik in spijt van alle uwe betuigingen van u aan de bepalingen van den wapenstilstand en de overeenkomst te willen houden, en in weerwil van de moeite die gij doet, om ons als de schenders daarvan te doen voorkomen, al die aanhoudende ontkenissen slechts moet beschouwen, als strekkende om onder een schoonschijnend voorwendsel voorbereidselen tot vijandelijkheden te verbergen.

In plaats van den bril *St. Laurent* te doen ontruimen, welken uwe krijgsbenden dezen nacht ter sluik bezet hebben, hebben uwe soldaten zich op den weg naar *Boom* verspreid en op de wandelaars vuur gegeven. Zij zijn niet eêr naar hunne verschansingen teruggekeerd, dan nadat zij door eenigen onzer voorposten daartoe gedwongen waren.

Het vuur uwer krijgsbenden is niet alleen naar de buitenzijde gerigt geweest, maar er zijn ook van de bastions der citadel vele geweerschoten gedaan, tegen lieden die zich op de wallen der stad, of in de rigting van het afgebrande tuighuis bevonden.

Het is niet waarschijnlijk dat uwe krijgslieden, zonder eene magtiging van uwen Generaal, zulk een gedrag gehouden zouden hebben, terwijl daarenboven dit gevecht te lang geduurd heeft, dan dat hij eenige onwetenheid daaromtrent zoude kunnen voorwenden.

Wat vertrouwen kunnen wij nu voortaan in alle die betuigingen stellen? Eerst dan zult gij ons hetzelfde inboezemen, wanneer gij, na de sterkte *St. Laurent* ontruimd te hebben, u binnen de muren van het kasteel opaluit en alle de voorwaarden der verdragen met naauwgezetheid vervult.

Ontvang, enz.

*De Majoor, Hoofd van den algemeenen Staf
van de 2de militaire divisie,*

Ridder DE L'EAU.

Aan Mijnheer den Luitenant-Kolonel

*RUPERTUS, Bevelhebber van het hoofd-
kwartier op het kasteel van Antwerpen.*

II.

Kasteel van Antwerpen 16^e. Mei 1831.

Mijnheer de Majoor!

Het bezetten en in staat van tegenweer brengen van den bril *St. Laurent*, is, zoo als ik gisteren reeds de eer had u te doen opmerken, geheel en al strookende met de beide eerste artikelen der bestaande overeenkomst. Men kan onmogelijk volhouden, dat deze maatregel iets anders dan louter verdedigend is, of ook dat wij daardoor de grenzen, die ons gewaarborgd zijn, te buiten zijn gegaan.

Wel verre van onder schoonschijnende voorwendsels voorbereidselen tot het plegen van vijandelijkheden te maken, heeft de Luitenant-Generaal Baron CHASSÉ integendeel het zoo lang mogelijk uitgesteld, om die maatregelen van verdediging te nemen, waartoe uwe voorbereidselen tot vijandelijkheden hem noodzaakten, zijnde zijn éénig doel daarbij geweest, om, zoo mogelijk, het hervatten dier vijandelijkheden voor te komen.

De voorbereidselen van uwen kant zijn de batterijen, die gij langs de *Schelde* tegen onze vloot en tegen de gemeenschap, welke door middel van die rivier aan de citadel is gewaarborgd, hebt gewapend, en waardoor die sterkte en meer bijzonder de vloot aan gevaren werden blootgesteld. Het aanleggen dier werken was zoo blijkbaar strijdig met de overeenkomst, dat hetzelfde van den beginne af is gepaard gegaan met allerhande betuigingen en ontkenningen van den kant der militaire overheden. En de Generaal CHASSÉ heeft geen grooter bewijs van zijnen eerbied voor de wapenschorsing kunnen geven dan daardoor, dat hij zich niet tegen het tot stand brengen dier werken verzet heeft.

De nieuwe werken, die op de Boven-Schelde worden opgeworpen, zijn nog meer regtstreeks van eenen aanvallenden aard, daar zij niet enkel de vloot bedreigen, welke men zoo het schijnt door dit middel van alle kanten hoopt te zullen insluiten; maar nog daarenboven, onder ons geschut en begunstigd door onzen eerbied voor de wapenschorsing worden opgeworpen.

Desniettemin beroept Mijnheer de Generaal Baron DE FAILLY zich op den niet aanvallenden aard dier werken. De Luitenant Generaal Baron CHASSÉ wil nog

eens een bewijs geven van zijnen wensch, om tot de instandhouding van den wapenstilstand mede te werken; hij stemt er dus in toe om, ten aanzien van den bril *St. Laurent*, den vorigen staat van zaken te herstellen, indien de Generaal Baron DE FAILLY insgelijks, van zijnen kant, toestemt in de herstelling van dien vorigen staat, voor zooveel de batterijen op de Boven-Schelde betreft, en in de ontwapening der batterijen op de Beneden-Schelde.

Het geweervuur van den kant onzer troepen is gisteren avond en ook nog heden ochtend, door dat uwer scherpshutters, uitgelokt geworden. Het is gestaakt van het oogenblik af dat het uwe ophield. Men heeft het geheel onverwacht tegen ons geopend, niet alleen van den kant van den bril *St. Laurent*, maar ook van den kant der esplanade, en meer bijzonder uit de Lepelstraat. Indien wandelaars daardoor getroffen zijn, dan is zulks alleen toe te schrijven aan de onverwachte wijze, waarmede uwe krijgslieden, zonder eenige voorafgaande waarschuwing, en bijna op hetzelfde oogenblik dat uw brief mij in handen kwam, de vijandelikheden hebben begonnen.

Het bezetten van de sterkte *St. Laurent* heeft op eene geregelde wijze, met het kriecken van den dag, plaats gehad; iets hetgeen men gewoonlijk, bij dergelijke bewegingen, in acht neemt. Overigens ziet de Generaal Baron CHASSÉ, met leedwezen, dat, terwijl men aan de eene zijde volhardt met hem de uitoefening van zijn regt te betwisten, om voor zijne verdediging te waken, uwe krijgsbenden nog wezenlijker vijandelikheden, dan het geweervuur van gisteren, plegen; daar zij voortgaan zich in de nabijheid zijner verdedigingswerken te verschansen: en hij zal zich dus niet te verwijten hebben, dat hij iets heeft achterwege gelaten, wat tot handhaving des vredes strekken konde.

Ontvang, enz.

*De Luitenant-Kolonel, Bevelhebber van
het hoofdkwartier,
RUPERTUS.*

*Aan Mijnheer den ridder DE L'EAU
Majoor, enz.*

Antwerpen, 15^e. Mei 1831.

Mijnheer de Generaal!

De tijdingen, dezen ochtend van *Brussel* ontvangen, gaven aanleiding om te gelooven, dat de bezetting der stad *Antwerpen* en die van het kasteel handgemeen waren.

De vertegenwoordigers van de Londensche Conferentie en van *Frankrijk*, te *Brussel*, wetende hoeveel belang de Groote Mogendheden in de handhaving des vredes stellen, hebben zich met spoed naar *Antwerpen* begeven, ten einde eene poging te doen, om de oorlogvoerende krijgsbenden wederkeerig tot het staken van den strijd te bewegen. Bij onze aankomst hebben

b

wij gelukkig alles weder in orde gevonden, en wij kunnen niet anders, dan den wensch uiten, dat deze staat van zaken blijve voortduren.

De Belgische Regering heeft eenen hoofdofficier afgezonden, ten einde het bevel aan hare krijgsbenden te hernieuwen, om het beginnen van vijandelijkheden te verwijderen; en slechts dan vijandelijk te handelen, wanneer zij aangevallen mogten worden; wij weten, dat door uwe regering dezelfde bevelen gegeven zijn. Gij schat den vrede te hoog, Mijnheer de Generaal! dan dat wij ons niet verzekerd zouden houden, dat gij al, wat van U afhangt, gedaan hebt en nog zult doen, opdat deze bevelen stiptelijk ten uitvoer worden gelegd.

Het bezetten van den bril *St. Laurent*, door uwe krijgsbenden, is de oorzaak geweest van het gevecht, dat gisteren heeft plaats gehad, en dat den oorlog zou kunnen ontsteken; het is tevens de oorzaak der groote verbittering, die zoo wel onder de bezetting, als bij het gemeen van *Antwerpen*, heerscht. Het staat aan U, Mijnheer de Generaal! om te beslissen, of uwe liefde voor den vrede, u kan toelaten, voor het oogenblik, uwe krijgsbenden uit die sterkte terug te trekken, die gij toch altijd bij magt blijft, weder te bezetten, zoodra gij dit, voor uwe verdediging, noodzakelijk zult achten.

Wij weten, dat men op het punt is, om te *Londen* de zaken van *Holland* en *België* te schikken; wij hebben de volle overtuiging, dat vóór het einde dezer maand alles zal ten einde geloopt zijn; en hoezeer moeten wij allen dan niet wenschen, dat de vrede, tot dat tijdstip toe, bewaard blijve.

Wij zijn overtuigd, Mijnheer de Generaal! dat niemand meer dan gij het belang daarvan gevoelt, en dat gij, van uwe zijde, alle noodige bevelen geven zult, op dat die zoo onschatbare vrede niet gestoord worde.

Wij hebben de eer enz.

De Luitenant-Generaal, Pair van Frankrijk,

Aan Zijne Ex. Mijnheer den
Generaal Baron CHASSÉ.

AUG^{te} BELLIARD.
CHARLES WHITE.

Kasteel van *Antwerpen*, 17e. Mei 1831.

Mijnheer de Generaal!

Ik heb de eer u kennis te geven van de ontvangst van uwen brief van gisteren, waarmede Uwe Excell. en de Heer CHARLES WHITE mij wel hebben willen vereeren, en haast mij aan Uwe Exc. de stelligste verzekering te geven, dat de sterkte *St. Laurent* door mij met geen ander oogmerk bezet is geworden, dan om mij tegen eenen aanval te kunnen verdedigen en zonder eenige vijandige bedoeling.

Ik meen geen grooter bewijs te hebben kunnen geven van mijne begeerte, om het hervatten der vijandelijkheden, en de rampen die daaruit kunnen voortvloeijen, voor te komen, dan door te gedoogen, dat van de zijde der Belgen onophoudelijk voortgegaan werd met de begonnen werken, ondanks

mijne herhaalde vertoogen daartegen en de betuigingen der Belgische krijgsoversten; met dat al, zal ik, na de ontvangst van uwen geëerden voortgaan, bewijzen te geven van mijnen wensch, om tot handhaving van den wapenstilstand en de geslotene overeenkomst mede te werken; van welke stukken ik de eer heb u een afschrift te doen toekomen.

Zoodra de Belgische krijgsoverheden het voortdurend aanleggen van werken willen staken, de middelen van aanval, die reeds voor het fort *St. Laurent* geplaatst zijn, wegruimen, en hunne troepen en posten tot de, bij art. 2 der gezegde overeenkomst bepaalde, lijn van afscheiding terugtrekken, zal ik, van mijnen kant, insgelijks alle werken tot herstel, of meerdere bevestiging der sterkte *St. Laurent*, staken en alles in den vorigen toestand laten, met achterlating alleen van eene policiewacht in gezegde sterkte; ten einde te voorkomen, dat het graauw aldaar geene schade aanrigt, gelijk zulks in den afgevoopen winter dikwerf gebeurd is, als wanneer ik mij daarover beklaagd en voldoening erlangd heb.

Ten einde men voorts van wederzijden van de inachtneming van bovengemelde maatregelen moge verzekerd zijn, ware het wenschelijk, dat de Heer Generaal, kommanderende te *Antwerpen* zich met mij wilde verstuan om eenige officieren te benoemen, welke belast zouden worden om de lijn van afscheiding buiten de stad vast te stellen en door palen aan te wijzen.

Inmiddels zal ik van mijnen kant, onverwijld, de werkzaamheden aan meergemelde sterkte doen schorsen, tot dat ik de uitwerking zal bespeuren van de welwillende zorg die Uwe Excellentiën wel willen besteden, ten einde de wapenstilstand en de overeenkomsten, bij voortdurend, gehandhaafd worden.

Geene sterkere bewijzen van de opregtheid mijner bedoelingen meenende te kunnen geven, heb ik de eer, Mijnheer de Generaal! Uwe Excellentiën te verzoeken om de betuiging mijner bijzondere hoogachting te willen aannemen.

*De Luitenant-Generaal, Opperbevelhebber van
het kasteel van Antwerpen,*

Baron CHASSÉ.

*Aan H.N. Exc. den Generaal, Pair
van Frankrijk, AUG^{te} BELLIARD, en
den Heer CHARLES WHITE, thans te
Antwerpen.*

Hoofdkwartier Kasteel van *Antwerpen*, 18e. Mei 1831.

Mijnheer de Generaal!

Ik heb op de uitnoodiging, die gij mij gisteren wel hebt willen toezenden, daardoor geantwoord dat ik de bezetting, die ik in den bril *St. Laurent* had gelegd, terug heb doen trekken. Ik heb tevens, om aan den wensch te

b *

voldoen, dien gij, tegelijk met den Heer white, jegens mij geult hebt, en alzoo tot het doel van de handhaving des vredes mede te werken, de werken, tot het in staat van verdediging brengen van dien bril, doen staken. Ik wensch, evenzeer als gij, mijne Heeren! om, zoo veel zulks van mij afhangt, de rampen des oorlogs voor te komen. Ik heb daarvan de grootste bewijzen gegeven en ga voort dit te doen, door te gedoogen dat de verdediging van den post, welke mij ter bewaring is toevertrouwd, meer en meer moeilijk wordt gemaakt. Intusschen zie ik met leedwezen dat, wel verre van aan de opofferingen te beantwoorden, die ik mij getroost, men van den kant der Belgische krijghebbers voortdurend en met ijver werkt aan werken, die niet anders dan als werken van aanval kunnen worden beschouwd; daar toch de uitwerkselen van uwe tusschenkomst wederkeerig behoorden te zijn, en natuurlijk ook, aan de andere zijde, alle arbeid aan de werken had moeten gestaakt worden. Als krijgsman kent uwe Excellentie de belangrijkheid van loopgraven en batterijen, die op zulk eenen korten afstand van eene vesting worden aangelegd; als Fransch krijgsman kan dezelve niet willen dat eene tusschenkomst van uwe zijde geen ander gevolg zou hebben dan om des te gemakkelijker misbruik van dat vertrouwen te kunnen maken, waarmede ik, met de Kommissarissen der groote Mogendheden, tot het doel dat zij zich hebben voorgesteld, tracht mede te werken. Nu ik dan zie, hoe weinig gevolgen uwe tusschenkomst, mijne Heeren! en mijne spoedige vervulling van uwe wenschen, gehad hebben, moet ik vooronderstellen, dat mijn brief van gisteren u niet ter hand heeft kunnen worden gesteld. En terwijl ik u thans nieuwe afschriften toezend van de stukken, die ik gisteren de eer had aan u te rigten, herhaal ik den wensch, om — voor zoo veel de veiligheid van den post, waar ik bevel voer, dit toelaat — u in uwe pogingen tot voorkoming van het hervatten der vijandelijkheden en van de rampen, die daaruit voor dit land zouden voortvloeijen, te ondersteunen.

Ik heb de eer, enz.

*De Luitenant-Generaal, Opperbevelhebber van
het kasteel van Antwerpen,*

Baron CHASSÉ.

*Aan III. Exc. den Generaal, Pair van
Frankrijk BELLIARD en den Heer WHITE.*

Hoofdkwartier Kasteel van Antwerpen, 18e. Mei 1831.

In overeenkomst met de bevelen van den Luitenant-Generaal Baron CHASSÉ, heb ik de eer, Mijnheer de Majoor! u mededeeling te doen van eenen gisteren door denzelfden ontvangen brief van Mijnheer den Generaal BELLIARD en van Mijnheer CHARLES WHITE. Ten gevolge daarvan en om aan den wensch van

de Heeren Kommissarissen der Groote Mogendheden te beantwoorden, alsmede in overeenkomst met dien van den Generaal CHASSÉ, om alles te vermijden, wat den oorlog op nieuw zoude kunnen doen ontbranden, heeft de Generaal gisteren de bezetting, die hij in den bril *St. Laurent* gelegd had, doen terugtrekken en daarin niet meer dan eene politiewacht gelaten; hebbende hij tevens het aanleggen van werken van verdediging, waarmede men bezig was, doen staken. Deze schorsing, die een gevolg is geweest van den brief, waarvan ik u een afschrift toezend, moest door eene gelijke schorsing gevolgd worden van de voorbereidselen tot aanval, welke de troepen, die onder het opperbevel van den Generaal Baron DE FAILLY staan, bij de toegangen tot de buitenfronten van het kasteel maken.

Terwijl ik u uitnoodig om het hierbij gaand afschrift ter kennis van Mijnheer den Generaal Baron DE FAILLY te brengen, en terwijl ik hem doe opmerken: hoezeer de Generaal Baron CHASSÉ, aan de uitnoodiging van de Heeren BELLIARD en WHITE voldaan heeft, ben ik gelast u te vragen: waarom men met de werken, die door uwe benden worden aangelegd, voortgaat; daar toch de schorsing, waarin de Generaal CHASSÉ heeft toegestemd, natuurlijk wederkeerig moet zijn. Een en ander noopt den Generaal CHASSÉ om den Heer Generaal DE FAILLY te vergen dat hij hem zonder oponthoud doe weten, of hij al dan niet aan den wensch, van de Kommissarissen der Groote Mogendheden, om den vrede te handhaven, toegeeft.

*De Luitenant-Kolonel, Bevelhebber van
het hoofdkwartier,
RUPERTUS.*

*Aan Mijnheer den ridder DE L'EAU, Hoofd
van den Staf der 2de militaire divisie
te Antwerpen.*

III.

Hoofdkwartier te Antwerpen, 18e. Mei 1831.

Mijnheer de Luitenant-Kolonel!

In antwoord, op uwen brief van heden, gelast mijn Generaal mij u te verzoeken, aan den Luitenant-Generaal CHASSÉ te zeggen dat, aangezien de inhoud van uwen brief hem van dien aard is voorgekomen, dat hij daarop geen stellig antwoord vermeent te kunnen geven, hij den raad van verdediging bijeengeroepen en gehoord heeft, die eenstemmig van oordeel is geweest om den voorslag van den Heer Generaal CHASSÉ aan zoodanige beslissing van Mijnheer den Regent te onderwerpen, als u dadelijk bij de terugkomst van den door hem afgezonden renbode zal worden medegedeeld.

Ontvang, Mijnheer de Luitenant-Kolonel de verzekering, enz.

*De Majoor, Hoofd van den algemeenen Staf
van de 2de militaire divisie,*

Ridder DE L'EAU.

Aan Mijnheer den Luitenant-Kolonel

*RUFERTUS, Bevelhebber van het hoofd-
kwartier op het kasteel van Antwerpen.*

No. IV.

Kasteel van *Antwerpen*, 19e. Mei 1831.

Mijnheer de Majoor!

Ik ben van wege den Heer Generaal Baron CHASSÉ gelast u te zeggen, dat hij, — na alles wat in zijne magt stond gedaan te hebben, om het hervatten der vijandelikheden voor te komen, — na zich de tusschenkomst van de zaakgelastigden der Groote Mogendheden te hebben laten welgevalen, — na den Heer Generaal DE FAILLY te hebben doen afvragen, of hij voornemens was tot instandhouding des vredes bij te dragen, dan wel de vijandelikheden te beginnen, — zicnde, dat men voortging met aanleggen van loopgraven, tegen het kasteel gerigt, dat, in plaats van even als hij toe te geven aan de uitnoodiging van den Generaal BELLIARD en den Heer WHITE, om ter instandhouding van den vrede mede te werken, men van zijnen eerbied voor de bestaande overeenkomst en den wapenstilstand misbruik maakt, en zelfs, dat men door het voortzetten der, tegen het kasteel, gerigte werken van aanval, zich het uitstel van het door hem, op gisteren, gevraagde stellige antwoord (op grond van het afzenden van zijnen brief aan Mijnheer den Regent te *Brussel*) ten nutte maakte, om de tegen hem gerigte werken nog te verbeteren en uit te breiden; — u verwittigt, dat: indien men, zes uren na het overhandigen van dezen brief, nog ontwaart, dat er aan de gezegde werken gearbeid wordt, het geschut van het kasteel uwe werken beschieten zal.

De Luitenant-Generaal Baron CHASSÉ gelast mij te gelijker tijd, u uit te noodigen om den Generaal Baron DE FAILLY onder het oog te brengen, dat de verwoesting en vernieling der stad *Antwerpen* en van het omliggende land, ontelbare onheilen en de hervatting der vijandelikheden met alle derzelver gevolgen geheel en al voor zijne verantwoording komen, ten gevolge van den door hem op het kasteel gerigten aanval en de, in den avond van Zondag den 15^{den} dezer, aangevangene en sedert door werken van aanval voortgezette vijandelikheden, in weêrwil van de overeenkomsten, de tusschenkomst van de zaakgelastigden der Mogendheden en alle de offers, welke de Generaal Baron CHASSÉ tot nu toe gebragt heeft, met doel om de ongelukken welke daaruit zouden ontstaan, voor te komen.

De Generaal Baron GRASSÉ begrijpt niet, waarom uwe werken, niet ten minste tot aan de ontvangst van het antwoord, hetwelk, zoo als gij mij gemeld hebt, uit *Brussel* verwacht wordt, zijn geschorst; en hij gelast mij u evenzeer te verwittigen, dat indien men van het uitstel van zes uren, tot het staken uwer werken toegestaan, mogt gebruik maken om dezelve van geschut te voorzien of op welke wijze ook te versterken, of indien wij gedurende dien tijd op dezelve eenige buitengewone beweging mogten ontdekken, dezelve onmiddellijk zullen worden aangetast.

Ontvang, Mijnheer de Majoor! enz.

*De Luitenant-Kolonel, Bevelhebber van
het Hoofdkwartier,*

RUPERTUS.

*Aan den Heer Majoor Ridder DE L'EAU,
Hoofd van den Algemeenen Staf der
2de militaire afdeeling te Antwerpen.*

N°. 11, behoorende bij bladz. 28.

LIJST DER BODEMS EN HUNNE BEVELHERBERS, NAAR GELANG DIE IN DE
VORIGE ELADEN ZIJN GEMELD.

Linieschepen . . .	de <i>Waterloo</i> ,	Bevelhebber	Kapt.	H. M. DIBBETZ.
	» <i>Zeeuw</i> ,	»	»	RIJK.
Fregatten	» <i>Algiers</i> ,	»	»	A. V. DALEN.
	» <i>Eurydice</i> ,	»	»	LEWE VAN ADUARD.
	» <i>Javaan</i> ,	»	»	N. P. BLOMMENDAL.
	» <i>Rupel</i> ,	»	»	H. J. BOLKEN.
	» <i>Sumatra</i> ,	»	»	LUCAS.
Korvetten	» <i>Amphitrite</i> ,	»	»	J. P. WACHIELSEN.
	» <i>Komeet</i> ,	»	Kapt.-Luit.	J. G. KOOPMAN.
	» <i>Dolfijn</i> ,	»	»	A. BEZEMER.
	» <i>Heldin</i> ,	»	»	ANEMAET.
	» <i>Hippomenes</i> ,	»	»	H. W. DE QUARTEL.
	» <i>Medusa</i> ,	»	»	COURIER DIT DUBKART.
	» <i>Nehalennia</i> ,	»	Kapt.	SCHIEDIUS.
	» <i>Pallas</i> ,	»	Kapt.-Luit.	TULLEKEN.
	» <i>Proserpina</i> ,	»	»	H. W. VAN MAREN.
	» <i>Triton</i> ,	»	»	J. G. F. VAN SON.
Brikken	» <i>Echo</i> ,	»	»	W. J. A. GEESTERANUS.
	» <i>Gier</i> ,	»	Luit. 1 ^e kl.	J. A. ZOUTMAN.
	» <i>Komphaan</i> ,	»	Kapt.	A. DE MONNAYÉ.
	» <i>Meermin</i> ,	»	»	J. W. VAN RIJN.

Brikken	de <i>Panter</i> ,	Bevelhebber	Kapt.-Luit.	DE BUIJS.
	» <i>Pegasus</i> ,		Luit. 1 ^e . kl.	J. P. MULLER.
	» <i>Vliegende Visch</i> ,		Kapt.-Luit.	TUNING.
	» <i>Zwaluw</i> ,		Luit. 1 ^e . kl.	A. J. TAN.
Stoomboot	» <i>Curaçao</i> ,		Kapt.-Luit.	LE JEUNE.
Stoomschip	» <i>Suriname</i> ,		Luit. 1 ^e . kl.	J. A. FRANCK.
Stoomboot	» <i>Zeeuw</i> ,		» » »	J. D. VELSERG.
Korvetten	» <i>van Speyk</i> ,	}	Deze waren in aanbouw en hadden dus nog geene Bevelhebbers.	
	» <i>Pollux</i> ,			
	» <i>Ajax</i> ,			
	» <i>Leije</i> ,			
	» <i>Boreas</i> ,			
	» <i>Castor</i> ,			
Brikken	» <i>Postillon</i> ,			
	» <i>Snelheid</i> ,			
Gaffelkanonneerbooten No. 1,	Bevelhebb.	Luit. 2 ^e . kl.	G. VAN DER HART.	
	» 2,	» » »	J. G. J. VAN SPEYK.	
	» 4,	» » »	1 ^e . » J. SCHRÖDER.	
	» 6,	» » »	2 ^e . » J. W. VAN HAREN.	
	» 9,	» » »	1 ^e . » J. SCHUYT, adelb. FRUCHT.	
	» 12,	» » »	» » PIETERSE, » DE GELDER.	
	» 13,	» » »	2 ^e . » MIDDELBURG.	
	» 14,	» » »	Kapt.-Luit. J. BORLEN, JR.	
	» 15,	» » »	Luit. 2 ^e . kl. H. RIETVELD.	
	» 16,	» » »	1 ^e . » J. VAN CATS DE RAET.	
	» 17,	» » »	2 ^e . » G. NOORDUYN.	
	» 19,	» » »	1 ^e . » H. FERGUSON.	
	» 22,	» » »	2 ^e . » J. L. VAN HASSELT.	
	» 23,	» » »	1 ^e . » F. C. ZWAANSHALS.	
	» 24,	» » »	» » W. F. BAARS.	
	» 25,	» » »	2 ^e . » J. G. E. BOLKEN.	
	» 26,	» » »	Kapt.-Luit. D. J. ANEMAET.	
	» 29,	» » »	Luit. 2 ^e . kl. N. J. G. VAN VOSS.	
	» 31,	» » »		
	» 32,	» » »	» » J. H. STERK.	
	» 33,	» » »	» » J. DE HAAN.	
	» 35,	» » »	» » CARS.	
	» 37,	» » »	» » P. DIBBETZ.	
	» 38,	» » »	» » SPELEVELDT.	
	» 39,	» » »	» » SCRIMMELPENNINGK V.D.OYE.	
	» 40,	» » »	» » WESTERONEN V. MEETEREN.	

Gaffelkanonneerbooten N°. 41, Bevelhebb. Luit. 2^e. kl. J. T. D. BOURICIUS, adelb.

T. HUIS.

» 42,	»	»	»	»	H. J. VAN MALDEGHEM.
» 43,	»	»	»	»	A. A. DE VRIES.
» 44,	»	»	»	»	J. DUNKEL.
» 45,	»	»	»	»	A. J. VORT.
» 46,	»	»	»	»	W. J. SCHELTUS.
» 48,	»	»	»	»	J. RINK.
» 49,	»	»	»	»	J. VAN DEN BRUGGHEN.
» 53,	»	»	1 ^e .	»	J. EBELL.
» 54,	»	»	2 ^e .	»	K. V. HAUGWITZ.
» 56,	»	»	1 ^e .	»	W. STORT.
» 57,	»	»	»	»	HOOGENHUIZEN.
» 58,	»	»	2 ^e .	»	TROULJA.
» 61,	»	»	»	»	W. STEFFENS.
» 64,	»	»	»	»	J. H. VOLMER KOLLAERT.
» 69,	»	»	»	»	W. M. DITLOSS TJASSENS.
» 70,	»	»	»	»	J. T.-A. METELERKAMP.
» 71,	»	»	»	»	P. A. RIJVELJ.
» 72,	»	»	1 ^e .	»	S. J. GRAAF V. LIMB. STYRUM.
» 73,	»	»	2 ^e .	»	J. A. VAN DER GOKS.
» 74,	»	»	»	»	J. BAAK.

Gewapende Pinken de *Jonge Jacoba*, Bevelh. Adelb. 1^e. kl. W. P. S. JONQUIERE.

N ^o . 9,	» <i>Jonge Rein</i> ,	»	»	»	W. A. BERGHUIS.
» 10,	» <i>Johanna Wilhelmina</i> ,	»	»	»	T. W. V. D. SLEIDEN.
» 12,	» <i>Vriendschap</i> ,	»	»	»	C. J. POLKIJN.
» 8,	» <i>Pieter Samuel</i> ,	»	»	»	C. L. BERGHUIS.

N°. 12, behoorende bij bladz. 33.

LIJST VAN VRIJWILLIGERS, OM GEDURENDE DE ONLUSTEN OP DE RIVIEREN TE DIENEN.

De vrijwilligers, die zich hebben aangegeven om te dienen onder den Heer BRONOV, behoorden te huis in de gemeente: *De beide Katwijken* en *Valkenburg*, en heeten: C. MOOI; C. DE HAAN; C. VAN WOUW, GZ.; P. NONNEKES, JZ.; H. VAN DUYN, JZ.; A. PEET, AZ.; B. DE REUS, GZ.; K. DE REUS, GZ.; G. DULIVENBODE, AZ.; G. DRIEBERGEN, JZ.; JAN VLIELAND, AZ.; C. KOKLEWIJN, JZ.; J. DORREPAAL, HZ.; A. DORREPAAL, JZ.; J. OUWEHAND, AZ.; C. VAN DULIVENBODE, TZ.; T. VAN DULIVENBODE, GZ. EN B. VAN DER PLAS, JZ., welke allen gezinnen hebbende het grootste deel hunner soldij voor deze bestemden.

Uit de gemeente *Petten* boden zich, door bijzondere medewerking van den Heer C. SANDENBERGH MATTHIESEN, heer van *Petten* enz. enz., vrijwillig vijfsten

bevarene zeelieden aan, om onder de orders van den Luitenant ter zee 1^e klasse DE KONING te dienen; aan welke manschappen de Hr. MATTHIESEN behoorlijke kleeding en zorg voor hunne gezinnen beloofde; terwijl genoemde Luitenant behalve eene premie van f 3.— aanbod het Rijks handgeld te betalen.

Nog boden zich aan, om te dienen onder den Luitenant der 1^e klasse J. VAN CATS-DE RAET, de nagenoemde bevaren visscherlieden, (uit *Hoogvliet*) B. VISSCHER. (uit *Brielle*) B. KLUJN; H. SCHENK; L. KLINGE; G. POLS; J. KAPITJIN; (uit *Maassluis*) P. HENNEVANGER; T. HENNEVANGER; J. DE VOS; N. F. DE VOS; A. DOPPE; H. UMMELMAN; J. SCHEPEN; A. VAN DAMVISJES; S. VERSCHOOR; S. VAN NIEUWEGEN; M. VERSCHOOR. (uit *Zwartewaal*) CORN^e. V. ZWANENBURG; A. M. V. SWAANENBURG; J. HOLBAAR; P. MEULDIJK; J. DE GAST; T. DE GRUNS; G. WALEMAN; J. WILDENBOER; E. WILDENBOER; J. J. MEULDIJK; G. STOLK; W. VAN DER ZEE; G. WILDENBOER; J. V. ELJK; G. MOERKERK; T. SUKKER; P. V. D. PIJL; J. A. BULR; P. V. DAAL GRUN; J. VISSCHER, G. ZWARTVELD; P. MEULDIJK; J. VAN ECK. (uit *Perniss*) A. KOSTER; J. KOSTER; H. V. VLIET; W. V. 'T HOF; A. V. D. KEMP; J. V. D. STEEN, G. TOERLIN; J. V. HOF; S. KOSTER; J. MEIBOOM; J. JONGEJAN; H. VERSCHOOR; J. V. VLIET; M. BARENDRECHT; L. HONDIJK; A. KOK; G. KETTING; M. KETTING; A. VERSCHOOR; H. V. D. STEEN, G. V. LUIK; P. V. LUIK; K. MEIBOOM; D. OOLIERHOEK; A. TOERLIN; N. V. D. STEEN; G. SPUY; W. KETTING; A. V. D. STEEN.

Verder wierf de Heer D. LAMPEN, Kapitein der Mariniers, door tusschenkomst van den Heer . . . HELENBRINK, Reeder en Majoor der Schutterij te *Alkmaar*, 12 visschers tot dezelfde dienst aan.

En eindelijk 2584 werklieden op 's rijks timmerwerven.

Terwijl de Heer FRASER, ontvanger der in- en uitgaande regten en accijnzen te *Vlissingen*, welke ten jare 1809 eene compagnie burgerkanonniërs in genoemde stad, had gekommandeerd, nu weder eene compagnie vrijwilligers tot bediening van het geschat zamenstelde, bestaande uit hem zelven als Kapitein, den Heer GEEN als 1^e. Luitenant, den Heer VAN SAKEN als 2^e. Luitenant, 5 onder-officieren en 79 manschappen.

N°. 13, behoorende bij bladz. 33.

Onder de merkwaardigste giften, in geld, behoorden:

Die van het Collegie *Zeemanshoop* ter somma van f 12280.— ten einde aan ervaren matrozen eene aanmoediging of geschenk uit te loven om, als vrijwilligers, tot de zeedienst toe te treden. Uit deze penningen werd het handgeld, door het Rijk à f 5 bepaald, zoo wel voor onbevarene als bevarene, doch tot de dienst bekwame manschappen, aanmerkelijk verhoogd. — Het gelukkig gevolg er van is geweest, dat een getal van 377 vrijwilligers zich, tot de scheepsdienst, aangaf.

De officieren en manschappen, die in het jaar 1830 en het grootste gedeelte van 1831 buiten 's lands waren geweest, niet te vreden met het vol-

brengen hunner pligten, toonden benevens anderen, die tot de verdediging des vaderlands hadden medegewerkt, ook tot geldelijke offers bereid te zijn; waardoor eene som van *f* 11849,45³ ten goede des Rijks kwam.

Ter verpleging van schepelingen, welke mogten worden gewond, schonk Mevrouw de weduwe Baronesse DE HOCHPIED, geboren GERLACIUS, eene somma van *f* 1000.—

Het geheele bedrag der alzoo bij het Departement voor de Marine door verschillende giften van particulieren ingekomene gelden, beliep *f* 20,876;47. (buiten het geschonkene door het Collegie *Zeemanshoop* en de Douanière de HOCHPIED) welke penningen in 's Rijks schatkist zijn gestort.

Verder stonden de Gedeputeerde Staten van *Noord-Holland*, de stoomboot naar dit gewest genaamd, zonder geldelijke vergoeding, tot 's Rijks dienst af; met bijvoeging der soldij van de bemanning; » *ten einde, alzoo, mede te werken om onze wateren voor aanrunding en geweld schoon te houden en tegenstand aan de onregtvaardigste dwangmiddelen te blijven bieden.*” Dit was hunne taal.

Om door vereering en belooning den lust, tot uitstekende daden, in de verdediging des vaderlands op te wekken, stelde de Heer W. A. MUNTENDAM, (gewezen Luitenant ter zee 1^e klasse en in den jare 1815, op zijn verzoek, eervol ontslagen) ter beschikking van den Vice-Admiraal GOMES de somma van twaalf duizend gulden, tot het uitloven van 12 premiën ieder van *f* 1000.— aan zoodanige verdedigers te water en te lande, die een stout bestaan, of koene daad, zouden hebben onderstaam, waardoor een der Engelsche of Fransche schepen (die trachten mogten onze havens in te dringen en aldaar geweld of vijandelijkheden te plegen en waartegen represailles mogten genomen worden,) verbrand, veroverd of in zoodanig ontreddenden staat werd gebragt, dat hetzelfde verder door het vuur onzer batterijen geteisterd tot overgave gedrongen, of buiten staat van gevecht gebragt werd.

N°. 14, behoorende bij bladz. 36.

LIJST DER MANSCHAPPEN, IN HET GEVECHT VAN DEN 27sten OCTOBER 1830

GEDOOD OF GEWOND GEWORDEN.

Gesneuvelden.

Op de *Proserpine*: de Luitenant L. C. MAAS en de matroos F. BREHMS.

» » *Komeet*: » » J. KLINKHAMER, de kwartiermeester J. E. KREYENBURG en de marinier J. DIJKMANS.

» » boot N°. 4: de matroos H. VAN BEEST en de scheepsjongen J. J. HARRIVAN.

Gewonden.

» » *Eurydice*: de bootsmansleerling H. RIJNDERS en de matroos J. KRAMER.

Op de *Proserpine*: de Chirurgijn-Majoor H. A. DE KON; de opperstuurman J. SCHOENMAKER; de matrozen A. F. KLEMENTSEN, J. FRIEDRICH, A. MORLAART, M. VAN DE WETERING, R. MIEREN, J. MULDER; de mariniers J. KOZEVAAR en J. H. ALTHOFF, en de officiersjongen J. KOSTENSE.

» » *Komeet*: de stuurmansleerling F. C. KLAUS, de matrozen: A. TEN BROEK, W. NORMAN, F. L. DU GOMMIER, H. HENGSMAN, G. KERSTANS, C. WEGEWIS, J. L. DE VRIES, J. L. SEEGER, R. GOSSE, A. MULDER, P. H. WAALLEN; de bootmansmaat P. MARTZ en de Vlissinger loots SEEGER.

» » boot No. 2: de kwartiermeester J. W. FOEL; de matrozen C. EIKELBOOM, L. LA CROIX, J. BERENDS en T. DE MAAT, en de marinier J. COENE.

» » » » 9: de matrozen J. HAITSSES DE JONG, J. BALTHAZAR en F. W. MEIJER.

Ten opzigte van de bodems bleek, dat de beide korvetten en de booten aan romp, tuig en zeilen vrij wat hadden geleden; hebbende b. v. de *Proserpine* 129 schoten in den romp, in de masten en door het tuig, waardoor het laatste geheel vernield was en de groote mast niet dan met moeite kon staande gehouden worden.

No. 15, behoorende bij blad. 40.

Het was op den 20sten December, dat de *Komeet* door eene hevige stormvloed, vergezeld met hagel, bijna tegen den Antwerpschen wal werd geslagen, alsoo de ankers medegingen. De inspanning aller krachten der bemanning en bijzonderlijk van de roeijers, bij het uitbrengen van het stopanker aangewend, voorkwam echter dit ongeluk. Maar, het vreugdegejoel van eene menigte Antwerpenaren, die zich gewapend op de kade verzamelden om, in stede van hulp te bieden, vijandelijk aan te randen, gaf den zeeman een voorspel van wat hem te wachten stond zoo hij weerloos mogte worden. Met die bewustheid arbeidde alle man, om het vaartuig weder in de diepte te brengen; maar was tevens de lout vaardig gemaakt om, moest men het aan lager wal vastgeraakte vaartuig verlaten, de schimpende, alle volkenregt en alle menscheijkheid schendende *briyands*, met den bodem in de lucht te doen vliegen.

Dat het vermoeden van voorgenomene wandaden geen schrikbeeld van de verbeelding der zeelieden was bleek weldra, door de volgende mededeeling in het Antwerpsche nieuwsblad van den volgenden dag:

» Gisteren woei het eenen zwaren storm. De brik de *Komeet* werd van anker geslagen en liep groot gevaar op eene zandbank, nabij de *St. Jans Vliet* te worden gesmeten; het schoelde maar eenige voeten. Het was aardig om

te zien, hoe die kerels met de doodverw werden beschilderd op het gezigt van eenige blaauwe kieltsjes, welke met honderde aanschouwers hun toeriepen: » dat sij maar zouden overkomen; dat men hun wel zou krijgen.”

» Groot renfort werd geroepen. Alle de kanonneerstoepon kwamen de in doodsnoed liggende te hulp en, met bijstand van armen, gelukte het de *Komeest* uit den weg der aarde te verwijderen; anders zou het hebben kunnen gebeuren, dat door den schok de twee gesternten in stukken vlogen.”

Dit stuk is evenzeer een bewijs van den goeden stijl en het vernuft als van de edelmoedige oogmerken des opstellers.

N°. 16, behoorende bij bladz. 41.

Ter vervanging van den lichtopstander te *Egmond aan Zee* zijn aldaar in 1832 en 1833 twee steenen torens gebouwd, die 110 ellen van elkander verwijderd zijn. Hun licht is bij helder weder op 4½ mijlen van 15 in eenen graad zichtbaar. De hoogte des noordelijksten torens is 38.60 en des zuidelijksten 38.40 el boven het gemiddeld hoog water verheven.

Het collegie *Zeemanshoop*, eene commissie te *Leeuwarden*, eene commissie te 's *Gravenhage* en de Assuradeurs te *Amsterdam*, in 1831, gelden bijeengebragt hebbende om ter eere en ter nagedachtenis van VAN SPEYK een nationaal gedenkteeken op te rigten, en daartoe een vuurtoren, bij voorkeur te *Egmond* te bouwen en dien den naam van *Jan van Speyks-toren* te geven, werd er lang beraadslaagd over de uitvoering van dit plan, en de plaatsing van dien toren; tot dat, bij Koninklijk Besluit van 21 April 1838, uit aanmerking dat de bijeengebragte gelden, verre van voldoende waren, om eenen nieuwen toren te bouwen, bepaald werd, dat: aan den noordelijksten der beide gemelde torens, door het aanbrengen van verfraaijingen en opschriften, volgens de plannen daartoe, door de departementen van Marine en Binnenlandsche Zaken aangeboden, zoo veel doenlijk een monumenteel aanzien zou worden gegeven, ten einde dien toren te doen dienen tot een gedenkteeken aan VAN SPEYK, en dat dezelve alsdan den naam van *Jan van Speyks-toren* zoude dragen. Dit werd uitgevoerd. De architect J. D. ZOCHER ontwierp de plans, teekeningen en versieringen; CORNELIS BOS Cz. te *Slydrecht* werd aannemer van het werk en de beeldhouwer ROIJER vervaardigde het model van den leeuw en verdere groep in pleister; welke door den Heer C. VERVEER, te *Amsterdam*, in ijzer werden gegoten.

Zeemanshoop stortte te dien einde f 35,411.36 en de commissie te *Leeuwarden* f 9,018.44, te zamen f 44,429.80. Het werk werd aangevangen in Julij 1838 en onder toezigt van den Heer ZOCHER voornoemd, geëindigd in de maand September 1841. De veranderingen, aan den vroegeren toren, bestonden, volgens de *Bouwkundige Bijdragen*, 1^e. jaargang 5^e. st. bl. 181 en volgende, voornamelijk in het maken van een kolossaal voetstuk, in den vorm

van een' Sarkophaag van metselwerk en Bremer-hardsteen; het uitbreken en veranderen der lichtramen; het maken van eene nieuwe ballustrade rondom den omgang bij de lantaarn, en het aanbrengen van verschillende versieringen van hardsteen en ijzer.

De daartoe in de eerste plaats gevorderde metselwerken blijken genoegzaam uit de teekening. De muren, achter de hardsteen bekledingen, zijn over het opgaande werk breed 5 steenen, met versnijdingen opgewerkt tot de hoogte van 1 el, en van daar tot onder de dekzerken van het voetstuk, dik 3 steenen, en verder tot de volle hoogte, dik 2 steenen.

De ronde muur om den toren werd ter dikte van $1\frac{1}{2}$ steen, met eene spouw van 15 duim, op de snijdingen van de fundering, tot de vereischte hoogte, opgetrokken.

De hardsteen platen, waarmede het basement is bekleed, werden van Bremer-steen vervaardigd, dik 20 duim. De overige stukken voor de lijsten enz. zijn mede allen van Bremer-steen. De aanwezige lantaarn met de lampen, enz. bleef in deszelfs geheel bestaan; slechts werden de acht hoeken van den koepel met halfronde ijzeren kolommen voorzien, en in plaats der bestaande ijzeren balustrade, eene nieuwe daargesteld, waarvan de stijlen in den vorm van braudende sakkels zijn gegoten. Bovendien werd eenige verandering in de dekking gemaakt; de schoorsteen sierlijker gevormd en een ijzeren band met ornamenteu boven de kolommen aangebragt. De geheele hoogte des torens bedraagt 30 el.

De versieringen en opschriften, waardoor dit gebouw meer bepaald tot gedenkteeken van den moedigen VAN SPEYK blijkt daargesteld te zijn, bestaan in de eerste plaats uit eenen kolossalen leeuw van gegoten ijzer.

Dit beeld, hetwelk men zich aanvankelijk had voorgesteld, mede uit Bremer-steen te vervaardigen, is meer dan levensgroot, in eene staande houding, boven den ingang van het nieuw gebouwde basement geplaatst, met den kop naar de landzijde gekeerd en met eenen klauw rustende op kanonnen en verder oorlogstuig.

De Nederlandsche vlag aan deszelfs bescherming toevertrouwd, is tegen eenen der voorpooten geklemd, en door het geheel wordt, op eene even indrukwekkende als sierlijke wijze, voorgesteld, dat de regten van *Nederland* nooit straffeloos zullen worden aangerand; maar op het voorbeeld van VAN SPEYK, indien de nood zulks op nieuw mogt vorderen, vele en krachtige verdedigers zouden vinden.

Bovendien is de uitvoering en zuivere behandeling van alle deelen het talent van den Heer *NOUËR*, die den leeuw heeft uitgewerkt, volkomen waardig.

Het geheele beeld, uit drie stukken zamengesteld, weegt ongeveer 7,000 Ned. pond, en is in Augustus 1841, op het daarvoor bestemde voetstuk, geplaatst.

Behalve den naam van J. C. J. VAN SPEYK, omgeven door eenen sterrenkrans en twee, door het militaire ridderkruis, vereenigde takken, alsmede twee andere kransen, waarin zich de ankers, als teekenen der zeevaart bevinden, alle van gegoten ijzer, en geplaatst op de wijze, zoo als op de teekening is aange-toond, worden op het voetstuk des torens aan beide zijden van den ingang de navolgende in den steen gebeitelde opschriften gevonden, als:

Ter linkerzijde:

REX GULIËLMUS I.

HANC PHARUM

SUMTU

COLLEGII

SPEI NAUTICAE

ET QUIBUS FACINUS

INVICTI JUVENIS

ADMIRATIONI FUIT,

MUTATAM,

PUBLICUM MONUMENTUM

FECIT APPELLAVITQUE

TURRIM JANI VAN SPEYK

INAUGUR. MDCCCXXXVIII.

Ter regterszijde:

JANUS CAROLUS JOSEPHUS VAN SPEYK,

PRÆFECTUS

SCAPHAE BELLICAE N°. II

IN SCALDE

AD ANTVERPIAM

A SEDITIOSIS BELGIS OPPRESSUS,

DECUS VEXILLI NEERLANDICI

INTEGRE SERVATUM

VITAE PRAETULIT,

PULVEREM PYRIUM INCENDIT,

SIBI MORTEM

ET IMMORTALEM GLORIAM PEFERIT

NONIS FEBRUARII MDCCCXXXI.

BIJLAGEN.

*Betekenende:**Ter linkerszijde:*

KONING WILLEM I.

HEEFT

DEZEN VUURTOREN ,

DOOR VRIJWILLIGE GIFTEN

VAN HET COLLEGIE ZEEMANSHOOP EN ANDERE BEWONDERAARS

DES JEUGDIGEN HELDS ,

TOT EEN NATIONAAL GEDENKTEEKEN

HERVOORD EN INGERIGT ,

DEN NAAM GESCHONKEN VAN

JAN VAN SPEYKS TOREN.

INGEWIJD

IN DEN JARE

MDCCCXXXVIII.

Ter regterszijde:

JAN CAREL JOSEPHUS VAN SPEYK ,

LUITENANT TER ZEE ,

MET 'S LANDS KANONNEERBOOT N°. 2 ,

OP DE SCHELDE VOOR ANTWERPEN ,

DOOR OPROERIGE BELGEN OVERWELDIGD ,

HEEFT ,

DE EER DER NED. VLAG BOVEN HET LEVEN STELENDE ,

DEN BRAND IN HET KRUID GESTOKEN

EN ZICH ZELVEN DEN DOOD ,

MAAR OOK

EENE ONVERWELKBARE KROONE DES ROEMS BEREID.

V FEBRUARIJ MDCCCXXXI.

N°. 17, behoorende bij bladz. 41.

De Luitenant der 1°. klasse G. C. VERDOOREN, Bevelhebber over de booten N°. 30, 33 en 13, gelast zijnde om het visschen door Belgen in de Ned. wateren tegen te gaan, en te zorgen dat geene, dan met behoorlijke daartoe strekkende acten voorziene visschers hun bedrijf uitoefenden, beval den 18^{en} Maart 1831 aan den Luitenant der 2°. klasse BEGEMAN, kommanderende boot N°. 13, om den volgenden dag, zoodra de visschers uit de haven van *Bouchants* kwamen, hunne acten te onderzoeken. Daartoe door laatstgenoemden Officier een los schot, maar vruchteloos gedaan zijnde, deed hij dat door scherp volgen. Inmiddels was eenig volk van de boot N°. 30, onder aanvoering van den Adelborst LUCKLAMA à NIJHOLT op de *Savoyaards-Schor* ontscheept, om het terugkeeren der Belgen in genoemde haven te beletten; gelijk ook met hetzelfde oogmerk eene gewapende sloep, onder bevel van den opperstuurman MATTHIJSEN van boot N°. 33, werd afgezonden. Deze werd, alvorens het *Isabelle fort* te hebben bereikt, door een hevig musketvuur des vijands aangevallen en geraakte, onder het beantwoorden er van, vast. De Luitenant DE HAAN, voerende boot N°. 33, dit ziende, liet zijn anker slippen en verzeeide een paar kabellengten om den vijand onder het bereik van zijn geschut te krijgen. Dit geschiedde en eenige kanonschoten bragten hem tot stilte. Middelerwijl hadden de manschappen, die, ongedekt, aan 's vijands geweervuur blootgesteld waren, reeds een' gewonden bekwamen, en op het drooge aan de plek als vastgenageld zaten, geen' weerstand tegen den aanval van achter den dijk kunnende bieden, de sloep verlaten; ten einde zich met die van boot N°. 30 te vereenigen. De sloep werd alvorens door den matroos J. GUTSCHOUW, geholpen door den marinier BULSWA, onder groot levensgevaar tweemaal met eene dreg vastgemaakt, op dat zij, bij vloed, niet zou wegdrijven. Boot N°. 33, na het zwijgen des vijands insgelijks het vuur gestaakt hebbende, werd omtrent 10 uren in den morgen op het onverwachts met pelotons-vuur van achter den dijk aangerand; hetwelk zij een uur lang beantwoordde, wanneer zij door de ebbe genoodzaakt werd zich te verwijderen.

Menige poging was onder dit schermutselen, door de manschappen op de bovengenoemde *Savoyaards-Schor* ontscheept, beproefd om de verlatene sloep weder magtig te worden; maar zoo zij er zich heen begaven, hervatte de vijand zijn hevig vuur en zoud een schuitje af om de sloep te nemen. De onzen onderhielden nu van genoemde schor een geregeld vuur, tot wering daarvan, dat tot 4½ uur nadenmiddag aanhield. Het was nu omtrent 5 uren, hoog water geworden en de sloep vlot geraakt. Nu was het mogelijk geworden om haar en de er in liggende vlag te herkrijgen; mits eenig man eene stoute daad durfde bestaan. Dit deed JACOB NOBEYN van 's *Gravenhage*, matroos der 2°. klasse op boot N°. 33. Hij sprong te water; zwom, onder eene

hagelbui van kogels door, naar de sloep, sneed het touw der dreg los, en roeide nu op de schor bij de schaapskooi nog wacht houdende. Deze zetteden het tuig op, deden Neêrland's vlag wapperen en keerden onder een aanhoudend schieten, niet zonder wezenlijk gevaar, doch evenzeer door luide goedkeuring aangemoedigd naar boord terug.

Behalve de genoemde matroos J. GUTSCHOUW en de see-soldaat BULSMA werden om betoonden moed en goed bestuur door de verschillende Bevelhebbers der bodems bijzonder genoemd, de opperstuurman MATTHIJSEN en de Adelhorst LYCKLAMA, wiens bedaarde moed, (getoond, eerst, in het sparen zijner ondergeschikten, toen het blootstellen nutteloos was, en daarna, door 's vijands schot naar zich te lokken om het van HOBREYN af te trekken) in het oog van den, niet opgewonden' beoordeelaar, hooge sedelijke waarde had. Hem en den opperstuurman MATTHIJSEN viel eene betuiging van 's Konings tevredenheid ten deel; terwijl den bovengenoemden matroos GUTSCHOUW en den see-soldaat BULSMA ieder twee maanden soldij als eervol loon werden toegewezen; — maar HOBREYN was de held van den dag; het volk hield feest, waar hij kwam. 's Jongelings zedigheid, bij zooveel lofs, en zijn vroeger goed gedrag in achtjarige zee-dienst verhoogden zijne waarde. (1) Er was iets zóó blinkends in zijne daad, dat niet slechts het volk, maar ook de opperbevelhebbers der landmagt in Zeeland hem, om strijd, verheerlijkten; de Koning kende hem het ridderkruis 4e. klasse toe; (2) het collegie Zeemanshoop schonk hem een' zilveren beker, met het opschrift:

HULDE
VAN HET ZEEMANS-COLLEGIE ZEEMANSHOOP,
TE AMSTERDAM,
AAN DEN ONVERSCHROKKEN MOED VAN DEN
VADERLANDSCHEN ZEEMAN
HOBREYN,
TOT BEHOUD DER HOLLANDSCHE VLAG
OP DEN 19^{en} MAART 1831 BETOOND.

Het genootschap *Doctrina et Amicitia* te Amsterdam, voegde daar eene zilveren tabaksdoos, met drie tiengulden-stukken, bij; op welke doos was gegraveerd:

XIX Maart MDCCCXXXI.

HOBREYN! gij hebt den vloed en 's muiters lood getart;
Gij hebt 's lands heil'ge vlag bewaard voor 't gruwlijk schennen;
Dit rein metaal melde u, hoe wij uw daad erkennen,
En hoe zij is gegrift in 't dankbaar Neêrlandsch hart.

(1) HOBREYN was 22 jaren oud.

(2) Besluit van 8 April 1831, No. 90.

Een onbekende voegde bij de gift van *Zeemanshoop*, in geld f 20.50.

En 's *Gravenhage's* Regering besloot, op den 12 Augustus 1831:

1o. Dat, ter belooning van den uitstekenden moed en de vaderlandsliefde door JACOB HOBRYN betoond, toen hij onder het vuur der Belgische opstandelingen, al zwemmende de hem en zijnen braven makkers toevertrouwde vlag redde en tevens de boot behield, met welker hulp voor *Philippine* de arm der *Ooster-Schelde* van mislukkingen vrij gehouden werd, aan hem namens den Raad, op den verjaardag van het feit een zilveren penning zou worden ter hand gesteld.

2o. Dat op elken volgenden verjaardag aan hem HOBRYN, of bij zijne uitlandigheid of afwezigheid, aan den bloedverwant door hem aan te wijzen van wege, de stad, zou worden uitgereikt een tiengulden-stuk; waarvan hem de beeltenis den vader des vaderlands zou herinneren, die als onmiddellijk opperhoofd van see- en landmagt zoo voorbeeldig door hem gediend is; en

3o. dat aan hem HOBRYN, door middel van dat aan hem uit te reiken besluit, de bereidvaardigheid van den Raad zal worden kenbaar gemaakt om de bovenstaande — — toelage te verwisselen in eene hoofdsom, waaruit door hem eene geheele uitrusting zal kunnen bekostigd worden zoodra hij, door de voortzetting zijner oefeningen bevorderd zal zijn tot stuurmans leerling; of wel wanneer hij, bij eervol ontslag uit 's Konings dienst, tot stuurman op een der Nederlandsche koopvaardij-schepen, die meer dan één' stuurman behoeven, zal zijn aangesteld.

Dit besluit en de penning werden hem bij geleidenden brief van Burgemeester en Wethouders van 's *Hage* op den eersten verjaardag, als boven, door den Bevelhebber van 's Rijks vloot op de *Schelde* ter hand gesteld.

De Eere-penning stelde de daad vóór, zoo als zij zich had toegedragen met het bijschrift:

DE STAD 'S GRAVENHAGE

AAN HAREN EDELBURGER DEN RIDDER JACOB HOBRYN,
VOOR DE TROUW, KLOEKMOEDIGHEID EN ZELFOPOFFERING
WAARMEDE HIJ, OP DEN 19de MAART 1831

VOOR HET FORT PHILIPPINE
IN HET MIDDEN DER GOLVEN
ZIJNE BOOT REDDE EN HARE VLAG BEHIELD.

N°. 18, behoorende bij blad. 41.

De in den tekst genoemde Kapitein in April 1831 verslag doende van de gedurige schendingen der wapenschorsing, meldde onder anderen dat, door de bewapening der dijken, de toestand der vaartuigen allerongunstigst werd en die voortdurende *armering*, die steeds onder bescherming der witte vlag geschiedde, eenen onaangename indruk op de schepelingen te weeg bragt welke

C *

hij, Kapitein te dikwerf had vernomen en opgemerkt om daarvan geen be-
rigt te geven.

Na de schermutseling van Mei meldde hij: »Op de schepen blijft alles
met verschanste kooijen en brandende lonten bij de stukken volkomen gereed
om den uitslag dezer zaak af te wachten. Terwijl hij het genoeg had te
verzekeren dat de beste geestdrift onze schepelingen bleef bezielen.

Weinige dagen later schreef hij: »Tot vier ure nadenmiddag (18 Mei) wer-
den de werkzaamheden (door de Belgen) met een verdubbeld getal arbeiders
voortgezet, als het ware om ons na de gedane bedreiging des te meer te trot-
seren; waardoor dan ook aller verontwaardiging ten top was gestegen, zoodat
men met alle ongeduld naar het uur haakte waarop het vergund zoude zijn
hen ook voor deze trotsering te tuchtigen — — — dan de werken van hunne
zijde gestaakt wordende, werden wij andermaal verplicht, nadat het volk sedert
den nacht en den geheelen dag met brandende lonten bij de stukken had ge-
reëd gestaan — — — — de hoop op voldoening van den lang wederhou-
den wrok op te geven.

Nº. 19, behoorende bij bladz. 43.

Bruxelles le 26 Mai 1831.

Monsieur le Général!

Monsieur le Regent nous donne avis à l'instant que plusieurs bâtimens de
guerre Hollandais se trouvent réunis à hauteur du fort de *Lillo*. Monsieur
le Regent nous dit que cet accroissement de forces maritimes près d'*Anvers*,
donne des inquiétudes, agite les esprits et lui fait craindre encore quelques
mouvements.

Cette augmentation de forces maritimes dans l'*Escaut*, Monsieur le Génér-
al! fut nécessitée, nous le pensons, par les travaux que poussaient les Bel-
ges sur la Citadelle que vous commandez; maintenant que tout est arrangé
et calme, elles deviennent sûrement inutiles, et nous venons vous prier dans
l'intérêt de la paix que nous désirons tous conserver, d'engager Monsieur le
Commandant des forces maritimes à éloigner les bâtimens qui n'avaient pas
l'habitude d'être à *Lillo* et à n'y laisser que la station ordinaire.

Nous avons l'honneur, Monsieur le Général! de prier votre Excellence d'a-
gréer l'assurance de notre haute considération.

A Monsieur le Général

Baron CHASSÉ.

(Get.) AUG^e. BELLIARD.

CHARLES WHITE.

Voor eensluidend afschrift,
De Kapitein ter zee, Chef van den
Generalen Staf voor de Marine,
(Get.) KOOPMAN.

N°. 20, behoorende bij bladz. 55.

Als zich onder de zeelieden, zoo mogelijk, boven anderen, gekweten hebbende, gaf de Bevelhebber op: den Lt. ter zee van de 2^e. klasse VAN MALNEGHEM, wegens moed, beleid en orde in zijne bewegingen en vuren bewezen; den adelborst der 1^e. klasse J. K. HUYS, die zich met ijver en moed van alle zijne pligten gekweten en den vijand met handgeweer veel afbreuk gedaan hebbende, en gewond zijnde, den Bevelhebber, nog alle mogelijke hulp verleend heeft.

Den konstabelsmaat F. J. SCHNERTZEL, die kommandant van een' 18 pponder zijnde, een der eersten door een' kogel zoodanig aan het hoofd werd gewond, dat men hem verloren achtte; doch die, na gelegd verband, zijn' post hernam en behield, niettegenstaande hij spoedig voor de tweede maal werd gekwetst; terwijl hij eindelijk, bij het hoegseren, een der eersten was, die, uit eigene beweging in de jol sprong, alwaar hij eene derde wonde ontving en, ofschoon eenigen tijd, door bloedverlies buiten gevecht gesteld, echter nog voor het einde er van, weder zijne diensten leende.

Den derden stuurman L. SCHEPS, welke onder het hevigste vuur het voorbeeld gaf om eene tros uit te brengen en, daarbij in de dij gewond, niet te min tot het laatste oogenblik alle hulp op het dek bleef bieden.

Den kwartiermeester K. H. SCIBION, die, eene hoofdwonde bekomen hebbende, zich, verbonden zijnde, terstond naar het dek spoedde om het gehavende tuig te herstellen.

Den matroos van de 1^e. klasse H. J. VAN DIJK, het vaderland, zoo aan wal als ter zee, omtrent 30 jaren gediend hebbende, trok de aandacht door zijn' bedaarden moed en zijne onverschrokkenheid tot zich; zijnde hij en de matroos A. JUWEEL met den Lt. BOURIGIUS het laatst op het wrak gebleven. Laatstgenoemde matroos deed zich bij het vernielen der boot opmerken, als zijnde, toen de eerste poging tot het verbranden derzelve was mislukt, weder derwaarts gegaan, ten einde het vuur te beter te doen vatten, waarbij hij aan het hoofd en den regterarm ernstige brandwonden ontving; vroeger in het gevecht had hij gedurende het hevigste vuur zeer lang op de zaling der mast vertoefd, om de bewegingen des vijands gade te slaan, en, hoe gevaarlijk dat ware, later aangeboden om weder derwaarts te klimmen; hetwelk de Bevelhebber af sloeg om hem aan geen en wien dood prijs te geven.

Ook de matrozen J. A. SCHUNTEMANN en J. LUSTENHOVER, wonden ontvangen hebbende, deden zich verbinden en keerden naar het dek; de eerstgenoemde weinig dienst meer kunnende doen, nam bereidvaardig op zich en volbragt de gevaarlijke zending om berigten naar het *retranchement* te brengen. Men verwachtte hem niet terug; doch spoedig verscheen hij weder op de bank, wanneer de vijand zijn vuur op hem rigtte en hij viel; men meende hem gesneuveld, maar, langs oneffenheden en geulen kruipende, wist hij, schoon

eerst daarin door eene Belgische wacht verhinderd, de troepen onder den Kapitein VAN HAPBERGEN te bereiken, en nam daar zoo ijverig deel in den strijd, dat hij zich van twee vijandelijke artilleriepaarden meester maakte en die in *Sluis* binnen bragt. LUSTENHOVER hield zich na zijne verwonding onvermoeid en kalm bezig met het herstellen van de schade aan het tuig, om eenige zeilen te kunnen bijzetten.

De matroos L. GEVAERTS werd ook bij uitstekendheid geroemd om grooten ijver in het doen van veel afbreuk aan den vijand; terwijl de, in het laatst van den strijd, gesneuvelde marinier DE KRIJGER, reeds in den aanvang gewond, bijna tot het einde met onverschrokkenheid streed; en eindelijk de matrozen P. SCHEURKOGEL, J. A. FURST, J. VAN DER VLIET en J. H. STORTEN alle blijken van buitengewone onversaagdheid hadden gegeven.

Bijzondere blijken van moed en van deelneming betoonde de Chirurgijn der 3^e. klasse L. N. DE KRUYFF, die de gewonden niet slechts met zorg behandelde maar die zelf van het dek hielp halen.

De Kolonel LEDER noemde als uitmuntende: de Kapiteins VAN HAPBERGEN en SPAAN; den Luitenant LOUIS; den sergeant PELLEGRIN, de fuseliers KLEIN en ALBERT (behoorende deze, behalve de genoemde Kapiteins, tot de 10^e. Afd.) en verder den korporaal STEKETTE en de schutters BAART, VERLEE, VAN BLESSEN, VAN DER WEELE en MARINUSSEN.

(Verschillende rapporten omtrent dit gevecht.)

Ten gevolge van dit gevecht werden tot ridders van de Militaire Willemsorde 4^e. klasse benoemd: de Luitenant ter zee J. T. D. BOURICUIS, de adelborst 1^e. klasse J. N. HUY; de Chirurgijn L. N. DE KRUYFF; de 3^e. stuurman L. SCHEPS; de konstabelsmaat F. J. SCHNERTZEL; de matrozen H. J. VAN DIJK, P. SCHEURKOGEL, A. JUWEEL, J. VAN DE VLIET; terwijl van den Luitenant R. J. VAN MALDEGHEM, als reeds ridder zijnde, eervolle melding op de dagorder werd gemaakt, en de overige manschappen eene maand soldij als gratificatie werd toegekend.

(Koninkl. Besluit van 29 Sept. 1831.)

Gesneuveld waren: de matroos STELK, de marinier DE KRIJGER, de stuurman DE WIJN, de konstabelsmaat SCHNERTZEL, de matrozen STORTEN, JAGER (spoedig overleden) SMIT; en minder zwaar of ligt gekwetst de adelb. HUY, de 3^e. stuurman SCHEPS, de kwartiermeester SCIBION, de matrozen SCHUNTERMAN, SCHNEIDERMAN, LAMBERT, JUWEEL, LUSTENHOVER, RIJKE, RHEU, KORTHOIJEN en VEELEN, en de marinier THUSEN.

N°. 21, behoorende bij bladz. 66.

Onder *embargo* gehouden :

In verschillende Fransche havens	31.
» » Engelsche »	29.
Opgebragt in Fransche » geene.	
» » Engelsche »	57.

Deze opgaven , getrokken uit de *zeetijdingen* , zijn echter niet volledig , maar beneden de waarheid , daar de uitgever der bedoelde *zeetijdingen* , vooral van de onder *embargo* aangehoudene schepen , niet algemeen is onder-
rigt geworden.

Merkwaardig is het , dat geene der op zee genomene bodems in Fransche havens zijn opgebragt ; maar een paar , door Fransche schepen aangehouden , naar Britsche zijn opgezonden.

N°. 22, behoorende bij bladz. 68.

In *Antwerpen* verscheen het volgende

BULLETIN.

Libre navigation de l'Escaut.

La lettre suivante est parvenue hier (15) par voie extraordinaire à Mr. DE
ROCHEPIED LARPENT, Consul Anglais à *Anvers*.

Londres, bureau des affaires étrangères.
(*Foreign office*) 18 Janvier 1831.

Monsieur !

Je suis autorisé par le Vicomte PALMERSTON à vous faire part , pour l'in-
formation des Capitaines des navires anglais , qui se trouvent à *Flessingue*
et pour l'intérêt du commerce anglais en général , que la navigation de
l'Escaut sera ouverte le 20e. courant et qu'après ce terme aucun obstacle ne
sera permis à la navigation de ce fleuve par les cinq puissances alliées.

(Signé) G. THIEL.

Pour conforme,

(Signé) DE ROCHEPIED LARPENT.

Nous ferons l'observation que les expressions de cette lettre sont tellement
explicatives qu'il ne semble pas permis de supposer qu'il y ait une restric-
tion quelconque à la liberté de la navigation.

De Koning van bovengemeld besluit der vijf Mogendheden zijnde onderrigt
geworden en geenszins willende dat de feitelijkheden welke men , ten dezen ,
in den zin mogt hebben , door feitelijkheden dezernijds werden geweend , liet
de vaart vrij.

N°. 23, behoorende bij bladz. 77.

Den 24^{en} December waren in het kasteel en de forten aanwezig :

Belegings-geschut . . . 2 metalen stukken à 24 R.

1	»	»	»	12	»
19	»	»	»	6	»
1	»	»	»	1	»
9	ijzeren	»	»	24	»
8	»	»	»	18	»
19	»	»	»	12	»
6	»	»	»	8	»
19	»	»	»	6	»

Metalen belegings-

houwitsers . . . 8 à 20 duim.

Metalen mortieren . . . 5 » 29 »

4 » 20 »

3 » 12 »

4 » 8 »

Ijzeren » . . . 3 » 39 »

» steenstukken . . . 3 » 39 »

Metalen coehoorns . . . 12

Ijzeren » . . . 9

Veldstukken . . . 6 à 6 R.

Houwitsers . . . 3 » 15 duim.

143

Waaruit blijkt dat de opgave in het *United Serv. Journ.* p. 390 en 391 nagenoeg juist is wanneer men bij deze 143 nog 31 beschadigde stukken telt, of volgens STAATS, *Herinneringen*, bladz. 117, 43 stukken.

De voorraad van krijgsbehoeften kan nagenoeg worden opgemaakt uit de volgende lijsten van het vershotene, na de overgaaf nog aanwezige en gedurende het beleg vernielde:

LIJST VAN DE DAGELIJSCH DOOR DE ARTILLERIE GEDANE SCHOTEN EN WOPPEN, GEDURENDE DEN LOOP
VAN HET BELEG DER CITADEL VAN ANTWERPEN.

DATUMS.	KOGELS VAN					BOMMEN & GRANATEN VAN					BLIKKEN DOZEN VAN					LICHTK. VAN					WOORDEN UIT					TOTALIEN.
	24 p.	18 p.	12 p.	6 p.	20 p.	8 p.	20 p.	16 p.	13 p.	24 p.	18 p.	12 p.	6 p.	20 p.	16 p.	20 p.	13 p.	Hand.	Kogel-Mortieren	Steen-Mortieren	Spiegel-Granaten.					
1 December.																										
2	12	9	11	21	22	11	44	14	2	2	2	3	9	3	1	8	6	17	68	23	79					
3	45	3	21	86	86	151	48	292	2	18	8	1	14	9	17	6	18	6	64	63	116					
4	18	63	70	152	152	66	47	152	3	6	7	4	20	20	10	2	17	27	76	64	882					
5	27	148	137	124	75	121	41	49	3	2	4	4	20	20	10	2	17	27	68	60	620					
6	48	63	165	209	36	42	18	279	4	7	20	16	1	1	1	2	17	27	27	27	733					
7	131	45	237	87	71	154	89	375	4	7	20	16	1	1	1	2	17	27	1273	1273	901					
8	80	28	209	21	283	18	295	98	557	18	18	8	1	1	1	2	17	27	68	60	1672					
9	26	72	194	52	313	270	334	105	515	3	11	11	1	1	1	2	17	27	2012	2012	1773					
10	82	73	224	18	105	50	167	33	791	3	11	11	1	1	1	2	17	27	156	64	1960					
11	22	154	317	9	142	238	246	13	664	3	11	11	1	1	1	2	17	27	76	64	1960					
12	68	112	228	22	153	265	363	13	846	1	1	1	1	1	1	2	17	27	105	50	2280					
13	36	92	138	2	115	130	128	4	448	3	1	1	1	1	1	2	17	27	34	22	1160					
14	20	185	93	20	112	290	111	39	735	3	1	1	1	1	1	2	17	27	25	6	1735					
15	42	203	235	197	118	200	437	12	450	3	1	1	1	1	1	2	17	27	73	42	2155					
16	60	365	166	92	165	69	174	12	161	1	1	1	1	1	1	2	17	27	18	32	1350					
17	70	328	218	94	225	90	296	22	106	1	1	1	1	1	1	2	17	27	16	81	6					
18	46	296	98	56	237	92	311	58	60	1	1	1	1	1	1	2	17	27	32	48	1654					
19	97	478	403	41	227	76	216	63	72	1	1	1	1	1	1	2	17	27	129	112	1339					
20	94	477	448	81	168	58	229	63	72	1	1	1	1	1	1	2	17	27	129	112	1960					
21	77	635	678	117	116	130	269	62	62	3	6	36	36	36	36	36	36	36	99	44	2087					
22	97	612	275	45	137	130	269	62	62	3	6	36	36	36	36	36	36	36	26	93	3					
23	65	588	257	265	157	106	190	88	181	14	126	103	174	30	32	3	23	331	6	112	7					
TOTALIEN	1243	4973	4908	1532	2954	2052	4621	809	6968	14	126	103	174	30	32	3	23	331	6	112	7	33641				

LIJST VAN , NA DE OVERGAVE NOG AANWEZIGE , KRIJGSBEHOEFTE ,
BIJ NADERING OPGEMAAKT.

Kogels	à 24 G	3108.	Bommen	à 29 duim	1612.
	» 18 »	353.		» 20 »	925.
	» 12 »	2384.		» 12 »	2250.
	» 8 »	200.		» 8 »	262.
	» 6 »	763.	Houwitser	» 20 »	1400.
	» 4 »	35.		» 15 »	2000.
Geladene granaten		3653.		» 15 » coehoorn	119.
Buskruid in Vaten		75425.	Cartouches voor 6 G. kogels . .		500.
			» » de infant.		1,219,120.
Gevulde kardoessen à 24 G		123.	Blikken doozen à 24 G.		459.
	» 18 »	532.		» 18 »	133.
	» 12 »	980.		» 12 »	970.
	» 8 »	213.		» 8 »	100.
	» 6 »	1214.		» 6 »	1237.
			Voor houwitsers à 20 duim . .		27.
				» 15 »	13.

N°. 24 , behoorende bij bladz. 82.

STAND DES FRANSCHEN LEGERs NA HET OPENEN DER LOOPGRAVEN.

—
OP DEN RECHTER OEVER DER SCHELDE.

De *voorhoede*, onder den Hertog VAN ORLEANS, op de wegen naar *West-wesel* en *Hoogstraten*. Hoofdkwartier te *Breschaet*. Zij leunde links tegen de lichte kavallerie onder LAWOSTINE en regts tegen de Belgische troepen bij *Turnhout*.

De tweede divisie infanterie, de wegen naar *Bergen op Zoom* en *Breda* in het oog houdende, dekte, met de brigade VOIROL, ondersteund door de lichte kavallerie, onder LAWOSTINE, den weg naar *Bergen op Zoom*, bezette den rechter Schelde-oever en de *Kruisschans*, stond regts in verbinding met de brigade CASTELLANE, die vóór zich den Generaal SIMONNEAU, met het 4^e. regiment *chasseurs* op den weg naar *Breda* had en regts aan de Belgische troepen leunde. Deze divisie vormde eene linie van *Wortel* over *Rijckevorsel* en *Oostmalen* op *Zersel* en *Oudenbosch* en *Viersel*. Het Hoofdkwartier dezer divisie bleef te *Schooten* bij *Antwerpen*.

De derde infanterie-divisie bezette met het 5^e. huzaren-regiment der brigade SIMONNEAU, de dorpen regts en links van den weg tusschen *Antwerpen* en *Machelen*. Het Hoofdkwartier was te *Contich*.

De vierde infanterie-divisie, Hoofdkwartier *Hemisen*, betrok, met de brigade RAPATEL, den linker oever des *Rupels* naar *Mortsel*, *Bouchout*, *Hofe* en *Edechem*; terwijl de brigade D'HINCOURT met het 1^e. escadron van het 4^e. regiment *chasseurs* (brigade SIMONNEAU) tusschen den weg naar *Boom* en de *Schelde* tot *Hoboken* geplaatst was.

De beide kavallerie-divisiën DEJEAN en S. ALPHONSE bleven te *Aalst* en te *Grammont*.

Eene reserve-divisie, onder den Generaal v. SCHRAMM, tusschen *Mechelen* en *Lier*.

OP DEN LINKER OEVER.

De eerste divisie infanterie, benevens het 1^e. regiment huzaren, bevonden zich aanvankelijk in den omtrek van *St. Nicolaas*, doch trokken later naar de omstreken van *Calloo*; het Hoofdkwartier plaatste zich toen te *Beveren*. De divisie was bestemd om het *Vlaamsche Hoofd*, de daartoe behoorende fortjes en *Liefkenshoek* gade te slaan; de dijken langs de *Schelde*, *St. Mario* en de *Peerl* te bezetten en te bewapenen en in verbinding met de bezetting van den rechter oever, door de divisie ACHARD en de sorten *Philippe*, de *Kruisschans* en *Frederik Hendrik*, der Nederlandsche schepen het opzeilen

tot het kasteel te beletten, en de gemeenschap van het laatstgemelde met de *Beneden-Schelde* af te snijden.

STERKTE DES FRANSCHEN LEGERs.

Het Fransche leger telde: 64 bataillons, 54 escadrons en 24 ingedeelde kompagniën; zijnde omtrent 66,450 man, 14,300 paarden, 72 veldstukken en een belegeringstrein van 80 stukken; als: 35 vier en twintig-ponders, 21 zestien-ponders, 12 achtduims houwitseren en 12 mortieren.

Het verdere van het belegeringsgeschut werd door de Belgen geleverd.

Tot belegering zelve werden gebruikt circa 16,000 man; zonder de *mineurs* en *sappeurs*.

Tot dekking derzelve circa 29,000 man, zonder de belegerings-artillerie-trein en park.

In reserve bleven omstreeks 13,800 man.

VON REITZENSTEIN, S. 5—12.

Zijnde hieronder niet begrepen de reserve-divisie, onder den Generaal *SCHRAMM*; die in de laatste dagen mede dienst in de loopgraven heeft gedaan.

De Britsche schrijver stelt de sterkte op 66,450 man en 14,300 paarden en geeft den volgenden Staat:

De Fransche schrijver J. W. T. stelt (in zijn *Verhaal* enz.) 65,000 man, zonder de divisie SCHRAAN (zie bladz. 57) en berekent laatstgemelde op 25,000 man (zie bladz. 58).

La Campagne de 1832 telt daartegen (zonder de reserve-divisie, waarvan de sterkte niet wordt opgegeven) 51 bataillons en 48 escadrons, bl. 57—59.

Nº. 25, behoorende bij bladz. 82.

Dappere Krijgsbroeders!

Het oogenblik, waarop de oud-Hollandsche moed en trouw eene nieuwe beproeving zal ondergaan, nadert. Binnen weinige dagen zal zich een Fransch leger voor deze muren vertoonen, om ons, zoo mogelijk, tot de overgaaf dezer sterkte benevens de onderhoorige forten met kracht van wapenen te dwingen. Vol vertrouwen op de regtvaardigheid onzer zaak en gerust op uwen beproefden moed en uwe verknochtheid aan Koning en vaderland, zullen wij dit leger onverschrokken te gemoet zien.

Krijgsbroeders! geheel *Nederland*, en zelfs *Europa* houdt het oog op ons gevestigd. Toont dan in het algemeen en elk uwer in het bijzonder, dat het vertrouwen, hetwelk onze dierbare Koning ons geschonken heeft, niet aan onwaardigen besteed is, en nemen wij het onwankelbaar voornemen, om ons met manneemoed tot het uiterste te verdedigen.

Leve de Koning!

Hoofdkwartier Citadel van Antwerpen, den 17^{den} November 1832.

*De Generaal, Opperbevelhebber der Citadel van
Antwerpen, der onderscheidene forten en Z.
M. zeemagt op de Schelde.*

(get.) Baron CHASSÉ.

(Zie Staatscour. van 22 November 1832.)

Nº. 26, behoorende bij bladz. 84.

OVEREENKOMST, GESLOTEN DEN 13^{den} NOVEMBER 1832, TUSSCHEN FRANKRIJK EN BELGIE.

Daar Z. M. de Koning der Franschen op begeerte van den Koning der Belgen besloten heeft om een leger naar *België* te senden, ten einde de ont-ruiming des kasteels van *Antwerpen*, volgens de bepalingen van het Londen-sche tractaat van 13 November 1832 te bewerken, zoo hebben beide contrac-terende partijen de noodzakelijkheid erkend, om door eene bijzondere overeen-komst de afzonderlijke punten, ten deze betrekkelijk te regelen en daartoe tot hunne gevolmagtigden benoemd:

Z. M. de Koning der Belgen: den Heer A. GORLET Staatsminister, enz. en

Z. M. de Koning der Franschen: den Heer A. S. GRAAF VAN LATOUR MAUBOURG, zijnen buitengewonen gezant en gevolmagtigden Minister enz.

Die na vertoon hunner volmagten wegens de volgende art. zijn overeengekomen en die hebben onderteekend.

Art. 1. Het Fransche leger zal gedurende zijn verblijf in *België* geene vestingen van dat Rijk bezetten, noch in eene derzelve garnizoen achter laten.

Art. 2. Wanneer het Fransche leger het kasteel van *Antwerpen* zal genaderd zijn zullen de Belgische troepen alle posten, die zij tot nu toe om de Citadel bezet houden, als ook de forten aan de beide oevers der rivier aan hetzelfde overgeven.

Art. 3. Er zal eene Belgische bezetting in *Antwerpen* blijven, die evenwel geene 6000 man zal mogen te boven gaan. Deze bezetting zal echter volstrekt geen deel aan de belegering nemen en zich onthouden van alle vijandelijkheden tegen die sterkte, de door de Hollanders bezette forten en het smaldeel op de *Schelde*.

Art. 4. Het Belgische leger zal zich op den regter vleugel van het Fransche samen trekken, op zoodanige punten als de opperbevelhebbers van beide legers gemeenschappelijk zullen bepalen.

Art. 5. Het kasteel van *Antwerpen* en de daarbij behoorende forten zullen, zoodra zij door de Hollandsche troepen zullen ontruimd zijn met al het materieel aan de Belgische worden overgegeven.

Art. 6. Het Belgische leger zal geene vijandelijkheden tegen *Holland*, op welk punt ook plegen.

Art. 7. Indien *Holland* aanvallender wijze tegen *België* mogt handelen, zullen de Fransche en Belgische legers gezamenlijk tegen hetzelfde ageren en de opperbevelhebbers dier beide legers zullen dan te samen, de bewegingen (*operations-plannen*) hunner troepen bepalen; doch zij zullen daarbij niet uit het oog verliezen, dat door hunne handelingen het Belgische grondgebied slechts moet gedekt worden en dus in geen geval eene aanvallende uitbreiding tegen *Holland's* grond, aan dezelve geven.

Art. 8. Deze overeenkomst zal worden geratificeerd en de ratificatiën ten laatsten binnen 4 dagen uitgewisseld worden.

(get.) GORLET.

LATOUR-MAUBOURG.

VON BRITZENSTEIN, enz. S. 71. Volgens *le Courier Belge* van 24 Februarij 1833, N°. 55.

N°. 27, behoorende bij bladz. 95.

De in den tekst bedoelde Officiëren waren: 7de afdeeling infanterie, Eerste Luitenanten, C. G. W. H. REIMER, A. P. VAN ALPHEN, A. H. FICHER, P. C. DE WILSE; Tweede Luitenanten, A. Q. DE PETIT, A. G. M. ROELOFFZEN, W. L. SCHEN-

PEHS, K. H. GLIMMERVEEN, K. H. PALM. 9de afdeeling infanterie: Kapiteins, W. G. AMPT, R. LE BOULLENGER; Eerste Luitenants, C. LOGEMAN, J. C. DE RAADT, D. A. VAN LANGE, R. J. C. KERKHOFF, E. B. SUTHERLAND, L. A. VAN KOETSVELD; Tweede Luitenants, F. L. STAATS, A. P. MILTENBURG, J. L. SOUMAN, W. J. C. RAMMELMAN ELSEVIER, W. A. CARRÉ, J. G. PEX, P. A. KEMPEES, O. N. MULERT. 10de afdeeling infanterie: Eerste Luitenant, J. VAN UDEN; Tweede Luitenants, G. J. VAN DEVENTER, J. H. DERKS, C. J. HEYLIGERS, J. SCHWEISGUT, J. N. PISUISE, B. D. DUFFERWIEL, C. G. A. VAN ESKEN, G. VAN DOORNEN, S. P. JELTES, J. C. HOUTHUYZEN, A. A. E. H. BACHMAN, J. HOFFMAN.

F. L. STAATS, *Herinneringen, enz.* Bijlage III, bladz. 157.

N°. 28, behoorende bij bladz. 97.

Daar de schrijver dezes alle uitmuntende daden in geheugenis wenscht te behouden, meent hij, een blijk van moed en vriendschap, op den dag in den tekst vermeld, niet te mogen verzwijgen. Het verhaal er van luidt: De sergeant HEINO viel op denzelfden oogenblik, dat de onzen den terugtogt moesten aannemen, ter hoogte der loopgraaf bewusteloos neder. Eenige Fransche soldaten snelden op hem aan, zoo het scheen, met het voornemen, om hem verder af te maken. Hoe onedel deze handelwijze, inzonderheid voor Franschen, moge schijnen, zoude het echter welligt geschied zijn, ware HEINO niet beschermd geworden door een Fransch Officier, die met uitgetrokken sabel en in eene dreigende houding den zijnen alle mishandeling verbood. Deze grootmoedigheid bewijst, dat rede en fijn gevoel het overwigt behielden op den verderfelijken hartstogt, die in dergelijke omstandigheden bij vele strijders niet zelden alle menscheeljkheid doet zwichten. HEINO werd gevangen genomen en in het hospitaal te *Antwerpen* verpleegd, alwaar hem betrekkelijk den toestand van het kasteel en het garnizoen, in menigte vragen werden gedaan, die hij, ofschoon wel beseffende dat zijn lot geheel van de welwillendheid des vijands afhing, volstandiglijk bleef weigeren te beantwoorden. Deze loffelijke stilzwijgendheid evenaarde zijnen moed, waarvoor hij later in het ontvangen der Militaire Willems-Orde waardige belooning vond.

Bij het doen van dezen uitval onderscheidde zich in het bijzonder de korporaal J. A. CARABAIN door een alleszins moedig en loffelijk gedrag. In den bedekten weg der *lunette Kiel* met het terugtrekkend detachement gekomen, vernam hij met innig leedwezen, dat zijn vriend en compagnie-makker, de flankeur LENSINK, ridder der Militaire Willems-Orde, doodelijk gewond, digt bij de loopgraaf was blijven liggen. Onmiddellijk besloot hij, al ware het ook met opoffering van zich zelve, zijn' vriend levend of dood te gaan halen. Door den sergeant VAN DER VELDEN vergezeld, kwam hij ongehinderd op de plaats, alwaar LENSINK reeds zieltogend het oogenblik van zijnen dood te ge-

moet zag; vol gevoel van aandoening nam hij hem op en, geholpen door gemelden sergeant, droeg hij zijn' vriend binnen het kasteel, in het bom-vrije hospitaal, alwaar LENSINK twee uren later overleed. Het zij dat de Franschen na het gevecht reeds terug waren getrokken, of, wat meer waar-schijnlijk is, dat zij de bedoelingen dezer beide personen konden raden en eerbied er voor gevoelden, ten minste, er werd genoegzaam geen schot op hen gelost; zoodat zij, buiten ieder's verwachting, hun voorgenomen plan ten uitvoer bragten. Voor de blijken van ijver en moed, bij dezen uitval aan den dag gelegd, is de korporaal J. A. CARABAIN, op 'de legerorder, eervol ver-meld geworden, zijnde hij reeds in het voorgaande jaar tot ridder der Mi-litaire Willems-Orde benoemd, ter gelegenheid van eenen uitval tegen de Belgen, waarbij hij zijn' uitstekenden moed blijken liet. (1)

N°. 29, behoorende bij bladz. 139.

Wij meenen het hieronder vermelde, in een werk, ook strekkende om elk onzer krijgslieden, zooveel mogelijk naar verdiensten, regt te doen wederva-ren, te moeten overnemen:

» Vroeg in den morgen van den 8ten December verzocht de eerste Luite-nant STAHL, ridder der Militaire Willemsorde, Wacht-kommandant van het ravelijn voor de hulppoort, door teekens en toeroepen aan de wachthebbenden in de bolwerken N°. II en III, om door hunne tusschenkomst in het kas-teel te laten weten, dat er eenigo gewonde manschappen van zijnen post moes-ten afgehaald worden, ten einde dezelve onder geneeskundige behandeling te stellen. — — — Eindelijk zag de Wacht-kommandant, die, van de nood-zakelijkheid doordrongen, zich zoo zeer beijverd had om zijne gewonde strijders van geneeskundige hulp te doen voorzien, met genoeg een kleine sloep, met de *flanqueurs* STRAATWEIJER en WILLEKENS bemand, door de hoofdgracht zijnen post naderen, om de gewonden naar het kasteel te vervoeren. Een der ongelukkigen, zijnde een soldaat der 7de afdeeling, spande zijne krachten in, om den oever der gracht te bereiken, alwaar de schnit lag, die hem van de plaats zoude voeren, waar hij zoo ruim aan de verplichtingen van zijnen stand had voldaan en waar hij een zijner ledematen aan 's lands roem had ten offer gebracht. In weerwil der verleende hulp, verloor hij bij het instappen der schuit zijn evenwigt en viel in de gracht, die op dat tijdstip nog 12 tot 15 voeten water hoogte had en waarvan de oevers uit de *escarpe*- en *contre-es-*

(1) Hij nam een' sergeant der mineurs, die in lichaamsbouw en voorko-men hem verre overtrof, met eigen hand gevangen, bragt hem binnen het kasteel en verwijderde zich onmiddellijk, om verder den roem van den dag (5 Aug. 1831) te helpen verhoogen. Bij de gevechten binnen *Brussel* (Sept. 1830) verlost hij, met behulp van één fuselier, een' luitenant uit de magt van zes oproerlingen, die dezen Officier gevangen hielden.

V. L. STAATS, *Herinneringen*, enz. bladz. 41.

carpe-muren bestonden. Een onvermijdelijke dood ware zijn lot geweest, indien de *flanqueur* STRAATMEIJER hem niet onmiddellijk ware nagesprongen, zonder zich te bedenken of de grootte van het gevaar te berekenen; na verloop van eenige oogenblikken had hij het geluk zijn' gewonden krijgsmakker, van den bodem der gracht, boven water te brengen, die toen door de anderen gevat en in de schuit werd geholpen. Van deze gebeurtenis heeft de Wacht-kommandant na zijne aflossing een uitvoerig verslag aan den Generaal CHASSÉ gemaakt, die deze menschlievende en niet minder moedige daad ook hoog waardeerde, daar Zijne Excellentie de beide *flanqueurs* STRAATMEIJER en WILLEKENS, voor deze en meer andere moedige bedrijven, later tot ridders der Militaire Willemsorde benoemde.

STAATS, *Herinneringen*, bl. 66 en 67.

N°. 30, behoorende bij bladz. 160.

ORDER VOOR DE BEZETTING DER CITADEL VAN ANTWERPEN.

Krijgsbroeders!

De heldenmoed, door ulieden gedurende de belegering dezer sterkte aan den dag gelegd, heeft mijne volkomene tevredenheid weggedragen; gij hebt volkomen aan de verwachting beantwoord, en ik betuig u voor uwe betoonde trouw en standvastigheid mijn' welmeenenden dank.

Krachtens Zijner Majesteit's besluit van den 23sten November 1832, waarbij mij de autorisatie wordt verleend, om onder nadere homologatie van hooger, eenige versierselen van de 4^e. klasse der Militaire Willemsorde uit te reiken, zoo benoem ik heden tot ridders derzelve, de Heeren:

BOERS, eerste Luitenant der 9^e. afd. Infanterie.

VORT, Majoor 10^e. » »

DERKS, tweede Luitenant. » » »

SCHUTTER, Kapitein 3^e. bataillon Artillerie Nationale Militie.

DOORMAN, eerste Luit. » » » » »

VERSCHOOR, Kapitein » » » » »

VAN DEVENTER, Kapt. 6^e. » » » » »

VAN DRIEL VAN GOUDSWAARD, 2^e. Luit. 6^e. batt. Art. » »

GRAAF VAN LIMBURG STIRUM, eerste Luitenant der Genie.

PONTE, fuselier 2^e. bataillon 9^e. afdeeling Infanterie.

VER HEIDEN, sergeant.

VAN VEEN, korporaal.

TEUNISSEN, flanker .

RUIGROK, flanker . .

EISENBERGER, flanker .

DOUWE, flanker . .

BOUWMAN, flanker .

} 3^e. » 10^e. » »

VAN DER KRUIK, sergeant-majoor 3^e. bataillon Artillerie Nationale Militie.

ROBEERS, korporaal . . . » » » » »

SCHOPHUIZEN, kanonnier . . . » » » » »

VAN SUCHTELEN, sergeant 1^e. bataillon *Mineurs* en *Sappeurs*.

PREVOST, korporaal . . » » » » »

VOSSE, mineur . . . » » » » »

Over welke provisionele benoeming de goedkeuring van Z. M. onverwijld zal worden ingeroepen.

De eerste Luitenant CAMERLINGH van het 1^e. bataillon *Mineurs* en *Sappeurs*, benevens de Adjutant-Onderofficier opzichter der *Genie* roefia, zich mede bijzonder onderscheiden en reeds vroeger deze ridderorde ontvangen hebbende, zoo zullen zij aan Z. M. worden kenbaar gemaakt; terwijl ik aan de sergeanten KUIJZER en KUHLE der 10^e. afdeeling Infanterie, benevens den *mineur* HERBAUTS en den geniewerker SMIT bij deze mijne bijzondere tevredenheid betuig.

Ik houde mij overtuigd, dat deze onderscheiding tot een' spoorslag voor de bezetting zal verstrekken, om in het kampen tegen vermoeyenissen en gevaren met onverschrokkenheid en moed te blijven volharden; terwijl ik bij deze de stellige verzekering geef, dat elke uitstekende daad dadelijk door mij zal worden beloond, of naar omstandigheden aan Z. M. kennelijk gemaakt.

Hoofdkwartier Citadel van Antwerpen, den 12^{den} December 1832.

*De Generaal der Infanterie, Opperbevelhebber
der Citadel en van Z. M. zeemagt op de
Schelde voor Antwerpen.*

(get.) Baron CHASSÉ.

STAATS, *Herinneringen*, bladz. 76 en 77.

N°. 31, behoorende bij bladz. 163.

Bij de rapporten omtrent dit gevecht werden als verdienstelijk opgegeven: (behalve een algemeene lof aan al de Officiëren en manschappen.)

Op de *Proserpina*.

Dé HH. F. W. FREUDENBERG, 1e. Offic. Luit. 1e. kl.

» » E. IPPUS FOKKENS, . . . » » » Kommandant der Artillerie.

» » J. F. VAN LAGUM, . . . » 2e. » } Divisie-Kommandanten.

» » J. SPANJAARD, . . . » » » }

» » F. A. J. M. VAN VOORST, . . » » » bij de mortieren.

En de sergeanten der Artillerie, A. FRANKEN en J. H. SORLMANS.

Op de *Eurydice*: Al de Officiëren.

En de Adelborst der 1e. klasse P. J. BOOGAARD.

NB. Het spreekt van zelf, dat de Bevelhebbers zich zelven geen lof konden geven; doch de minderen moed betoonende, mag men niet twijfelen aan het goede voorbeeld der Kommandanten.

d *

N°. 32, behoorende bij blad. 187.

ORDRE DU JOUR.

Au Quartier-Général à *Berchem*, le 15e. décembre 1832.

M. le maréchal commandant en chef s'empresse de communiquer à l'armée la lettre de M. le maréchal duc DE DALMATIE, président du conseil, ministre de la guerre. Elle prouve toute la sollicitude du Roi et la prévoyance du gouvernement pour les militaires qui, sur le champ de bataille, acquittent au prix de leur sang le devoir que la patrie leur impose.

Paris, le 13 décembre 1832.

Monsieur le Maréchal!

Les opérations de l'armée devant la citadelle d'*Anvers* m'ont déterminé à prescrire les dispositions nécessaires pour assurer le bien-être des militaires blessés au siège de cette forteresse.

En conséquence, des ordres sont donnés, pour que ceux, qui en feront la demande, soient immédiatement reçus à l'hôtel royal des Invalides, s'ils satisfont aux conditions prescrites par la loi. Ces conditions consistent dans la preuve des blessures équivalentes à la perte d'un membre.

J'ai donc l'honneur de vous prier, de faire constater la situation de ces militaires par les Officiers de santé, et de m'adresser les états nominatifs au fur et à mesure de ces examens.

A l'égard des militaires, qui succomberont dans cette lutte glorieuse, je désire, que l'état qui en sera tenu, indique ceux dont les familles seraient dans le cas d'être signalées aux bienfaits du gouvernement; l'intention du Roi est de porter, sur ces familles, une généreuse bienveillance.

Je vous invite à faire connaître ma lettre à l'armée. Je m'abstiens de vous recommander les soins à donner aux blessés; je suis informé que, d'après vos ordres, l'intendant en chef de l'armée s'en occupe avec beaucoup de zèle. Je sais aussi que M. le duc D'ORLÉANS lui-même leur consacre la plus touchante sollicitude.

Ainsi la France a la garantie, qu'aucun moyen n'est négligé pour récompenser le courage de ses guerriers, comme pour veiller à la conservation de leurs jours.

Recevez, monsieur le maréchal! l'assurance de ma haute considération.

Le président du conseil, ministre de la guerre,

DUC DE DALMATIE.

Nº. 33, behoorende bij bladz. 191.

STAND EN PLAATSING VAN HET BELGISCHE OBSERVATIE-LEGER.

HOOFDKWARTIER TE LIER.

Chef van den Generalen staf: Generaal DESPREZ.

	MAN.	PAARD.	STUKK.
	INF.	KAVALL.	ART.
A 1e. Divisie: Gen. HUREL, Hoofdkw. te Diest.			
1 ^e . Brigade, » » Beringen, sterk	5825		
2 ^e . » » » Diest	7339		
Kavallerie, » » Diest	1675		
Artillerie te voet			12
2^e. Divisie: Generaal DU VIVIER, Hoofdkw. te Herenthals.			
1 ^e . Brigade, » » Bouwen	5572		
2 ^e . » » » Turnhout	6657		
Kavallerie, » » Herenthals	2192		
Artillerie te voet			18
3e. Divisie: Generaal GOETHALS, Hoofdkw. te Leuven.			
1 ^e . Brigade, » » Leuven	7303		
2 ^e . » » » Tirlemont	5093		
Kavallerie, » » Leuven	1968		
Artillerie te voet			12
4e. Divisie: Generaal DAINÉ, Hoofdkw. te Tervueren.			
1 ^e . Brigade, » » Tervueren	6252		
2 ^e . » » » Leuven	5313		
Kavallerie	734		
Artillerie te voet			12
Aanmerking: De 5e. Divisie; onder den Generaal GIGNY, bevatte de Kavallerie, die bij de Divisiën der Infanterie verdeeld was.			
Reserve-Artillerie: 1 rijdende batterij			6
B 6^e. Divisie: Generaal NIELLO in Gent, tegen de Holl. onder-Schelde-divisie van den Generaal DE KOCK in Staats-Vlaanderen.			
Infanterie	5568		
Kavallerie	231		
Artillerie te voet			6.
C 7^e. Divisie in Antwerpen en Brussel.			
Infanterie	10254		
Artillerie te voet			12.
D Marsch-bataillon in Beeloo			
2038			
Transportere	67013	6800	78

BIJLAGEN.

	INF.	KAVALL.	STUUK.
per transport . .	67013	6800	78
E. Binnenslands.			
1) Infanterie	21643		
2) Kavallerie	627		
3) Artillerie: hier zijn de, bij het observatie-leger niet getelde, manschappen mede aan- geven, daar niet deze, maar het ge- tal van het geschut de sterkte der artillerie beteekenen	7414	34	
4) Trein	883		
5) Sappeurs en Mineurs: hier even als bij de Artil- lerie, daar zij niet onder de strijders te tellen zijn	1172		
Totaal . .	98125	7427	113
	105552		

PLAATSING VAN HET NEDERLANDSCHE LEGER IN DECEMBER 1832.

Veldmaarschalk, Prins VAN ORANJE,
Hoofdkwartier *Tilburg.*

1^e. Divisie, Hoofdkw. *Breda*, Generaal VAN GEEN.

1^e. Brigade, Hoofdkw. te *Waalwijk*. 2^e. Brigade, Hoofdkw. te *Tilburg*.
Generaal-Majoor SCHUURMAN. Generaal-Majoor DE FAVAUDE.

2^e. Divisie, Hoofdkw. *Eindhoven*.

Luit.-Generaal Prins BERNARD Hertog VAN SAKSEN-WEIMAR.

1^e. Brigade, Hoofdkw. te *Bergeijk*. 2^e. Brigade, Hoofdkw. te *Mierlo*.
Generaal-Majoor DESTOMBES. Kolonel BAGELAAR.

3^e. Divisie, Hoofdkw. *Oirschot*.

Luit.-Generaal MEIJER.

1^e. Brigade, Hoofdkw. te *Hilvarenbeek*. 2^e. Brigade, Hoofdkw. te *Hoogloo*.
Kolonel STOUKER. Kolonel SPENGLER.

Reserve, Hoofdkw. *Vechtel*.

Luit.-Generaal CORT-HEILIGERS.

Kavallerie, Hoofdkw. *Tilburg*.

Luit.-Generaal TRIFF.

1^e. Brigade zware kavallerie. 2^e. Brigade ligte kavallerie.
Gen.-Majoor POST, Hoofdkw. *Oosterhout*. Gen.-Maj. BORREL, Hdkw. *Eindhoven*.

Reserve-Artillerie, Hoofdkw. 's *Hertogenbosch*.

Gen.-Majoor TRIFF.

V. RUITZENSTEIN, Bijlage 7.

N°. 34, behoorende bij bladz. 196.

Men vindt ten bewijze, van het in den tekst gezegde, aangeteekend: »Tot een blijk van deze roekeloze gemeenzaamheid strekte het volgende voorval. Een soldaat, als handlanger der artillerie-dienst doende, stond in een der *bastions* bij een' Officier der artillerie, toen eene granaat op de zijde in de *blindering* van het *bastions*-kruidmagazijntje viel en daarin bleef zitten met de rookende buis naar boven. Daar de Officier bemerkte, dat de buis bleef rooken, en besefte, welk groot ongeluk zulks ten gevolge kon hebben, zeide hij, tot den nevens hem staanden soldaat: »Dat ding daar kan nog gevaarlijk worden.» — »Ik zal er eens naar gaan zien,» — antwoordde deze en klauterde oogenblikkelijk tegen het magazijntje op, trok de rookende granaat uit de aarden *blindering* en wierp ze verre weg. (1) Aan een dergelijk bedrijf behoeft men in de gegevene omstandigheden niet veel waarde te hechten; maar men mag toch erkennen, dat de koelzinnige handelwijze van dezen soldaat een stout bestaan was. Almede tot een blijk van onverschilligheid voor het vuur des vijands diene: dat wanneer eene granaat uit een' langen houwitser van acht duim, nieuw model, met een helsch geweld de lucht doorkliefde, de soldaten spottend elkander toeriepen: »Dat is de snelpost! die brengt de tijding, dat JAN van »de hoofdwacht goed te regt is gekomen.» (2)

STAATS, *Herinneringen*, bladz. 96.

N°. 35, behoorende bij bladz. 196.

Spitsbroeders!

Ik heb reden, om over uw gedrag voldaan te zijn. De vijand zoowel als uwe landgenooten doen hulde aan den moed, welke door u wordt aan den dag gelegd; geheel *Europa* vestigt het oog op onze bedrijven en de Belgen zijn getuigen uwer dapperheid, tegen eenen magtigen vijand.

Het is mij bekend dat gij, in bekrompene poternen, groote ontberingen moet ondergaan en ik deel in deze ongelukken; maar hieraan kan veel verholpen worden, door dezelve zooveel mogelijk in eenen zindelijken staat te onderhouden, waarop de heeren Hoofdofficieren zorgvuldig dienen te letten. Uwe vermoeyenissen zijn, wel is waar menigvuldig, maar groot is ook de eer welke u hierna te wachten staat. Het strekt mij intusschen tot een groot genoegen, te vernemen, dat, onaan gezien de vermoeyenissen en ontberingen, gij steeds met den besten geest beziel blijft; dit bewijst, dat gij krijgslieden zijt, die niet alleen de gevaren des oorlogs weet te trotseren, maar ook des noods alle

(1) Zie Staatscour. van den 15^{den} December 1832.

(2) Zij gaven dezen naam aan eenen 24ponder, op het *reduit* van *bastion Duc* geplaatst, die van den aanvang des belegs tot het laatst met kracht en goed gevolg gewerkt heeft.

ontberingen en ongemakken te dragen; hierin volhardende, zullen wij ook aan den Hollandschen naam eenen nieuwen luister bijzetten.

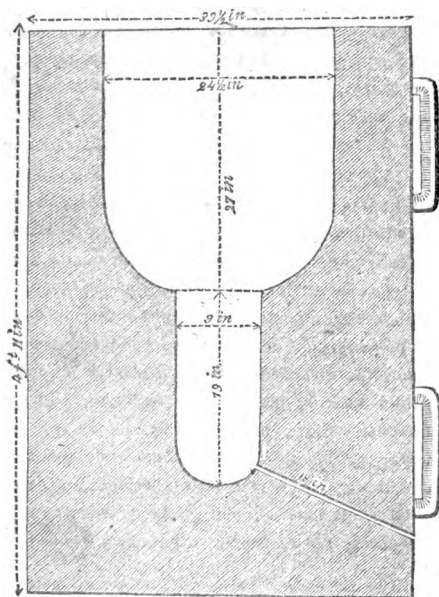
De heeren Kommandanten der korpsen werden mits deze uitgenoodigd, om van elk der door hunne onderhebbenden verrigte of nog te verrigten heldendaden, of bijzondere volharding, of edelmoedig bedrijf, naauwkeurig aantekening te houden en mij daarmede bekend te maken, terwijl ik bij deze de plegtige verzekering geef, dezelve te zijner tijd onder het oog van Zijne Majesteit onzen geëerbiedigten Koning te brengen.

Citadel van Antwerpen, den 17^{den} December 1832.

De Generaal der Infanterie, Opperbevelhebber der Citadel en van Z. M. seemagt op de Schelde voor Antwerpen.
(get.) Baron CHASSÉ.

N°. 36, behoorende bij bladz. 221.

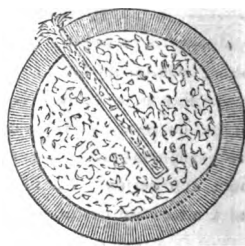
AFBEELDING VAN HET MONSTERMORTIER,
NAAR HET *United Serv. Journ.*

AFMETINGEN. (1)

39 Eng. d. is	=	0,99 N. el.
24 1/2 » »	=	0,60 » »
27 1/2 » »	=	0,78 » »
9 » »	=	0,28 » »
19 » »	=	0,54 » »
4 v. 11 » »	=	2,66 » »

MIDDELLIJK.

De overtuiging dat de bezetting van het kasteel alles zou hebben gedaan

(1) Volgens v. REITZENSTEIN.

om zich in geval van een bombardement te beveiligen, als ook dat de bom-vrije plaatsen het tegenwoordige belegeringsgeschut genoegzamen weerstand zouden bieden, (1) bewoog den Kolonel PAIXHANS om aan de Belgische regering het maken van een mortier voor te stellen, dat, naar zijne meening, de overgave van het kasteel, ten gevolge zou hebben. Het *montermortier* werd dan, naar de opgave en onder toezigt van den genoemden Kolonel, in 1832, te *Luik* gegoten.

Het was een volkomen cylinder met twee handvatsels aan elken kant. De zwaarte bedroeg 7521 Ned. $\mathcal{G}$. Het lag met een' hoek van 45° in een houten blok, uit, met vele ijzeren banden aan één gehechte blokken zamengesteld. Twee tentijzers voor en achter, die door twee van boven overslaande ijzeren banden gingen, dienden tot het bewegen en rigten. Tot het ondersteken der hefboomen waren voor en achter aan den klos kerven; het grondstuk stond op eene looden plaat en woog 15000 $\mathcal{G}$. (2) (De Schrijver zegt niet welke ponden.)

De bommen, waarvan men zich bij de eerste proeven bediende, hadden, met uitzondering van den sterkeren bodem, slechts eene ijzersterkte van 7 Ned. duim, doch, daar zij bij het afvuren sprongen, vermeerderde men die sterkte tot 9 duim. Haár gewigt bedroeg ongevuld 480 Ned. $\mathcal{G}$ en met de lading 530 Ned. $\mathcal{G}$. Tot het inbrengen der bommen waren deze met twee ringen of oogen voorzien. De kamer was berekend voor eene lading van 15 Ned. $\mathcal{G}$. Tot bediening van het stuk behoefde men 16 man, die, met een voor het stuk geplaatst 'werktuig, hetwelk telkens weggenomen moest worden, $\frac{1}{4}$ uurs voor elke lading noodig hadden. Het afsteken geschiedde door middel van een *percussions*-slot en door een lang koord, hetwelk den artillerist vergunde om zich achter eene schouderweer in veiligheid te stellen. De terugwerking of *achteruitgang* bedroeg 2,2 Ned. El.

Bij de te *Luik* gedane proeven, waartoe men 1 tot 8 Ned. $\mathcal{G}$ kruid gebruikte, sprongen de bommen ter sterkte als boven is gezegd van 0,07 Ned. El, waarom men die tot de mede vermelde dikte van 0,09 duim bragt.

Tot het vervoeren van *Luik* naar *Antwerpen* werd het mortier op eenen buitengewoon sterken wagen, die met 36 paarden bespannen was, gelegd. Voor elke bom waren, naar men zegt, twee paarden noodig.

Bij de op den 17^{en} December op de heide van *Braesschaete* genomen proeven, werden ladingen van 3 tot 8 Ned. $\mathcal{G}$ buskruid gebezigd, en de ledige ruimte met oud touwwerk aangevuld. Bij de elf eerste worpen werd de bom met 30 Ned. $\mathcal{G}$ zand gevuld en bij de laatste met 25 Ned. $\mathcal{G}$ buskruid. Geene bom sprong nu te vroeg.

(1) Het tegenovergestelde van het gezegde, omtrent de kracht der blinderingen, is in de belegering gebleken. *Aunm. v. d. Schrijver.*

(2) v. ARITLENSTEIN, S. 157 der bijlagen; naar wien de beschrijving is genomen.

PROEF.	LADING.	SCHJETVERTE.	AFWIJKING.	
1	3 Ned. G.	386 Ned. El.	45 Ned. El links.	9 seconden.
2	4 »	620 »	65 » » regts.	11 »
3	5 »	656 »	4 » » »	11 $\frac{1}{8}$ »
4	5 »	770 »	12 » » »	12 »
5	6 »	1040 »	45 » » »	16 »
6	6 »	947 »	15 » » »	14 $\frac{1}{2}$ »
7	8 »	1192 »	25 » » »	18 »
8	8 »	1340 »	75 » » »	18 $\frac{1}{2}$ »
9	6 »	1035 »	64 » » »	16 »
10	6 »	1042 »	50 » » »	16 »
11	6 »	1011 »	66 » » »	15 $\frac{1}{2}$ »
12	6 »	920 »	26 » » links.	15 »

De gemiddelde verte van den worp, afwijkingen, enz. bedroegen dus, met eene lading van 5 Ned. G. 638 Ned. El, 8 Ned. El 11 $\frac{3}{4}$ secunde.

6 » 969 » 44 » 15 $\frac{1}{2}$ »

8 » 1266 » 50 » 18 $\frac{1}{4}$ »

zijnde de schootsverte bij de volle lading omtrent 2000 N. El of 2656 schreden.

Bij de 11 eerste schoten maakte de bom een gat van omtrent 1 Ned. El diep en 2 in de doorsnede. Bij den twaalfden worp, toen hij met 25 G buskruid gevuld was, maakte hij een gat van 2,2 Ned. El diepte en 4 Ned. El doorsnede. Hij spreng in 10 stukken, van welke het grootste ter zwaarte van 84 Ned. G tot op 450 schreden wegvloog.

Bij de daarop door de Belgische artillerie genomene proeven omtrent de doeltreffendste springlading, wierpen 35 Ned. G de splinters tot op 400 Ned. ellen afstands. Om te verhinderen dat de in het kasteel geworpene bommen niet op deze wijze de Fransche arbeiders en de bres-batterijen beschadigden, werd de springlading op 26 en de kamerlading op 6 Ned. G bepaald.

Bij het eerste schot op het kasteel viel de bom bij de gordijn tusschen bolwerk No. I en II en maakte een gat van 3 Ned. El doorsnede. Den 22^{en} December wierp men van half uur tot half uur acht bommen, die allen hun doel bereikten doch geen der gewelven troffen. Zij maakten gaten van 8 voet doorsnede bij eene diepte van 3 $\frac{1}{2}$ voet; terwijl de Fransche 10 duims bommen eene diepte van 3 voet en eene doorsnede van 5 voet veroorzaakten. De valkracht der bommen uit het monstermortier beantwoordde dus geenszins aan de ongehoorde grootte, ofschoon ze ook slechts met zeer geringe lading, namelijk met $\frac{1}{88}$ der zwaarte van de bom werden geworpen.

De Duitsche schrijver betwijfelt, of zulke stukken in gebruik te brengen zijn, zoowel om de moeilijkheid van het vervoer als om de kostbaarheid van het schot; kostende elke bom van 480 Ned. G à 60 cts. = 288 francs,

33 Ned. ƒ buskruid à 2 francs 20 cts. = 72 francs, dus te samen 360 francs of omtrent 162 gulden.

Nº. 37, behoorende bij bladz. 231.

Art. 1.

Le Général d'Infanterie, Baron CHASSÉ, livrera à Monsieur le maréchal GÉRARD, la citadelle d'*Anvers*, la position de la *tête de Flandre*, les forts *Burght*, *Zwyndrecht* et *Austruweel* dans leur état actuel, avec les bouches à feu, munition de guerre et de bouche, à la reserve des objets mentionnés ci-après.

Art. 2.

Le garnison sortira avec tous les honneurs de la guerre, emportant les armes, les bagages, voitures, chevaux et autres objets, appartenant au corps, et aux individus de la garnison et des vivres pour la route.

Art. 3.

Il sera accordé à la garnison d'emmener avec elle quatre pièces, faisant une demie batterie d'artillerie, avec les voitures en dépendant, le tout attelé et les avant-trains chargé suivant l'usage. De l'infanterie chaque soldat emportera trente cartouches à balle dans la giberne. Les officiers, généraux et particuliers et les employés des différentes administrations de l'armée emmèneront leurs voitures, chevaux et effets.

Art. 4.

La garnison restera dans la citadelle et la position de la *tête de Flandre*, trois fois vingt quatre heures après la signature de la présente capitulation.

Art. 5.

La garnison de la citadelle, lors de son évacuation se mettra en route pour la *Hollande*, en une seule colonne. Le Général CHASSÉ aura la liberté d'envoyer à l'avance des officiers d'état-major, et des commissaires de guerre, pour préparer les quartiers sur la route.

Art. 6.

Dans le cas, où les chevaux et les voitures, appartenant à l'armée Néerlandaise, ne suffiraient pas au transport de ses effets de campagne, il leur en sera fourni du pays en payant.

En outre il sera fourni de la même manière des bateaux nécessaires, pour faire transporter en *Hollande* les effets et meubles, propriété des officiers de la garnison.

Art. 7.

L'Escadre des douze canonnières descendra librement la rivière, emportant avec elle les trois autres bâtiments particulières de transport dans son service.

Art. 8.

Pour le transport des malades, et surtout des blessés, il sera fourni aux frais du Gouvernement Neerlandais les bateaux nécessaires pour les effectuer par eau sur *Bergen op Zoom*. Les malades non transportables, continueront d'être traités dans des lieux convenables à leur situation, aux frais du Gouvernement des *Pays-Bas*, par les Officiers de santé de cette nation, qui jouiront à leur sortie des mêmes avantages que la garnison.

Art. 9.

Immédiatement après la signature de la présente capitulation, l'armée assiégeante pourra faire occuper par ses troupes les postes suivants, savoir: la porte du côté de la ville, et le ravelin devant cette porte.

Art. 10.

Dans le plus court délai possible les commandants de l'artillerie en du génie remettront aux chefs des dits corps de l'armée française les armes, munitions, plans etc. relatif au service dont ils sont respectivement chargés.

Art. 11.

De tous les objets rendus, il sera dressé inventaire signé des deux parties.

Art. 12.

Les prisonniers de guerre seront échangés de part et d'autres en masse, sans avoir égard au nombre.

N°. 38, behoorende bij bladz. 244.

De gekwetsten bij de landing aan den *Doel* waren, voor zooveel de zee-magt betreft: van de *Eurydice*, de Luit. ter zee 2°. kl. J. G. SPEELMAN, de 2°. Luit. der mariniers J. B. 's JACOB, de adelb. der 1°. kl. O. A. UHLENBECK, 1 schiemanmaat, 5 matrozen en 1 scheepsjongen; van de *Medusa*, 4 mariniers; van de *Komeet*, 1 matroos; van de *Curaçao*, de 3°. stuurman T. W. G. DIJKERS en 3 matrozen; van de stoomboot *de Beurs van Amsterdam*, 1 matroos; van de stoomboot *Herkules*, 1 matroos; op de kanonneerbooten, de adelb. der 1°. kl. J. A. W. VLEGEN en 10 mindere zeelieden. Gesneuveld op de *Curaçao*, 1 schiemanmaat en 1 kwartiermeester.

Uitgemunt hebben: de bovengenoemde Luit. ter zee SPEELMAN welke in commissie is gesteld geweest, om, onder een vernielend vuur, toen de troepen reeds terug trokken, een paar barkassen en eenige militairen van den wal te halen, waarvan hij zich op eene voorbeeldeloze wijze met onversaagdheid kweet.

De bovengenoemde Luit. der mariniers 's JACOB, die aan het hoofd zijner manschappen den vijand, met de bajonet aanviel en vervolgde, en daardoor

den meesten lof verdiende. De adelborst der 1^e. kl. UHLENBECK, die zoodra de Luit. 's JACOB gewond was, verzocht om het bevel over de mariniers op zich te mogen nemen, hetwelk hem toegestaan zijnde, hij naar wal vertrok, en, in den vrijwillig op zich genomen last nu blijken van moed en welwillendheid gaf. Eindelijk de matrozen: G. H. VREDENBEGT, J. C. KODRITZ, J. DE JAGER, J. J. MADOK, H. VAN HOUTEN en G. PENSEN, welke allen hebben gewedijverd om den vijand te verdrijven en dus op eene roemwaardige wijze gewond werden.

Van de landmagt sneuvelen: de 1^e. Luitenant-Adjutant MENSO van de 13^e. afd., en de 2^e. Luitenant der artillerie PARAVICINI DI CAPELLI. Gekwetst werden: de Majoor BOKLEN, de Luitenant DEELAERTS VAN BLOKLAND van de 9^e. afd.

Men rekende een honderdtal strijders verloren te hebben van de omtrent duizend man, tot den aanval gebezigd en de wederstand biedende magt der Franschen op ruim 5000 man voetvolk en een regiment ruitery.

Geschiedenis van het Beleg enz., IMMERZEEL JR., Amsterdam.

De Luitenant WIEGMANS en de sergeant SORTERS werden door een overigens niet prijszuchtigen schrijvers, ten deze, zeer genoemd.

Als voornaamste oorzaak der mislukking wordt opgegeven: 1°. het te vroeg bekend wezen van de voorgenomene verrassing; zijnde het plan eenige dagen te voren door *onze* nieuwspapieren geopenbaard; 2°. het afhalen en landen der troepen bij vol daglicht; 3°. het te laat komen der stoombooten en het landen op een verkeerd punt, te zeer aan het vijandelijk vuur blootgesteld; 4°. het te vroeg aanvallen door de Luitenants 's JACOB en VAN GREVEN (beide door krijgsdrift vervoerd) zoo dat het marsch-bataillon hen niet kon ondersteunen; 5°. de tegenstandsmiddelen welke de Franschen, (te vroeg met het voornemen bekend) achter den dijk hadden gemaakt; zoodat zij, viermaal sterker en voor ons vuur gedeckt waren, terwijl de onzen aan het hunne blootstonden.

Merkwaardigheden enz., Utrecht bij L. E. BOSCH, 1836.

N°. 39, behoorende bij bladz. 246.

BRIEF VAN DEN MAARSCHALK GÉRARD AAN DEN MAARSCHALK
MINISTER VAN OORLOG SOULT.

In het Hoofdkwartier te Berchem, onder Antwerpen,
den 24^{en} December, des avonds ten 11 ure.

Mijnheer de Minister!

Ik heb de eer u kennis te geven, dat de bezetting der citadel van Antwerpen heden uit de vesting is getrokken, en voor het grootste gedeelte belegeringstroepen, in slagorde geschaard, heeft gedefileerd. Na het defileren

heeft dezelve de wapens op het *glacis* nedergelegd, en is daarop achtereen weder in de citadel teruggekeerd, alwaar zij, op het verzoek, mij zelf door den Generaal CHASSÉ uitgedrukt, zal blijven tot de beslissing, welke van het Hollandsche gouvernement, omtrent de ontruiming der fortén *Lillo* en *Liefkenshoek* zal bepaald hebben, of deze bezetting alsdan niet krijgsgevangen zal blijven.

Ik heb de inbezitneming der citadel voleindigd, door alle posten door onze troepen te doen bezetten.

Ik heb mij in het inwendige der citadel begeven. Het is onmogelijk, het tooneel van verwoesting, welk thans deze sterkte vertoont, wederom voort te brengen. Alle gebouwen zijn volkomen verwoest, en de overblijfselen, welke nog staande gebleven zijn, overal door de sporen onzer bommen en kogels doortrokken. Deze verwoesting maakt den grootsten lof aan den Generaal en aan de bezetting, welke onzen aanval hebben weerstaan; ik heb niet kunnen nalaten, den Bevelhebber der citadel, de achting, welke eene zoo eervolle verdediging hem, van wege alle militairen, moet verwerven, uit te drukken.

Een rapport, welk mij gisteren, door den Generaal ACHARD gerigt is geworden, meldt mij het nemen van eene kanonneerboot, 27 zeelieden, een' luitenant en een' aspirant voerende, op het oogenblik, dat zij van de citadel ontsnapten.

Andere berigten, maar waarvan nog niets de naauwkeurigheid waarborgt, zeggen, dat de kanonneerbooten, welke, gelijk gij gezien hebt, niet in de kapitulatie zijn begrepen geworden, vernield of gezonken zijn. Ik wacht dienaangaande zekere berigten, welke ik u zal overdoen, zoodra ik ze zal ontvangen hebben.

Ontvang, Mijnheer de Minister! de verzekering mijner bijzondere hoogachting,

*De Maarschalk, Opperbevelhebber van
het Noorderleger.*

(Gst.) GÉRARD.

Verhaal van J. W. T. bladz. 148.

N°. 40, behoorende bij bladz. 252.

WIJ WILLEM, BIJ DE GRATIE GODS, KONING DER NEDERLANDEN, PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOTHERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ., ENZ., ENZ.

Willende aan onzen Generaal der Infanterie, Baron CHASSÉ, bij gelegenheid dat hij als Opperbevelhebber der citadel van *Antwerpen*, zich, na eene roem-

volle verdediging dier sterkte tegen een overmagtig Fransch leger, tot de overgave derzelve verplicht vindt, en, in den persoon van dien Opperbevelhebber, aan alle Officiëren en manschappen der dappere bezetting, een voorloopig doch openlijk bewijs geven van onze goedkeuring en erkenning wegens den moed, de volharding en de vaderlandsliefde, welke door hen, niettegenstaande de grootste vermoënissen en ontberingen, gedurende een langdurig en allerevigst beleg zijn aan den dag gelegd, en zulks in afwachting der bijzondere verslagen, ten gevolge van welke wij ons voorbehouden de verdiensten van de Officiëren en manschappen, welke zich onderscheiden hebben, nader te erkennen en te beloonen;

Hebben goedgevonden en verstaan, onzen Generaal der Infanterie, Baron CHASSÉ, Kommandeur van onze Militaire Willems-Orde, bij dezen te benoemen tot Ridder Groot-Kruis van dezelve Orde.

Er zullen afschriften dezes gezonden worden aan den Kanselier der meergemelde Orde ter uitvoering, en aan onze beminde Zonen den Veldmaarschalk, en den Admiraal en Kolonel-Generaal, aan het Departement van Oorlog, alsmede aan onzen Generaal der Infanterie, Baron CHASSÉ, tot informatie.

's Gravenhage, den 25^{en} December 1832.

WILLEM,

Van wege den Koning,

J. G. DE MEY VAN STREEPKERK.

Dit vereerend besluit werd door Zijne Exc. den Directeur-Generaal van Oorlog aan den Generaal CHASSÉ medegedeeld bij de navolgende Missive:

's Gravenhage, den 26^{en} December 1832.

*Aan Zijne Excellentie, den Generaal der Infanterie
Baron CHASSÉ, Opperkommandant der citadel
van Antwerpen.*

Gisteren morgen heb ik ontvangen de missive van Uwe Excellentie van den 24^{en} dezer, No. 1784, houdende kennisgeving van de onderhandeling, in welke U Hoog-Edel Gestr. met den vijand is getreden, en van de redenen welke u daartoe hebben bewogen, alsmede, onder andere bijlagen, een afschrift der kapitulatie door Uwe Exc. met den Franschen Maarschalk GÉRARD gesloten.

Ik heb deze belangrijke stukken onverwijld aan Z. M. den Koning onderworpen, en het is dien ten gevolge dat ik mij thans door Hoogstdenzelven met de navolgende mededeeling aan Uwe Exc. belast vinde:

De Koning treedt niet in de kapitulatie als zoodanig, doch Zijne Majesteit heeft mij ook ditmaal weder de aangename taak opgelegd, Uwe Exc. bij deze

gelegenheid de plegtige verzekering te herhalen, dat het gedrag van Uwe Exc.^e en van de dappere bezetting der Citadel van *Antwerpen*, gedurende de geheele verdediging dier sterkte, wel verre van bij Hoogstdenzelfen iets te wenschen te hebben overgelaten, 's Konings onbeperkte tevredenheid wegdraagt; dat die verdediging geheel aan Zijner Majesteit's billijke verwachting heeft beantwoord; dat Hoogstdezelve niet heeft opgehouden, gedurende al den tijd van het beleg, met innigē deelneming gade te slaan het lot van zoo vele dapperen, die daarbij hun bloed voor het vaderland hebben vergoten, en ook nog uit uw laatste rapport met ontroering heeft vernomen, hoe groot de ontberingen en vermoeijenissen zijn geweest, welke die brave bezetting zich zoo lang heeft getroost.

Nu reeds aanvankelijk een blijk van Hoogstdeszelfs goedkeuring, zoo aan Uwe Exc. persoonlijk, als in uwen persoon aan het geheele garnisoen der citadel, willende geven, heeft onze geëerbiedigde Koning goedgevonden U, Mijnheer de Generaal! te benoemen tot Ridder Grootkruis van de Koninklijke Militaire Willems-orde, en zulks bij besluit van gisteren, No. 63, waarvan ik het genoeg mag genieten een afschrift hierbij over te leggen.

De waarde van deze hooge onderscheiding zal ongetwijfeld voor Uwe Exc. grootelijks worden verhoogd door de omstandigheid, met welke ik thans de eer heb U Hoog-Edele Gestrenge bekend te maken, dat namelijk Z. M. Hoogst-deszelfs eigene decoratie dier orde in mijn bijzijn heeft afgedaan, en mij dezelfde benevens het daartoe behoorend lint en het juweel, nog onlangs bij de laatste plegtige gelegenheid door den Koning zelven gedragen, heeft overhandigd, ten einde die *insignia* aan U Hoog-Edele Gestrenge van wege Z. M., als de Uwe, te doen geworden. Zij zullen Uwer Exc. met dezen brief worden ter hand gesteld.

Het strekt mij al verder tot genoeg, Uwer Exc. te kunnen melden, dat de Koning alle de voorloopig door Uwe Exc. gedane benoemingen tot ridders de 4^e. klasse van de gedachte orde, vermeld in uwe missive van den 18^{den} dezer, No. 1776 *bis*, onverwijld heeft gelieven te homologeren, en dat Zijne Majesteit nader zal beslissen, nopens de verdere aanbevelingen in dien brief vervat, terwijl Hoogstdezelve met verlangen zoodanige verdere voordragten tot belooning, van Uwe Exc. te gemoet ziet, als de omstandigheden u zullen voorkomen te vereischen.

Nog moet ik de verzekering hierbij voegen, dat indien het Uwer Excellentie mogt gelukken, de gekwetsten herwaarts te doen transporterē, zulks Zijner Majesteit bijzonder welgevallig zou wezen.

Ten slotte heb ik de eer U Hoog-Edele Gestr. kennis te geven, dat ik dadelijk mijnen Adjutant, den Kapitein *VERHORST*, naar de voorposten te *Groot-Zundert* doe vertrekken, om zich aldaar te aboucheren met den Franschen Officier en den Secretaris van Legatie, die den Luitenant-Adjutant

RESUSIUS daarheen hadden vergezeld, ten einde van hen te vernemen met welke voorstellen zij belast zijn; kunnende ik Uwer Excellentie reeds voorlooppig de stellige verzekering geven, dat, wanneer die voorstellen over niets anders mogten loopen, dan de ontruiming onzerzijds van de forten *Lillo* en *Liefkenshoek*, in dezelve geenszins zal worden getreden.

Uwe Excellentie gelieve ook mijnen hartelijken gelukwensch bij deze zoo belangrijke gelegenheid aan te nemen.

De Directeur-Generaal van Oorlog,
DE KERENS.

N°. 41, behoorende bij bladz. 252.

Aan Mijnheer den Baron CHASSÉ,
Generaal der Infanterie.

Hoofdkwartier te *Berchem*, den 27^{en} December 1833.

Mijnheer de Generaal!

Ik haast mij u aan te kondigen, dat ik, ingevolge de zoo even bij mij van mijne Regering ontvangene voorschriften, gemagtigd ben, om u, alsmede al de troepen, die onder uwe bevelen gestaan hebben, naar *Holland* terug te zenden, onder de uitdrukkelijke voorwaarde, dat al de in de kapitulatie begrepene officieren en soldaten, gelijk mede gij zelf, zich stellig verbinden, om de wapenen niet tegen *Frankrijk* en deszelfs bondgenooten, en bepaaldelijk niet tegen *België* te dragen, *zoo lang de tusschen deze laatste Moegendheid en Nederland te maken schikkingen niet tot stand zullen gebragt zijn*. Indien gij het voorstel, hetwelk ik de eer heb u te doen, aanneemt, dan zal ik dadelijk de noodige bevelen geven, om u en uwe troepen onverwijld naar de *Hollandsche* grenzen te doen vertrekken, alwaar uwe wapenen u zullen terug gegeven worden. In geval van weigering, moet ik u kennis geven, dat ik het bevel ontvangen heb, om u met uwe troepen naar *Duinkerken* te doen brengen.

Ontvang, Mijnheer de Generaal! de verzekering mijner uitstekendste hoogachting.

De Maarschalk, Opperbevelhebber,
Graaf GÉRAUD.

Waarop het volgend antwoord werd gegeven:

*Aan Mijnheer den Maarschalk Graaf GÉRARD,
Opperbevelhebber van het Noorderleger.*

Kasteel van Antwerpen, 27 December 1832.

Mijnheer de Maarschalk!

In antwoord op den brief, waarmede Uwe Excell. mij heden vereerd heeft, betrekkelijk de voorwaarden, waarop de bezetting der Citadel naar *Holland* zoude worden teruggezonden, heb ik de eer u, Mijnheer de Maarschalk! te berigten, dat ik geenszins gemagtigd ben, om eene dergelijke verbindtenis aan te gaan, en dat ik mij dus in de noodzakelijkheid bevind, om met mijne troepen het lot te ondergaan, hetwelk de Fransche Regering ons voor dat geval bestemt.

Ontvang, Mijnheer de Maarschalk! de verzekering mijner uitstekendste hoogachting.

*De Generaal der Infanterie,
Baron CHASSÉ.*

N°. 42, behoorende bij bladz. 254.

De kapitein CHEVALIER van het 7e. regiment Fransche infanterie van linie, met zijne onderhoorige kompagnie de wacht in bastion N^o. V hebbende, ging omstreeks 10 ure op de borstweringen om de schildwachten uit te zetten, zonder genoegzaam met de plaatselijke gesteldheid bekend te wezen. Eensklaps hoorde men een' geweldigen schreeuw, die door een' doffen slag werd opgevolgd, hetgeen elk onzer op het vermoeden bragt, dat er een ongeluk had plaats gehad; en, bij nader onderzoek, bleek ook dat gemelde Fransche Kapitein, bij de uitoefening zijner dienst, van de borstwering in de gracht gevallen was; alwaar hem een onvermijdelijke dood wachtte, zoo geene spoedige hulp tot zijne redding werd aangebragt. Ofschoon het water in de grachten genoegzaam afgelooopen was, bestond er echter nog een groot gevaar, van namelijk in de groote hoeveelheid modder en slijk om te komen. De flankeur EVERTS bood zich, zonder aarzelen, onmiddellijk aan, om den ongelukkige te redden, dien men uit de diepte hoorde kermen en om hulp roepen. Hij liet zich tot dat einde uit de lage flank, langs den revêtementsmuur, afzakken en ging langs den voet van denzelfven tot op de hoogte waar de Kapitein lag te worstelen.

Na verloop van eenigen tijd en na zich aan menig gevaar te hebben blootgesteld, had genoemde flankeur het geluk, den Kapitein te redden, die vol erkentelijkheid niet wist, waarmede hij den redder zijns levens zou beloonen. Even als de Generaal AULIÈRE (die op het gerucht van het voorval dadelijk

naar het bastion was gekomen), bood hij hem geld aan; maar alle aanbiedingen van dien aard waren vruchteloos. EVERTS gaf den Generaal en den Kapitein te kennen, dat hij geene belooning begeerde, daar in al zijne behoeften ruimschoots door het Gouvernement voorzien werd. Eene te *Amsterdam* gevestigde maatschappij tot belooning van edele bedrijven heeft later den flanker EVERTS, voor zijne grootmoedige handelwijze jegens een' in levensgevaar verkeerenden vijand, eene gouden medaille van f 100 waarde geschouken, met een hoogstvereerend getuigscrift.

N°. 43, behoorende bij bladz. 255.

DAGELIJSCH E AANTEEKENING DER GEKWETSTEN, GESNEUVELDEN EN VERMISTEN, GEDURENDE HET BELEG DER CITADEL VAN ANTWERPEN.

DATUMS.	GEKWETST.	GESNEUVELD.	VERMIST.	AANMERKINGEN.
2 December	4	1	—	
3 »	1	1	—	
4 »	7	1	—	
5 »	9	3	—	{ De Kapitein SCHOOTEN en de 1 ^e . Luit. KERKHOFF van de 10 ^e . afd. gewond.
6 »	15	7	—	
7 »	16	8	—	{ 1 ^e . Luit.-Ing. v. LIMBURG STIRUM gewond. 1 ^e . Luit. VAN BUUREN gewond en overled.
8 »	11	6	—	
9 »	7	2	—	2 ^e . Luit. JELLIS der 10 ^e . afd. gewond.
10 »	19	5	1	{ Kapitein MORRE der 10 ^e . afd. gewond en 's anderen daags daaraan overleden. 2 ^e . Luit. NANTZING gesneuveld, 1 man gedeserteerd.
11 »	22	4	—	
12 »	14	4	—	Kapt. v. ONSELEN der 10 ^e . afd. gesneuv.
13 »	24	8	—	{ Kapt. VAN HOEY der artill. gesneuveld. Kapt. GROENEVELD en de 2 ^e . Luit. v. DEVENTER en FRANCKEN gewond.
14 »	17	4	63	
15 »	13	3	—	
16 »	11	2	—	
Transportere	190	59	64	

DATUMS	GEKWETST.	GESNEUVELD.	VERMIST.	AANMERKINGEN.
p. Transp. 190	. . .	59	. . .	64
17 December 13	. . .	3	. . .	— 2 ^e Luit. KEMPERS der 9 ^e . afd. ligt gewond.
18 »	. . .	20	. . .	8 . . . —
19 »	. . .	23	. . .	5 . . . — Kapt. SCHUTTER der artill. gesneuveld.
20 »	. . .	25	. . .	5 . . . — Luit. HOFMAN der 10 ^e . afd. gewond.
21 »	. . .	18	. . .	6 . . . —
22 »	. . .	18	. . .	3 . . . — { De Kolonel DE GUMOËNS en de Kapt.- Ingenieur VAN DER KEMP gewond.
Totaal	307	. . .	89	. . . 64

Van de in den staat gebragte gekwetsten zijn *vier en veertig* geamputeerd geworden, van welke *acht* en van de overige gekwetsten *tien* vóór het vertrek uit de Citadel, zijn overleden.

NOMINATIVE STAAT VAN DE OFFICIEREN EN SOLDATEN, die gedurende het beleg der Citadel van *Antwerpen* gesneuveld, gekwetst of vermist zijn, alsmede van de zoodanigen, die tot den 27sten December, den dag waarop de lijsten zijn opge maakt, aan hunne wonden zijn overleden. (1)

LEVENDE AFDEELING INFANTERIE.

Gesneuveld.

Flankbataillon. De flankeurs: Dirk Benninks, Hendrik Bonke, Jan Gern, Jan Smies, Gerrit Meyer, Johannes Henrikus ten Koppele, Gerrit van Duuren, Jacob Esselink, Hendrikus Geurts en Joannes Zanderik.

Aan ontvangen wonden overleden.

Flankbataillon. De flankeurs: Hendrik Baarslag, Hendrik Broekhuis, Ernst van Kuik, Willem Jansen, Joannes Jacobus Boomhouwer.

(1) Onder de gekwetsten behoorde ook de Generaal-Majoor DE FAVAUZE, die eene lichte wonde aan den linkervoet had bekomen. De als vermist opgegevene manschappen waren, bij de verschillende uitvallen en het verlies van den bril *St. Laurent* in handen der Franschen gevallen.

Vermist.

Flankbataillon. De sergeant Willem Heino.

Gekwetst.

Flankbataillon. De flankeurs: Johannes Hermanus ter Tugt, Gerardus Johannes ten Cate, Hendrik Willem te Kieste, Berend Jan Korteling, Hendricus Oudemaat, Pouw Starust, Antonie Cornelis Elemans, Johannes Ludovicus Kroezen, Johannes Verwoert, Jean Henri Matenaer, Gerhardus van Stokkum, Jan van den Nieuwenhof, Nicolaas Hendriks, Hendricus Damminck, Gerardus Ansems, Cornelis Mattheus Meijers, Gerhardus Toks, Conrad Heyzeler, Joannes Kemna, Gerrit Vos, Dries Beers, Joannes Boo; de Korporaal Wilhelmus Rouwendaal; de Flankeurs Jan Arendsman, Gerrit Hendrik Wind, Gerrit Jan Aarnink, Abraham van Wyhe, Hendrik Jan Jans, Hermanus Frederikus Willemssen, Barteld Simkes Wentzel, Gerrit Jan Nyland, en de Adjudant-Onderofficier Derk van den Hurk.

NEGENDE AFDEELING INFANTERIE.

Gesneuveld.

Tweede bataillon. (Alle de op dezen staat vermelde manschappen van dit 2^e. bataillon, waren als handlangers bij de Artillerie in dienst gesteld.)

1^e. Kompagnie: de Fuseliers van Nierop en Boonstoppel;

2^e. Kompagnie: de Fuseliers van Dyl, Siepers en v. d. Burg.

Derde bataillon, 1^e. Kompagnie: de Flankeur Lensing;

2^e. Kompagnie: de Flankeurs Pruimhoom en Dusyn;

3^e. Kompagnie: de Korporaal Jansen; de Flankeurs van Manen, Kroon, Bart, Warner en Krick. (De twee laatsten als handlangers bij de Artillerie.)

Tweede bataillon. 1^e. Kompagnie: de Korporaal Sellschop; de Fuselier Voskuil.

Derde bataillon. 2^e. Kompagnie: de Flankeur den Yzerman.

Vermist.

Tweede bataillon. 1^e. Kompagnie: de Korporaal Keizer.

Derde bataillon. 3^e. Kompagnie: de Flankeur Kluit.

4^e. Kompagnie: de Flankeur Kors. (Als handlanger bij de artillerie.)

Gekwetst.

Tweede bataillon. 1^e. Kompagnie: de Fuseliers Ponte, Toet, Verbrugge, van Leent, van Kouwen, Lagmulder, Leydens, Overbrugge, de Jong en Bolhuis.

2e. Kompagnie: de Fuseliers Blokland, Starrenburg, Wiesmeyer, Frits, Lokhorst, Kortelje, Duits, Koning en Havenaar.

Derde bataillon. 1e. Kompagnie: de 2e. Luitenants Miltenburg en Kempees;

de Sergeants Ulrich en Cappée; de Flankeurs Brandwyk, van den Bosch, Dekker, van Velzen, Veltenaar, Albrecht en Teppens; (De beide laatstgemelden als handlangers bij de artillerie.)

2e. Kompagnie: de Flankeurs Brabander, van Santen, van den Berg, van der Moren, de Raadt en Nobel. (Deze laatste als handlanger.)

3e. Kompagnie: de Flankeurs Spoor en van der Lans.

4e. Kompagnie: de Kapitein Schouten; de 1e. Luitenant Kerkhoff; de Korporaal Botzen; de Flankeurs van Weerd, van Noord, van Balen, Weber, van den Bogaard, Trompeter, van der Molen, Vleugels, Duhén en Roetman. (De laatste als handlanger.)

TIENDE AFDEELING INFANTERIE.

Gesneuveld.

Eerste bataillon. 1e. kompagnie: de fuseliers Snelten, Schouw, Sorgdrager en Tiedeman;

2e. kompagnie: de fuseliers Gooyer, Sweers en Faber;

3e. kompagnie: de fuseliers van Veen, Brakenburg, Knip, P. Bos en Teule;

4^e. kompagnie: de tamboer Williams, de fuseliers van Rosmalen, Thenoven, Duurdaut, Geesthuysen en Brandhoff.

Tweede bataillon. 1^e. kompagnie: de fuselier Roos;

2^e. kompagnie: de fuseliers Rós, Stok en Landa;

3^e. kompagnie: de fuseliers Cugnot, van Brederode, Heespelink, Scheeper, Aukes en Hageman;

4^e. kompagnie: de fuselier van Essen.

Flankbataillon. De Kapitein van Onzelen; de 2^e. Luitenant Nantsing; de korporaal Hurrelbrink; de flankeurs van de Stad, Radius, Spaergaren, van Ryswyk, Tolle, Ham, Kuiper, Koppedraayer, Facen, Wouwenberg, van den Bosch, de Klerk, Sorgdrager, Koning en Mollink.

Ten gevolge van bekomen wonden overleden.

Eerste bataillon. 1^e. kompagnie: de sergeant Vertin; de fuseliers J. H. Smit en Eysten;

2^e. kompagnie: de fuseliers Kersbergen en Galjaart;

4^e. kompagnie: de fuselier Berkfeld.

Tweede bataillon. 1^e. kompagnie: de fuselier van Gelderen;

2^e. kompagnie: de 1^e. Luitenant van Bueren;

3^e. kompagnie: de fuselier Reyn.

Flankbataillon. De Kapitein Morre; de flankeurs P. Kramer, Douwes, Bruijom en Groen.

Gekwetst.

Eerste bataillon. 1°. kompagnie: de 2°. Luitenant Jeltens; de fuseliers de Vroom, Roll, Sukkel, Vogelesang, Boer, Vleysman, Brands, Colpa, Hane-kamp, A. Boom, Dekkers en Keyzer;

2°. kompagnie: de Kapitein van Well Groeneveld; de 2°. Luitenant van Deventer; de korporaal van Klaveren; de tamboer Strating; de fuseliers Iburg, C. Groeneveld, Moorkerk, Denneman, Boender, van der Zee, Mols, Frederiks, Mekelenburg, Windt en Verdugt;

3°. kompagnie: de fuseliers Houdyk, Strengers, Mooven, Kruyff, van 't Kruys, Raven, Vlak, van den Helm, van Bøxtel en Tremper;

4°. kompagnie: de 2°. Luitenant van Dōngen Franke; de sergeants Later, de Kat en Bauman; de korporaal van Eck; de fuseliers Laan, Postma, de Huu, Vonk, van Tuurnout, Dunk, de Bie, van Beek, Sesback, Jansen, Petiet, Mercler, Claudius en Zwartverwer.

Tweede bataillon. 1°. kompagnie: de fuseliers Plumer, Sits, van der Horst, Jansen, Klok, Slikker en Oort;

2°. kompagnie: de sergeant Bertling; de fuseliers Bedding, Pols, Francame en de Blaauw;

3°. kompagnie: de fuseliers A. de Groot, K. Smit, Kleinsmit, Vellekoop, C. Groot, Velleman, Engelsma, Zimmer, Kuyten, Rood, van Vegchelen en Lampe;

4°. kompagnie: de 2°. Luitenant Hoffman; de fuseliers Baars, Hoffer, Paauw, Duits, Stam, Latrois, Ludolph, Ameliswaard, van der Pool, Ploeger, Beyk en Musterd.

Flankbataillon. De sergeant Mathourne; de korporaals van der Zanden, van Es, Verkerk, de Kloet en Kulkens; de flankeurs Zwagerman, Visser, van Heusden, van 't Hoff, Uleman, van Gelder, Hoogheid, P. de Graaf, F. Bos, Teunissen en Molenaar; de korporaal van der Veen; de flankeurs Eyssenbergen, Scholckman, van Gemert, J. de Boer, V. de Linden, Roos, Akkerhuis, C. de Boer, Ovenbeek, Esser, Stulen, D. P. de Vries, C. Blom, Lingre, Slee, Simons, Vrugt, Lebeau, Byl, Jesse, Gruys, Osschaar, Elderman, Benning, van Zeggeren, Ringeling, Groeneveld, Hollander, Dykstra, Ruys, Hop, Beekhuys, Baltus en Hoczo.

Vermist.

Eerste bataillon. 1°. kompagnie: de eerste Luitenant Boers; de fuseliers Arenze, Somer en Westerveld;

2°. kompagnie: de sergeant Pellegrim; de fuseliers J. Boom, Wajon, Klyn, Verwey en Stroethof;

3°. kompagnie: de fuseliers Brandel en Lakerveld.

Tweede bataillon. 1°. kompagnie: de korporaal Wildriks; de fuseliers

Trinklein, Morre, Heymans, Dasy, van Velsen, Noom, Reiss, Eskes, Breukelaar, de Vos, van Loenen, van Rooyen, van Papendrecht, van Dongen Dingenmann, Merx, Noordzy, Korlaar, Vuurhaard en den Uyl;

2^e. kompagnie: de fuseliers Spanjaard, Schainck, Molhelm, Noorman, van Koelen, Bechtold, Erley, J. Fransman, Kruger, Veltman, van Wezenbeek, Gaudelus, Hitzel, Duprant, Wyngaarden, Wolf, Raven, van Bakel, van den Berg, van Houl, Alderliefste, Kemper, Schopman, van der Schoor en van Putten.

3e. kompagnie: de fuselier Spoor.

Flankbataillon. De flankeurs van Vooren en Barmiento.

ARTILLERIE, HANDLANGERS EN TRANSPORTTREIN.

Gesneuveld.

Derde bataillon artillerie Nationale Militie: De Kapiteins van Hoey-Schilt-houwer-van Oostée en Schutter; de sergeant Mulder; de sergeant-majoor vuurwerker Jenk; de korporaals Notebos en Slood; de kanonniers der 2e. klasse Gooyer, Postma, Adriaansen, Wagener, Vroom, Mulkens, Koster, Houter, Werson, Kerner, Wagner, de Bruin, Bruigom, Nescker en Spaans.

Artillerie-transporttrein: de trein-soldaat Zandevoets.

Handlangers: zeven manschappen van het 2^e. en 3^e. bataillon 9^e. afdeling, wier namen hierboven reeds zijn opgegeven.

Aan ontvangen wonden overleden.

Derde bataillon artillerie Nationale Militie: de Fourier Remmers; de Korporaal Cornelissen; de Kanonniers der 2^e. klasse Giesen, Muurling, van der Wolf, van den Berg en Overduyn.

Handlangers: twee man van de 9^e. afdeling infanterie, hierboven vermeld.

Vermist.

Derde bataillon artillerie Nationale Militie: de Kanonnier der 1^e. klasse Sturkel; de Kanonnier der 2^e. klasse van Egmond.

Zesde bataillon artillerie Nationale Militie: de Kanonnier der 1^e. klasse Silje.

Handlangers: twee man van de 9^e. afdeling infanterie, hierboven opgegeven.

Gekwetst.

Derde bataillon artillerie Nationale Militie: de Sergeants Hulst, Pennings en de Wolf; de Korporaals Baarveld, Kannars, de Ridder en Kok; de Kanonniers der 1^e. klasse: Jeltink, Ponse, Outshoorn, van Efferen, Woensdrecht en Heeme; de Kanonniers der 2^e. klasse: Holm, van der Hal, Bloem, Verhoeven, Schophuizen, Degeling, van den Heuvel, Koppens, Schellenberg, Santberg, P. van Leeuwen, Graat, Jonkers, den Boer, Dekker, van Klundert, van Steenwijk, Wouters, Leeuw, de Dood, en de Tamboer Mertens.

Zesde bataillon artillerie Nationale Militie: de Sergeant van der Mast en de Kanonnier der 2^e. klasse Steevens.

Handlangers: de Fuseliers der 9^e. afdeeling Ponte, van der Zalm, Overbrugge, Kortelje, Lagmulder, van Leent, de Jong, Kooning, Blokland, Wiesmeyer, de Haas, Dykshoorn, van Kouwen, Toet, Leusden, Havelaar, Leydens, Kuypers, Albrecht, Starrenberg, Frits, Bolhuys, Teppens, Lokhorst, Duits, van Ryn, Roetman; de Flankeurs: Wyntje, J. de Jong, de Gelder, Mol en Nobel. (23 van deze handlangers staan reeds hiervoren vermeld onder de 9^e. afdeeling infanterie.)

KORPS INGENIEURS.

Geene gesneuvelden, ten gevolge van bekomene wonden overledenen of vermisten.

Gekwetst.

De 2^e. Kapitein-Ingenieur P. H. van der Kemp;

De 1^e. Luitenant-Ingenieur M. D. van Limburg Stirum;

De Fortificatie-Opzigter der 1^e. klasse J. Rogier en de Fortificatie-Opzigter der 3^e. klasse van der Velde.

KORPS MINEURS EN SAPPEURS.

Eerste Bataillon.

Eerste Compagnie.

(Geene Gesneuvelden.)

Gekwetst.

De Korporaal Prevost; de Mineurs der 1^e. Klasse Alders, Bartholomeus en Bons; en de Milicien Bakker.

Vermist.

De Milicien Fisse.

De verliezen des Franschen legers worden verschillend opgegeven, als:

Door den Kolonel VON REITZENSTEIN in zijne 14^e. Bijlage.

Van 1—4 Dec. 3 gekwetsten.

AANMERKING.

»	4	»	5	»	Onder de gekwetsten zijn alleen geteld de
»	5	»	18	»	zwaar gewonden en onder deze weder al de
»	6	»	10	»	in de hospitalen gestorvenen.
»	7	»	34	»	Van de zieken en gekwetsten waren er op
»	8	»	21	»	den 18 ^{en} Dec. 307 gestorven.
»	9	»	40	»	De officiële opgaven meldden van 6 ge-
»	10	»	38	»	sneuvelde en 14 gekwetste officieren, doch
»	11	»	34	»	de getallen waren 9 en 18.

Transporters 203

per Transport 203

Van 12 Dec. 16 gekwetsten.

»	13	»	46	»
»	14	»	30	»
»	15	»	12	»
»	16	»	26	»
»	17	»	19	»
»	18	»	44	»

Te Berchem . . 396

» Hoboken . . 78

Van 18—23 Dec. 221

695 gekwetsten.

» 1—18 » 73 dooden.

» 18—23 » 35 »

803

» 1—18 » 1016 zieken.

1819

NB. Deze getallen stemmen overeen met de opgave in het *United Serv. Journal* p. 392, dat echter geen gewag van de zieken maakt.

In de *Geschiedenis der belegering* enz. 1833, bij IMMERZEEL JR., leest men bladz. 79, 80: » Kort na de overgave heeft de Maarschalk GÉRARD eene dag-order uitgevaardigd waarin, onder anderen, gezegd wordt: — — » Wij hebben 608 dooden, » en verder: » Volgens particulier bericht zou het getal der gesneuvelden en vermisten 3700 en dat der gekwetsten 7 of 8000 bedragen. » »

Aanmerking van den Schrijver.

Deze laatste getallen zijn waarschijnlijk overdreven; doch blijkens de aanmerkingen van den Kolonel VON REITZENSTEIN de andere te gering.

N°. 44, behoorende bij bladz. 260.

Men vond ten deze gemeld:

De brieven van den Generaal CHASSÉ bevestigen hetgeen reeds in particuliere berichten is gemeld: dat onze landgenooten aan die gevangene Officiëren en soldaten, waarop zij betrekking hebben, te ruime persoonlijke toezendingen van geld doen. De Generaal eerbiedigt zoo zeer als iemand het echt vaderlandsche beginsel, waaruit deze toezendingen voortspruiten; maar hij meent niet te mogen verzwijgen dat krijgslieden, die sedert lang ten minste aan geene ruimte gewoon waren, thans, nu zij geen dienstpligt te verrigten hebben, bij het in handen krijgen van te veel gelds, al ligt verleid kunnen worden om daarvan een min doelmatig gebruik te maken.

Staatscour. van den 6°. Maart 1833, N°. 57.

N°. 45, behoorende bij blad. 260.

Onder giften, welke in handen van den Generaal zijn gesteld ; werden geteld: van H. H. K. K. H. H. Prins en Princesse van ORANJE f 2000.— van de Commissie te *Amsterdam* ongeveer f 15,000.— van die te *Utrecht* f 3000.— van diversen f 7000.— van de staven der beide Prinsen omtrent f 425.— van den Graaf VAN HOOGENDORP f 150.— van het garnisoen aan den *Helder* f 250.—

De Hoogleeraar VAN KAMPEN meldt, dat ook in *Zwitserland* inschrijvingen gedaan werden; dat de Commissie te *Amsterdam* (wier schoone oproeping hij mededeelt) een blijvend fonds verzamelde om tot duurzaam onderhoud van weduwen en kinderen der gesneuvelden te strekken; waartoe ook in andere steden gelden bijeengebragt werden, zoo dat er eene som van meer dan honderd duizend gulden is verzameld geworden; (waaruit dus de bovengemelde bijdrage voor de krigsgevangenen zal genomen zijn.)

M. G. VAN KAMPEN, *Gedenkboek* enz. blad. 607—611.

N°. 46, behoorende bij blad. 260.

Men las omtrent de in den tekst bedoelde giften in *la Campagne de 1832*, p. 194 :

Des souscriptions sont ouvertes, en *Belgique*, en faveur des prisonniers Hollandais; elles se couvrent de nombreuses signatures, et ceux qui n'ont pu voter pour les Nassau, qui n'ont pu flétrir publiquement une administration anti-nationale, protestent aujourd'hui, avec assez de force, en ouvrant leurs bourses à ceux, qu'ils n'ont jamais cessé de considérer comme des frères.

La même chose à lieu en *Angleterre*, et nous citons ici une lettre écrite par une dame Anglaise au journal du *Standard*, le 27 Décembre 1832.

» Monsieur!

» Vous feriez une chose agréable à un grand nombre de vos lecteurs, si vous annonciez une souscription, limitée à cinq schellings, pour les veuves des militaires tués ou blessés de la garnison héroïque de la citadelle d'*Anvers*. Ce serait une preuve donnée à tout l'univers, que le peuple Anglais condamne, dans cette occasion, la conduite injuste de son gouvernement anti-national, et ce témoignage d'intérêt adoucira le sentiment pénible d'indignation, qu'ont éprouvé nos anciens alliés, en voyant ce pays unir ses efforts à ceux de la *France*, pour défendre la rébellion et s'emparer, sans égard pour le sang qu'il en coûterait, des forts de l'*Escaut*, qui sont la sûreté de la *Hollande*. Le ministère qui à imprimé cette tache au nom Anglais apprendrait au moins, par-là, que si l'horrible attentat, dont *Anvers* vient d'être témoin, a trouvé des approbateurs parmi nous, ce n'a pu être que parmi nos révolutionnaires.

» L. P. . . . »

En in hetzelfde werk p. 186:

• A. M. le Redacteur du *Lynx*.

» Monsieur!

— — — — » La souscription que vous avez ouverte, dans vos bureaux, secouvre de noms honorables. Veuillez-y joindre mon offrande ! Il suffit d'être humain pour venir au secours des victimes de ce siège, dont, comme Français, la gloire rejaillit sur moi, mais que comme citoyen indépendant, je blâme sous des rapports politiques. Je saisis cette occasion d'appeler l'intérêt des âmes généreuses sur un soldat Hollandais, nommé MOREN (de la 10 légion 2e. bataillon 1e. compagnie) au profit du quel quelques amis et moi, avons ouvert une souscription particulière. Ce malheureux, percé, lors de la prise de la lunette *St. Laurent*, de plusieurs coups de baïonnette, a donné à l'un de mes compatriotes, M. ROGER, chirurgien-major de l'ambulance du grand quartier-général, l'occasion de déployer son admirable talent. En effet, après avoir été pansé de plusieurs plaies, que lui ont laissées sur la poitrine et les épaules plusieurs coups de baïonnette, et avoir été amputé du poignet gauche, le soldat MOREN était menacé d'être emporté par la gangrène, parceque son avant-bras droit avait été tellement fracassé, qu'il ne pouvait être amputé ; mais avec une habileté ingénieuse, M. ROGER est parvenu à opérer la désarticulation du bras de l'épaule, en sorte que ce mutilé Hollandais est en ce moment en voie de guérison à l'hôpital d'*Anvers*.

Voor zoo verre de schrijver dezes heeft kunnen nagaan, hebben de inschrijvingen in *België* opgebragt, in *Brussel* frs. 4000.— en in *Gent* frs. 7510.76.

N°. 47, behoorende bij bladz. 260.

BESCHRIJVING DER PENNINGEN.

Plaat III. N°. 1. De commissie te *Amsterdam* in Bijlage N°. 45 gemeld deed dezen penning te *Utrecht* slaan en aan elk der verdédigers een exemplaar ter hand stellen. Hij verbeeldt aan de voorzijde een antiek krijgsman houdende in de rechterhand een gebroken zwaard, en aan den linkerarm een schild waarmede hij zich tegen een aantal, op hem afgeschotene pijlen, dekt. Aan zijne voeten liggen bouwvallen en op den achtergrond ziet men een deel der *Schelde*. Aan de bovenzijde is het omschrift: WAT OOK VALL', TROUW STAAT PAL, en onder de afsnede: ANTWERPEN DECEMBER MDCCCLXXII. — Aan de keerzijde is een burgerkrans, en het vlak daar binnen bestemd tot insnijding van den naam des krijgsmans voor wien de penning was bestemd.

Deze penning is verkrijgbaar in zilver en brons.

N°. 2. Is vervaardigd door den Heer D. V. D. KELLEW, voor CHASSÉ in goud, voor de Officiëren in zilver, en voor de manschappen in brons, en

voor de verzamelaars verkrijgbaar gesteld in zilver en brons; de afteekening duidelijk genoeg zijnde, behoeft hier geene omschrijving.

No. 3. Vervaardigd door M. G. DE VRIES, JR. te *Amsterdam* in zilver en brons, verbeeldende aan de regterzijde het borstbeeld des Generaals met het omschrift: DAVID HENRICUS BARON CHASSÉ; en — aan de keerzijde: ARCIS DEFENSIONEM MIRATA EST EUROPA, dat is: *Europa* heeft de verdediging van het kasteel bewonderd; gesteld rondom de afbeelding van den platten grond des kasteels en der beide brillen *St. Laurent* en *Kiel*, met het onderschrift: KASTEEL VAN ANTWERPEN 1832.

Plaat IV. No. 1. De Antwerpenaars dankbaar voor het sparen hunner stad, tot wier tuchtiging zoo vele redenen waren, deden eenen penning vervaardigen, welke aan de voorzijde het borstbeeld van den opperbevelhebber des kasteels heeft, met het daar te lezene omschrift en aan de keerzijde: links eene afbeelding van het bres geschoten bolwerk No. II, met het verdere gedeelte van den wal — en — rechts de stad *Antwerpen*; waarboven een lauwerkrans met het omschrift: VALEUREUX EN DEFENDANT; GENEREUX EN EPARGNANT, dat is: *dapper in het verdedigen, edel in het sparen*; de Exerque heeft: DECEMBER 1832, met het wapen der stad *Antwerpen*. Deze penning is oorspronkelijk geteekend door den Heer GELHAND, Oud lid der Staten-Generaal en is in goud vereerd aan den Generaal CHASSÉ; in het algemeen zijn ze verkrijgbaar gesteld in tin, zeldzaam in zilver en brons.

No. 2. Geslagen te *Berlijn* door LOOS, Medailleur, vertoont insgelijks den platten grond der Citadel, en aan de keerzijde in een' lauwerkrans de woorden: ARM ANTWERPIENS. CONTRA INJUSTISSIMAM AGRESSIONEM VIRTUTE BATAVA DUCES CHASSÉ FORT. DEFENSA M. DECEMBRI MDCCCXXXII, dat is: *Het kasteel van Antwerpen tegen den alleronregtvaardigsten aanval met Bataafschen moed onder aanvoering van CHASSÉ heldhaftig verdedigd.*

No. 3. Is een Fransche penning ter eere van Koning LOUIS PHILIPPE, wiens beeldtenis en naam men op de voorzijde ziet, terwijl op den achterkant eene Bellona (?) is geplaatst, welke haar zwaard over het kasteel, haar schild over *Antwerpen* uitstrekt; ten teeken van aanval op het eerste en bescherming van het andere; boven aan leest men: REDDITION DE LA CITADELLE D'ANVERS, (dat is: *overgave van Antwerpen's kasteel*) en onder: LE 23 X 1832 BAUCHERY F.

De penning door den Koning aan de Zee- en Landmagt, ter gedachtenis aan de dienst op en bij het kasteel gegeven, verbeeldde aan de voorzijde een' vijfhoek, waarin: de woorden *Kasteel van Antwerpen*; aan de keerzijde: een lauwerkrans en daarin eene gekroonde W en *December 1832*.

N°. 48, behoorende bij bladz. 262.

Behalve de, in Bijlage N°. 30 vermelde uit de landmagt benoemde ridders, werden, op voordragt van den Generaal CHASSE, door Zijne Majesteit benoemd:

De Kapitein ter zee: J. C. Koopman bevorderd van de 4^e. tot de 3^e. kl.

De Kapitein-Luit.: F. G. Courier dit Dubekart tot de 4^e. kl. van dezelfde orde.

» » » H. W. van Maren, W. A. Lans, N. J. le Jeune en de Luit. 1^e. kl. H. D. Voigt.

De Luit. ter zee 1^e. kl. H. A. Schuit tot ridder van den Nederlandschen Leeuw.

» » » » J. F. A. Coertsen, G. H. Meesman en H. F. Amsberg tot ridders der Militaire Willemsorde 4^e. kl.

» » » » 2^e. kl. J. F. E. von Römer, H. Wipf, R. P. van Ouwemaller, G. J. Middelbergh, A. van Vloten Jr., J. Spanjaard, D. Speleveldt en W. Baron de Constant Rebecque tot ridders van dezelfde orde en klasse.

De Adelborsten: . . Jhr. C. F. Gevers, E. v. d. Velde en E. Fraser als boven.

De Zeilmaker: . . . J. Poolman.

De 1^e. Schiemanmaat: C Fetz.

De Matrozen: . . . H. Haantjes, J. W. de Jong, Haitses, A. ten Broeke en J. G. Perrenault.

De Sergt. der Mariniers: H. R. Scholten en H. Noordeloos.

De Korporaals der Mariniers: P. K. Hansen, F. Creskinsky en W. C. Giesen.

De Mariniers: . . . P. J. Verhulle en L. H. Wolf.

Terwijl eervolle melding werd gemaakt van:

De Kapiteins ter zee: A. Bezemer en W. A. Geesteranus; van de Kapitein-Luitenants: J. G. J. Diemer, A. J. Tam en H. Ketjen: van de Luit. der 1e. kl.: J. F. Kist, J. M. Tam, L. Spengler, F. W. Freudenberg, N. W. Jager, A. A. Bolken, G. den Berger, A. Lehmande Lehneseveldt, W. P. S. Jonquière, H. Ferguson, J. van Cats de Raet, W. Ensle, S. R. van Franck, J. D. Felsberg, J. Schröder, W. J. H. Allewaert en W. F. Baars.

De Luit. der 2e. kl.: J. F. ter Bruggen Hugenholz, A. D. Kluijskens, Jhr. G. R. G. van Swinderen, J. W. F. Frucht, P. A. Talma, D. G. Niezen, C. Noorduyt, J. C. Pietersen, C. G. van Hoogenhouck Tulkeken, J. C. Du Cloux, G. Klinkert, L. Nicolson, J. C. Baak, T. C. Zillissen, C. van der Hart, P. Bruining, J. Blok en P. T. Molière.

De Adelborsten: H. P. Arkenbout Schokker, P. J. Boogaard, A. J. van Teylingen, M. F. Courier dit Dubekart, O. F. A. Coenegracht, P. W. van Druten, G. P. van Blommenstein, A. A. M. de Geep en W. A. de Gelder.

De 2e. Luit. der Mariniers: F. B. 's Jacob.

De Chirurgijn: L. Fleischer.

De Korporaal: W. Ryers,
De partikuliere Scheepskapitein: van IJserlo, en
De Binnenloods: Panes.

En zulks onder betuiging aan den Schout bij Nacht, Jonkheer LEWZ VAN ADUARD, van 's Konings hooge tevredenheid, over de wijs op welke hij het hem toebetrouwde kommandement had waargenomen en aan de Officieren, Onderofficieren en manschappen met te kennen geving 'dier zelfde goedkeuring wegens het volharden in en verdragen van vermoeyenissen, ongemakken en gevaren, het in acht nemen eener voorbeeldige krijgstuicht en het aan den dag leggen eener onkreukbare trouw en vaderlandsliefde.

HET GEDENKTEEKEN VOOR DEN KOLONEL DE GUMOËNS.

Dit gedenkteeken, bekostigd door de Officieren van den algemeenen Staf, is in ijzer gegoten door de Heeren NEDERBURGH, NERING, BÖGEL & COMP. te *Deventer*, en op het Protestantsche kerkhof bij 's *Gravenhage* geplaatst, waar heen ook het stoffelijk overschot van den held is gebracht.

Het bestaat uit een vierkant voetstuk, hebbende aan de voorzijde de afbeelding van *Antwerpen's* kasteel, ter regterzijde:

NIC. FREDER. IMMAN.

DE GUMOËNS

NATO IN HELVETIA URBAE

D. XIX APRIL MDCCXC.

TRIBUNO MILITARI

CASTRIS NEERLANDICIS ORDINANDIS PRAEFECTO

IN DEFENSIONE ARCIS ANTVERREPIENSIS

MILITI VOLUNTARIO

EX VULNERIBUS MORTUO

D. XIX DECEMB. MDCCCXXXII.

HOC MONUMENTUM POSUERUNT

AMICI ET COMMILITONES.

ter linkerszijde :

AAN DE NAGEDAGHTENIS
VAN
NICOLAAS FREDERIK EMANUEL
DE GUMOËNS,
GEBOREN TE ORBE IN ZWITSERLAND, 19 APRIL 1790,
KOLONEL BIJ DEN GENERALEN STAF
VAN HET NEDERLANDSCHE LEGER,
OVERLEDEN AAN ZIJNE BEKOMENE WONDEN,
BIJ DE VERDEDIGING DER CITADEL
VAN ANTWERPEN,
WAARAAN HIJ VRIJWILLIG DEEL NAM,
29 DECEMBER 1832.
DOOR ZIJNE WAPENBROEDERS EN VRIENDEN
TOEGEWIJD.

en van achter : het geslachtswapen , met de spreuk :

VERTU SURMONTE ENVIE.

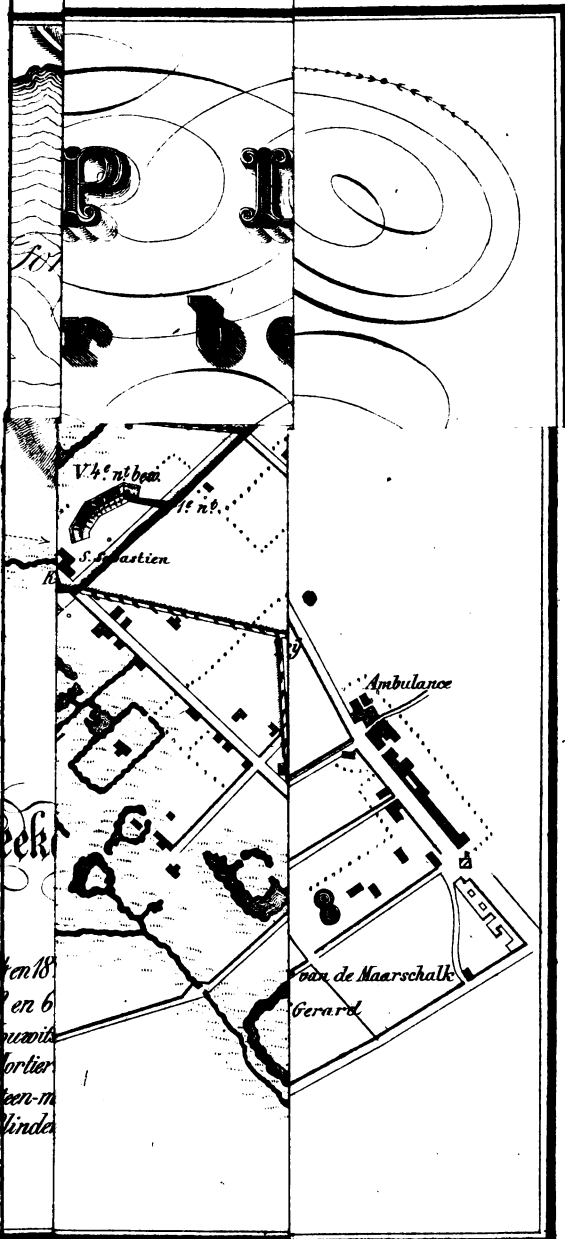
Op dit voetstuk liggen vier bommen , waarop is gesteld eene zuil of naald , in den antieken smaak , die aan de vier zijden met krijgsversieringen prijkt.

Het geheel is vijf Ned. el hoog en staat op een voetstuk van drie blaauwe steenen trappen.

BIJVOEGING.

Bij bladz. 155 reg. 11 v. o. De hier bedoelde kanonnier heet: J. V. LEEUWEN. Hij is, zoo voor deze, als voor andere daden met de Militaire Willemsorde versierd geworden, en heeft van een' onbekende een geschenk van f 75 ontvangen.

Bij bladz. 187 reg. 9 v. b. staat J. ROBERT, lees: ISRAËL ROBERT.

nd. v. C. W. Mieling te's Hage.

